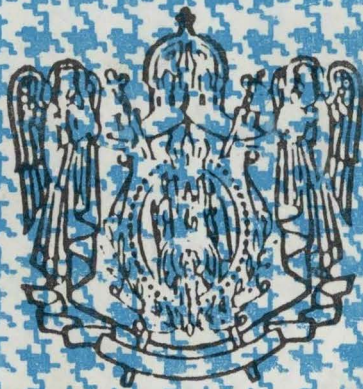

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A
SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Anul LI, nr. 5-12 Iunie-Deceembrie 1995

“Vechimea de aproape două mii de ani a creștinismului la poporul nostru românesc, ca și originea sa apostolică, care — după tradiție a fost propovăduit aici de Sfântul Apostol Andrei, cel dintâi chemat; înființarea, la sfârșitul secolului al III-lea a celui dintâi centru de organizare și administrație bisericească creștină la noi, la Tomis; statornicia în credința ortodoxă uneori mergând până la mucenicie, a strămoșilor noștri, lăsându-ne-o nouă, urmașilor, ca o scumpă și sfântă moștenire; nenumăratele binefaceri săvârșite de poporul român și Biserica sa Ortodoxă, toate acestea au statornicit autocefalia Bisericii noastre strămoșești, cu mult timp înaintea recunoașterii ei din 1885.”

†TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

GLASUL BISERICII

**REVISTA OFICIALĂ A
SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI**

**Anul LI, nr. 6-12
Iunie-decembrie 1995**

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
† TEOCTIST
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei
și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

Î.P.S. Lucian al Tomisului
Î.P.S. Vasile al Târgoviștei
P.S. Epifanie al Buzăului
P.S. Calinic al Argeșului
P.S. Casian al Dunării de Jos
P.S. Nifon al Sloboziei și Călărașilor
P.S. Teodosie Snagoveanul

Redactori responsabili:

P.C.Pr. Mihai Hău
Drd. Doru Costache

CUPRINS

EDITORIAL

Act sinodal al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu aniversările bisericești ale anului 1995	5
--	---

PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI (1995)

†Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	9
†Lucian, Arhiepiscopul Tomisului	13
†Vasile, Arhiepiscopul Târgoviștei	17
†Epifanie, Episcopul Buzăului	20
†Calinic, Episcopul Argeșului	23
†Casian, Episcopul Dunării de Jos	28
†Nifon, Episcopul Sloboziei și Călărașilor	32

1995, AN JUBILIAR. 110 ANI DE AUTOCEFALIE ȘI 70 DE ANI DE PATRIARHAT AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

†Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române — Cuvântare festivă în ședința Adunării Naționale Bisericești din 4 februarie 1995	35
Pr. Ion Roșescu — Contextul istoric al dobândirii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	41

PAGINI DE SPIRITUALITATE

Arhim. Dr. Ioasaf Popa — Cuvânt despre Sfânta Treime	45
Pr. Prof. Dr. Emilian Cornițescu — Bincredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt	50
Pr. Ion Ionescu — Sfântul Longhin Sutașul	56

CREDINȚĂ ȘI MĂRTURISIRE

Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu — Hristos, Euharistia, Biserica	59
Pr. Lector Dr. Ștefan Buchiu — Părintele Profesor Dumitru Stăniloae — teologul comuniunii	66
Ierod. Sebastian Pașcanu — Comentariu la Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul (partea I)	74
Drd. Doru Costache — Omul și lumea în viziunea Părinților răsăriteni sau Despre ieșirea din criză	89

RESTITUIRI PATRISTICE

Dialogul istoric al lui Paladius, episcopul de Helenopolis, cu diaconul Teodor al Romei: despre viața și felul de a fi al fericitului Ioan Hrisostom, episcopul Constantinopolului (traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu). Partea a III-a	99
---	----

DOCUMENTARE

- Gh. Vasilescu — Catedrala Mântuirii Neamului. Documentație istorică 135
Victor Simion — O ipoteză privind datarea și proveniența unuia dintre cele mai vechi
obiecte liturgice din Țara Românească: cădelnița de la Mănăstirea Tismana..... 144

LOCURI SFINTE DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

- Pr. Prof. Emilian Cornișescu — Biserica "Oborul vechi" din București 147

PERSONALITĂȚI ALE TEOLOGIEI ȘI SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI

- Pr. Conf. Dr. Gheorghe Drăgulin — Noi elemente privind activitatea lui
Dionisie Smeritul în spațiul cultural bizantin 149

VIATA BISERICESCĂ

- Gh. Vasilescu — Sărbătoarea Bisericii Ortodoxe Române 159
Gh. Vasilescu — Întru unitate de grăire și simțire românească 170
Redacția — Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Doctor Honoris Causa
al Universității București 178
Diac. Nicolae Constantin — Din agenda de lucru a Întâistătătorului Mitropoliei
Munteniei și Dobrogei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist 180
Gabriel Memelis — Din nou despre trăire. Doi teologi greci la București 203
Pr. Ilie T. Vasile — Sfințirea Bisericii din Draja de Jos — Prahova 205
Drd. Valentin Bădescu — Momente de referință din viața Bisericii
și a Școlii românești 207

MERGÂND, ÎNVĂȚAȚI TOATE NEAMURILE

- Pentru o mai activă prezență a Bisericii în societate. Convorbire cu Părintele
Arhimandrit Dr. Ioasaf Popa 209
Pr. Ion Ionescu — Îndatoriri care se cer îndeplinite 212

CONFESIUNI ȘI GRUPĂRI ETERODOXE ÎN ROMÂNIA CONTEMPORANĂ

- Drd. Doru Costache — Sincretismul spiritual al "școlii" domnului Vasile Andru.... 219

ESEU TEOLOGIC

- Monica Ruset — Vocația femeii creștine..... 224
Traian Stăfiliuc — Sofisme contemporane și drumul sfințeniei 225

PUNCTE DE VEDERE

- Arhim. Dr. Ioasaf Popa — Homosexualitatea. Păcat împotriva firii,
strigător la cer! 228

SEMNAL

- Nicolae Steinhardt, *Cartea Împărtășirii*, Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995
— Leon Magdan 237
Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Probleme de filosofie și literatură patristică*,
București, 1995 — Arhim. Dr. Ioasaf Popa 238

EDITORIAL

ACT SINODAL

**În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,
Treimea cea de o ființă și nedespărțită.**

Cunoscând că în curgerea anului 1995, la 4 februarie, cu vrerea Bunului Dumnezeu, se împlinesc 70 de ani de la înălțarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, la 25 aprilie, 110 ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, iar la 1 noiembrie, 70 de ani de la întronizarea primului Patriarh,

Că acestor aniversări cu deosebită importanță bisericească, istorică și națională se vor adăuga și alte evenimente cu rezonanțe pentru viața noastră religioasă și pentru învățământul teologic, între care, la loc de cinste se va înscrie organizarea în România a Congresului Facultăților de Teologie Ortodoxă,

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 13-14 iulie 1994 a hotărât ca aceste evenimente să fie sărbătorite potrivit rânduielilor îndătinate, să fie evocate în paginile revistelor și scrierilor noastre bisericești, iar în biserici să se înalțe rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu, Care pe toate le împlinește,

Urmare a acestei hotărâri, în ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești din 4 februarie 1995, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în Cuvânt festiv închinat acestor aniversări, evocând originea apostolică și vechimea creștinismului la români, organizarea noastră bisericească și relațiile Bisericii noastre cu Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, a subliniat importanța Tomosului de autocefalie semnat în aprilie 1885, de vrednicul de pomenire Ioachim al IV-lea, Patriarhul Ecumenic și Sinodul din jurul său, prin care Biserica noastră se recunoaște "neatârnată și autocefală", administrându-se de propriul și Sfântul său Sinod și "nerecunoscând în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe Capul Bisericii celei una, sfântă, sobornicească și apostolească, pe Mântuitorul și Dumnezeu-Onul".

Marcând apoi treptele urcate de poporul român în făurirea istoriei sale și desăvârșirea statului național unitar român, ca și treptele sale și desăvârșirea statului național unitar român, precum și treptele prestigiului de care Biserica Ortodoxă Autocefală Română s-a bucurat atât în țară, cât și în rândul celorlalte Biserici

Ortodoxe surori din lume, care o îndreptăţeau la ridicarea într-un rang superior, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a subliniat importanţa actului Sfântului Sinod din 4 februarie 1925, prin care cu mare însufleţire şi în unanimitate s-a hotărât înfiinţarea Patriarhiei Române şi ridicarea scaunului de mitropolit primat al României la rang de scaun patriarhal. Ca urmare, la 1 noiembrie a fost întronizat primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Autocefale, Dr. Miron Cristea. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a evocat apoi vrednicile care zugrăvesc chipul celor patru patriarhi români predecesori: Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Justinian Marina şi Iustin Moisescu.

Astăzi, duminică 5 februarie 1995, la împlinirea a 110 ani de autocefalie şi 70 de ani de patriarhat, în toate bisericile din cuprinsul Patriarhiei Române s-au înălţat rugăciuni către Atotputernicul Dumnezeu drept mulţumită pentru harul şi binecuvântarea Sa revărsate asupra Bisericii Ortodoxe Române şi a poporului dreptcredincios român.

Iar aici, în Biserica Sfântul Spiridon din Bucureşti, Paraclis patriarhal, inaugurând şirul momentelor aniversare ale anului 1995, membrii Sfântului Sinod având în frunte pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cel de-al cincelea în rândul Întăistătorilor-Patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, care s-a învrednicit de această chemare, şi-au unit glasurile în rugăciune la Sfânta Liturghie arhierască, cu clerici, credincioşi, monahi şi monahii din Capitală şi din ţară, mărirind pe Dumnezeu Cel în Treime lăudat, Căruia se cuvine toată mărirea, cinstea şi închinăciunea, în vecii vecilor, Amin.

S-a întocmit acest Act Sinodal, s-a înscris în Condicta Sfântă şi s-a semnat de membrii Sfântului Sinod, drept mărturie a recunoştinţei noastre faţă de Mult Înduratul Dumnezeu, Care ne-a învrednicit să fim părtaşi la acest popas aniversar din istoria Bisericii noastre dreptmăritoare.

Bucureşti, 5 februarie 1995.

Preşedintele Sfântului Sinod

† Teoctist

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† Daniel Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei	† Antonie Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului
† Nestor Mitropolitul Olteniei	† Nicolae Mitropolitul Banatului
† Serafim Mitropolit al Germaniei şi Europei Centrale	† Petru Locţiitor de Mitropolit al Basarabiei
† Lucian Arhiepiscop al Tomisului	† Vasile Arhiepiscop al Târgoviştei
† Pimen Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor	† Bartolomeu Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului

†Victorin
Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe
Române în America și Canada

†Efimie
Episcopul Romanului și Hușilor

†Andrei
Episcopul Alba Iuliei

†Casian
Episcopul Dunării de Jos

†Emilian
Episcopul Caransebeșului

†Iustinian
Episcopul Maramureșului și Sătmarului

†Ioan
Episcopul Covasnei și Harghitei

†Vicențiu Ploieșteanul
Episcop Vicar Patriarhal

†Calinic Botoșăneanul
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Iașilor

†Gherasim Putneanul
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Sucevei și Rădăuților

†Irineu Slătineanul
Arhiereu-Vicar al Episcopiei Râmnicului

†Iustin Sigheteanul
Arhiereu-Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului

†Gherasim
Episcopul Râmnicului

†Epifanie
Episcopul Buzăului

†Calinic
Episcopul Argeșului

†Timotei
Episcopul Aradului Ienopolei și
Hălmeagului

†Ioan
Episcopul Oradei

†Nifon
Episcopul Sloboziei și Călărașilor

†Teofan Sinaitul
Episcop Vicar Patriarhal

†Teodosie Snagoveanul
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

†Damaschin Severineanul
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei

†Irineu Bistrițeanul
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Clujului

†Ioachim Vasluiianul
Arhiereu-Vicar al Episcopiei
Romanului și Hușilor

PASTORALE CHIRIARHALE

† **TEOCTIST**

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
BINECUVÂNTARE*

*«Nu vă temeți. Că, iată, vă binevestesc vouă
bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că în
cetatea lui David vi s-a născut azi Mântuitor, care
este Hristos Domnul» (Luca 2, 10-11).*

Iubiți frați și surori întru Hristos Domnul,

S-a milostivit Bunul Dumnezeu asupra noastră și iată-ne sărbătorind iarăși Nașterea Domnului, ațintindu-ne ochii credinței asupra Pruncului Iisus, slăvindu-L împreună cu cetele îngerești și cu cele ale colindătorilor, care, din vremuri bătrâne, aduc pe Dumnezeu în casele creștinilor de pretutindeni. A trecut încă un an pe firul vieții, an cu încercări, dar și cu bucurii. Peste câteva zile, cu voia lui Dumnezeu, vom păși într-un an nou, al 1996-lea an de la Nașterea lui Hristos. Datorăm acest lucru sfântului nostru strămoș din Dobrogea secolului cinci, Cuviosului Dionisie cel Smerit, care, luminat de Duhul Sfânt, a calculat era creștină de la Nașterea lui Hristos, de care se bucură aproape întreaga omenire.

Dacă omenirea de odinioară se afla în așteptarea unui Mântuitor care s-o izbăvească din întunericul păcatului și al morții; și omenirea din zilele noastre, deși mult schimbată datorită tehnicii și științei, în curgerea celor două milenii de istorie creștină, din punct de vedere spiritual, însetează după dreptate, lumină, adevăr și iubire, căutând izbăvirea din «*întuneric și din umbra morții*» (Luca 1, 9-7), din

primejdia secularizării și îndepărtării de Dumnezeu. În locul razelor «Soarelui dreptății», frățietății, toleranței, concilierii, care trebuie să împărătească pe pământ, suntem martorii războaielor, uncori fratricide, ai domniei armelor, cărora le cad victimă ființele cele mai nevinovate și fără putință de apărare, copii și, în general, oameni neimplicați în confruntările armate. Putea-vom oare veghea și noi ca și blânzii păstori din preajma Betleemului și mai ales putea-vom auzi și înțelege și noi vestea îngerească: *«Nu vă temeți. Că, iată, vă vestesc bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul»*? (Luca 2, 10-11).

Iubiți filii și fiice duhovnicești,

Să reținem și să înțelegem că această veste de bucurie ni se adresează «azi» și «acum»; aici în Sfânta Biserică, Betleemul nostru creștinesc și strămoșesc. Această dumnezeiască *«plinire a vremii»*. (Gal. 4, 4) de acum aproape două mii de ani, această veste de bucurie se actualizează azi cu aceeași revărsare de lumină și de har ca și atunci, când ea a fost rostită.

Dumnezeu, îndelung răbdător și adânc iubitor fiind, își întoarce Fața Sa spre lume, spre noi, pentru a ne izbăvi de cel rău, și de încercările la care suntem supuși în fiecare zi. Nouă ne oferă Dumnezeu, azi, cea mai convingătoare dovadă a dragostei Sale pentru lume, aducând mântuirea omului prin Întruparea, Jertfa ispășitoare și Învierea Fiului Său: *«Căci Dumnezeu așa a iubit lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică»* (Ioan 3, 16).

Nașterea Fiului lui Dumnezeu, sărbătorită în această binecuvântată zi de Crăciun, este pentru istoria omenirii singurul eveniment, cu adevărat nou și veșnic prin care se înfruntă pesimismul unci lumi care, ca și Înțeleptul Solomon, constatase, de-a lungul atâtor veacuri de rătăcire dureroasă, că *«nu este nimic nou sub soare»* (Ecl. 1, 9). «Din câte a făcut Dumnezeu în cer și pe pământ, spune Sfântul Vasile cel Mare, nici o minune nu este mai mare ca aceasta, ca Dumnezeu să Se întrupeze și să Se facă Om, să Se pogoare din ceruri, din slava Sa cea nemărginită și să Se facă asemenea nouă, afară de păcat», Faptă sfântă, minune fără asemănare, moment plin de slavă, bucurie a cerului și a pământului — toate acestea izvorăsc din Peștera binecuvântată a Betleemului, unde S-a născut Hristos, Fiul lui Dumnezeu, *«Care S-a intrupat de la Duhul Sfânt și din Feciorăria Maria și S-a făcut Om»*.

Puțin câte puțin, acest fapt smerit al Nașterii lui Hristos a devenit în conștiința creștinătății centrul ei dător de lumină și de sens. Frica, nesiguranța în fața unei istorii imprevizibile, deznădejdea, toate se risipesc la ivirea Soarelui dreptății și omului i se redeschid porțile Împărăției lui Dumnezeu. *«Nu vă temeți»*, le spune îngerul Domnului păstorilor în noaptea cea plină de lumină a Nașterii Domnului; *«Că, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul»* (Luca 2, 10-11).

«Nu vă temeți!» Acesta este mesajul ce răsună mereu sub bolțile sfintelor noastre lăcașuri, începând cu acea noapte a nașterii Domnului, când omenirea a intrat într-o vreme de har. *«Nu vă temeți»* avea să le spună descori Însuși Mântuitorul Hristos ucenicilor Săi cuprinși și ei de împuținarea credinței.

Iubiții mei și flice întru Hristos Domnul,

Multe sunt greutatea cu care ne confruntăm zi de zi și ceas de ceas în lumea aceasta. Ispite de tot felul, lipsuri, suferințe și lacrimi. Dorința tot mai multora de câștig necinstit, ivirea unor grupări religioase dintre cele mai ciudate, lipsa de iubire față de semenii, nepăsarea față de copiii abandonati, față de bătrânii uitați, îmbrățișarea unor idei cu totul străine cugetului neamului nostru privitoare la familie și moralitate, ca nașterea de prunci sau păcatul contra firii, toate ne tulbură și ne înfioară.

Dar lumea descumpănită și îngrijorată în care trăim și, mai ales, societatea românească actuală au încă posibilitatea binecuvântată să vadă clar lumina credinței și să audă mesajul de îmbărbătare al îngerului: *«Nu vă temeți!»*. Aceste cuvinte trebuie să întărească inimile tuturor celor împovărați de griji și suferințe, reamintindu-le că, prin Dumnezeu-Prunc, născut pentru noi în ieslea din Betleem, răul din această lume și-a pierdut țaria puterii asupra omului. Într-un fel, lumea de azi se aseamănă celei din timpul căreia s-a petrecut minunea nașterii lui Hristos. Acum, ca și atunci, lumea are nevoie de adevăr și pace sufletească, de iubire și de îngăduință frățească. Atunci, acestea au fost dăruite de Hristos, Dumnezeu-Omul, acum, același Hristos stă la ușa inimii fiecăruia dintre noi, chemându-ne cu aceeași iubire negrăită: *«Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi»* (Matei 11, 28).

În acest duh al adevărului că singur Hristos cel întrupat împlinește, prin Biserica întemeiată pe pământ pe Ierția și Învierea Sa, năzuința lumii de izbăvire din mreaja tuturor răutăților, oferindu-i liman sigur de mântuire. În acest ceas de revărsare a iubirii lui Dumnezeu în lume, al coborârii Fiului lui Dumnezeu pe pământ, luând chipul nostru, să sădim adânc adevărul în conștiința noastră că ni s-a deschis nouă calea către urcușul spre desăvârșire, spre dobândirea, în ființa noastră, a chipului lui Dumnezeu prin har, credință și fapte bune. Hristos a fost și a rămas fundamentul istoriei, culturii și unității neamului nostru, de-a lungul dăinuirii lui în această parte a lumii. Fără El nu am fi avut nici trecut, nici prezent, și nu putem avea nici viitor, căci suntem un neam creștin *«zidiți pe temelii apostolilor și a prorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos»* (Efeseni 27, 20). Neamul românesc n-a supraviețuit în cei două mii de ani ai istoriei sale decât la adăpostul Crucii lui Hristos și în lumina Învierii Sale. Sângele eroilor și al martirilor lui adevărește că Hristos n-a părăsit Biserica cea întemeiată pe pământul nostru românesc și că *organismul ei este robust și sănătos*.

Așa au aflat Biserica noastră, Sfinții Părinți ai Ortodoxiei, prezenți în țara noastră cu prilejul binecuvântat al împlinirii a 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat. Credincioșii, preoții, monahii și mai ales tinerii și copiii, i-au întâmpinat cu evlavie pe tot parcursul pelerinajului lor în țara noastră, învrednicindu-se toți de binecuvântarea și admirația lor duioasă. Câtă strălucire au adăugat credincioșii și credincioasele acestor momente unice din viața Bisericii noastre strămoșești! Acestea ne îndeamnă, iubiții mei, să avem credința nestrămutată, deoarece, în aceste vremuri, deloc ușoare, numai Crucea lui Hristos reasezată în conștiința Neamului poate să-l călăuzească și să-l îndrepte pe acesta spre renașterea sa spiritual-morală, înzestrându-l și cu puterea de a se redresa material.

Am dori ca acest cuvânt de dragoste să ajungă la inima tuturor iubitorilor de neam și de țară, a celor ce poartă povara unor responsabilități, slujind-o nu numai

economic, cultural și social, ci și spiritual, oferind condiții de păstrare a sănătății morale, a promovării virtuților noastre strămoșești ca popor creștin, iubitor de Hristos și de semeni. În fața lui Dumnezeu și a istoriei, îndatorirea aceasta a constituit o grijă și o strădanie permanentă, în viața și lucrarea înaintașilor noștri.

De asemenea, cuvântul nostru se îndreaptă cu prețuire și dragoste către toți slujitorii sfințelor altare de la parohii și mănăstiri, către luminații dascăli din învățământul teologic, chemându-i să zidească în inimile tuturor chipul lui Hristos, prin cuvânt și mai ales prin faptă, să slujească și să ocrotească bătrânii, prieteni ai Pruncului Iisus.

Tuturor mă adresez în această sfântă zi cu îndemnul Sfântului Apostol Pavel: *«Întăriți-vă în Domnul, frații mei, și întru puterea tăriei Lui. Îmbrăcați armura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului»* (Efeseni 6, 10-11). Cunoscând și folosindu-mă neîncetat de vredniciile fiilor noștri duhovnicești dovedite în evlavie curată, în bunătate, în zidire de mănăstiri și biserici noi, în ajutorarea fraților noștri din Basarabia și de pretutindeni din lume, cu smerenie, împreună cu marele Pavel, rostim: *«Mulțumesc întâi Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, pentru voi toți, fiindcă credința voastră se vestește în toată lumea»* (Romani 1, 8). Pe toți fiii și fiicele sfintei noastre Biserici, vlăstarele ei binecuvântate, tineri și copii, îi îndemn stăruitor să rămână neclintiți în iubirea lui Hristos și a Bisericii Lui, sporind credința creștină ortodoxă a părinților și fraților lor. Împreună cu toți fiii și fiicele duhovnicești ale Bisericii noastre, ei alcătuiesc coroana și slava ei. Pruncul Iisus să le dea curaj și înțelepciune în slujirea credinței și Neamului nostru.

Iubiți credincioși,

Acestea împărtășindu-vă și la acestea îndemnându-vă în sfânta zi de Crăciun, când sărbătorim Nașterea lui Hristos, care ne reaprinde în suflete speranța și încrederea, vă îmbrățișez pe toți cu părintească dragoste. În mireasma cea sfântă a străbunelor noastre colinde, rog pe Hristos, Cel născut în Peștera Betleemului, să vă binecuvânteze casa și pe toți cei apropiați și dragi, ca să pășim cu toții în anul care vine cu pace, sănătate și nădejde de mântuire.

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

†LUCIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL TOMISULUI

Iubitului nostru cler, cindui monahal și dreptmăriturilor creștini din această de Dumnezeu păzită Arhiepiscopie: har, milă și pace de la Dumnezeu – Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierescă binecuvântare.

“La plinirea vremii Dumnezeu a trimis pe Fiul Său...”
(Galateni 4, 4).

Iubiți credincioși,

Iată că profețiile Vechiului Testament despre venirea lui Mesia în lume s-au împlinit, după cum grăiește și marele Apostol al neamurilor, Pavel: “Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea (Galateni 4, 4-5). A venit în lume, sub forma pruncului, născut în peștera din Betleem, Creatorul lui Adam; a venit între oameni Cel care “din plinătatea Lui a dat tuturor har peste har” (Ioan 1, 16).

Astăzi, s-a pogorât din cer Cel așteptat de a lungul veacurilor, pentru ca omul să se întoarcă la înălțimea dintru care El s-a coborât, a venit în lume, Cel care ne-a adus primul colind la nașterea Sa, cântat de îngeri pe înălțimile cerului, în acea neegalată cântare: “Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oameni bunăvoire!” A venit în lume Cel care i-a vestit pe păstori, prin îngeri, că El s-a născut în peștera din Betleem.

Prăznuim, astăzi, Nașterea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care, prin steaua cea luminoasă a îndreptat pașii înțelepților magi din depărtatul Răsărit, către peștera din cetatea davidică, El, care de secole deschide gura nevinovată a copiilor și a oamenilor de toată vârsta spre a lauda venirea Sa istorică în lume. Uniți în cuget și cu inimile tresăltând de aleasă bucurie duhovnicească, sărbătorim astăzi, ca de altfel la fiecare Crăciun, pogorârea dumnezeiască a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos pe pământ. Ascultând chemarea Sfântului Altar strămoșesc, în fața căruiua ne aflăm, ne regăsim împreună cu părinții noștri și ne plecăm cu smerenie frunțile către Mântuitorul lumii, care se lasă văzut sub forma Pruncului divin.

Prin venirea Sa în lume, chipul lui Dumnezeu strălucește din nou întru oameni, manifestându-se în toată plinătatea Sa, ca Dumnezeu și om, cum este scris și în Cartea Sfântă: “El este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura” (Coloseni 1, 15), “Fiind strălucirea slavei și chipul Ființei Lui” (Evrei 1, 3). Deci, El este chipul desăvârșit al Tatălui, El este plinătatea vieții și prin chipul Său dumnezeiesc reînnoiește și desăvârșește ființa umană, după chipul Său (Romani 8, 29).

Frați creștini,

Prăznuind prima zi de Crăciun, suntem chemați să aprofundăm înțelesul cuvintelor “plinirea vremii” prin care Sfântul Apostol Pavel, învederează că orice

timp tinde, prin voia lui Dumnezeu, spre împlinire, spre desăvârșire. Într-adevăr, timpul nu este numai o dimensiune a devenirii, căreia îi este supusă întreaga realitate creată, în care este inclus și omul, ci el este și măsura tinderii vieții umane spre absolutul dumnezeiesc și împlinirea sa în această realitate.

Nașterea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este împlinirea așteptărilor tuturor neamurilor, căci prin El se binecuvintează începutul vieții umane. Prin El, nașterea omului participă la veșnicia lui Dumnezeu, în virtutea căreia sufletul este nemuritor, este veșnic, și aceasta datorită legăturii omului cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos, în care el este mereu viu.

Prin nașterea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, se desăvârșește chemarea omului la nemurire. Semnificația creștină a "plinirii vremii" reprezintă bogăția liturgică în care se vestește ziua Crăciunului și care își are geneza în crearea omului. Într-adevăr, primul Adam intră în comuniune cu veșnicia divină, prin participarea directă la dumnezeire. După căderea sa în păcat, era necesară venirea lui Iisus Hristos, Cel de-al doilea Adam, pentru a înlătura păcatul și urmările sale, renăscându-l pe om prin vestea cea bună a reîntoarcerii sale în veșnicia din care a căzut. Și Eva, strămoașa omenirii, participă prin noua Evă, Sfânta Fecioară Maria, la împlinirea îndelungatei așteptări de multe secole a făgăduinței dată de Dumnezeu primilor oameni (Facere 3, 15). Către aceste împliniri au năzuit multe mame, de-a lungul istoriei neamului omenesc, dintre care amintim: mama Macabeilor (II Macabei 7, 1-41), urmându-le, apoi, cele care s-au bucurat de această împlinire: văduva din Nain, al cărei fiu a fost înviat de Hristos (Luca 7, 11-17), Sfânta Macrina, mama Sfântului Vasile cel Mare, Antuza, mama Sfântului Ioan Gură de Aur, Monica, mama Fericitului Augustin și altele, care le-au urmat și care au dat o adevărată viață creștină fiilor lor. Așadar, "plinirea vremii" se manifestă ca har dumnezeiesc făcut dar oamenilor, prin nașterea lui Iisus Hristos. Biserica ne îndeamnă acum: "Veniți credincioșilor să vedem unde s-a născut Hristos. Să mergem unde a mers steaua, cu înțelepții de la Răsărit. Acolo îngerii cântă neîncetat, iar păstorii, petrecând noaptea pe câmp, cântare aduc Celui ce S-a născut în Betleemul Iudeii".

Dreptmăritorilor creștini,

Prin sărbătoarea Crăciunului, Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, sensul *adevăratei vieți aspiră desăvârșirea, spre facerea de bine, împlinirea faptelor bune prin milostenii și spre alte virtuți, despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel, când zice: "Căci harul mântuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor, învățându-ne pe noi să lepădăm fărădelegea și poftele lumești și, în veacul de acum, să trăim cu înțelepciune, cu dreptate și cu cucernicie" (Tit 2, 11-12).*

Cu smerenie să ne închinăm și să îngenunchem în fața Pruncului Divin, "întrupat pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire", El fiind săvârșitorul a toate: "căci prin El s-au făcut; și fără de El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut...". El însuși fiind "viața și viața este lumina oamenilor" (Ioan 1, 3-4). De aceea, Crăciunul, cu toate frumusețile lui, devine timp de meditație, care nu rămâne fără rolul trăirii autentice în Hristos.

La Crăciun simțim nevoia să aprofundăm sensul real al propriei noastre existențe, dând glas aspirațiilor de înaltă unitate spirituală, umană și creștină. Deși

reală, pentru unii Întruparea Mântuitorului nostru Iisus Hristos apare ca o nedumerire și chiar contradicție, deși ei sunt dispuși să o accepte ca un fapt oarecare nu, însă ca un adevăr real, și aceasta datorită convingerilor lor pur personale. Pentru a-i convinge despre realitatea istorică și divină a nașterii lui Iisus Hristos, trebuie să-i întâmpinăm cu dragoste, înțelegere și chiar cu compătimire, așa cum Însuși Mântuitorul făcea în timpul vieții Sale pământești, față de cei care nu L-au înțeles, în pofida multor minuni săvârșite de El pentru oameni.

Nu ne miră faptul că istoriografia profană acordă Nașterii Domnului o importanță minoră, deși Iisus Hristos este stăpânul a toate, deci și al istoriei. Mai pot exista, oare minți omenești care să ignore sau să nu înțeleagă acest adevăr profund și dumnezeiesc intrat în istorie, în fața căruia filosofia și științele au rămas neputincioase?

Adevărul nașterii și a trăirii lui Iisus Hristos în lume este învederat de Sfântul Evanghelist și istoric Luca, când spune: "mulți au încercat să alcătuiască o istorie a faptelor deplin adevărate petrecute între noi așa cum ni le-au lăsat cei care L-au văzut de la început, și au fost slujitori ai Cuvântului... și eu, după ce am urmărit toate cu de amănuntul, de la început..., vă scriu despre temeinicia învățării lui Iisus Hristos" (Luca 1, 1-4).

Sfântul Evanghelist Ioan afirmă și el cu aceeași tărie și certitudine, adevărul Întrupării lui Iisus Hristos, când spune "Cuvântul (Hristos) s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi, și am văzut slava Lui, slavă ca a Unui Născut din Tatăl, plin de har și adevăr" (Ioan 1, 14) Sfântul Apostol Petru adaugă: "Noi v-am adus la cunoștință puterea Domnului nostru Iisus Hristos și venirea Lui în lume, nu luându-ne după basme meșteșugite, ci fiindcă am văzut slava Lui cu ochii noștri" (II Petru 1, 16)

Iubiți credincioși,

Suntem bucuroși să vă adresăm de Sfintele Sărbători cuvinte de îndemn și povățuire. Să nu trecem cu vederea pe cei bolnavi, pe cei care sunt în suferință, ci împreună să-i ajutăm pe aceștia. Biserica creștină, chiar de la începuturile sale a vestit fiilor ei vestea cea bună a Nașterii lui Iisus Hristos și odată cu aceasta a transmis peste veacuri iubirea și mila Sa față de cei suferinzi. Iată de ce astăzi suntem împreună toți creștinii, în Biserică, urmând pilda lui Hristos care este continuu aproape de cei care sunt în suferință. Biserica încredințează pe cei în suferință, în grija lui Hristos, rugându-L să le dăruiască mângâiere și nădejde.

Cuvânt de îndemn adresăm preoților slujitori și dascălilor (profesori și învățători), pe care Dumnezeu îi binecuvintează și îi înzestrează cu darul vieții religioase în școală. Prin aceasta Dumnezeu se face cunoscut deopotrivă și celor mici și celor mari, căci El se descoperă oamenilor care doresc să-L cunoască. În felul acesta Hristos se naște în sufletele tuturor. "Căci aceasta este viața cea veșnică, spune Mântuitorul, să te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis în lume" (Ioan 17, 3).

Frumusețea chipului "celui dintâi zidit" se reface și prin învățătura în Școală, prin colinde, de ziua Crăciunului, în care Dumnezeu S-a plecat și S-a coborât printre oameni.

Adresăm cuvânt de învățătură și despre viața ca dar dumnezeiesc, făcut de Dumnezeu oamenilor, viață la care El a participat în mod direct (Iac. 1, 26). Din

întreaga creație văzută, doar omul a fost înzestrat cu ființă vie ce poartă în sine dorința după cunoașterea lui Dumnezeu și aspirația spre urcușul duhovnicesc, spre asemănarea cu El (II Cor. 3, 16). În marea Sa iubire față de oameni, și pentru continuitatea vieții umane, Dumnezeu i-a binecuvântat și a zis: "Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și îl stăpâniți" (Facere 1, 28). De aici decurge îndatorirea fiecărei familii de a se bucura de darul primit de la Dumnezeu. El singur este izvorul și dătătorul vieții. De aceea nașterea de prunci este considerată dintotdeauna o binecuvântare dumnezeiască.

Și astăzi, Dumnezeu înzestrează pe părinți cu același dar al continuării vieții omenеști, prin nașterea de prunci. Fiind dar dumnezeiesc, El singur are dreptul să dispună de propria noastră viață. Orice atentat împotriva vieții este un păcat de moarte și o împotrivire față de darul lui Dumnezeu la adresa vieții. Copiii întotdeauna aduc bucurie în familie și unesc sufletele părinților; ei sporesc istoria sfinților și a eroilor neamului.

Familia, prin menirea ei, trebuie să aibă rolul important în educația membrilor ei. Din nefericire, în sânul unora apar disensiuni, separări și chiar divorțuri. Efectul acestora este pierderea caracterului uman, social și spiritual al familiei.

Programul de muncă al părinților, face ca aceștia să nu mai aibă timpul necesar disponibil în educația morală, religioasă și chiar conduita în societate a copiilor. În fața lui Dumnezeu, însă, aceasta nu poate fi o scuză.

A lăsa educația tineretului numai pe seama Bisericii și a școlii, nu este suficient. De aceea se impune implicarea directă a părinților în imprimarea cunoștințelor religio-morale în viața și sufletul tânărului, doritor de a-L cunoaște pe Dumnezeu, valori care dintotdeauna au stat la baza formării caracterului uman, punct de plecare a persoanei în societate.

Îndemnăm, și pe această cale, ca familiile să rămână așa cum Dumnezeu a rânduit la început, adică: "Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă".

Cinstiți frați și surori în Hristos,

Să ne plecăm fața spre Pruncul Iisus, născut în Betleem, să-I aducem de Praznicul Nașterii Sale ofranda sufletului nostru, împodobit cu darurile popului de Crăciun.

Copiilor fără de cămin și fără de părinți, celor bătrâni și bolnavi, celor robiți și celor lipsiți de mângâiere, de bucuria Nașterii lui Iisus Hristos, să le oferim iubirea și faptele noastre creștinești de ajutorare. Biserica strămoșească împărtășește acestora cuvânt de îmbărbătare și de îndemn de statornicie în dreapta credință, dimpreună cu darurile izvorâte din dragostea clerului și a credincioșilor ei.

Cu părintească dragoste, vă urez tuturor Sărbători fericite și Crăciun binecuvântat de Bunul Dumnezeu.

†LUCIAN
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

†VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL TÂRGOVIȘTEI

Iubitului nostru cler, cinului monahal și drept-credincioșilor creștini, har și pace de la Dumnezeu — Tatăl, iar de la noi părintească binecuvântare.

BUCURIE ȘI PACE

“Dar îngerul le-a zis: Nu vă temeți. Căci, iată binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul. Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire” (Luca 2,10; 11,14).

Iubiți credincioși,

Clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe întâmpină Sărbătoarea Nașterii Domnului și în acest an cu simțăminte alese de bucurie și de pace. Bucuria este o expresie a deplinătății omului. În același timp bucuria este și o mulțumire imediată în viața de fiecare zi, însă ea nu se mărginește la aceasta.

Sfântul Chiril al Alexandriei făcând distincție între bucuria trecătoare și cea desăvârșită scria: “Credem că bucuria desăvârșită este cu adevărat cea în Dumnezeu și în faptele cele bune. Scopul vieții creștine este desăvârșirea omului în Hristos. Adevărata bucurie pentru credincios este rezultatul înaintării pe calca desăvârșirii, în iubirea și libertatea dăruită de Dumnezeu. Această iubire și libertate presupune suferință și jertfă. Legătura dintre acestea se poate vedea în unitatea dintre Patimile, Jertfa Mântuitorului și Învierea Sa. Învierea trece prin Golgota. Patimile sunt calea spre Înviere. Bucuria creștină este în acest fel rod al lucrării Sfântului Duh, Care este pretutindeni și le împlinește pe toate.”

Iubiți fii duhovnicești,

Iubirea creștină este în strânsă legătură cu pacea. Iată cum descria Sfântul Apostol Pavel această legătură: “Iată roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința” (Galateni 5, 22).

Pacea este strâns legată de dragoste. Ea merge pe aceeași cale cu ea. Pacea este potrivnică tulburării și destrămării. În timp ce pacea unește pe cele multe și separate în una, ca la pogorârea Sfântului Duh, tulburarea și dezordinea risipesc ceea ce este una în mai multe părți și amestecă limbile în dezordine ca la Turnul Babel. Omul care trăiește în risipire nu poate fi în comuniune cu Dumnezeu, Care este Unul și nedespărțit. Sfântul Nicolae Cabasila în *Explicarea dumnezeieștii Liturghii* precizează: “Căci după cum pacea îi arată pretutindeni pe cei mulți una, astfel tulburarea face pe cei ce sunt una, să fie mai mulți”.

Pacea lui Hristos, se referă la toate dimensiunile omului. În persoana lui Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Cel întrupat pentru a noastră mântuire, Care este Dumnezeu desăvârșit, omul își găsește pacea cu el însuși și cu Dumnezeu. Pacea omului cu el însuși nu este cu puțință fără aceea cu Dumnezeu. Pacea lui Dumnezeu cu omul nu se realizează fără pacea acestuia cu sine însuși. Această înstrăinare pe care o trăiește omul nu este altceva decât rezultatul separării lui de Dumnezeu, Cel Care este cauza existenței sale. Lipsa păcii se datorează prezenței păcatului în lume. Din această pricină pentru restabilirea păcii trebuie să fie îndepărtat păcatul din lume.

Drept măritori creștini,

Bucuria și pacea creștină nu se sprijină pe realitățile din această lume. Însuși Domnul nostru Iisus Hristos ne-a asigurat că pacea Lui nu are un sens lumesc: "Pace vă las vouă, pacea Mea dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu" (Ioan 14, 27).

Această pace nu este ceva impus din afară de forțe lumești, încălcându-se libertatea omului, ci este o pace universală, ce depășește orice sistem social și are în vedere demnitatea omului creat "după chipul și asemănarea lui Dumnezeu".

Pacea și bucuria sunt în cele din urmă manifestarea unei stări în care se află credinciosul creștin, care este un om nou în Hristos. Mesajul venirii Mântuitorului în lume este un mesaj de bucurie și pace: "binevestesc vouă bucurie mare că s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul" și "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie". Fără Hristos Domnul, omul nu poate găsi și trăi adevărata bucurie și pace. Iată adevăruri, care sunt mai presus de orice cugetare omenească.

Păstrarea bucuriei și a păcii în sufletul creștinului este un semn că el se află în legătură cu Dumnezeu. Din contră lipsa bucuriei și a păcii este un semn negativ cu privire la legătura sa cu Dumnezeu. Privitor la această realitate, Sfântul Isaac Sirul face următoarea precizare: "deci, când dorința lui Hristos nu biruiește în tine, încât să fi răbdător în orice întristare pentru bucuria în el, să cunoști că lumea trăiește în tine mai mult decât Hristos, Cel întrupat, răstignit și înviat pentru a noastră mântuire".

Desigur, bucuria și pacea nu sunt stări care se obțin dintr-o dată, ci sunt moduri de viață ce se cultivă timp îndelungat cu stăruință și răbdare. Bucuria și pacea ca stări permanente sunt numai în Împărăția lui Dumnezeu. În Sfânta Liturghie credincioșii Bisericii noastre au ca primă cerere pacea, iar bucuria este atmosfera de mulțumire în slujbele noastre pentru că suntem în permanentă comuniune cu Hristos.

Iubiți frați în Domnul,

Înțelegem deci, că pacea are o întreită dimensiune: pacea lăuntrică a omului, pacea cu Dumnezeu și pacea cu aproapele. Toate aceste aspecte aduc lumina în peștera întunecată a acestei lumi prin venirea lui Mesia, prin care se aduce tuturor lumina lui Hristos Dumnezeu. Toleranța căreia îi este închinată acest an pe plan mondial ne îndeamnă să respectăm omul cu convingerile lui, fiind creat după chipul

lui Dumnezeu. Nimic nu este mai ușor decât să arunci o vorbă nedreaptă împotriva semenului; dar în același timp, nimic nu este mai urât și mai deprimant și mai primejdios decât să arunci împotriva aproapelui cuvinte de înjosire și dispreț. Calomnia este o sabie care brăzdează desfigurând chipul sufletesc al semenului nostru. Ea îl desfigurează pe om în fața lumii. Aceasta este adesea începutul uciderii trupești. Legea Noului Testament nu este legea răzbunării, nici a disprețului pentru persoana umană, care are alte convingeri decât ale tale, ci legea iubirii de adevăr. Dar nu vom uita că El este cel care ne face liberi. În fața acelor care vor învolburare, suferință, lacrimi și crimă, să slujim Domnului Care născându-se în peștera sărăcăcioasă din Betleem, ne-a adus lumină, pace, liniște și fericire în viață.

“Hristos se naște măriți-L!”

Al vostru de tot binele voitor și pururea către Dumnezeu rugător,

†VASILE
ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI

†EPIFANIE

CU MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI,

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI
DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE*

«Hristos Se naște, măriți-L»
«Hristos din ceruri, întâmpinați-L!»

Iubiți fil suflețești,

Marea sărbătoare a Nașterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos ne aduce, și în acest an, ca întotdeauna, deosebite bucurii duhovnicești.

Niciodată nu vom putea înțelege deplin, nici cuprinde în cuvinte potrivite milostivirea lui Dumnezeu-Tatăl, revărsată asupra noastră. Astăzi, cel necuprins de marginile lumii și de mintea omenească este ținut în brațele Sfintei Fecioare Maria, ale Născătoarei de Dumnezeu; Cel ce este mai înainte de întemeierea lumii intră în curgerea ei ca s-o sfințească și s-o desăvârșească. Astfel, întruparea lui Hristos este cel mai mare eveniment din istoria omenirii, deoarece a adus pe pământ «Soarele dreptății», care a izvorât și revărsă neconținut răul harului dumnezeiesc, deschizând porțile împărăției veșnice, încuiate fiilor lui Adam din pricina păcatului strămoșesc.

Iubiți credincioși,

Venind în lume, Domnul nostru Iisus Hristos și-a împlinit lucrarea de mântuire a neamului omenesc. Iar, prin Înălțarea Sa la cer, El nu a părăsit lumea, ci este mereu cu credincioșii, după cuvântul pe care L-a transmis ucenicilor Săi: *«Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor»* (Matei 28, 20).

Astfel, Domnul a întemeiat un așezământ sfânt. Acest așezământ este Biserica. În ea și prin ea se continuă lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos în lume.

Prin cuvântul «Biserică», trebuie să înțelegem așezământul întemeiat de Domnul nostru Iisus Hristos, pentru mântuirea oamenilor. Deci la temelie așezământului spiritual al mântuirii este Hristos Domnul, iar toți creștinii sunt mădulare vii ale acestui așezământ. De aceea, în multe locuri ale Sfintei Scripturi, Biserica este numită «Trupul lui Hristos». «Mai presus de toate, spune Sfântul Apostol Pavel, L-a dat pe El Cap Bisericii, care este Trupul Său» (Efeseni 1, 22-23). «El este Capul Trupului, adică al Bisericii» (Coloseni 1, 18). Același mare apostol al neamurilor ne învață: «Precum într-un singur trup avem multe mădulare și mădularele nu au toate aceeași lucrare, așa și noi cei mulți, un trup suntem în Hristos și fiecare suntem mădulare unii altora» (Romani 12, 4-5).

Domnul nostru Iisus Hristos a încredințat conducerea Bisericii Sfinților Apostoli, cărora le-a spus: «Cel care vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, și cel care se leapădă de voi se leapădă și de Mine; iar cel care se leapădă de Mine se leapădă de Cel Care M-a trimis pe Mine» (Luca 10, 16).

La rândul lor, Sfinții Apostoli au așezat în fruntea Bisericilor întemeiate de ei, pe episcopi, cărora le-au încredințat misiunea de a purta de grijă de ele: *«Luați aminte de voi înșivă și de toată turma întru care Dulul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu»* (Fapte 20, 28).

Învățătura noastră precizează că Biserica este obștea creștinilor care cred în Domnul nostru Iisus Hristos și păstrează credința neschimbată, așa cum a fost propovăduită de Sfinții Apostoli și de urmașii lor (I Tesaloniceni 2, 15). Ea este *«stâlp și temelie a adevărului»* (I Timotei 3, 15).

Ea ne-a născut ca fii ai Împărăției lui Dumnezeu prin Taina Sfântului Botez; ea ne hrănește cu daruri cerești prin celelalte Sfinte Taine; ea ne unește cu Hristos în Taina Sfintei Euharistii.

Pe drept cuvânt spun Sfinții Părinți că «nu poate avea cineva pe Dumnezeu ca Tată, dacă nu are ca mamă Biserica».

Drept credincioși creștini,

La Crăciun nu sărbătorim numai evenimentul istoric și extraordinar al venirii în lume a Mântuitorului, ci se cuvine să serbăm înșăși nașterea Lui în sufletele noastre. Nu trebuie să vorbim de această mare minune numai la timpul trecut, ci mai mult la timpul prezent. Cântarea cu care întâmpinăm venirea lui Iisus Hristos în lume, ne încredințează că minunea se petrece în mod tainic și astăzi.

«Hristos se naște, măriți-I.»

«Hristos din ceruri, întâmpinați-I.»

«Hristos pe pământ, înălțați-vă.»

«Cântați Domnului tot pământul.»

Precum se aude în această cântare, nu spunem «Hristos S-a născut» ca și când am face numai pomenirea unui eveniment petrecut oarecând, ci mărturisim, împreună cu colindătorii de peste veacuri, că «Hristos se naște...». De aceea, Sfântul Grigorie de Nazianz spune că Mântuitorul S-a întrupat pentru ca noi «să ne naștem cu El și să trăim întru Hristos».

Nașterea Mântuitorului în sufletele noastre trebuie să se împlinească și acum prin renașterea noastră morală. Această transformare poate avea loc numai în Biserică și prin învățătura ei. Misiunea Bisericii este să nască pe Hristos în inimile noastre, ca să trăim împreună cu El.

La această sărbătoare care ne aduce în suflete duhul împăcării cu Dumnezeu și al buneii înțelegeri cu semenii, este bine să cugetăm cu mai multă responsabilitate asupra faptelor noastre, punând temelie tare viețuirii creștinești și păstrându-ne ființa în Biserica dreptmăritoare, așa cum ne-au învățat moșii și strămoșii noștri. Numai astfel vom putea mărturisii împreună cu Sfântul Apostol Pavel, care a zis: *«Câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt de iubit, câte sunt cu nume bun, orice virtute și orice laudă, la acestea să ne fie gândul»* (Filipeni 4, 8).

Iubiți fii duhovnicești,

Acum, când răsună în biserici, în case și în toată ființa noastră imnul îngerilor: *«Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire»*

(Luca 2, 14), să întâmpinăm pe Dumnezeu-Prunc cu inimi curate, cu credință tare, cu nădejde neclintită și cu dragoste fierbinte pentru Cel Care Se naște în peștera Betleemului. El ne cheamă să ne împărtășim din darurile aduse prin întruparea Sa pentru mântuirea noastră. La rândul nostru, cuvine-se să-l închinăm viața, ca să facă din ea un altar de dăruire pentru Sfânta noastră Biserică, pentru mai binele semenilor noștri, pentru scumpa noastră Patrie.

Cel Ce S-a născut în peștera din Betleem așteaptă de la noi să trăim în bună înțelegere și înfățișare cu toți oamenii și să ne iubim unii pe alții, pentru că mai întâi El ne-a iubit pe toți și ne învață: «Să vă iubiți unul pe altul precum V-am iubit Eu» (Ioan 15, 12).

Această iubire înseamnă bunătate, duh de fraternitate, iar nu ură și calomnie, cum din păcate, fac rătăcii grupărilor sectare, care denigrează Biserica strămoșească și pe slujitorii ei și luptă diavolește pentru învrăjbierea și dezbinarea neamului românesc.

Drept aceea, de la sărbătoarea Crăciunului învățăm că fiecare suntem datori ca să lucrăm la mântuirea noastră, împlinind voia lui Dumnezeu, care înseamnă statornicia în credință și împlinirea iubirii creștine. De aceea, «oriee faceți, cu cuvântul sau cu lucrul, toate să le faceți întru numele Domnului nostru Iisus Hristos și prin El să mulțumiți lui Dumnezeu și Tatălui» (Coloseni 3, 17).

Așadar, cu prilejul Sfințelilor Sărbători vă facem îndemnul pe care îl adresa Sfântul Apostol Pavel credincioșilor din Corint: «Bucurați-vă, desăvârșiți-vă, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu voi» (II Corinteni 13, 11).

Cu aceste gânduri creștinești și îndrumări părintești, rog pe Bunul Dumnezeu să vă ajute ca să sărbătoriți Nașterea Domnului, Anul Nou 1996 și Boboteaza cu alese bucurii sufletești, cu pace și spor duhovnicesc.

La mulți ani!

Al tuturor de tot bine voitor și stăruitor rugător la Dumnezeu,

†EPIFANIE

EPISCOPUL EPARHIEI BUZĂULUI

†CALINIC

EPISCOP AL EPARHIEI ARGEȘULUI, MUSCELULUI ȘI TELEORMANULUI

**Mijlocește în rugăciune pentru Sfințitul Cler și Dreptmăritorii
Creștini din această Eparhie, HAR ȘI PACE MULTĂ de la
DUMNEZEU-TATĂL și VEȘNICUL ARHIEREU IISUS HRISTOS!**

*“Lăudat să fie Domnul pentru milele Lui pe care
le-a făcut fiilor oamenilor” (Psalmul 106, 15)*

Dreptmăritori creștini,

Mare bucurie cuprinde inima noastră că și anul acesta, în bună pace, prăznuirea Nașterii Domnului Iisus Hristos, o sărbătorim cu toții, creștini și creștine! Această minune, care a uimit Cerurile și Pământul, s-a făcut pentru noi oamenii, așa cum ne dă de veste Sfântul Evanghelist Ioan: *“Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut, L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”* (Ioan 3, 16).

Fost-a de la Dumnezeu, ca Betleemul Iudeii să fie locul unde avea să se nască Iisus Pruncul: *“Și s-a suit Iosif din Galileea, în cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David care se numește Betleem, pentru că El era din casa și din neamul lui David, ca să se înscrie împreună cu Maria, cea logodită cu el, care era însărcinată. Dar pe când erau ei acolo, s-au împlinit zilele ca să nască. Și a născut pe Fiul Său, Cel Unul-Născut și L-a înfășurat și L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei”* (Luca 2, 4-7).

Fost-a de la Dumnezeu, ca Pruncul Sfânt Iisus Hristos să se nască într-o peșteră săracă, într-o iesle, ca cea mai săracă făptură de pe lume. Dar nu prea departe: *“În ținutul acela erau păstori, stând pe câmp și făcând de strajă noaptea împrejurul turmei lor”* (Luca 2, 8).

Iată, așadar, iubiți creștini și creștine, pământul oferă pentru Pruncul Născut Iisus Hristos, ieslea și păstorii cu turma lor! Desigur, minunea Nașterii Domnului ar fi rămas în adâncă taină, dacă Cerul n-ar fi fost prezent prin oaste cerească *“Și iată îngerul Domnului, a stătut lângă ei și slava Domnului a strălucit împrejurul lor și s-au înfricoșat cu frică mare. Dar îngerul le-a zis: Nu vă temeți! Căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul Căci vi s-a născut, azi, Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Și acesta va fi semnul: Veți găsi un Prunc înfășat, culcat în iesle. Și deodată s-a văzut împreună cu îngerul, mulțime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu și zicând: slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie. Iată după ce îngerii au plecat de la ei la cer, păstorii vorbeau unii către alții: Să mergem dar până la Betleem, să vedem cuvântul acesta ce s-a făcut și pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut. Și, grăbindu-se, au venit și au aflat pe Maria și pe Iosif și pe Prunc culcat în iesle. Și văzându-L, au vestit cuvântul grăit lor despre acest Copil. Și toți*

căți auzeau se mirau de cele spuse lor de către păstori. Iar Maria păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima sa. Și s-au întors păstorii, slăvind și laudând pe Dumnezeu, pentru toate câte auziseră și văzuseră precum li se spusese” (Luca 2, 9-20).

Așa se împlinea profeția făcută cu sute de ani, din porunca lui Dumnezeu prin prorocul Isaia care zice: *“Pentru aceasta Domnul meu va da un semn: Iată Fecioara va lua în pântece și va naște și vor chema numele Lui Emanuel, ce se tâlcuiește — cu noi este Dumnezeu —” (Isaia 7, 14).*

“Căci prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui, și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, Biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie. Și mare va fi stăpânirea Lui, și pacea Lui nu va avea hotar. Va împărăți prin judecată și prin dreptate, de acum și până-n veac. Râvna Domnului Savot a făcut aceasta” (Isaia 9, 5-6).

Putem vedea, deslușit, râvna Domnului, prin cele spuse și de Sfântul Ioan: *“Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Cel Unul-Născut, L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).*

Se cuvine să ne umplem de uimire și bucurie, văzând atâta bogăție de iubire arătată nouă oamenilor din partea Bunului Dumnezeu, Care ne întâmpină cu brațele deschise, mărturisindu-ne: *“Cu iubire veșnică te-am iubit și de aceea Mi-am întins spre tine bunăvoința” (Ieremia 31, 3).*

Dreptmăritori creștini,

Coborând pe pământ, din înălțimile cerurilor, Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiul al omului: *“Cel ce mai înainte de Luceafăr din Tatăl, fără mamă, s-a născut, astăzi pe pământ fără tată a luat trup din Fecioara Maria”.* Coborât a vremelnice din mărirea dumnezeiască pe care a avut-o la Părintele Său ceresc, *“mai înainte ca lumea să fie” (Ioan 17, 5), Fiul, care este “strălucirea slavei și icoana ființei lui Dumnezeu (Evrei 1, 3), s-a smerit pe Sine și s-a întrupat, astăzi, în cel zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, făcându-se: “oamenilor asemenea și la înfățișare dovedindu-se ca om” (Filipeni 2, 7).*

O, adânc al bogăției și înțelepciunii și cunoștinței lui Dumnezeu! Cât de cu neputință de cercetat sunt hotărârile Lui și cât de cu neputință de luat urmele căilor Lui! Căci, cine a cunoscut cugetul Domnului? Sau cine s-a făcut sfetnicul Lui?... pentru că din El și prin El și pentru El sunt toate. A Lui fie mărirea în veci — zice Sfântul Apostol Pavel, meditănd la neputința minții omenești de a pătrunde miezul intrupării lui Dumnezeu în om! (Romani 11, 33-36).

Bucurându-ne, primim această minune a minunilor, prin credință, preamărind și noi nașterea cea mai presus de legile firii omenești și cu multă evlavie cântăm cântări ce de veacuri trezesc în adâncul sufletelor noastre bucuria tainică a apropierii de Bunul Dumnezeu:

*Fecioara, astăzi, pre
Cele mai presus de ființă naște și
Pământul peștera
Celui neapropiat aduce.*

*Îngerii cu păstorii doxologesc și
Magii cu steaua călătoresc
Că pentru noi s-a născut Prunc, tânăr,
Dumnezeu cel mai-nainte de veci...”*

Dreptmăritori creștini,

Este chemarea Bisericii de a nu uita niciodată că, Fiul lui Dumnezeu, întrupându-Se S-a făcut "asemenea cu oamenii, afară de păcat", iar noi viețuind în poruncile lui Iisus Hristos, ne vom arăta "asemenea cu El" când va veni la noi în slavă (I Ioan 3, 7). Sfântul Ieremie în scrierile sale spunea că *Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să se facă fiu al lui Dumnezeu*", iar Sfântul Atanasie cel Mare, spre pildă, zicea că *Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om pentru ca să ne îndumnezeiască pe noi în Sine*", sau *"El s-a înomenit pentru ca noi să ne îndumnezeim"* iar Sf. Chiril al Alexandriei spunea că *Fiul lui Dumnezeu s-a făcut asemenea cu noi, pentru ca noi să ne facem asemenea cu El pe cât este cu putință firii noastre și pe cât îngăduia iconomia reinnoirii noastre după har...* S-a făcut El ce suntem noi, adică om, pentru ca noi să ne facem ceea ce este El, adică Dumnezeu" Putem afirma cu toată tăria credinței noastre: *"Cu adevărat, mare este Taina Creștinătății: Dumnezeu s-a arătat în trup, s a îndreptat în Duhul, s a văzut de îngeri, s a propovăduit întru neamuri, s a crezut în lume...* (I Timotei 3, 16).

Iată, dreptmăritori creștini, cei care azi sunteți aici la Sfânta Liturghie și cei care n au venit din binecuvântate pricini, credeți nestrămutat în Iisus Hristos născut pe pământ pentru a noastră mântuire, pentru a ne arăta calea, adevărul și viața cea adevărată, viață în care să ne ducem zilele dăruite nouă de Dumnezeu!

Dreptmăritori creștini,

Pentru a răspunde cu dragoste și mulțumire pentru darurile cerești oferite nouă cu imbelșugare de Prea Bunul Dumnezeu, cuvine-se cu adevărat să ne străduim a împlini și noi, după puteri, poruncile lui Iisus Hristos: *"Dacă păziți poruncile Mele ve-ți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină. Aceasta este porunca Mea: Să vă iubiți unul pe altul, precum V-am iubit Eu. Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca suflatul lui să și-l pună pentru prietenii săi!"* (Ioan 15, 10-13).

Iată, așadar, porunca cea mai mare, pe care o avem de la Dumnezeu: iubirea! Suntem chemați cu poruncă absolută de a realiza în viața noastră de zi cu zi, iubirea pentru aproapele nostru, iubirea până la jertfa supremă, dăruirea vieții pentru prietenii noștri, pentru frații noștri, pentru cei de aproape și pentru cei de departe! Numai așa nu vor mai fi războaie, dușmăni, ucideri, furturi, minciuni, judecăți, invidii, certuri, răutăți de toate felurile.

Am fi foarte bucuroși să se știe că suntem fiii Aceluiași Părinte Ceresc: *"El dând tuturor viață și suflare și toate, și a făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste fața întregului pământ, așezând vremile cele mai înainte rânduite și hotarele locuirii lor. Ca să caute pe Dumnezeu, doar L-ar simți pe El și L-ar afla, deși nu este departe de fiecare dintre noi. Căci în El trăim și ne mișcăm și suntem, precum au zis unii dintre poeții voștri: căci ai Lui neam și suntem!"* (Faptele Apostolilor 17, 25-28) serie Sfântul Apostol Pavel, dând de știre tuturor neamurilor că sunt una, de la început, din Dumnezeu și că nu avem nici o justificare în fața lui Dumnezeu, față de toate nenorocirile pe care ni le provocăm unii altora!

Tatăl Ceresc ne cheamă și ne mărturisește: "*Voi sunteți pritenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc! Și aceasta vă poruncesc: Să vă iubiți unul pe altul*" (Ioan 15, 14, 17).

La judecata supremă, vom fi judecați numai după cum am împlinit porunca dragostei dumnezeiești! Aceasta să fie grija noastră cea dintâi și de fiecare clipă.

Toți creștinii care mergem la Biserică și facem rugăciuni în comunitatea creștină ortodoxă, împlinind poruncile, dovedim că iubirea lui Dumnezeu este în viața de fiecare zi!

Creștinii și creștinele, părinții noștri scumpi, care au grijă, ca ochii din cap, de pruncii lor, copiii de azi, tinerii de mâine și bărbații maturi de poimâine, ca să crească în credință, în învățarea Catehismului și drepte credințe, în grădinițe, în școli, licee, facultăți, în armată și penitenciare, pentru a-și întări credința în Dumnezeu, dovedesc responsabilitatea creștină și dau mărturie că iau în grijă formarea de mâine a Bisericii Dreptmăritoare și a Neamului nostru curat și jertfelnic!

Părinții care au grijă de tineri, fete și feciori, ca să crească în viață curată, și n-au odihnă până nu se maturizează și se căsătoresc pentru a întemeia o familie curată și vrednică unde să domnească sfințenia și frumusețea, sunt binecuvântați de Dumnezeu cu daruri peste daruri și împlinesc iubirea pentru odraslele pe care le-au adus la viață, prin darul lui Dumnezeu!

Copiii care au la inimă grija pentru părinții lor care i-au născut și crescut, realizat în școli și orânduit să-și câștige pâinea cea de toate zilele, ajutându-i în orice clipă și mai ales atunci, când la adânci bătrânețe nu mai au puteri și nu-i vor mai lăsa singuri, în disperare în boală și neputință, vor primi ajutor de la Dumnezeu și cinstire de la oameni, împlinind porunca cea sfântă a iubirii!

Tinerii, fete și băieți, familiile întemeiate în iubirea cea tainică ce dobândesc porunci din darul lui Dumnezeu să nu înfăptuiască avorturi, ucideri premeditate, ci să nască și să crească toți pruncii odrăsliți! Să nu se teamă că e greu și sunt prea mulți, pentru că Dumnezeu are grijă de fiecare fir de iarbă, de fiecare floare, de fiecare pasăre, dar de o făptură omenească? Așa vom împlini porunca iubirii la care ne cheamă și ne poruncește Dumnezeu! Cum vom sta la Judecată în fața lui Dumnezeu dacă noi, cu bună știință curmăm firul vieții celor ce trebuie să se nască, precum ne-am născut și noi? Ce casă bună poate face Iubirea cu uciderea? Da! Știm cu toții, casă bună face doar Iubirea cu Jertfa, Iubirea cu Răbdarea, Iubirea cu Suferința, Iubirea cu Bunătatea, Iubirea cu Iertarea! Iubirea cu Iubirea cea veșnică a lui Dumnezeu!

Dreptmăritori creștini,

Dacă vom avea iubire în casele noastre, înțelegere și îngăduință, iertare și iarăși iertare, cu multă răbdare, vom avea pace și iubire cu vecinii noștri, cu sătenii noștri, cu orașenii și cu toți frații români și cei care viețuiesc cu noi, de orice neam ar fi, că doar una suntem în fața lui Dumnezeu, vom împlini, de bună seamă, porunca cea mare a lui Iisus, porunca Iubirii!

Dacă vom avea iubire unii pentru alții și vom crește în credința cea adevărată și respectul pentru jertfa străbunilor noștri, ne vom respecta unii pe alții, pentru a duce la zidirea unei viațe pașnice și prospere, unindu-ne eforturile și clarificând rapid fațetele întunecate din viața socială, viața noastră cea de toate zilele, atunci vom

avea bucuria de a împlini porunca dată de Dumnezeu iubirii, Dumnezeu nostru, al tuturor!

Și dacă anul care vine, din cei care acum ascultă acest cuvânt pastoral, vor înfia câte un prunc și-l vor crește în frica lui Dumnezeu și cinșirea oamenilor, vor auzi glasul Pruncului Iisus, plin de iubire, numindu-vă prietenii Săi de inimă, iar smerenia noastră mulțumindu-vă tuturor părinților care ați înfiat prunci și că vă osteniți din iubire pentru a crește în credință fapte noi lui Dumnezeu, ați împlinit, cu și mai mare râvnă iubirea poruncită de Domnul Dumnezeu!

În numele iubirii cerești, cerem binecuvântarea lui Dumnezeu peste toți creștinii din lume, din Țara noastră, din Eparhia noastră, din satele și orașele noastre, peste preoții și casele lor, peste elevi, studenți, profesori, monahi și monahii, peste toți cei care au evitat declanșări de războaie, peste toți cei care ostenesc la zidirea României sfinte și martire!

Mulțumim din inimă tuturor creștinilor și creștinelor care faceți să crească Biserica Ortodoxă și vrednicia Neamului nostru românesc, atât de încercat în toate timpurile!

Mulțumim din suflet celor care au înțeles, că în Județul Teleorman, județ ce face parte din cuprinsul Eparhiei Argeșului, este nevoie de episcopie, lucru ce s-a aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, cu titulatura de: Episcopia Alexandriei și Teleormanului, cu reședința în Municipiul Alexandria!

Mulțumindu-Vă, dreptmăritori creștini, cu toată prețuirea și iubirea cu care ați ascultat cuvântul nostru pastoral, vă pun la inimă sfatul Sfântului Apostol Pavel: "Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu, trebuie să creadă că El este și că se face răsplătitor celor care-L caută" (Evrei 11, 6).

Hristos se naște, măriți-L!
Hristos din ceruri, întâmpinați-L!
Hristos pe pământ, înălțați-L!
Cântați Domnului tot pământul!

† CALINIC
 EPISCOPUL ARGEȘULUI, MUSCELULUI ȘI TELEORMANULUI

† CASIAN

DIN DARUL LUI DUMNEZEU EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS

PREA CUCERNICILOR ȘI PREACUVINCIOȘILOR PREOȚI ȘI DIACONI,
CINULUI MONAHAL ȘI TUTUROR DREPTMĂRITORILOR
CREȘTINI DIN ACEASTĂ DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPARHIE HAR,
PACE, SĂNĂTATE, BUCURII DEPLINE DE SFINTELE SĂRBĂTORI
ALE NAȘTERII DOMNULUI, IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ
BINECUVÂNTARE.

*Prea iubiți frați și surori în Domnul,
"Hristos Se naște, slăviți-L;
Hristos din ceruri, întâmpinați-L;
Hristos pe pământ, înălțați-vă!"*

În duh de colindă, cu sufletele despovărate de grijile lumii, cu casele curățite, bucuroși că ne-a vizitat preotul cu icoana Nașterii Domnului și anul acesta, în sfintele noastre biserici, pentru a întâmpina pe Hristos Care "pentru noi, oamenii, și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om".

Dumnezeu Cel Atotputernic, Cel nevăzut se face văzut și arată în locul atotputerniciei smerenia. Se naște într-o peșteră modestă și este culcat într-o simplă iesle a vitelor. Dar ieslea Betleemului de acum două mii de ani, prin coborârea Fiului lui Dumnezeu, devine cerul pe pământ! Sfânta Fecioară Maria, care îl primește să se nască, cu lucrarea și puterea Sfântului Duh, devine scaun de heruvimi: "Cer fiind peștera, scaun de heruvimi Fecioara, ieslea sălășluire întru care S-a culcat Cel neîncăput și Dumnezeu" (cântările praznicului).

Deși evenimentul Nașterii Domnului, cel mai mare dintre cele cerești care s-a putut și se poate vedea cu ochii pe pământ, s-a petrecut acum două mii de ani, el ni se descoperă, astăzi, cu aceeași intensitate și cu aceeași emoție ca și celor de atunci și ne cheamă la aceeași credință și mai ales la aceeași preamărire ca și a îngerilor din ceruri, a magilor și a păstorilor de la Betleem.

"Astăzi Hristos în Betleem se naște din Fecioara. Astăzi Cel fără de început Se începe și Cuvântul se întrupează. Puterile cerurilor se bucură și pământul cu oamenii se veselește; magii daruri aduc; păstorii vestesc minunea; iar noi strigăm: slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, întru oameni bunăvoire" (cântările praznicului).

De aceea în comuniune, în frățietate și iubire suntem astăzi gazdele lui Dumnezeu așa cum au fost toți cei ce L-au primit pe Dumnezeiescul Prunc din brațele Prea Curatei sale Maici din biserici în casele și în sufletele lor. Astfel, deși suntem pe pământ, gustăm din bunătățile cerului, ne împărtășim din dragostea fără de margini a Părintelui nostru iubitor. "Toți prăznuiesc văzând pe Dumnezeu pe pământ și pe om în ceruri, pe Cel de sus jos din pricina întrupării și pe cel de jos din pricina iubirii de oameni" (Sf. Ioan Gură de Aur, Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos).

Iubiți credincioși,

An de an ascultați la Sfânta Liturghie și cuvântul de Crăciun care devine aurul, smirna și tânăia din visteria Evangheliei și a dreptei învățături a Bisericii, îndreptat spre sufletele celor binecredincioși. Așa fac și colindătorii: vin încărcăți cu nectarul a tot ce a produs mai frumos poporul nostru pentru a întâmpina Nașterea Domnului, colindele. Ei sunt continuatorii glasurilor îngerești care au precedat nașterea în Betleem. Comunitatea, parohia, satul devin astfel un nou Betleem. Fiecare casă este o altă peșteră primitoare pentru Hristos. Casa țărănească, chiar și pentru cei ce locuiesc în oraș, este mereu leagăn și memorie vie a obârșiei noastre ca români și creștini. În tradiția noastră sfântă și curată, Pruncul întrupat Iisus Hristos este așezat în legănelul din casa care ne aduce aminte de originea noastră ca neam, căci ne-a fost rânduit de sus să ne naștem o dată cu răspândirea în lume a veștii despre Întruparea Mântuitorului. Marea sărbătoare este împământenită, este parte din viața noastră, este pecetea existenței noastre. Un colind, între multe altele, zugrăvește simplu, convingător, bucuria Maicii Domnului pentru ospitalitatea creștinului în spațiul românesc.

Așa de-am văzut
La munți Te-am suit
Și te-am scoborât
În țara românească
(Să se pomenească!)

Bine-am nimerit,
Bine ne-au primit
Om bun și bătrân.
Bine i-a părut...

Dacă ne-au văzut
Afar-a ieșit
În cas' ne-a băgat
La vatră ne-a pus
Focul a aprins

Masa ne-a întins
Și ne-a ospătat
Și ne-a mângâiat
Când Te-am desfătat
Tu te-ai bucurat...

Pân' ne-am închinat
Tu că mi-ai zburat
Sus la'naltul cer
La Sfântul Ioan
De Te-ai botezat.
Bun nume Ți-a dat
De Iisus Hristos
Domn al tuturor
Și-al românilor.

Departate de a fi doar simple creații populare, colindele noastre sunt mărturii vii ale vechimii creștinismului și ale atașamentului poporului român al Evangheliei Mântuitorului păstrată și propovăduită de slujitorii Bisericii.

Creștinismul nostru este vechi ca și neamul, curat ca și apa de izvor care se purifică și devine mai proaspătă pe măsură ce străbate munți și coline, strecurându-se printre pietre și obstacole. Creștinismul nostru este "tolerant și optimist, are ceva din liniștea și perenitatea pădurilor de brazi care nu-și leapădă frunza, ci rămân totdeauna verzi" (Simion Mehedinți, *Creștinismul românesc*).

Ne încredințează despre acestea firea lucrurilor. *Credința noastră ortodoxă este chiar certificatul nostru de naștere pentru aici și pentru veșnicie!* Cu toate acestea, în zilele noastre se pare că pentru o mică parte dintre creștini, Ortodoxia, Biserica, Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, icoana, Crucea, postul și aghiasma nu mai au suficientă sevă pentru a-i hrăni sufletele. Mai mult, ei interpretează Evanghelia după bunul plac sub pretextul vestirii lui Hristos cu mai multă credibilitate. Fac aceasta "din pizmă și din duh de ceartă" (Filip I, 15). I.e. a răspuns Sf. Apostol

Pavel încă de la început și le răspunde și astăzi celor ce îndeamnă la dezbinare sau părăsesc Biserica și dreapta credință: *“Mă mir că așa degrabă treceți de la cel ce v-a chemat pe voi, prin harul lui Hristos, la altă Evangheligie, care nu este alta, decât că sunt unii care vă tulbură și voiesc să schimbe Evanghelia lui Hristos. Dar chiar dacă noi sau un înger din cer v-ar vesti altă Evangheligie decât aceea pe care v-am vestit-o să fie anatema!... Dacă vă propovăduiește cineva altceva decât ați primit să fie anatema!”* (Galateni I, 6-9).

Nu numai că Evanghelia nu poate fi înlocuită, dar nici vestitorii ei nu pot fi înlocuiți. Iar la noi primul vestitor este chiar un Apostol al Domnului, Sfântul Andrei. Câtă lipsă de iubire creștină poate să manifeste toți acei care, în numele toleranței, al bunătății și al Evangheligiei păcii, contestă identitatea, numele și obârșia creștină a unui neam martirizat, înșelat și marginalizat de atâtea ori în istoria sa! Iată cum așa-ziii evanghelizatori, așa-ziii colindători, departe de Hristos și de Biserică, ne îndeamnă să ieșim din tinda casei țărănești și a mărinimiei sufletului și să acceptăm formele noi, moderne ale unui creștinism doar de ocazie și de circumstanță. *“Feriți-vă de proorocii mincinoși care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori”* ne îndeamnă însuși Hristos Domnul (Matei VII, 15).

Falsa învățătură și falșii propovăduitori cu nume de apostoli, de evangheliști și de păstori vor să pătrundă în locul colindătorilor, al preotului legiuit și trimis de Biserică, forțează nu numai ușa apartamentului și a casei ci și pe cea a sufletului nevinovatului nostru credincios. *De aceea, iubiți și frați creștini “vremea e să ne trezim, casa să ne-o măturăm...”* Biserica și credința neamului să ne apărăm! Căci *“fără tradiție, fără ierarhie, fără cultură, fără patrie, ostile apărării, ostile statului pe care-l acceptă numai din oportunism practic..., străine ideii naționale, cu o etică discutabilă, de cele mai multe ori libertină, adesea imundă și satanică, cu o eshatologie bizară, obscură, zănatecă și adesea incendiară, aceste secte, conduse în cea mai parte de străini suspecti sau autohtoni interesați, creduli sau ignoranți, alimentate și ocrotite de peste granițe..., adunate în răspântia celor patru unghiuri ale pământului și-au dat întâlnire în biata Românie mare, ajunsă laboratorul de experiență al aberațiilor religioase în domeniu colonial de propagandă așa-zis creștină. Orice încredere de ripostă și de legitimă apărare din partea Bisericii Ortodoxe împotriva acestor invazii sectare e socotită ca incompatibilă cu respectarea libertății de credință... Iar biata noastră Biserică Ortodoxă și națională, cine s-o mai apere?”* se întreba marele teolog și apologet Ioan Gh. Savin, originar din Jorăștii Covurluiului nostru, încă acum cinceci de ani.

Iubiților,

Ce-ar mai spune marele profesor și creștin astăzi în fața amplificării prozelitismului în numele adevărului și, de multe ori, al filantropiei, adică al iubirii de oameni, adică al binelui, dar prin dezbinare și prin îndepărtarea de ceea ce ne unește, credința sănătoasă?

Nu din duh de desconsiderare a altora vă scriem toate acestea în ziua Nașterii Domnului, ci din dorința sinceră de a vă pune la inimă comoara de mult preț a Ortodoxiei noastre, păstrată cu jertfe de înaintașii noștri, pusă de unii la încercare tocmai în zilele noastre. Pentru a vă pune la suflet importanța covârșitoare a ospitalității proverbiale prin care credinciosul popor român de la începuturi și până

astăzi primește pe Hristos în sufletul, în casa, în istoria, în cultura și în toată viața sa. Credința noastră s-a plămădit în fibra neamului și a intrat în firea românească. În ea ne-am născut, cu ea plecăm din lumea aceasta.

Regăsiți în unitate, de Crăciun, slujitori și credincioși să ne închinăm Domnului în "Betleemul nostru", Biserica Ortodoxă căreia îi aparținem. Să-i închinăm lui Hristos prin slujire misionară, mineri și slujitori sfințiți, toată evlavie, fapta bună și credința sănătoasă. Așa facem și din sufletele noastre Betleem în care vine ca oaspete Hristos Domnul. Și așa rămâne în noi și între noi. Să ne ajute Dumnezeu să fim gazde bune și primitoare Domnului Hristos Care Se naște. Iar Domnul Hristos Prunc să ne readucă și nouă pruncia nevinovată în suflete și așa să ne bucurăm azi cu toții, mici și mari, de aproape sau de departe în sfânta sărbătoare de Crăciun.

Să aveți parte numai de bucurii! Să ne rugăm unii pentru alții! Fiți sănătoși! Sărbători ferice! Anul Nou să fie binecuvântat cu rodnicie, cu pace, cu bunăvoință, cu dreptate, cu adevăr și împăcare pentru toți fiii acestui pământ! La mulți ani!

Al vostru de tot binele doritor și fierbinte rugător,

†CASIAN

EPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

†NIFON
PRIN HARUL LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL EPARHIEI SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

IUBITULUI NOSTRU CLER ȘI POPOR DREPTCREDINCIOS
 DIN JUDEȚELE CĂLĂRAȘI ȘI IALOMIȚA, HAR ȘI PACE DE LA
 DUMNEZEU, IAR DE LA NOI, ARHIPĂSTORUL VOSTRU, DRAGOSTE
 PĂRINTEASCĂ ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

Iubiții mei fii sufletești,

Sărbătoarea Nașterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos ne oferă an de an prilejul negrăitei bucurii de a ne afla duhovnicește lângă staulul din Betleem, împreună cu păstorii, cu îngerii și cu magii și de a ne închina dumnezeiescului Prunc. În această zi minunată, plină de har și mângâiere, nu sunt graiuri nici cuvinte îndeajuns de potrivite să poată cuprinde și lăuda după cuviință, milostivirea lui Dumnezeu. Cel necuprins de marginile lumii ca Dumnezeu este ținut în brațele Fecioarei Maria, Cel ce este mai înainte de întemeierea lumii, intră în condiția ei ca să o sfințească.

Nașterea lui Iisus Hristos, Mesia cel promis din veșnicie, S-a coborât la noi făcându-Se asemenea nouă într-un moment precis al istoriei, care de atunci se calculează a fi anul unu după El. Ne aflăm deci în anul 1995 de la venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.

Prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, prin ascultarea Lui până la moarte și încă moarte pe cruce, prin Învierea și Înălțarea la cer s-a arătat iubirea fără de margini a lui Dumnezeu; au răsărit «Soarele Dreptății și lumina lumii», a izvorât râul harului dumnezeiesc; s-au deschis porțile împărăției veșnice, încuiate din pricina păcatului strămoșesc și s-au pus temeliiile mântuirii neamului omenesc.

Din marea bucurie și binefacere a Întrupării ne împărtășim și noi și continuăm să se împărtășească toată lumea până la sfârșitul veacurilor ca dintr-un izvor nesecat, căci religia creștină a Mântuitorului este permanent actuală, ea nu se învechește, în ciuda istoriei, pentru că ea este dumnezeiască. De aceea, la Crăciun nu ne oprim numai la evenimentul istoric al venirii în lume a Mântuitorului, ci serbăm însăși nașterea Lui în sufletele noastre. Nu vorbim despre această minune la timpul trecut, ci la timpul prezent. Cântarea bisericească cu care întâmpinăm venirea lui Iisus Hristos în lume, ne arată că minunea se petrece tainic și astăzi:

«Iisus se naște, măriți-L»

«Hristos din ceruri, întâmpinați-L»

«Hristos pe pământ, înălțați-L»

«Cântați Domnului tot pământul».

Dreptmăritori creștini,

Venind în lume Fiul lui Dumnezeu nu a mai părăsit-o, ci a ales un alt mod al prezenței și lucrării Sale în lume. Înainte de a se înălța la cer, El le-a zis ucenicilor:

«Iată, Eu sunt cu voi până la sgarșitul veacurilor» (Matei 28, 20). Domnul a întemeiat un așezământ sfânt prin care este împreună cu noi, cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Acest așezământ este Biserica. În ea și prin ea se continuă lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, care a spus despre Sine că este «Calea, Adevărul și Viața» (Ioan 14, 6). Biserica arată calea mântuirii, învață adevărul religios și împărtășește harul dător de viață veșnică. Ea este «Stâlpu și temelie adevărului», precum spune Apostolul neamurilor (I Tim. 3, 15). În Biserică, cu ochii credinței vedem pe Hristos, «lumina lumii», primim pe Duhul Sfânt care ne sfințește viața și ne ferește de rătăcire de la învățătura cea dreaptă. Pe drept cuvânt spun Sfinții Părinți că «nu poate avea cineva pe Dumnezeu ca Tată, dacă nu are ca mamă Biserica».

Domnul nostru Iisus Hristos a încredințat conducerea Bisericii Sfinților Apostoli. Lor le-a dat putere și i-a trimis să vestească Evanghelia la toată făptura, să boteze și să ierte păcatele oamenilor (Ioan 20, 21-23). Lor le-a spus: «Cine vă ascultă pe voi, pe Mine mă ascultă și cel ce se leapădă de voi, de Mine se leapădă...» (Luca 10, 16). La rândul lor, Apostolii au așezat în fruntea Bisericilor întemeiate de ei pe episcopi, cărora le-au încredințat misiunea de a purta de grijă Bisericii, «Luați aminte de voi înșivă și de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți, Biserica lui Dumnezeu» (Fapte 20, 28).

Vorbind despre cei ce se poartă cu neorânduială și propovăduiesc învățături greșite, Hristos a poruncit Apostolilor să îndrepte pe unii ca aceștia cu duhul blândeții, iar dacă nu-i ascultă să-i spună Bisericii, iar de nu ascultă nici de Biserica să fie socotiți ca păgâni și vameși (Matei 18, 17). Din toate aceste locuri ale Sfintei Scripturi învățăm că Biserica este obștea creștinilor care cred în Domnul nostru Iisus Hristos și păstrează învățătura neschimbată, așa cum a fost propovăduită de Sfinții Apostoli și de urmașii lor (II Tes. 2, 15).

Iubiții mei fii suflatești, Slujitori ai altarelor și binecredincioși creștini,

Cunoscând aceste adevăruri despre originea, ființa și lucrarea Bisericii, trebuie să fim conștienți de faptul că Domnul Iisus Hristos ne restaurează în demnitatea de fii ai Săii și ne învață că suntem frați între noi și că trebuie să ne respectăm și să ne iubim. Taina cea din veac ascunsă a iubirii descoperite prin Întrupare este minunea care fascinează, entuziasmează și reînnoiește spiritual pe omul credincios din orice timp. Taina s-a descoperit atunci, în Betleemul Iudeii pe vremea regelui Irod, dar se descoperă mereu, an de an ca și atunci, în Betleemul sufletelor noastre, împropătându-se încredințarea că prin Cel născut și prin Evanghelia Sa, ne vine și nouă, aici și acum, «lumina cunoștinței» și că suntem primiți din nou ca fiul risipitor, în împărăția Tatălui ceresc. De aceea, sărbătoarea Nașterii Domnului este sărbătorită cu bucurie. Trăim în atmosfera incfabilă și înălțătoare a sărbătorilor de Crăciun sentimente de gingășie față de Pruncul Sfânt Căruia îi cântăm cele mai frumoase și delicate colinde, dar în același timp și sentimente de sfială plină de încărcătură gravă, pentru că știm și vedem că prin ochii Divinului Prunc ne privește Fiul lui Dumnezeu din veșnicia Sa, de dincolo de gând și de cuvânt. Pentru aceasta trebuie să înțelegem că venirea Fiului lui Dumnezeu pe pământ, în chip de om, pentru a ne ridica pe noi la vrednicia de fii ai lui Dumnezeu, s-a schimbat atunci din taină în

adevăr de credință. De aceea, bucurându-se de marea dragoste a lui Dumnezeu față de făpturile Sale de pe pământ, îngerii din ceruri, în auzul păstorilor de la Betleem, au preaslăvit pe Mântuitorul, cântându-I imnul mântuirii: *«Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire»* (Luca 2, 14).

Iubiți fil duhovnicești,

Fiul lui Dumnezeu, prin întruparea Sa, S-a smerit pe Sine nu numai față de Tatăl ceresc, dar față de oameni, pentru a putea înfrânge mândria din care a izvorât neascultarea care a dus la săvârșirea păcatului celui dintâi. Mântuitorul a ispășit pentru noi păcatul neascultării, prin ascultarea Sa de Părintele ceresc, nimicind astfel mândria și din sufletele noastre. De aceea, prin Întruparea Domnului, noi suntem chemați acum, eliberați, smeriți și sfințiți, să ne facem *«părtași firii dumnezeiești»* (II Petru 1, 4). Deci, dacă *«este cineva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi. Și toate sunt de la Dumnezeu, Care ne-a împăcat cu Sine prin Hristos și ne-a dat nouă slujirea împăcării»* (II Corinteni 5, 17-18).

Cunoscând toate aceste învățături și îndemnuri ale sfintei noastre Biserici, să fim convinși că trăirea în învățatura lui Hristos înseamnă o continuă dăruire și revărsare a credinței în cuvânt și faptă. Toți trebuie să ne aducem drept jertfă, dragostea noastră izvorâtă din smerenie, iertare și har. Să nu uităm că în vremurile pe care le trăim, libertatea trebuie să o folosim spre binele și îmbunătățirea noastră sufletească. Înnoirea de care avem nevoie astăzi, fiecare dintre noi să fie întru Hristos Domnul, ca să nu mai fim robi păcatului prin răutate, ură, dezbinare, necinste și alte fapte nedemne de credincioșii Bisericii strămoșești și de fiii neamului nostru românesc. Creștinul trebuie să caute pacea și dreptatea cu toți oamenii și să răspândească în lume lumina lui Hristos Cel întrupat.

Să fim pregătiți sufletește pentru ca fiecare din noi să devenim un Betleem în care să se nască Iisus Hristos cu frumusețea învățurii Sale și născându-Se să ne înnoiască inimile și mințile, spre primirea înțeleșurilor celor adânci ale tainci Întrupării. Să ne înălțăm la El faptele noastre bune, să căutăm cu evlavie și să ascultăm cu bucurie și credință tare străvechile colinde de Crăciun, aceste nestemate ale spiritualității creștine româneșit.

Împărtășindu-vă aceste gânduri, rog pe Bunul Dumnezeu să vă ajute să petreceți Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei, în pace, sănătate, prosperitate și alese bucurii duhovnicești, iar Pruncul Iisus cu Evanghelia și dragostea Sa, să sălășluiască în sufletele și inimile voastre.

Vă binecuvânteț și mă rog la Hristos adevăratul nostru Dumnezeu, să-Și reverse darurile Sale cele bogate peste voi toți.

Al vostru de tot binele și mereu în rugăciune către Dumnezeu,

†NIFON

EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

1995, AN JUBILIAR. 110 ANI DE AUTOCEFALIE ȘI 70 DE ANI DE PATRIARHAT AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CUVÂNTARE FESTIVĂ ÎN ȘEDINȚA
ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI DIN 4 FEBRUARIE

† TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Onorați membrii ai Adunării Naționale Bisericești,

Timpul neîndurător curge neîncetat și înscrie în cartea lui fapte, evenimente și înfăptuiri din cele vrednice să rămână spre pildă urmașilor, spre slava lui Dumnezeu și spre urmarea lui Hristos la viața Bisericii noastre strămoșești.

Îzvorând din predica Sfântului Apostol Andrei și păstrând această apă vie de-a lungul secolelor, Biserica părinților noștri, ca și arborele descris în Biblie, a prins rădăcini puternice pe acest pământ străbun și în inima strămoșilor noștri daco-romani. Ea s-a dezvoltat și și-a înscris o istorie bogată, așa cum cunoaștem noi și cei ce ne-au călcat brazda dăinuirii, aducând valori nepieritoare atât în aria viețuirii noastre de două ori milenară, cât și în câmpul mai larg al creștinătății. Evlavia și statornicia slujitorilor și fiilor ei i-au așezat pe frunte coroana cea mai prețioasă în Ortodoxie — rangul de Patriarhie. Astăzi împlinește vârsta de șaptezeci de ani.

De aceea, v-aș ruga, să poposim împreună asupra începutului nespus de frumos al Patriarhiei Române, a felului cum înaintașii noștri, clerici și credincioși, au știut să lucreze cu înțelepciune, în lumina Duhului Sfânt, și să dea strălucire ființei Bisericii noastre, prin arătarea în lume a vredniciei fiilor ei. Istoria noastră atestă, cum știți, că necontenit Biserica Ortodoxă, mama spirituală a poporului român, și-a desfășurat activitatea în strânsă legătură cu cea a Statului, schimbările importante intervenite în evoluția acestuia fiind urmate de modificări corespunzătoare în organizarea Bisericii strămoșești.

Astfel, momentul întemeierii Țărilor Române, în secolul al XIV-lea, i-a urmat curând cel al înființării mitropoliilor de la Argeș și Suceava; zilelor de glorie ale lui Mihai Viteazu, primul unificator al Țărilor Române, li s-a adăugat crearea titlului de arhimetropolit pentru vlădicul târgoviștean și s-au confirmat printr-un act internațional legăturile canonice străvechi dintre Bisericile din Țara Românească și Transilvania; Unirea Principatelor din 1859 și crearea în 1862 a României sub Alexandru Ioan Cuza, au adus în 1865 o nouă organizare a Bisericii naționale și

înființarea titlului de Primat al României, care a dăinuit până în 1925; Înscăunarea în 1866 a domnitorului Carol I și noua Constituție a țării din același an, au prilejuit, desigur, adoptarea Legii organice a Bisericii Ortodoxe Române din 1872.

Dobândirea în 1877-1878 a deplinei independențe de stat a României a fost urmată de proclamarea și recunoașterea în 1885 a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române; iar în constituirea în 1918, după primul război mondial, a Statului Național Unitar Român s-a impus necesitatea reorganizării Bisericii noastre în raport cu noua lui alcătuire și însemnătate politică, prin înființarea în 1925 a Patriarhiei Române. Aceste din urmă două soroace, autocefalia și Patriarhia, le aniversăm în acest an, când se împlinesc 110 ani și respectiv 70 de ani de la începuturile lor.

Despre autocefalia Bisericii, dar mai ales despre Patriarhat s-a scris în trecut cu competență și cu multă râvnă. În 1995, de pildă, la aniversarea centenarului autocefaliei, s-a editat și un volum omagial, cuprinzând studii referitoare la cele mai importante aspecte ale acestui eveniment.

Acum, aș dori să ne oprim asupra "Întemeierii Patriarhiei Române" petrecută în anul 1925 în ziua de 4 februarie, împlinind astăzi, 4 februarie 1995, 70 de ani. Dar ca și după anul 1950, a mai fost în atenția Sfântului Sinod; cu acest prilej vom stăruii numai asupra faptelor strict legate de acest moment de vârf din trecutul Bisericii noastre.

De aceea, vom preciza că în anul 1918, provinciile românești Basarabia și Transilvania, aflate până atunci sub stăpâniri străine, revenind rând pe rând la Patria-mamă, s-a creat Statul Național Român cu o populație de peste 14 milioane de locuitori. Acestei străngeri la un loc a pământului românesc în hotarele lui de început, era firesc să i se alăture și o unificare a organizării Bisericii noastre, întocmindu-se pentru aceasta o legislație corespunzătoare. Curând, deci, după anul 1918, au început să se ridice glasurile solicitând o atare legislație. Acestea proveneau din toate provinciile României întregite și cu timpul ele s-au înmulțit. Din această pricină, prin anii 1919-1920, fiind mitropolit primat al României, Dr. Miron Cristea, fostul episcop de Caransebeș, s-a constituit o adunare constituantă bisericească, ce a întocmit, după o activitate de câțiva ani, Legea și Statutul de organizare al Bisericii Ortodoxe Române, aprobat la 4 mai 1925.

Chiar în vremea când Constituanta bisericească lucra la această lege de unificare a organizării Bisericii străbune, "în planurile de viețuire nouă bisericească și de nouă croială a ocărnuirii ecleziastice care s-a urzit după război", scria învățatul arhimandrit Iuliu Scriban, "tot mai des s-a auzit cuvântul acesta, că ar trebui să întocmim Biserica românească pe temei de Patriarhat"¹. Pentru înființarea Patriarhiei Române, cerută încă din 1919 și chiar mai înainte de mulți alți corifei ai Ortodoxiei noastre de atunci, se pronunța acum cu vigoare și protopopul doctor Gh. Ciuhandru de la Arad. Se solicita deci înființarea Patriarhiei Române.

În cursul anului 1924, spre finele lui, mai ales, astfel de cereri au devenit cu totul stăruitoare, aproape generalizându-se, în rândurile clerului și credincioșilor ortodocși români. Posibilitatea înființării Patriarhiei Române era acum un "zvon care începea a prinde tărie", adică se "copsese", cum aprecia însuși viitorul patriarh Miron Cristea. Bărbați de seamă ai neamului nostru, între care, Primul-ministru Ionel I.C. Brătianu, profesorii Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Preotul I. Lupaș,

¹ *Investitura Patriarhului României*, în revista "Biserica Ortodoxă Română", seria II, anul XLIII, nr. 11 (536), noiembrie 1925, p. 700.

miniștrii Constantin Argetoianu, Dr. C. Angelescu, Al. Lapedatu, unii membri ai Sfântului Sinod, precum însuși primatul român de atunci Miron Cristea erau favorabili înființării Patriarhiei Române.

Însuși ministrul de Culte din acel an, istoricul Alexandru Lapedatu, căruia premierul Ionel I.C. Brătianu îi ceruse să prezinte de grabă "proiectul de lege pentru înființarea unui patriarhat român", în noiembrie 1924 a confirmat că zvonul privind crearea Patriarhiei Române este o realitate, dar, totodată, a precizat că "inițiativa realizării lui" rămâne "întreagă Sfântului Sinod", cere numai "după o discuție largă și o aprobare", va putea face "o propunere în acest sens guvernului". Ceva mai apoi, tot el scria următoarele în ziarul "Universul": "Crearea Patriarhatului Român e reclamată de situațiunea actuală de superioritate numerică și morală a Bisericii Ortodoxe Române față de celelalte Biserici Ortodoxe străine, de rolul mai însemnat uneori decât al tuturor Patriarhatelor împreună, pe care Biserica noastră l-a avut în trecut, timp de secole, ca apărătoare și protectoare a creștinilor din Orient și de prestigiul politic de care se bucură Statul român în rândul celorlalte state ortodoxe, prestigiu ce trebuie să și-l păstreze și prin poziția Bisericii sale". Căci, adăuga ministrul, acum el este "cel mai mare stat ortodox cu o populație dreptcredincioasă mai numeroasă decât în oricare altul și cu o Biserică care și-a restabilit unitatea sa sinodală încă din primul an al înfăptuirii României noi și e pe cale de a realiza acum și unitatea realizării sale administrative".

Formulând și alte argumente în favoarea înființării Patriarhiei Române, istoricul Lapedatu punea întrebarea dacă "Biserica Ortodoxă Română și Statul Român pot să instituie un patriarhat" la care răspundea afirmativ pe motivul că "Biserica noastră este *autocefală*, iar Statul *suveran*". În această situație, ele "își pot da organizația ce cred că convine mai bine necesităților și intereselor lor". Și aceasta cu atât mai mult, "cu cât prin instituirea unui patriarhat român, nu se schimbă absolut nimic în constituția organică actuală a Bisericii noastre și nu se aduce nici o atingere de nici un fel, în raporturile sale cu Biserica ecumenică a Răsăritului, singura cu care Biserica Ortodoxă Română se găsește în legătură, ce privește unitatea dogmelor".

Ca ministru al Cultelor, deci ca exponent al conducerii de Stat de atunci, el nu găsea nici o piedică în calea înființării unui patriarhat românesc. Dimpotrivă, găsea rațiuni pentru crearea lui. Din toate cele semnalate, reiese că inițiativa ridicării Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, aparține deopotrivă clericilor și credincioșilor, Bisericii noastre autocefale și Statului suveran al României.

Într-adevăr, dându-se curs numeroaselor glasuri care stăruitor doreau Patriarhie în România și socotindu-se că o asemenea idee, precum pe atunci aprecia însuși primatul Miron Cristea, "a prins, s-a copt", prin ultimele zile ale anului 1924, mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei, ca "membru senior al episcopatului românesc" al acelor zile, a făcut propunerea, ce urma a fi adusă în Sfântul Sinod, ca: "Mitropolia Ungrovlahiei (Munteniei), cu scaunul mitropolitan la București, să fie ridicată la rangul de Patriarhie, iar mitropolitul Ungrovlahiei ca Primat al României, care de drept e și Președinte al Sfântului nostru Sinod, să poarte titlul de: Patriarh al Bisericii Ortodoxe Naționale Române (cu reședința la București)".

În afară de mitropolitul Pimen, propunerea a mai fost semnată de: Nectarie, mitropolitul Bucovinei, Lucian episcopul Romanului, Roman episcopul Orăzii Mari, Nicolae episcopul Clujului și Ilarie episcopul Constanței.

Ca motive "pentru ridicarea Bisericii Ortodoxe Naționale Române la Patriarhie", propunerea însera următoarele:

"Vechimea creștinismului la poporul nostru românesc", care e "tot atât de adâncă ca și așezarea coloniștilor romani sau mai bine, a strămoșilor noștri pe pământul Daciei"; apoi originea apostolică a acestui creștinism, care, după tradiție, a fost propovăduit pe aici de Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, înființarea pe la sfârșitul secolului al treilea a celui dintâi centru de organizare și administrație bisericească creștină la noi, la Tomis — Constanța noastră de azi, statornicia în credința ortodoxă, — uneori mergând până la ucenicie —, a strămoșilor noștri, lăsându-ne-o "nouă, urmașilor, ca o scumpă și sfântă moștenire", apărarea, în unele cazuri, a lumii creștine, nu numai din Orient dar și din Occident, "de invaziile sălbatice și barbare ale necredincioșilor", de către unii din voievozii români și de norodul peste care aceștia obləduiau, ajutoarele, de orice fel, pe care veacuri în șir, poporul român otodox le-a dat unora dintre Bisericile Ortodoxe din Orientul creștin, aflate în lipsă și în suferință, de multe ori salvându-le chiar de la pieire ș.a.

După amintirea acestor realități din trecutul nostru politic și bisericesc, cuprinsul propunerii conchidea: "toate aceste jertfe și fapte mari creștinești, săvârșite de voievozii și neamul nostru în interesul creștinătății, ne dau dreptul incontestabil ca, acum, când, prin marele război, neamul nostru s-a întregit, alcătuiind o singură țară, România, cu o unică Biserică Ortodoxă, care are 14 milioane de credincioși, este organizată în cinci mitropolii și 14 episcopii, se cuvine și e drept ca Bisericii noastre Ortodoxe Române să i se dea o nouă situație legală și canonică, în rândul celorlalte patriarhate ortodoxe de Răsărit"².

Propunerea a fost adusă în plenul Sfântului Sinod, în sesiunea din toamna anului 1924, dar n-a putut fi discutată atunci, căci în ziua de 4 septembrie 1924, aceasta, sesiunea, a fost prorogată. Și-a reluat lucrările la 4 februarie 1925, deci azi 70 de ani, și chiar în acea zi ea a fost pusă în discuție. Prezida arhiepiscopul Gurie al Basarabiei și propunerea s-a citit de Nectarie mitropolitul Bucovinei, căci mitropolitul Pimen era bolnav. Subliniind stăruințele mitropoliților Nectarie al Bucovinei și Gurie al Basarabiei, care a și prezidat ședința Sfântului Sinod, cu adâncă smerenie înălțăm gând de rugăciune lui Dumnezeu, că la ceasul aducerilor aminte de acum șaptezeci de ani, credincioșii și clerul dintre Prut și Nistru sunt prezenți prin Înalt Prea Sfințitul Petru, loעיuitor de Mitropolit, iar cei din Europa prin Înalt Prea Sfințitul Serafim, mitropolitul Germaniei. *Sub ochii noștri, ne învrednicim, de asemenea lucrări dumnezeiești! Dacă ochii credinței ar fi mai curați le-am descifra clar înțelesurile, le-am sluji cu mai multă osândire și am reține învțăămintele lor!*

La discuții au luat cuvântul arhiepiscopul Gurie, Lucian episcopul Romanului, arhierul-vicar Dionisie Erhan de la Ismail și ministrul Cultelor Alexandru Lapedatu, care a înfățișat "sentimentele Guvernului în această chestiune", prezentând "în parte" idei din foiletonul publicat în ziarul "Universul" din decembrie 1924, amintit mai sus.

După "expozeul" său, Vartolomeu, episcopul Râmnicului-Noul Severin, în calitate de "referent", a citit "Actul de înființare a Patriarhatului românesc", în care, după ce arăta că după înfăptuirea Statului Național Unitar Român, visul de veacuri

² Patriarhia Română, Acte și documente, București, 1926, p. 20-23.

al poporului român, s-a ridicat la "maturitate desăvârșită și puternicie națională", ceea ce l-a îndreptățit să râvnească după ridicarea în cinste a Bisericii sale, solicitând înființarea patriarhatului. Ca argumente ale creării acestuia, aducea și unele din cele exprimate de antevorbitori, deja semnalate în cele ce preced. La sfârșit, referentul conchidea: "Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române hotărăște în ședința de astăzi 4 februarie 1925, cu consimțirea și a Onor Guvern, înființarea Patriarhatului românesc, întâiul stătător al colegiului episcopal românesc, având a se intitula pe viitor: Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al României"³.

În urma tuturor acestora, în ședința sinodală din 4 februarie 1925, s-a hotărât și s-a aprobat, "în unanimitate și cu însuflețire" înființarea în Țara Românească, pentru Biserica Ortodoxă Română, a demnității de Patriarh", ridicarea primatului României la rangul de patriarh, trecerea în această treaptă ierarhică superioară a primatului de acum al României Miron Cristea, care se va "bucura de toate drepturile recunoscute de Sfintele Canoane și Legile Țării"⁴.

După exprimarea votului, arhiepiscopul Guria s-a retras, cedând locul primatului Miron, alesul prim-patriarh al României. Într-o scurtă cuvântare acesta a schițat câteva puncte din programul ce intenționează a desfășura în noua sa calitate din fruntea Bisericii Ortodoxe Române. La 7 februarie 1925 hotărârea sinodală a fost comunicată Ministerului de Culte, spre cele de urmare. Acesta a întocmit proiectul de lege pentru ridicarea Bisericii Ortodoxe Române, la rangul de Patriarhie, care apoi la 12 și 17 februarie 1925, a fost votată în unanimitate de cele două corpuri legiuitoare: Senatul și Camera, la 23 februarie 1925 a fost promulgată de regele Ferdinand I și la 25 februarie același an publicată în Monitorul Oficial nr. 44.

Legea are următorul cuprins:

Art. 1 — Scaunul arhiepiscopal și mitropolitan al Ungrovlahiei se ridică, ca Primat al României, la rangul de Scaun Patriarhal.

Art. 2 — Actualul Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei I.P.S. Dr. Miron Cristea devine, în calitatea sa de primat al României, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Art. 3 — Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române se va bucura de toate drepturile recunoscute de Sfintele Canoane și Legile Țării. Un regulament special, întocmit de Sfântul Sinod, va determina mai deaproape aceste drepturi.

Art. 4 — Pe viitor, alegerea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, se va face de un colegiu electoral, compus din membrii Adunării care, după Legea de organizare a acestei Biserici, va alege pe Arhiepiscopul și Mitropolitul Ungrovlahiei și din membrii de religie ortodoxă ai Corpurilor legiuitoare.

Un regulament special întocmit de Ministerul cultelor, de acord cu Sfântul Sinod și aprobat de Consiliul de Miniștri, va determina modul după care se va săvârși actul alegerii.

Confirmarea alegerii o face, la propunerea Sfântului Sinod și a Guvernului, regele, care va da apoi investitura, potrivit datinilor țării pentru capii Bisericii Ortodoxe Române.

Art. 5 — Nu vor putea fi aleși în demnitatea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, decât mitropoliții și episcopii în funcțiune ai acestei Biserici".

³ Patriarhia Română, Acte și documente, București, 1926, p. 34-38.

⁴ Idem, p. 38.

Prin această lege, Statul Român, în puterea suveranității sale, dădea formă legală înființării Patriarhiei Române. Aceasta era, acum, canonic și legal înfăptuită.

Potrivit datinei, la 12 martie 1925, Sfântul Sinod, printr-o scrisoare irenică, aducea la cunoștința Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, a celorlalte Patriarhate ortodoxe apostolice și a tuturor Bisericilor Răsăritene autocefale, ridicarea Bisericii Române la rangul de Patriarhie, cu consensul unanim al Bisericii și al Statului Român. Din pricina greutăților, prin care în anul 1925, s'trecut Patriarhia Ecumenică, noul ei conducător Vasile al III-lea (1925-1929), deabia la sfârșitul lunii septembrie 1925, printr-o solie specială a trimis la București tomosul patriarhal de recunoaștere a înființării Patriarhiei noastre. Rând pe rând și celelalte Biserici din Răsărit și Apus, care fuseseră anunțate despre cele ce se săvârșiseră la București au trimis mesaje de recunoaștere și felicitare.

Investitura și înscăunarea primului patriarh al României Miron Cristea, cu fast deosebit s-a făcut în ziua de duminică, 1 noiembrie 1925. Cu aceste din urmă două ceremonii săvârșite acum 70 de ani, s-a încheiat unul dintre cele mai mărețe momente din istoria Bisericii noastre: înființarea Patriarhiei Române.

De la toate acestea s-au scurs șapte decenii, timp în care Patriarhia noastră până la 6 martie 1939, când a decedat, a fost condusă de patriarhul Miron Cristea, apoi între 30 iunie 1939 și 27 februarie 1948 de patriarhul Nicodim Munteanu, între 24 mai 1948 și 26 martie 1977, de patriarhul Justinian Marina, de la 12 iunie 1977 până la 31 iulie 1986 de patriarhul Justinian Moisesescu.

În acest lung șir de ani, Patriarhia noastră, cârmuită cu dragoste și pricepere de acești arhipăstori, sub toate aspectele, a făcut remarcabile progrese, despre care, în chip mulțumitor, se poate lua cunoștință de prin revistele noastre bisericești și mai cu seamă din paginile din acest răstimp, ale Buletinului său "Biserica Ortodoxă Română".

Chiar și fără o însușire aci a unora dintre aceste realizări, se cade totuși ca la acest popas aniversar să îndreptăm gând de pioasă aducere aminte către aceia, care cu 70 de ani în urmă și chiar de mai înainte, au militat și trudit pentru înființarea Patriarhiei noastre și către toți aceia, care în acești 70 de ani, sub orice formă, au contribuit la deosebita ei prosperare.

Chiar și fără însușire aici a unora dintre aceste realizări, se cade, totuși, ca la acest popas aniversar să îndreptăm gând de pioasă aducere aminte către toți acești mari stâlpi ai Ortodoxiei românești, cei patru patriarhi înaintași ai noștri, și cu inimile pline de recunoștință și genunchii plecați să cădem în fața Prea Sfintei Treimi și a locului lor de veșnică cinstire, pentru a mulțumi Bunului Dumnezeu și a-i ruga să mijlocească în continuare ca Sfânta noastră Biserică să sporească în slujirea năzuințelor sfinte ale acestui popor, atât de încercat în istorie. Fiecare, la rândul lor, au înscris fapte mari și mai ales, au înfruntat valuri unice în istoria poporului nostru.

De aceea, pomenind această zi, nu ne putem desprinde de vredniciile lor și nu putem uita, mai ales, îndatoririle noastre, ca membri ai Sfântului Sinod, ai Adunării Naționale Bisericești, ca slujitori ai sfințelor altare sau ai catedrelor noastre universitare. Pretutindeni, să păstrăm acest fir de legătură care ne dă viață, care luminează calea noastră de astăzi, atât de presărată cu greutăți, atât de pândită din afară de cei care urmăresc dezbinarea Bisericii noastre și să rugăm în aceste clipe

pe Mântuitorul Iisus Hristos ca să ne ajute să păzim sfânta și mântuitoarea unitate de credință. Amin!

CONTEXTUL ISTORIC AL DOBÂNDIRII AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Autocefalia reprezintă o realitate a vieții bisericești, datând chiar din timpul Sfinților Apostoli. Bisericile apostolice și toate comunitățile conduse de episcopi au fost autocefale în sens propriu până în veacurile al II-lea și al III-lea, când se constituie unități autocefale. Consacrarea acestor unități se înscrie în canonul 34 Apostolic, dezvoltat în canoanele 35 și 37 Apostolic. Astfel, începând cu secolul al IV-lea, toate mitropoliile s-au constituit ca unități autocefale (Prof. Liviu Stan, *Autocefalia și autonomia în Ortodoxie* în "Mitropolia Olteniei" nr. 5-6/1961, p. 225).

În terminologia juridică a Ortodoxiei, autocefalia exprimă noțiunea de guvernare și autoconducere. Autocefalia nu este identică cu suveranitatea, deoarece Biserica Autocefală rămâne în interdependență cu celelalte Biserici Ortodoxe, sub raport dogmatic, cultic și canonic.

Referitor la constituirea autocefaliei, istoria ne arată că au existat autocefalii înainte de sinoadele ecumenice, ele neavând un caracter veșnic.

În terminologia canonică ortodoxă se face deosebire între autonomie și autocefalie: Biserica autonomă are un teritoriu și o administrație proprie, dar rămâne încă încorporată ca "Biserică — fiică" în jurisdicția "Bisericii — mame"; Biserica Autocefală are o conducere proprie sub forma unui sinod local, este de sine stătătoare ca organizare și este egală cu celelalte Biserici surori.

Dependența canonică a unei "Biserici — fiice" de "Biserica — mamă" nu înseamnă subordonare, după cum autocefalia nu înseamnă independență. Disciplina canonică ortodoxă impune ca Biserica locală, indiferent de forma de autonomie pe care a obținut-o, să rămână în succesiune apostolică și în comuniunea universală a tuturor Bisericilor Ortodoxe surori (Pr. Prof. Ion Bria — *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1981, p. 52).

Etimologic, cuvântul "autocefalie" vine de la grecescul "auto-kephale", care înseamnă conducere de sine stătătoare.

Împletindu-și destinele cu ale poporului, Biserica Ortodoxă Română a avut chiar de la începutul organizării ei conștiința dreptului său de a fi autocefală și a săvârșit acte de autocefalie în interesul ei propriu.

Mărturiile istorice de organizare bisericească la nivel înalt, de episcopie și mitropolie, avem încă din primele veacuri creștine. Dacă mergem pe firul istoriei bisericești, constatăm că la sfârșitul secolului al III-lea, la Tomis, păstora episcopul Evangelicus, la 369 episcopul Bretanio, la 381 Gherontie și Terentie, la 400 Teotim, de neam scit, la 425 aflăm pe Timotei, iar la Sinodul VI Ecumenic de la Constantinopol, episcopii Teotim II, Partenus și Valentinian.

Trebuie menționat faptul că eparhia Tomisului și-a continuat existența neîntrerupt până în secolul al XIII-lea (1249-1250), când centrul religios al Dobrogei se mută la Vicina, Isaccea de azi, unde găsim ierarhi străluciți, ca: Luca,

Teodor, Macarie, Chiril și Iachint, cel din urmă trecând pe scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei, la Câmpulung-Muscel la 1359; iar în anul 1401, Iosif Mușat, fost episcop al Cetății Albe, este înălțat la rangul de mitropolit al Moldovei. Așa ne apar în istorie statornic și neîntrerupt până în zilele noastre cele două mitropolii, care de la început purtau distincții și semne de autonomie.

Mișcarea pentru obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a pornit în același timp cu mișcarea pentru Unirea Principatelor Române. Încercările patriarhului ecumenic de a se amesteca în afacerile interne ale Bisericii din Principate deschid lupta pentru obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

În anul 1857, arhimandritul Melchisedec Ștefănescu atacă deschis în divanul ad-hoc problema autocefaliei, iar la 20 decembrie același an, arhiereul Filaret Scriban cere răspicat recunoașterea neatârării Bisericii Române prin 14 puncte.

Anul 1859 marchează începutul formării Statului național român, al cărui conducător este domnitorul Ioan Cuza, care, pe lângă multe înfăptuiri mărețe, dorea în Principate — o Biserică independentă — autocefală. Astfel, la 3 noiembrie 1863, Alexandru Ioan Cuza anunță în mesajul de deschidere a sesiunii, că: "Biserica Română este independentă de oricare Biserică; ea se va administra de chiriarhul României unite, care va purta titlul de primat al României" (Pr. Nicolae Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobândirea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*", în "B.O.R." nr. 3-4/1965, p. 253).

În data de 3 decembrie 1864, Cuza vodă dă Decretul organic, care prevede pentru prima oară în mod oficial *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*, la care patriarhul ecumenic Sofronie II (1863-1866) opune o dârză opoziție, îndeosebi pentru curajul declarării de către Biserica Română a autocefaliei și pentru secularizarea averilor mănăstirești închinatelor locurilor sfinte. (Pr. Prof. I. Rămureanu, *La a 90-a aniversare a Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, în "B.O.R." nr. 11-12/1975, p. 1367).

Se fac schimburi de scrisori cu admonestări din partea celor două Biserici — Biserica Ecumenică din Constantinopol și Biserica Română.

Pe temeiul Constituției din 30 iunie 1866 s-a alcătuit un Proiect de Lege organică pentru Biserica Ortodoxă Română, care prevede că: "Biserica Ortodoxă Română... este și rămâne independentă de orice Chiriarhie străină..." (*Ibidem*, p. 1368).

La 14 decembrie 1872, în urma aprobării Adunării Deputaților, din 4 decembrie 1872, Proiectul de de Lege devine "Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române", prin care se prevede Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române.

După aprobarea și promulgarea Legii Organice din 1872, mitropolitul primat Nifon al Ungrovlahiei (1850-1875) înștiință despre ea, pe noul patriarh ecumenic Antim VI (1871-1873), trimițându-i și un exemplar, dar patriarhul ecumenic n-a răspuns nimic, ceea ce s-a interpretat ca o aprobare tacită (*Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române din 1872*, p. 83).

La 9 Mai 1877, România se proclamă Stat independent, căci, în urma victoriei armatei române contra Imperiului otoman, autoritatea și prestigiul României independente cresc continuu în concertul statelor independente europene și totodată crește autoritatea Bisericii Ortodoxe Române, iar recunoașterea independenței sau autocefaliei ei se impune de la sine. În situația aceasta, Patriarhia Ecumenică s-a opus mai departe la acordarea autocefaliei, iar Mitropolitul Ungrovlahiei, Calinic

Miclescu, răspunde scrisorii patriarhului Ioachim III în 13 februarie 1879, astfel: "Fără a mai încerca a arăta drepturile de care se bucură Biserica Română, cred că este de-ajuns a invoca faptul că România este un Stat independent în toate privirile, pentru a demonstra că autocefalia Bisericii noastre este un fapt incontestabil și indiscutabil..." (Pr. I. Rămureanu, *op. cit.*, p. 1369).

Atitudinea hotărâtă a mitropolitului Calinic Miclescu, apărând cu toată tăria dreptul de autocefalie al Bisericii Ortodoxe Române, cât și prestigiul României independente, a silit pe patriarhul Ioachim III să-și mai tempereze pretențiile, astfel, în răspunsul din 28 aprilie 1880, scrie: "Nu m-am gândit vreodată să contest Autocefalia prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române" (Pr. Prof. Rămureanu, *op. cit.*, p. 1370).

Dar, când lucrurile păreau să ia o întorsătură favorabilă recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, s-au produs trei evenimente care au tulburat din nou relațiile dintre Patriarhia Ecumenică și Biserica Ortodoxă Română:

a) Cu privire la jurisdicția asupra schitului românesc Prodromul din Muntele Athos, patriarhul ecumenic a susținut că Schitul Prodromul aparține jurisdicției sale și nu jurisdicției Bisericii Ortodoxe Române.

b) Înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu mitropolitul primat Calinic Miclescu, au săvârșit primul act de autocefalie, sfințind la 25 martie 1882, în Joia Patimilor, în Catedrala Mitropoliei din București, Sfântul și Marele Mir, fără a mai cere încuviințarea prealabilă a Patriarhiei Ecumenice.

c) La 9 martie 1882, în Camera Deputaților se cere modificarea Legii organice din 1872, ca Episcopia Râmnicului să fie ridicată la rangul de Mitropolie cu reședința la Craiova, capitala Olteniei.

Patriarhul Ioachim III trimite o scrisoare în 10 iulie 1882, prin care sprijină drepturile sale jurisdicției asupra Bisericii Ortodoxe Române, scrisoarea este luată în dezbateră Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și i se încredințează episcopului Romanului, Melchisedec, să formuleze răspunsul.

În răspunsul dat, printre altele, se stipulează următoarele: "Actul Sinodal care cuprinde Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, lămurește că românii n-au primit Botezul și doctrina creștină de la Constantinopol. Creștinătatea românilor este mai veche decât chiar existența Constantinopolului. Romanii au venit în Dacia cu sămânța creștinismului încă din veacul al II-lea după Hristos. Sămânța creștinismului adusă în Dacia s-a dezvoltat aici prin propriile puteri ale poporului... În partea finală, Actul sinodal scoate în relief că Autocefalia a fost practică de romani neîntrerupt, ca o demnitate internă unei națiuni autonome și apărată cu zel și pietate de toate generațiile trecute, în curgere de multe secole... Pe temeiul demnității Statului Român și al demnității națiunii române, declară sus și tare, că Biserica Română a fost și este autocefală în cuprinsul teritoriului României și nici o autoritate bisericească străină nu are drept să ne impună ceva (Pr. Prof. I. Rămureanu, *op. cit.*, p. 1371-1372).

Retrăgându-se din scaunul patriarhal Ioachim III, vine Ioachim IV, care dorea să acorde României *autocefalie bisericească*, dar aștepta un moment prielnic. Acest moment a sosit în ziua de 25 aprilie 1885, când se dă Tomosul de autocefalie. Acest fapt îmbucurător a fost anunțat tuturor celorlalte Biserici Ortodoxe Autocefale.

Astfel, se încheie mult zbuțumatul capitol din trecutul Bisericii noastre, afirmând cu toată certitudinea, că realizarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române

este rezultatul muncii neobosite a clericilor și ierarhilor luminați și influențați de idealurile unității politice a românilor într-un singur stat și ale independenței naționale.

Recunoașterea autocefaliei este un act de cea mai mare însemnătate pentru viața și dezvoltarea Bisericii Ortodoxe Române, care în toate timpurile a fost păstrătoare și apărătoarea credinței celei adevărate.

Astăzi, după 110 ani de autocefalie, putem afirma pe drept că Biserica Ortodoxă Autocefală Română a împlinit pe deplin toate așteptările și speranțele puse de ea, încât, datorită activității ei bogate și multilaterale, ea se bucură de autoritate și prestigiu sporit, atât în cadrul Bisericilor Ortodoxe autocefale surori, cât și în concertul Bisericilor creștine din lume.

Contextul istoric al recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române a constat în realizările ei următoare: Unirea Principatelor din anul 1859; unificarea bisericească din cele două Principate; reformele bisericești din timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza; obținerea Independenței de Stat a României (1879). Autocefalia apare ca o consecință firească a Independenței și suveranității naționale, Biserica noastră devenind întru toate egală tuturor celorlalte Biserici și în aceasta constă adevărata semnificație a autocefaliei.

Pr. Ion Roșescu

PAGINI DE SPIRITUALITATE

CUVÂNT DESPRE SFÂNTA TREIME

"Mă rog... ca toți să fie una.... precum Noi una suntem" (Ioan 17, 20-22)

Cu psalmi, cu imne, cu cântări duhovnicești, cu slujirea Sfintei Liturghii și cu citirea rugăciunilor speciale, am prăznuit ieri ziua în care a treia Persoană a Sfintei Treimi, adică Sfântul Duh, s-a coborât peste Sfinții Apostoli și de atunci se coboară peste fiecare din noi creștinii prin lucrarea de sfințire a ierarhilor și preoșilor, când suntem botezați, unși cu Sfântul Mir și Împărtășiți, precum și prin celelate Sfinte Taine și alte slujbe bisericești.

Dacă Dumnezeu-Tatăl a avut rol precumpănitor în crearea, conducerea și pregătirea lumii până la venirea Mântuitorului, dacă Dumnezeu-Fiul realizează mântuirea obiectivă a lumii prin Întruparea, viața, învățătura, moartea, Învierea, înălțarea și șederea de-a dreapta Tatălui, Duhul Sfânt desăvârșește această mântuire, împărtășindu-i fiecărui credincios în parte această mântuire și colaborând împreună cu acesta la înfăptuirea subiectivă a mântuirii, la sfințenia omului. Și această activitate specială a Sfântului Duh pentru mântuirea lumii începe de acum, din Ziua Cincizecimii. Prin trimiterea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli se încheie descoperirea Sfintei Treimi față de ființa omenească. De aceea, Biserica a rânduit ca, îndată după sărbătoarea Rusaliilor, să se prăznuiască Sfânta Treime, cum se arată în calendarul Bisericii noastre.

Se cuvine, dar, astăzi, să lămurim ce învață Biserica Ortodoxă despre Sfânta Treime și care sunt roadele acestei învățături în viața creștină.

*

Învățătura despre Dumnezeu în trei ipostase, persoane sau fețe, nu este o descoperire a minții omenești, ci a lui Dumnezeu, înscrisă în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, unde și găsim temeuri pentru susținerea acesteia. De aceea, pentru

înțelegerea acestor adevăruri fundamentale, trebuie să lăsăm credința să-și ia zborul spre tronul dumnezeirii, continuând și dirijând lucrarea minții omenești. Nu este posibil să încercăm numai cu mintea să înțelegem întrucâtva misterul Sfintei Treimi. Totuși, pentru mintea creștină, există o logică duhovnicească, după care rațiunea nu respinge această taină.

În Dumnezeu distingem fără să divizăm ființa, numită și fire, esență sau natură și de asemenea, lucrările sau energiile și persoanele treimice.

Lumea fiind creată de Dumnezeu, înseamnă că putem găsi în ea, și în primul rând în om, anumite asemănări care să ne ducă la înțelegerea duhovnicească a acestui mister, doar atât cât poate cuprinde puținătatea minții omenești.

După Sfinții Părinți, în ordinea creaturilor, firea corespunde speciei, ea fiind esența comună a speciei. Când zicem firea omenească, înțelegem ceea ce are comun întregul neam omenesc sau specia umană. Persoana sau ipostasul se identifică cu individul; persoana este existența indivizibilă a firii raționale. Deci, persoane pot fi numai ființele raționale, adică Dumnezeu, îngerii și oamenii. Între fire și persoană se află următorul raport: "Firea conține ideea de existență, pe când persoana conține și pe aceea de existență în sine". La creaturile raționale, firea este divizată în fiecare persoană, întreaga fire a oamenilor este împărțită în toți oamenii. Și totuși, firea unuia este identică cu a altuia.

Înșușirea esențială a firii este legată de activitate sau lucrare. Dacă firea n-ar fi lucrătoare, ea n-ar exista; ar fi nimic, neant. Activitatea ne duce la constatarea existenței firii. De pildă, nu există om fără energie sau lucrare, chiar dacă aceasta nu se vedește în întregime.

Noi oamenii, însă nu știm ce este o ființă sau un lucru în esența lui. Nu știm ce este materia în esența ei, ce este omul în esența lui. Cunoaștem materia și omul din structura și lucrarea lor.

În ordinea necreatului, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție învață că Dumnezeu este unul după fire (ființă, esență sau natură), toate aceste noțiuni referindu-se la același conținut. Ființa lui Dumnezeu este deplină, concentrată și perfectă, reprezentând o singură unitate spirituală, nedespărțită. Dacă am compara ființa dumnezeiască cu ființa creaturilor raționale, adică cu îngerii și oamenii, vom spune că ființa dumnezeiască este mai presus de ființa omenească, este supraființă. Din cele ce ne descoperă însuși Dumnezeu, ființa Lui este dragostea, căci "*Dumnezeu este Dragoste*" (I Ioan 4, 8). Denumirea care arată cel mai bine ființa dumnezeiască, nu conținutul ei, este *o ov*, adică "*Cel ce este*" cum vedeți că stă scris pe cununa de lumină ce iradiază din chipul Mântuitorului.

Din ființa dumnezeiască, radiază din veșnicie, lucrările sau energiile prin care Dumnezeu a rânduit lumea din veșnicie și a creat-o în timp, o desăvârșește și o guvernează. Diferitele denumiri pe care I le dăm lui Dumnezeu, ca: bun, atotputernic, creator, atotștiutor și altele, ne arată lucrarea Sa față de creaturi, raportul Lui cu ele. Ființa dumnezeiască în sine este mai presus de orice nume. Dumnezeu în ființa Lui nu poate fi cunoscut de creaturi.

Descoperirea dumnezeiască ne învață că Dumnezeu este unul după ființă, dar în trei Persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. În fiecare persoană este întreaga ființă, taină pe care o primim numai prin credință. Lucrările însă, aparținând ființei, ele sunt comune celor trei persoane. De aceea Biserica învață: "*Noi trebuie să mărturisim o singură voință, o singură împărăție, o singură putere, o singură domnie, o*

singură dumnezeire și aceeași ființă a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh... Treimea cea nedespărțită și de negrăit". Deosebiriile dintre persoanele divine rezidă numai în relația dintre ele, și anume: Tatăl este nenăscut, Fiul născut din veci din Tatăl, iar Sfântul Duh purces din veșnicie de la Tatăl. În ce constă nașterea și purcederea, singur Dumnezeu știe; este o taină. Unitatea persoanelor divine este în esență, voința și lucrarea lor; este o unitate de dragoste, căci dragostea este esență a dumnezeirii, cum am spus mai înainte. Dirijarea lucrărilor dumnezeirii, o au persoanele treime: Tatăl a creat lumea, Fiul a mântuit-o, Sfântul Duh o sfințește. Dar acolo unde lucrează Tatăl, Fiul sau Sfântul Duh, chiar dacă întâietatea o are una din ele, lucrarea este a Sfintei Treimi, căci lucrează întreaga ființă dumnezeiască: "Tatăl Meu până acum lucrează, și eu lucrez", ne adeverește Mântuitorul (Ioan 5, 17).

*

Înainte de a crea pe om, Dumnezeu se adresează celorlalte două persoane, zicând: "să facem om după chipul și asemănarea Noastră" (Facere 1, 26). Și l-a făcut pe om, "după chipul lui Dumnezeu". În ființa omenească, deci, vom găsi unele trăsături comune cu Sfânta Treime, dar distanțate de acelea.

După cum ființa dumnezeiască este spirit desăvârșit și pur, lipsit de orice materialitate, tot astfel și sufletul omeneșc este duh pur, unit însă trupul material în mod indisolubil și de negrăit. Precum Dumnezeu ca spirit posedă atributele esențiale ale spiritului, adică rațiunea, libertatea și nemurirea, tot astfel și sufletul este înzestrat cu rațiune, cu libertate și cu nemurire, așa cum Dumnezeu este unul după ființă, dar întreit în persoane, tot astfel și sufletul este unic și simplu în esența lui, totuși întreit în facultățile sale de bază, care, după psihologia antică, se numea memorie, inteligență și voință, iar după Sfinții Părinți se numesc minte, inimă și voință. Prima arată puterea de a gândi, a doua cea de a iubi, a treia cea de a voi și acționa. Sf. Ambrozie zice: "Tatăl este Dumnezeu, Fiul este Dumnezeu, Sfântul Duh este Dumnezeu, și totuși nu sunt trei dumnezei, ci un singur Dumnezeu în trei persoane. Tot așa și sufletul omeneșc este, rațiune, este memorie, este voință, și totuși nu sunt trei suflete într-un singur trup, ci un singur suflet cu trei facultăți", reflectând astfel în sine chipul lui Dumnezeu unic în ființă și întreit în persoane.

După cum trăsătura esențială a dumnezeirii este dragostea, tot așa și esența omenirii este dragostea; și precum în Dumnezeu toate lucrările pornesc din dragoste, așa și la oameni, orice lucrare trebuie să pornească din dragoste pentru a purta pecetea veșniciei, și a fi în relație de dragoste cu toate părțile consecutive ale firii umane, adică cu semenii.

Precum Dumnezeu este o singură ființă în trei persoane, asemenea și pe om l-a creat cu o fire unică, precum scrie: "Și a creat Dumnezeu pe om", totuși în două persoane egale, întrucât scrie în continuare: "bărbat și femeie i-a creat pe ei" (Facere 1, 27), însă cu posibilitatea de a se înmulți, căci, binecuvântându-i, le-a zis: "Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul" (Facere 1, 28).

Așa cum persoanele Sfintei Treimi se sfătuiesc la crearea omului și acționează unitar, căci lucrarea este a ființei, tot astfel și în oameni a pus însușirea de a se sfătui, poruncind chiar: "Toate cu sfat să le faceți" (I Cor. 16, 14), și apoi să acționeze unitar.

După învățătura Sfintei noastre Biserici, dacă păcatul nu ar fi întunecat și strâmbat chipul lui Dumnezeu din firea omenească, dacă nu ar fi perturbat aceste

sfinte legi treimice din firea omului, atunci strămoșii noștri și omenirea născută din ei ar fi nemuritori cu trupul, iar rațiunea și libera voință a omului ar fi slujit din fire pe Dumnezeu; nu s-ar mai fi produs dezechilibrarea între facultățile sufletești și, de asemeni, între legea trupului și cea a sufletului, nu ar mai fi apărut războiul păcatelor; neamul omenesc, cel unic în ființă, dar multiplu în persoane ar fi dus o viață treimică, unit prin legătura dragostei și lucrând numai din dragoste. Deosebirile de neam, de rasă, de sex, de categorie socială și altele nu ar mai fi apărut în relațiile dintre oameni, ci omenirea ar fi fost într-o unică și sublimă armonie, cum sunt tonurile și melodiile într-o genială simfonie. Dictatorii și tiranii, criminalii și jefuitorii nu ar mai fi apărut; oamenii s-ar fi condus împreună, sfătuindu-se pe picior de egalitate și în interesul tuturor. Păcatul însă a risipit toată această perspectivă de dezvoltare, organizare și funcționare a lumii.

În nemărginita Sa bunătate, Dumnezeu nu l-a părăsit pe om și nu a lăsat omenirea pradă dezordinii, ci a trimis pe unicul Său Fiu, în persoana căruia firea dumnezeiască s-a unit cu firea omenească, cea luată din Sfânta Fecioară Maria, unire de negrăit și de neînțeles, salvând astfel omenirea de la pierire și dând tuturor oamenilor posibilitatea izbăvirii de păcat și de dezordine.

În comunitatea celor doisprezece Apostoli grupați în jurul Mântuitorului, s-a realizat chipul lui Dumnezeu în fiecare și între ei, s-au activat trăsăturile treimice care reglementau raporturile dintre oameni. De îndată ce în unul dintre ei s-a strecurat iubirea de sine și de bunuri materiale, acela a fost tăiat de la trupul acestei sfinte comunități și și-a agonisit spânzurarea și moartea, acesta fiind Iuda.

Ați auzit ieri că în prima zi a coborârii Sfântului Duh s-au botezat 3 000 de suflete, iar a doua zi încă 2 000, care au crezut în Hristos, au primit Sfântul Duh prin slujba Apostolilor, și care *“stăruiau în învățătura Apostolilor, în împărtășire, în frângerea pâinii și în rugăciune...; iar inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut era una și nici unul nu zicea că este ceva al său din averea sa, ci toate le erau de obște”* (Faptele Apostolilor 2, 42 și 4, 32). În această primă comunitate creștină, ca și în celelalte comunități care au luat treptat naștere, se realizase unitatea de gândire, de simțăminte, de voință, de acțiune, de credință până și în chivernisirea celor de trebuință vieții trupesti. Această unitate o ceruse și Mântuitorul de la Tatăl, zicând, în preajma răstignirii Sale: *“toți să fie una, precum și noi una suntem”*. Când doi creștini bogați, pe nume Anania și Safira, au adus și averea la picioarele Apostolilor, cu voința de a intra în această comunitate, dar din viclenie și iubire de averi au ascuns o parte din ea, adică nu au declarat-o, au fost loviți de Dumnezeu cu moartea în fața Apostolilor ca să nu se contamineze sfânta comunitate creștină (Faptele Apostolilor 5, 3-9).

Aceeași unitate și viață treimică s-a realizat în obștea credincioșilor, din care se constituia fiecare biserică și care este și trebuie să fie și astăzi. De asemeni, obștea aceasta este și mai evidentă în mănăstirile creștine ortodoxe, dacă monahii și monahiile trăiesc viața în Hristos așa cum au trăit-o creștinii din Ierusalim și cum s-au nevoit sfinții din mănăstiri de-a lungul veacurilor.

*

Din cele arătate până aici constatăm că învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe, constituie baza vieții duhovnicești a credincioșilor acestei Biserici. Adevărurile cu privire la dogma Sfintei Treimi imprimată în ființa noastră, reglementează

ordinea din om și dintre oameni. De aceea, toți care ne-am botezat în Hristos și astfel am restabilit chipul lui Dumnezeu în noi, spre a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu, avem datoria să facem să crească în noi acest chip, să ia chip în noi însuși Hristos prin virtuțile creștine ce ni se cer. Esența firii noastre fiind dragostea și ea punând în mișcare lucrările noastre, să ne silim din răspuțeri ca toată comportarea și faptele noastre să pornească din dragoste față de semenii și să se desfășoare în același spirit de dragoste, orice acțiune ținând cont de interesele legitime ale aproapelui. De vreme ce toți avem de la Dumnezeu o singură fire, din care ne împărțăm fiecare, trebuie să trăim în cât mai apropiată egalitate și armonie, căci *la Dumnezeu nu este nici rob, nici slobod, nici iudeu, nici elin, nici parte bărbătească, nici parte femeiască, ci în Hristos toți suntem una, cum spune Apostolul (Galat. 3, 28).*

Datoria de căpetenie a creștinilor, în special a popoarelor creștine de orice confesiune, trebuie să fie aceea de a ajunge la unitatea de gândire, de simțăminte, de voință și de acțiune în Hristos, ca și obștea creștină din Ierusalim, la unitatea spirituală, și, printr-o dreaptă împărțire a bunurilor materiale proprietate personală, și la comuniunea în cele de trebuință vieții trupești. Sf. Vasile cel Mare (+379) îi îndemna pe credincioșii Bisericii din mitropolia sa care aveau averi personale să urmeze exemplul comunității primare din Ierusalim: *“Viața lor, sufletul, inima lor, dragostea frățească fără pete, caritatea sinceră care unea trupurile lor, pe toate acestea să le imităm”*. Punând caritatea ca forță de unire a trupurilor, Sfântul Părinte nu se ridică împotriva avutului privat, dar cere ca plusul să-l folosim în acte de ajutoare a celor în lipsuri, astfel ca, toți să se bucure de cele necesare vieții.

Iată de ce, Biserica noastră propovăduiește bună înțelegere între oameni și o dreaptă partajare a bunurilor materiale, munca și cinstea în toate. Avem în firea noastră creată foarte bună de Dumnezeu, aceste potențe și trebuie să le activăm în tot ce facem spre a înlătura carcasa de plăgi sociale și spirituale care tind să învăluie omenirea creștină. Hristos, Care a luat firea noastră și ne-a dat tuturor posibilitatea de a deveni buni și sfinți este Logosul-Fiu unic al lui Dumnezeu cel din veșnicie: acest Logos a lucrat și în lumea dinaintea de Hristos și lucrează și acum în popoarele și oamenii care încă nu au venit la creștinism, dar care *“din fire săvârșesc bine”* (Romani 2, 14). De aceea, și aceste popoare, și acești oameni trebuie să fie incluși în firea cea una a omului, căci pentru toți s-a întrupat Hristos. Deci, toți oamenii trebuie să lucreze în sensul chipului și asemănării pusă de Dumnezeu în aceeași unică fire umană. Numai astfel tindem toți spre unitatea cea în Dumnezeu prin Logosul Hristos, unitatea în Dumnezeu cel în Treime închinat.

În ziua de astăzi și în toată vremea să ne unim așadar, glasurile și inimile în rugăciune către Sfânta Treime, zicând: *“Prea Sfântă Treime, miluiește-ne pe noi, Doamne (Tată) curățește păcatele noastre, Stăpâne (Fiule) iartă fărădelegile noastre, Sfinte (Duhule Sfinte) cercetează și vindecă neputinșele noastre pentru numele Tău”*
Amin!

Arhim. Dr. Ioasaf Popa

BINECREDINCIOSUL VOIEVOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

Sămânța cuvântului dumnezeiesc adusă de Sfântul Apostol Andrei pe meleagurile țării noastre a rodit de-a lungul secolelor, deoarece a întâlnit un teren spiritual fertil care a înnobilit sufletele și simțirea curată a strămoșilor noștri, însetați de apa cea vie a Sfintei Evanghelii. Istoria poporului nostru confirmă adevărul că strămoșii noștri, venind în contact cu învățătura Sfintei Scripturi, aceasta le-a oferit suportul și dreptarul său spiritual, acea coloană a infinitului religios-moral pe care s-a ridicat mereu spre lumina dumnezeiască nepieritoare ce aureolează viața și activitatea personalităților sfinte.

Termenul românesc consacrat pentru denumirea acestor luceferi care împodobesc bolta universului duhovnicesc, se înrudește cu cuvântul slav "svet" — lumină, ceea ce înseamnă că sfântul a reprezentat pentru ei acea candelă luminoasă prin buchetul faptelor virtuoaase și credință fermă în Dumnezeu. Aureola care le însoțește chipul pe sfintele icoane, dovedește vrednicia lor de a primi lumina lui Hristos de care se împărtășesc pentru a fi pildă tuturor celor ce iubesc pe Dumnezeu și care doresc să se măntuiască.

Sfinții sunt lumina lumii, făclia care luminează înaintea oamenilor (Matei 5, 14-16). Ei sunt modelul adevărat de trăire religios-morală, pe care credincioșii se străduiesc să-l urmeze, și în rugăciunile lor îi invocă pentru a mijloci înaintea lui Dumnezeu iertarea păcatelor și greșelilor în vederea înălțării lor pe piscul sfințeniei și bucuriei nepieritoare. În ființa lor stăpânește sentimentul iubirii față de Dumnezeu și semenii lor, de aceea, comportarea lor în viața pământească este dominată de duhul dragostei răbdătoare, binevoitoare, jertfelnică și altruistă, care spulberă egoismul, mânia, răzbunarea, iresponsabilitatea, — păcate ce desfigurează ființa umană și o privează de dreptul de a moșteni împărăția cerurilor.

Potrivit cuvântului Sfintei Scripturi, omul este o ființă creată în mod special de Dumnezeu, Care l-a binecuvântat să crească, să se înmulțească, să umple pământul și să-l supună, făcându-l stăpânitor peste toate viețuitoarele acestuia (Facere 1, 28). Binecuvântarea divină, include mai târziu și chemarea ca oamenii să fie neam sfânt (Ieșirea 19, 6; I Petru 2, 9), ceea ce pune în lumină menirea sau scopul pentru care au fost creați Adam și Eva.

Această înaltă menire va fi confirmată de sfinți, puțini la număr în Vechiul Testament față de Noul Testament, ceea ce pune în lumină adevărul scripturistic că prin creație omul este o făptură cercască spre care el se îndreaptă. Privirea sfinților se îndreaptă spre lumea plină de lumină nepieritoare și aproape de Dumnezeu, în care moartea nu există și dispare orice imperfecțiune inerentă vieții pământești, unde se succed creația, nașterea și moartea sau intrarea creației în repaus. Sufletul lor este pătruns de credința în nemurire, care le-a dat forță celor care i-au persecutat, pentru închinarea față de Dumnezeu.

Biblicul "qadhoș", care se traduce prin "consacrat", "pur", ca și grecesul "aghios", corespund cu adjectivul românesc "sfânt", care desemnează persoanele alese de Dumnezeu ca să propovăduiască adevărul, pacea, dreptatea și tot ceea ce duce la armonie între oameni. Glasul sfântului ne cheamă la respectarea poruncilor divine și la întoarcerea noastră spre Dumnezeu, ca să ne învrednicim de bucuria vieții veșnice. Spre exemplificare, amintim pe profetul Isaia, Evanghelistul

Vechiului Testament, care, în secolul VII-VIII î. Hr., spunea contemporanilor săi: ascultați cuvântul Domnului, nu mai aduceți daruri zadarnice, mâinile voastre sunt pline de sânge, spălați-vă, curățiți-vă, căutați dreptatea, ajutați pe cel apăsător, orfanului faceți-i dreptate, apărați pe văduvă (Isaia 1, 10, 13, 15, 17-18).

Sau profetul Ieremia condamna deșarta încredere a lui Israel, deoarece se încredea în cuvinte mincinoase ale celor care ziceau: acesta este templul Domnului, templul Domnului, templul Domnului (Ieremia 7, 3).

Ca vase ale lui Dumnezeu, sfinții au săvârșit minuni, așa cum a fost fiul văduvei din Sarepta Sidonului inițiat de Sf. Ilie (III Regi 17, 9; 18-24) și vindecarea ologului de la poarta frumoasă din Ierusalim de Sfântului Apostol Petru (Fapte 3, 1-10). Șirul minunilor săvârșite de oamenii aleși de Dumnezeu, va continua în sânul Bisericii creștine și ele confirmă prezența și lucrarea harului dumnezeiesc care învrednicește pe oamenii credincioși să meargă pe calea desăvârșirii și moștenirii vieții veșnice.

Lucrarea harului dumnezeiesc care se împărtășește oamenilor prin săvârșirea Sf. Taine nu este limitată de timp, spațiu, neam sau categorie socială. Ea este prezentă în istoria nașterii poporului nostru care prin taina Sfântului Botez a devenit creștin și cu o limbă specifică manifestărilor sale spirituale. Vechimea încreștinării sale o confirmă cuvântul valah derivat din biblicul waladh — care se traduce prin a naște. De aceea, vechea denumire românească marchează nașterea în Hristos și o putem astfel considera ca sinonim al termenului general de creștin. Sinonimul lui Waladh este verbul "chwl" — din care derivă forma Havila menționată de Moise în cartea Facerea ca denumire pentru țara înconjurată de râul Fison și aceasta era bogată în aur, bdeliu și piatră de onix (Facere 2, 11-12).

Din rădăcina verbului waladh se formează participiul moladh care, unit cu cuvântul decid "dava" redau toponimul "Moldova" — cetatea de naștere a celor botezați în credința creștină. Acest toponim reprezintă o altă denumire pentru Valahia mică, formă prin care izvoarele medievale consemnau teritoriul țării Moldovei. Cu alte cuvinte, toponimul moldav este un argument important pentru a susține vechimea creștinismului în părțile Moldovei unde s-a născut binecredinciosul Ștefan cel Mare și sfânt pe care Biserica noastră îl cinstește în ziua de 2 iulie.

Pornind de la cuvintele Mântuitorului Hristos din Predica de pe munte, orice pom bun face roade bune și că nici un pom bun nu poate să facă roade rele (Matei 7, 17-18), putem spune că poporul moldovean cu o venerabilă vechime creștină și altoit pe învățătura dumnezeiască, a fost binecuvântat de Dumnezeu cu o odraslă domnească mușatină care i-a purtat de grijă și l-a condus timp de 47 ani (1457-1504). Această odraslă românească creștină, este dreptcredinciosul voievod Ștefan cel Mare și sfânt, iubitor de neam pe care Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa solemnă din ziua de 20 iunie 1992, a hotărât pomenirea sa împreună cu bărbați cuvioși și sfinți ai Bisericii.

La inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teocist, Înalt Prea Sfințitul Nestor, Mitropolitul Olteniei a citit Tomosul de canonizare a viteazului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt. La începutul acestui act de canonizare a voievodului moldovean, Prea Fericirea Sa arată că de mare folos duhovnicesc pentru credincioșii Bisericii Ortodoxe este ridicarea în rândul sfinților a unei persoane care s-a arătat în viața pământească vrednică prin faptele sale înaintea lui Dumnezeu. Cinstirea dreptcredinciosului voievod al Țării Moldovei este un popas de bucurie duhovnicescă, cât și

un binevenit îndemn de a prețui pe cel ce a fost un conducător și mereu veghetor la apărarea libertății supușilor săi amenințați de pofta neamurilor străine de a-i supune și a deveni stăpâni pe moștenirea lor. Lauda care i se cuvine înseamnă plata virtuții, iar cel ce laudă virtutea laudă pe Însuși Dumnezeu.

În partea a doua a Tomosului, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române arată că domnul Ștefan cel Mare a strălucit prin fapte virtuozose și timp de 47 de ani cât a stat pe scaunul voievodal al Moldovei a fost statornic în credința cea adevărată și un mare apărător al creștinilor amenințați de năvălirile păgâne. Mărturia credinței viteazului voievod moldovean o constituie cele 44 biserici ctitorite de el și pe care le-a înzestrat cu cele necesare săvârșirii sfințelor slujbe cu prețul vieții sale, dreptcredinciosului voievod a apărut hotarele țării și credința strămoșească pentru care a fost considerat și un mare apărător al creștinătății. Teoate aceste fapte de vitejie, cât și miluirea săracilor, răsplătirea oștenilor săi biruitori în războaie și îndurarea sa față de cei ce i-au greșit, au fost temeuri incontestabile pentru membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ca să treacă în rândul sfinților pe binecredinciosul conducător al Moldovei. În vederea prăsnuirii, Sfânta Arhiepiscopie a Sucevei și Rădăușilor a cerut ca ziua de două iulie când voievodul moldovean a trecut la cele veșnice să fie așezată ca moment de pomenire a sfântului.

Conform obiceiului bisericesc și potrivit rânduielilor Sfinților Părinți s-a dat binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare cinstirea cuvenită oamenilor sfinți. De acum înainte și până la sfârșitul veacurilor voievodul Ștefan cel Mare va fi pomenit laolaltă cu ceilalți sfinți ai Bisericii, fiind cinstit cu cântări de laudă și numele său va fi înscris în calendarul Bisericii noastre ca dreptcredinciosul Ștefan cel Mare și Sfânt. Atât Tomosul patriarhal, cât și actul sinodal de canonizare au fost aduse la cunoștință clerului și tuturor credincioșilor Bisericii noastre strămoșești. De aceea, de trei ani încoace, ziua de 2 iulie are pentru noi o semnificație spirituală deosebită.

Pe bolta spiritualității românești strălucește de acum înainte dreptcredinciosul domn al Moldovei care a condus țara sa în vremuri tulburi și grație talanților săi de bun strateg și înțelept creștin a oblădui-o în fața pericolelor venite din afara granițelor sale. Conjunctura politică din vremea sa era de așa manieră încât toate implicațiile defavorabile țării sale nu le-a rezolvat decât prin lupte în care a cerut ajutorul lui Dumnezeu, iar, după câștigarea lor, în semn de mulțumire și pomenire, înălța un local de cult, ceea ce confirmă râvna sa pentru cele sfinte. După lupta de la Vaslui, din anul 1475, Cronică maghiară *Chronicon Dubnicense*, îl descrie ca pe un "bun apărător al țării sale și al poporului său care s-a împotrivit cu bărbăție (turcilor), în mijlocul țării sale, gata să moară pentru ai săi". Izbânda de la Vaslui a avut loc în prima lună a anului 1475 împotriva armatelor otomane ale lui Mahomed al doilea și la ea se referă și cronicarul contemporan polonez Dlugosz care în termeni laudativi spune: "O, bărbat demn de admirat, întru nimic inferior ducilor eroici, pe care atât îi admirăm, care cel dintâi dintre principii lumii a reputat până în zilele noastre o victorie atât de strălucită în contra turcilor. După părerea mea, continuă cronicarul, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii și mai ales funcțiunea de comandant și conducător contra turcilor, cu sfatul comun, înțelegerea și hotărârea creștinilor, pe când ceilalți regi și principii creștini trândăvesc în lene, în desfătări și în lupte civile".

Un alt cronicar polonez Mielowski vorbește despre victoria reputată de moldovenii lui Ștefan cel Mare și sfânt asupra armatei poloneze la Codrîi Cosminului în

anul 1947. Despre voievodul moldovean spune că a fost un "bărbat glorios și victorios care a biruit pe toți regii vecini. Tu ești drept, prevăzător, isteț, birutor contra tuturor dușmanilor. Nu în zadar ești socotit printre eroii secolului nostru". Apelativul de "strălucit luptător foarte vestit prin victoriile asupra turcilor, tătarilor și ungurilor" aparțin unui alt cronicar polonez Wapowski.

Relatările din partea istoricilor străini despre succesul voievodului moldovean în luptele împotriva năvălitorilor sunt numeroase și ele pun în lumină mai mult iscusința sa în arta militară specifică eroilor. Datele istorice sunt bogate și prin mijlocirea lor urmărim nu atât prezentarea eroului, ci, îndeosebi faptele sale care stau la baza actului de canonizare.

Faptele și atitudinea creștinească a binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, se încadrează cel mai bine în panegricul închinat cinstirii personalității sale religioase. Viața sa creștinească o confirmă nu numai impresionantul număr de locașuri de cult, ci și faptul că, înainte de luptă, postea cerând curtenilor, sfetnicilor și ostașilor săi să facă la fel și cu adâncă evlavie și înfricoșare se împărtășea cu precuratele și de viață făcătoarele sfinte taine. Era milostiv plecându-se spre cel neajutorat și nedreptățit, pe unii încălzea, iar pe alții îi hrănea. Pe cei topiți de arșiță răcorea și era îndelung sfântor.

Chipul religios al sfântului voievod se întregeste cu obiceiul său ca după fiecare luptă să ingenucheze la Sfântul Altar, și cu mâinile întinse să rostească din adâncul inimii sale, în care curgea sânge mușatin și basarab "Tu ai biruit, Doamne, a Ta este biruința". Pe câmpul de luptă purta triptic reprezentând pe Mântuitorul Hristos, înconjurat de Maica Domnului și Sfântul Ioan Botezătorul. Tripticul ornamentat cu pietre prețioase se află în muzeul mănăstirii Putna, unde mai sunt expuse și alte obiecte liturgice: crucea cu mâner în trei icoane pe care evlaviosul voievod le purta cu sine atunci când călătorea prin țară sau era pe câmpul de luptă.

Așa cum ne încredințează cronicarii și tradiția, binecredinciosul voievod obișnuia să plece de la Suceava la Putna, ori la altă cetate, însoțit de câțiva curteni, ca să se roage sau să participe la slujbe de zi și de noapte împreună cu viețuitorii locașului de cult. Se ruga în sfintele locașuri, intrucât credea în eficacitatea rugăciunilor pentru cei vii și pentru cei răposați. De aceea, el însuși stabilește, conform rânduielilor bisericești, sorocul rugăciunilor după trecerea la cele veșnice, în ziua a 3-a, a 9-a, a 20 a, a 40 a, la o jumătate de an și apoi din an în an. Rugăciunile de pomenire se vor face seara și dimineața la Sfânta Liturghie. Din rândul acestor rugăciuni fac parte și cele de pomenire a ostașilor care și-au dat viața în luptele pentru libertatea neamului.

În clipele de restricție a căutat alinare și sprijin de la mamă trăitoră ai Bisericii, așa cum a fost Daniil Sihastru care l-a primit în chilie sa și l-a încurajat să continue lupta cu turcii, deși suferise mari pierderi la Războieni. Sfântul călugărului sihastru i a fost de mare folos, deoarece va reși birutor în luptă. Această biruință, ca și altele, le a considerat ca o mamă divină care s-a pogorât asupra sa. Credința sa era că tot ceea ce a izbucnit pe câmpul de luptă s-a realizat cu voia lui Dumnezeu, iar însușii succesul l-a considerat ca o pedeapsă divină pentru păcatele sale.

Recunoașterea vinovăției sale confirmă conștiința păcatului merent oricărui om credincios și smerit care nu se trufeste și se face responsabil de faptele sale.

În cei 47 de ani, 2 luni și 3 săptămâni de domnie, prima divină a ocrotit viața evlaviosului domn al Moldovei. Despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu glăsurse

vechile tradiții istorice moldovene care ne arată că în anul 1947, când preoții care slujiseră Sfânta Liturghie lângă flamura domnească, lui Ștefan Voievod i s-a arătat în vedenie Sfântul mare Mucenic Dimitrie ca să-l încurajeze în câștigarea luptei împotriva polonezilor. Pronia divină l-a ajutat ca să câștige lupta de la Râmnic împotriva lui Basarab Voievod cel Tânăr. În timpul acestei lupte, așa cum istorisește cronicarul Grigore Ureche, voievodul moldovean a văzut în chip minunat pe Sfântul Mare Mucenic Procopie călare și înarmat ca un viteaz care l-a încurajat. În cinstea acestui sfânt, binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt a ridicat biserica din Milișăuți-Suceava.

Îndelungata domnie pe care i-a rânduit-o Dumnezeu înțeleptului și credinciosului Voievod, a fost încununată de multe împliniri pentru binele poporului său împotriva năvălitorilor. Atunci când țara "poartă a creștinătății" s-a aflat în pericol, viteazul Voievod a luat sabia în mână și cu ajutorul Domnului Dumnezeu cel Atotputernic, s-a ridicat împotriva dușmanilor creștinătății pe care i-a biruit și trecut sub ascuțișul sabiei, dând slavă lui Dumnezeu că i-a înfrânt. Îndată după victoria de la Vaslui, s-a adresat cărmuitorilor din Europa printr-o scrisoare, încredințându-i că "din partea noastră făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu jurământul domniei noastre că vom sta în picioare și ne vom lupta până la moarte, pentru Legea noastră creștinească, noi cu capul nostru. Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și pe uscat, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu cel Atotputernic, noi i-am tăiat mâna dreaptă, fiți gata fără întârziere".

Salvatorul și ocrotitorul țării Moldovei pe care poporul îl cinstea ca pe un Mesia, a trecut la cele veșnice în ziua de marți, 2 iulie, orele 16 (patru din zi) la venerabila vârstă de a psalmistului, 70 de ani. Cu un an înainte, la 2 februarie 1503, a întocmit un hrisov testamentar în care spune: "Iată eu, robul Stăpânului meu Iisus Hristos, Io Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se... și am făcut pentru pomenirea sfânt răposaților înaintași bunici și părinți ai noștri și pentru sănătatea și mântuirea copiilor noștri..."

Strămutarea sa la cele veșnice a îndoliat inimile tuturor și îngroparea sa la mânăstirea Putna, ctitoria sa, a fost un moment de multă jale și plângere în popor, ca după un părinte al său cum se exprimă cronicarul Grigore Ureche care spune: "după moartea lui până astăzi, în ziua sveti Ștefan Vodă, nu pentru suflet, ce iaste în mâna lui Dumnezeu, că el a fost un om cu păcate, ci pentru lucrurile lui vitejești carele nimea de domni, nici mai nainte, nici după aceea l-au ajuns".

Ca la orice sfânt din calendarul creștin, ziua de cinștire a binecredinciosului voievod este cea a trecerii sale la cele veșnice. După letopisețul anonim al Moldovei, apropierea morții marelui voievod a fost prevestită de semne naturale cu iarnă grea și foarte aspră, cu ploii multe vara și reversări de ape cum nu mai fusese vreodată.

Dacă ziua de 2 iulie a fost pentru cei ce au condus pe ultimul drum pe viteazul și binecredinciosul voievod, un moment de întristare, pentru că se despărțea de Atletul lui Hristos, cum era numit de Papa Sixt al IV-lea, pentru posteritate, ea va căpăta o adâncă semnificație spirituală, culminând, în vremea noastră, cu actul canonizării. Ulterior, cu prilejul comemorării acestei zile s-au rostit cuvinte de laudă în care vorbitorii au subliniat că toate lucrările sale binecredinciosului voievod și le-a pecetluit cu credința în Iisus Hristos și trebuie să fie socotit mereu ca o pildă de îndreptare celor vii. Luceafărul poeziei românești, subliniază în

versuri, figura luminoasă a marelui voievod: "Ștefan, Ștefan, Domnul Sfânt/ Ce nici în ceruri seamăn n-are/ Cum n-are seamăn pe pământ". Din profundă admirație și respect, Mihai Eminescu și alți tineri vrednici pentru neamul românesc, au organizat festivitățile de la Putna din anul 1871. Memorabila ceremonie de la Putna a dat prilej organizatorilor ca să spună despre binecredinciosul voievod că a fost cel mai mare apărător al românismului în Orient și al civilizației creștine în secolul al XV-lea. El a înfrânt incursiuni barbare, nu numai spre gloria și fericirea națiunii, ci și spre binele Europei întregi.

Scriitorul Mihail Sadoveanu, meditănd asupra cutremurului din 1471, arată că voievodul cel viteaz l-a considerat ca un semn prevestitor din partea lui Dumnezeu pentru căderea vrăjmașilor și ca o chemare la fapte de respingere a lor. "A detunat, consemnează marele scriitor moldovean, din fundul pământului și s-a dat zvon în înălțime, pentru ca să nu mai întârzie domnii și împărații, să nu se mai desfrâneze în lene, ci să porceadă împotriva lui Antihrist război apărând credința dreaptă".

Astăzi este, așadar, un moment de pioasă amintire a celui care, din anul 1992, prin actul de canonizare, a fost așezat canonic ca un mărgăritar de mare preț în coroana Bisericii Ortodoxe Române. Pentru toată suflarea românească, ziua de 2 iulie este un memento vivere și ales ceas de rugăciune în semn de recunoaștere a personalității religios-morale a binecredinciosului domn Ștefan cel Mare și Sfânt.

Tinerii ortodocși români au îndatorirea morală să păstreze cu cea mai mare sfințenie istoria adevărată a poporului român pe care Dumnezeu l-a învrednicit ca aleși conducători credincioși și iubitori de glie strămoșească. Credința și patria au fost două mari idealuri ale viteazului voievod și sfânt pe care contemporanii și urmașii lor l-au considerat ca un trimis al lui Dumnezeu și salvator din înclăștrările istoriei sbuciumate a Moldovei.

Încheiem acest panegiric, rostind din adâncul inimii și smerita rugăciune cu troparul binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt: "Apărător neînfricat al credinței și al patriei străbune, mare ctitor de lăcașuri sfinte, roagă pe Hristos Dumnezeu să ne izbăvească din nevoi și din necazuri". Cuprinsul acestei cântări bisericesti pune în lumină pe apărătorul creștinătății, odrăslit în binecuvântatul pământ al Moldovei din dreptmăritori creștini mușatini și basarabi.

Stând cu trupul sau cu duhul înaintea mormântului tău de la Putna, să laudăm, de la cel mic până la cel mai în vârstă, faptele minunate prin care Sfântul Ștefan cel Mare a apărât credința noastră străbună și întreaga creștinătate. Să înălțăm rugăciuni de pomenire a milostivirii și iubirii sale creștinești, implorând pe bunul Dumnezeu ca să ne învrednicească și pe noi să urmăm faptele sale chezașuitoare de mântuire și împreună să cântăm lui Dumnezeu, Aliluia!

Pr. Prof. Dr. Emilian Cornițescu

Bibliografie

- Sfinți români și apărători ai legii strămoșești, București, 1987.
 Proloage, luna iulie, Craiova.
 I.P.S. Nestor, Sf. Voievod Ștefan cel Mare.
 Nicolae Iorga, Istoria românilor, vol. IV, București, 1937.
 C.C. Giurescu, Istoria românilor, vol. II, p.1, București 1940.
 Biserica Ortodoxă Română, CX, nr. 7-10, 1992.

SFÂNTUL LONGHIN SUTAȘUL — 16 octombrie —

Sfântul martir Longhin, numit sutașul sau centurionul, fiind comandantul a o sută de ostași, aflat sub comanda lui Pontiu Pilat, din a căruia poruncă a fost rânduit să slujească la Sfintele Patimi și la Răstignirea Domnului Iisus Hristos, pentru mântuirea lumii, s-a învrednicit să fie printre sfinții martiri ai Bisericii creștine.

Din ordinul lui Pilat, sutașul Longhin și ostașii lui, L-au biciuit până la sânge pe Domnul Hristos, ei L-au împletit cununa de spini pe cap, ei L-au îmbrăcat în batjocură cu hlamida (mantia purpurie), ei L-au palmuit fără cruțare, L-au scuipat și L-au chinuit public peste limitele răbdării omenești. În felul acesta credea Pilat că-i va satisface pe evrei și să se mulțumească cu atât, oferindu-I eliberarea condamnatului public.

“Pilat le-a zis: Pe cine voiți să vi-l eliberez, pe Baraba sau pe Iisus, care se zice Hristos? Că știe că din invidie L-au dat în mâna lui... Însă arhieriei și bătrânii au ațâțat mulțimile ca să ceară pe Baraba, iar pe Iisus să-l piardă... Și Pilat le-a zis: Dar ce voi face cu Iisus, ce se cheamă Hristos? Toți au răspuns: să fie răstignit!... Și văzând Pilat că nimic nu folosește, ci mai mare tulburare se face, luând apă, și-a spălat mâinile înaintea mulțimii, zicând: Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia. Voi veți vedea. Iar tot poporul a răspuns zicând: Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri! Atunci le-a eliberat pe Baraba, iar pe Iisus L-au biciuit și L-a dat să fie răstignit...” (Matei 27, 17-26). În fața acestui zguduitor tablou, Haim Cohn, Judecător, Președintele Tribunalului Suprem al Ierusalimului, în cartea sa, *Arestarea. Procesul și moartea lui I(i)sus Christos*, tradusă în românește de Teșu Solomovici, 1995, și lansată de librăria Sadoveanu din București cu multe surse, vine să dezvinovățească pe conașionalii săi evrei de moartea lui Iisus, și aruncă toată vina judecării și condamnării Sale la moarte în seama lui Pilat, fiindcă el L-a judecat după justiția romană, și nu tribunalul iudaic, Sinedrinul, și ca atare, “evreii nu poartă nici o vină în moartea Lui” (p. 199). Și ne spune Președintele Tribunalului Suprem al Ierusalimului că “Evreul Iisus a fost arestat, pus sub acuzare, judecat și executat la Ierusalim — și numai din acest motiv procesul Său a devenit o parte din istoria dreptului evreiesc. Faptul că El a fost judecat și deșpit după legea romană nu face decât să sporească marelui interes al celui ce se preocupă de istoria dreptului din Palestina, aflată sub stăpânirea romanilor”. Și menționează Haim Cohn: “adevărul istoric a dispărut, fiind uitat cu desăvârșire” (p. 198). Și își ia el rolul, în funcția pe care o îndeplinește, să restabilească “adevărul istoric”. Numai că trebuie să aibă în vedere cuvintele divinului “condamnat la moarte”, care i se adresează și lui și celor ai lui, de acum două mii de ani; “Ochi aveți și nu vedeți, urechi aveți și nu auziți și nu vă aduceți aminte” (Marcu 8, 18).

Pe rolul procesului prezidat de Haim Cohn, aducem și noi mărturia unui martor ocular al evenimentelor judecate, care însă nu a fost citată și nici audiat, și care merită ascultată, pentru pronunțarea sentinței adevărate, care astfel rămâne suspendată și se casează.

În marea dramă a procesului condamnării și răstignirii Fiului Omului, un rol însemnat l-a avut centurionul sau sutașul Longhin, împreună cu cei o sută de ostași

de sub comanda sa. În fața celui răstignit pe cruce de ostașii sutașului Longhin, "arhierii, bătându-și joc de El, cu cărturarii și cu bătrânii ziceau: Pe alții i-a mântuit, iar pe Sine nu poate să Se mântuiască! Dacă este regele lui Israel, să Se coboare acum de pe cruce, și vom crede în El..." (Mt. 27, 41-42). "Iar Iisus zicea: Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac". (Lc. 23, 34). "Și era acum ca la ceasul al șaselea și întuneric s-a făcut peste tot pământul până la ceasul al nouălea, când soarele s-a întunecat, iar catapeteasma templului s-a sfâșiat pe mijloc. Și Iisus, strigând cu glas tare, a zis: Părinte, în mâinile Tale încreditez duhul Meu" (Lc. 23, 44-46). "Iar sutașul și cel care împreună cu el păzeau pe Iisus, văzând cutremurul și cele întâmplare, s-au înfricoșat foarte, zicând: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu e Acesta" (Mt. 27, 54).

În contrast cu arhierii, cărturarii și bătrânii poporului, sutașul și tâlharul de pe cruce, Îl mărturisesc pe Hristos ca Fiul lui Dumnezeu și ei se mântuiesc. Sutașul Longhin este cel "unul dintre ostași (care) cu sulite a împuns coasta Lui și îndată a ieșit sânge și apă" (In. 19, 31-34) și tot el a fost cel care a păzit cu oștenii săi mormântul Domnului, la cererea arhierilor și fariseilor adresată lui Pilat: "ne-am adus aminte că amăgitorul Acela a spus, fiind încă în viață: după trei zile Mă voi scula. Deci, poruncește ca mormântul să fie păzit până a treia zi, ca nu cumva ucenicii Lui să vină și să-L fure și să spună poporului: S-a sculata din morți" (Mt. 27, 63-64).

Sutașului Longhin și oștenilor lui le-a fost dat să vadă prima minune, a coborârii peste mormântul ce-l păzeau a luminii Învierii lui Iisus, și ei "au căzut cu fețele la pământ". Aceași lumină a Învierii se coboară peste mormântul lui Iisus și astăzi la vecernia Învierii din biserica Învierii din Ierusalim, și ea se va coborî mereu până la a doua venire a Domnului Iisus, în slava sa, "să judece vii și morții". Această lumină a Învierii lui Iisus este străină Președintelui Tribunalului Suprem al Ierusalimului, sau nu voiește s-o vadă?

Longhin sutașul, împreună cu doi ostași ai săi, cum atestă tradiția, au ieșit pe străzile Ierusalimului în noapte cu făcliile aprinse strigând vestea Învierii lui Hristos: Hristos a înviat! Vestirea lui a fost prima vestire a învierii lui Hristos, păstrată până astăzi de creștini, care-și urează bucuria pascală până la Înălțare. Alarmați atunci, iudeii au căutat să-i cumpere cu arginți ca să tacă și să spună că trupul lui Hristos a fost furat de ucenicii Lui, dar ei nu le-au primit arginții. Urmărit de iudei, Longhin, împreună cu cei doi ostași credincioși ai săi, au părăsit slujba lor la oaste și s-au întors în ținutul natal, în Capadocia, propovăduind și acolo Învierea Domnului Iisus.

Instigat de iudei, Pilat a înștiințat pe împăratul Tiberiu (14-37) de fapta sutașului Longhin și a celor doi ostași însoțitori ai săi și le-a cerut pedeapsa capitală. Tradiția spune că Longhin a văzut în vis pe trimișii lui Pilat veniți să-i taie capul și, când s-a sculat, și-a primit bucuros călăii în fața casei sale. Capul său a fost dus la Ierusalim spre încredințare lui Pilat, care i l-a aruncat la gunoi în valea Golgotei, în afară de cetate, unde fusese aruncată și crucea lui Iisus.

După mulți ani s-a întâmplat ca o femeie de neam bun din Capadocia să-și piardă vederea. În credința ei a mers la Ierusalim, nădăjduind să-și regăsească leacul orbirii sale în aceste sfinte locuri. Nenorocirea care o pândea, a făcut ca acolo să-i moară și unicul fiu, care o însoțea. În disperarea ei, în vis s-a arătat Sfântul Longhin, spunându-i cine este și i-a arătat și locul unde era îngropat capul său și a

îndemnat-o să-l sccată și ea se va tămădui de boala ei de ochi. Femeia, după spusele sfântului, i-a scos capul din gunoi și ea și-a recăpătat vederea, slăvind pe Dumnezeu și aducând închinare de mulțumire Sfântului Longhin. A avut bucurie ca în vis să vadă pe fiul său la un loc în slavă cu Sfântul Longhin. Ca mulțumire, femeia vindecată a zidit o frumoasă biserică în Capadocia, unde a așezat și sfintele moaște ale Sfântului Longhin, care erau izvor de tămăduiri pentru credincioșii ce veneau și se închinau la ele.

Printre primii sfinți martiri ai Bisericii creștine sărbătorit la 16 octombrie, se află și Sfântul sutaș Longhin, cel care a participat activ la patimile Domnului și l-a străpuns cu sulița coasta Sa, din care a ieșit sânge și apă, dar care apoi l-a mărturisit dumnezeirea și l-a vestit cu curaj slăvita Sa Înviere, de a cărei lumină a fost și el acoperit, ca un martor care a fost al întregului proces al pătimirii, al îngropării și al Învierii lui Iisus Hristos, care l-a iertat și l-a primit în slava Sa, ca și pe tâlharul mărturisitor de pe cruce.

Pr. Ion Ionescu

CREDINȚĂ ȘI MĂRTURISIRE

HRISTOS-EUHARISTIA-BISERICA

Sfântul Apostol Pavel ne învață că Hristos este Capul Bisericii, iar Biserica este Trupul lui Hristos. În Hristos sălășluiește plinătatea dumnezeirii care plinește Biserica, iar Biserica devine plinirea lui Hristos. Hristos plinește Biserica prin harul energiilor necreate împărtășite de Duhul Sfânt din ziua Cincizecimii, iar Biserica adaugă lui Hristos mădularele care alcătuiesc Trupul Său. De aceea, Apostolul neamurilor spune că Biserica este plinirea Celui ce plinește toate în toți. Biserica, ca Trup, plinește Capul, fiindcă Capul nu poate exista fără trup și mădulare, dar aceasta numai în măsura în care Hristos, prin umanitatea Sa îndumnezeită la maximum, revarsă peste Trup energiile Duhului Sfânt. Calitatea de Cap a lui Hristos, pe care n-o poate uzurpa nimeni, constă în faptul că umanitatea Sa este mediul incadensat prin care se revarsă asupra Bisericii și a creației harul Cincizecimii. Acesta este motivul pentru care Sfântul Apostol Pavel vorbește de plinătatea dumnezeirii care sălășluiește în Hristos, ca Dumnezeu, și că această plinătate plinește totul în toți (Col. 2, 9; Ef. 1, 23), adică plinește Trupul Lui, Biserica.

Interpretată în perspectiva acestei relații dintre Cap și Trup, dintre Hristos și Biserică, în lumina harului necreat care vine din Hristos în Biserică, pentru ca Biserica să se înalțe cu Hristos la Tatăl, Sfânta Euharistie este mijloc de comuniune și relație dintre Hristos și Biserică. Euharistia este mijlocul prin care Hristos pătrunde în ființa psiho-somatică a credincioșilor, ca să se înalțe cu ei la Tatăl. În Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur sau cea a Sfântului Vasile cel Mare, Euharistia este mai întâi jertfa Bisericii care se transformă pe masa Altarului în Trupul și Sângele lui Hristos prin Duhul Sfânt, iar Hristos, care o asumă pe Altarul ceresc, coboară în Biserică, rămânând în cer, ca să împărtășească credincioșii cu Trupul și Sângele Său spre iertarea păcatelor și viața de veci. În această viziune liturgică, aspectul substanțial al Sfintei Euharistii ca Trup și Sânge ale lui Hristos este unit indisolubil cu aspectul *personal*, fiindcă numai astfel se poate vorbi de Sfânta Euharistie ca mijloc de întâlnire a lui Hristos cu credincioșii și a cre-

dincioșilor cu Hristos, de coborâre a Lui în Biserică și de înălțare a Bisericii în Hristos.

Spunem toate acestea fiindcă a existat și există și astăzi o anumită tendință în teologia ortodoxă de a transforma Sfânta Euharistie în centru de gravitate al Bisericii în locul lui Hristos, ca și teologia catolică de altfel, făcând abstracție de rolul ei ca mijloc de dialog între Hristos și Biserică pentru desăvârșirea credincioșilor. Această tendință a devenit evidentă la unul din marii teologi bizantini din secolul al XIV-lea, la Nicolae Cabasila și în cunoscuta sa operă, "Viața în Hristos" în care cere creștinului să treacă prin toate câte a trecut Hristos spre desăvârșirea Lui și în care Sfânta Euharistie este concepută, în perspectivă istorică, ca mijloc de transfigurare a lumii prin coborârea lui Hristos în lume și de înălțarea lumii în slava împărăției lui Dumnezeu, la a doua venire a lui Hristos, prin Euharistie și Biserică. Tainele Bisericii și în special Euharistia constituie mijlocul prin care se transfigurează creația.

Dar să ilustrăm această viziune a Euharistiei prin câteva texte ale lui Cabasila. Mai întâi, să vedem ce ne spune despre coborârea lui Hristos în Euharistie și Biserică prin Duhul Sfânt. După ce arată că Tainele în general sunt "poarta" și "calea" prin care viața lui Dumnezeu coboară în creație, adaugă că "aceasta este calea pe care a tras-o Dumnezeu și a deschis această poartă venind la noi. Și mergând la Tatăl, n-a răbdat să o închidă, ci de la Acela revine la oameni, sau mai degrabă este pururea prezent, este și va fi cu noi întotdeauna"¹. Datorită coborârii lui Hristos în lume prin Sfânta Euharistie, lumea se împărtășește de viața nemuritoare ca antidot împotriva stricăciunii și morții. Căci "prin aceste Taine ca prin niște ferestre intră în lumea aceasta întunecată Soarele dreptății și omoară viața corespunzătoare lumii acesteia și învie pe cea supralumească. Ca Unul ce este Lumina lumii, El biruie lumea, aducând în trup muritor și curgător viața statomică și nemuritoare"². Cabasila pune un accent atât de puternic și unilateral pe coborârea lui Hristos în lume încât lasă impresia că împărtășirea de viața veșnică nu se mai realizează atât la nivelul superior al comuniunii trinitare, ci aici, jos, la acela al comuniunii euharistice, în Biserică, fiindcă ceea ce îl interesează în perspectiva istorică nu este atât înălțarea credincioșilor spre comuniunea cu Sfânta Treime, ci coborârea lui Hristos în istorie și lume.

Acest lucru devine și mai evident atunci când Cabasila începe să vorbească despre puterea de transfigurare a Sfintei Euharistii prin ea însăși. Din acest punct de vedere, Cabasila încearcă cu îndrăzneală o descriere și o explicație fiziologică a transfigurării proprii Sfintei Euharistii și pe care o numește "transformare"³.

Pornind de la textul biblic, "cel ce mănâncă va trăi prin Mine" (In. 6, 57), Cabasila admite faptul că omul ca existență superioară, poate să asimileze pâinea, vinul și orice mănâncă. Dar aceste alimente nu au o viață prin ele însele și nu pot fi izvor de viață eternă. Dau impresia că oferă viața, fiindcă conservă trupul provizoriu, dar realitatea susține doar simpla supraviețuire, prin care omul nu se poate elibera de stricăciune și moarte. În opoziție cu aceasta, Sfânta Euharistie e realmente vie și poate oferi viață în adevăr, în Hristos ca Unul ce este absolut transcendent; nu El este Cel care se preface atunci când se oferă ca hrană, ci îl preface pe om în ceea ce este El însuși. "Hrana se transformă în cel ce o mănâncă, spune Cabasila, peștele, pâinea și orice alt aliment se transformă în sânge omenesc. În Euharistie se întâmplă însă contrariul, fiindcă însăși pâinea vieții mișcă pe cel ce

se hrănește și-l schimbă, transformându-l în ea însăși¹⁴. Lucrarea lui Hristos prin Sfânta Euharistie este dublă: pe de o parte, El se prelungește în lume, dar pe de altă parte, El asumă lumea. Hristos se extinde asumând lumea, în Trupul Său, ca să transfigureze. Biserica nu este o realitate statică. Ea reprezintă o dinamică transfiguratorie, ca nuntă neîncetată în spațiu și timp a Creatorului și a creaturii. În acest amestec fără contopire a naturii create cu cea necreată, creația se topește în Trupul Domnului prin Sfânta Euharistie, fiindcă Euharistia face "din Hristos binele nostru înainte chiar a darurilor noastre naturale", fiindcă "Hristos s-a contopit cu Trupul"⁵, adică pentru faptul că Euharistia este Hristos. Astfel, față de Hristos care spune Tatălui cerese, "precum Tu, Părinte, în Mine și Eu în Tine, ca și ei să fie una în Noi" (In. 17, 21), aici vedem că toate câte le face Hristos se fac și prin Sfânta Euharistie, fără să mai fie vorba de înălțarea credincioșilor la comuniunea cu Tatăl și Fiul în Duhul Sfânt. Se vede clar tendința de a transforma Euharistia în centru de gravitate al Bisericii, în virtutea coborârii lui Hristos în Biserică, dar uitându-se că Hristos în calitate de Cap al Trupului, rămâne mereu și deasupra Bisericii.

Dacă este vorba de o înălțare a lumii către Dumnezeu, a întregului cosmos, aceasta nu se va realiza decât la Parusia Domnului, prin Sfânta Euharistie. "Pâinea aceasta, Trupul acesta, pe care lăudându-l de la această masă de aici, îl vor duce acolo sus și se va arăta tuturor ochilor pe nori și va arăta strălucirea Sa de la răsărit la apus într-o clipită, asemenea unui fulger", "iar țărâna aceasta (trupurile moarte ale sfinților) își va arăta frumusețea, când fiecare mădular ale acestei străluciri, potrivit-se cu soarele, va emite o rază comună cu el"⁶. "Astfel strălucind, Mântuitorul Hristos coboară din cer pe pământ, iar pământul ridică alți sori pentru Soarele dreptății. Și toate se umplu de lumină"⁷. În concepția lui Cabasila, Hristos coboară în lume și se înalță cu lumea doar în perspectiva istorică a Parusiei, prin Sfânta Euharistie. Acesta este motivul pentru care Euharistia devine centru de gravitate al Bisericii și al istoriei.

Lucrarea sa, "Viața în Hristos", îl obligă pe Cabasila să vorbească, pe plan subiectiv, și de o relație a credinciosului cu Hristos, căci după cum spune el, "nici voința nu poate să trăiască și să fie activă decât rămânând în Hristos"⁸. Dar această rămânere în Hristos este rezultatul coborârii lui Hristos la noi. Nu se înalță credinciosul către Hristos, ci Hristos vine în întâmpinarea credinciosului. Nu este vorba de o schimbare de loc, ci de existență. Sau, cum spune el însuși, "viețuim în Dumnezeu, strămutându-ne viața de la lumea noastră văzută la cea nevăzută, nu schimbând locul, ci viața și viețuirea. Fiindcă nu noi ne-am mișcat sau urcat la Dumnezeu, ci El a venit și a coborât la noi... El s-a aplecat spre pământ și a găsit chipul nostru... l-a ridicat și l-a oprit de la rătăcire, ne-a făcut cerești, nu strămutându-ne de aici, ci rămânând cu noi pe pământ, a pus în noi viața din cer, nu ducându-ne la cer, ci aplecând și coborând la noi cerurile"⁹.

După cum se observă, Cabasila pune un accent deosebit pe Hristos care coboară, nu pe Hristos care înalță. Dacă este vorba de înălțare, atunci totul se va realiza la Parusia. Cum se poate explica acest fenomen? Credem că există două răspunsuri la această întrebare. Mai întâi, așa după cum arată chiar titlul lucrării-tui Cabasila, "Viața în Hristos", ceea ce l-a interesat în primul rând a fost viața lui Hristos și mai puțin persoana lui Hristos. El nu face abstracție de persoana lui Hristos, ar fi chiar imposibil, dar în virtutea disocierii dintre persoană și viață, tinde spre o

concepție substanțialistă a vieții lui Hristos, care îl determină să deplaseze centrul de gravitate al Bisericii de la Hristos ca persoană și Cap al Bisericii la Hristos ca Euharistie și Trup al Său... În al doilea rând, el a procedat astfel fiindcă a fost extrem de interesat de o viziune istorică a creștinismului, care să permită Bisericii să devină factor activ în istoria lumii și a cosmosului. Prin aceasta, Cabasila cheamă cercetarea eclesiologică și teologică a zilelor noastre să depășească orizontul îngust și scolastic, juridic și filologic sau confesional, și să permită teologiei să iasă la orizontul deschis al iconomiei divine care urmărește transformarea lumii într-un cer nou și un pământ nou în Hristos, după voința Tatălui și prin lucrarea Duhului în Biserică.

Un alt teolog ortodox, de această dată contemporan, care dezvoltă o teologie a istoriei, ca și Cabasila, ce duce la identificarea lui Hristos cu Euharistia, este Jean Zizioulas. El vorbește de două hristologii posibile. De o parte, spune el, "putem înțelege pe Hristos ca individ, conceput în mod obiectiv și istoric, înfățișându-se ca Adevăr. În acest mod de a înțelege pe Hristos, distanța dintre El și noi este umplută cu ajutorul anumitor mijloace ce servesc de vehicul de comunicare între Adevăr și noi, cum ar fi cuvintele Sale încorporate în Scripturi, și poate Tradiția, transmisă, interpretată și expusă de un anumit magister al Bisericii, toate acestea realizându-se cu asistența sau sub conducerea Duhului Sfânt"¹⁰.

De altă parte, este posibil să concepem o specie de hristologie în care Hristos, *deși persoană particulară*, nu poate fi conceput ca *înfățișându-se El însuși*. Când emite afirmația că este Adevărul, înțelegem, în acest al doilea tip de hristologie, *existența Sa personală întreagă*, adică relația Sa cu Trupul Său, Biserica, noi înșine. Cu alte cuvinte, când spunem Hristos, în acest caz, înțelegem o persoană și nu un individ; semnificăm o realitate rațională care există "pentru mine" sau "pentru noi". Aici Duhul Sfânt nu mai este Cel care ne asistă, umplând distanța dintre Hristos și noi înșine, ci este persoana Treimii care realizează actul în istorie ceea ce noi numim Hristos, această entitate absolut personală și relațională a Mântuitorului nostru. În acest caz, hristologia este constituită pnevmatologic. Între Hristos-Adevăr și noi înșine nu există nici o distanță de acoperit prin mijloacele grației. Duhul Sfânt, actualizând evenimentul Hristos în istorie, realizează în același timp existența Sa Personală ca trup sau comunitate. Hristos nu există mai întâi ca Adevăr și apoi drept comuniune. El este amândouă simultan. Orice distanță dintre hristologie și eclesiologie dispare în Duhul"¹¹.

Desigur, această identificare dintre Hristos și Biserică, ca *Trup al Său*, se realizează, în Duhul Sfânt, prin Sfânta Euharistie. Dar să-l ascultăm pe Zizioulas: "Euharistia, spune el, relevă pe Hristos adevăr ca vizită și ca tabernacol (In 1, 14) al lui Dumnezeu în istorie și în creație, pentru ca Dumnezeu să poată fi "contemplat" în slava Adevărului Său și participat în comuniunea Sa de viață. Din această cauză, Biserica nu are altă realitate și nici altă experiență a Adevărului în calitatea Lui de comuniune atât de perfectă decât Euharistia. În adunarea euharistică, Cuvântul lui Dumnezeu atinge omul și creația nu ca o interpelare venită din afară, așa cum se întâmpla în Vechiul Testament, ci ca "trup", adică interior propriei noastre existențe, ca parte din creație. Datorită acestui fapt, Cuvântul lui Dumnezeu nu locuiește în spiritul uman ca o cunoștință rațională sau în sufletul uman ca experiență mistică interioară, ci ca o comuniune în interiorul unei comunități. Este important de notat că în acest fel de a-l înțelege pe Hristos ca Adevăr, Hristos se

descoperă el însuși ca Adevăr nu într-o comunitate, ci ca o comunitate. Comunitatea ea însăși devine adevăr”¹².

Dar, prin Euharistie, Hristos se identifică nu numai cu Biserica, ci și cu cosmosul. “Euharistia arată că adevărul nu este ceva care privește doar ființa umană, ci are dimensiuni cosmice profunde. Hristos în Euharistie este descoperit ca viață și recapitulăția întregii creații... Responsabilitatea omului este să facă natura capabilă de comunicare un sens pentru întreaga creație, pentru cosmosul întreg, Hristos devine un Hristos cosmic și lumea ca totalitatea locuită de Adevărul care nu este decât comuniunea-cu Creatorul său. Astfel, Adevărul devine viața ființei”¹³.

Aceste texte au pus în evidență rolul fundamental pe care Euharistia îl joacă în opera teologică a lui Zizioulas. El însuși declară că “Euharistia are privilegiul unic de a reuni într-un tot, într-o experiență unică, opera lui Hristos și cea a Duhului Sfânt și de a exprima considerațiile eshatologice prin realitățile istorice, combinând în viața eclesială elementul instituțional cu cel harismatic. Căci numai Euharistia face posibilă manifestarea simultană a anumitor fapte, care, în afara lor, sau se polarizează și crează dihotomii periculoase, sau se confundă și crează orice dialectică între Dumnezeu și lume, între “eshata” și “istorie”¹⁴. În concepția teologică a lui Zizioulas, Dumnezeu, Biserica și cosmosul își găsesc centrul lor de gravitate în Euharistie. Dacă, la Cabasila, Euharistia era mijlocul prin care Hristos coboară în lume, pentru a se înălța cu lumea respectivă eshatologică, la Zizioulas vedem că Euharistia este centrul de gravitate al lui Hristos, și odată cu aceasta al întregului cosmos. Pare că lumea nu se mai recapitulează în Hristos, ci se recapitulează în Euharistie, care se identifică cu Hristos. Centrul de gravitate al Bisericii se mută din cer spre pământ. Consecințele nu sunt greu de imaginat.

Zizioulas spune că între concepția lui euharistică și cea catolică există o mare deosebire. Una presupune o dimensiune liniară sau istorică, alta o dimensiune atât istorică, cât și vertical-pnevmatologică. Prima este catolică, a doua este ortodoxă. Dar să vedem ce spune el însuși: “Istoria concepută în lumina experienței euharistice este total diferită de cea pe care o înțelegem curent, fiindcă este condiționată de caracterul anamnetic și epicletic al Euharistiei, care transfigurează timpul în comuniune și viață. Istoria încetează astfel de a mai fi o succesiune de evenimente care vine din trecut către prezent în direcția liniară și dobândește dimensiunea viitorului în evenimentele harismatice ale Cincizecimii. În istoria astfel concepută, Adevărul nu vine la noi unic pe calea delegației (Hristos-Apostoli-Episcopi în direcția liniară); ea vine ca eveniment al Cincizecimii care asumă istoria într-un prezent harismatic”¹⁵.

Dar, cu toată această diferență, vedem că între concepția lui Zizioulas și cea catolică există o mare asemănare. Ca și Zizioulas, teologia catolică îl vede pe Hristos numai prin prisma Euharistiei. Deși Hristos este prezent în toate sacramentele, totuși, “El este prezent în cel mai înalt grad în Euharistie”¹⁶. Modul prezenței lui Hristos sub spețele euharistice este unic. “Ea ridică Euharistia deasupra celorlalte sacramente și face din ea perfecția vieții spirituale și scopul către care tind toate sacramentele. În prea sfântul sacrament al Euharistiei sunt conținute adevărat, real și substanțial, Trupul și Sângele împreună cu sufletul și divinitatea Domnului Hristos și, în consecință, Hristos întreg”¹⁷. Așa după cum Zizioulas susține că Hristos este doar comuniune, expresia “Christus totus” vrea să spună același lucru.

Acest lucru devine și mai evident atunci când se spune Euharistia face Biserica. Hristos unește credincioșii într-un singur trup, Biserica. "Comuniunea reînnoită, fortificată, aprofundează această încorporare la Biserică deja realizată prin Botez"¹⁸. Dar, tot ca și la Zizioulas, Euharistia face prezentă eshatologia. Dacă Euharistia este memorialul Paștelui Domnului și dacă prin comuniunea noastră la Altar suntem covârșiți de orice binecuvântare cerească și grație, atunci Euharistia este de asemeni anticiparea gloriei cerești¹⁹. Prin Euharistie, noi "așteptăm fericita speranță și parusia Domnului nostru Iisus Hristos"²⁰. De aceea, nu este de mirare dacă Euharistia este adorată în locul persoanei lui Hristos, așa cum se afirmă atunci când se susține că "Biserica catolică a adus și continuă să aducă cult de abordare datorate sacramentului Euharistiei nu numai în timpul mesei, dar și în afara ei"²¹. Dacă întrebăm însă cum s-a ajuns la adorarea Euharistiei în locul persoanei lui Hristos, atunci aflăm răspuns din cuvintele actualului Papă, Ioan-Paul al II-lea, atunci când declară că "Biserica nu urmărește decât un scop, să continue, sub conducerea Duhului Sfânt, opera lui Hristos însuși, venit în lume pentru a da mărturie adevărului, pentru a mântui și nu pentru a condamna, pentru a sluji, nu ca să fie slujit"²². Cu alte cuvinte, motivul pentru care Euharistia este pusă pe picior de egalitate cu persoana lui Hristos, constă în faptul că se separă de răscumpărarea înfăptuită de Hristos de persoana lui Hristos, astfel că Hristos rămâne izolat în cer, iar Biserica continuă pe pământ prelungirea operei înfăptuite de Hristos, prin Euharistie, pe care teologia catolică o prezintă ca "Mister Pascal" al morții și învierii lui Hristos. Dar aici nu mai este vorba de prezența personală a lui Hristos, ci de o prezență substanțială a vieții lui Hristos, de factură impersonală. Așa se explică adorarea Euharistiei în locul persoanei lui Hristos. În Biserica catolică, persoana lui Hristos a fost înlocuită de Papă și episcopi, care acționează în Biserică "în persoana Christi".

La prima vedere, pare să fie o mare asemănare între accentul pe care Cabasila îl pune pe viața lui Hristos, mai mult decât pe persoana Lui, prin Euharistie, și concepția catolică a "Misterului Pascal" care presupune existența substanțială a vieții aduse de Hristos. Dar între aceste două concepții este o mare diferență, fiindcă în timp ce la catolici viața lui Hristos este împărtășită sub forma unei grații create care nu mai vine din Dumnezeu, fiindcă este grație detașată de Dumnezeu, ci din ierarhia care se identifică cu Hristos, la Cabasila, viața lui Hristos este expresia harului care se împărtășește prin Euharistie, dar care vine direct din trupul personal îndumnezeit al lui Hristos, prin Duhul Sfânt. În timp ce la catolici Euharistia este separată de persoana lui Hristos, la Cabasila se poate vorbi de o coborâre a lui Hristos prin Euharistie în lume.

Tot astfel are să fie o mare asemănare între concepția despre Euharistie a lui Zizioulas și concepția catolică, fiindcă în ambele cazuri Euharistia zidește Biserica ca o comunitate. Dar există și o mare diferență între aceste două concepții, fiindcă în timp ce la catolici Euharistia pare să lucreze independent de Hristos, fiindcă este dependentă de ierarhie, la Zizioulas acționează direct din Hristos, care, prin Duhul Sfânt, nu mai este atât o existență personală, ci una comunitară. Sau, așa cum spune Zizioulas, Hristos nu este în comunitate, ci este comunitate, uitând că Hristos nu este niciodată singur, ci este totdeauna cu Tatăl și cu Duhul Sfânt în comuniunea de viață mai presus de fire a Sfintei Treimi. Zizioulas îl vede pe Hristos doar în relație cu comuniunea eclezială, fără să ia în considerație și comuniunea Lui cu Sfânta Treime. Acesta este motivul pentru care deplasează centrul de

gravitate al Bisericii de la Hristos la Euharistie, în nodul gordian în care se întâlnește Dumnezeu și creația, istoria și eshatologia, din dorința de a valorifica istoria și de a face Biserica să fie cât mai activă în istorie, în sensul teologiei și culturii apusene.

Dar, cu toată diferența dintre ele, toate aceste concepții au ceva comun între ele, și anume tendința de a-L vedea pe Hristos unilateral în Euharistie, motiv pentru care Euharistia dobândește un loc atât de mare și important în viața Bisericii, încât pare să umbrească rolul lui Hristos de Cap al Bisericii, care este Trupul Său. De altfel, Zizioulas nu vorbește prea mult de Hristos — Cap al Bisericii, cât de Hristos în Euharistie, fără să vadă și Euharistia în Hristos, cu două consecințe importante. Pe de o parte, se tinde la confuzia sau separarea operei de răscumpărare înfăptuită de Hristos de persoana Sa, iar pe de altă parte se face abstracție de Sfânta Euharistie ca mijloc de dialog între Hristos și credincioși. Or, acest lucru are o importanță capitală, fiindcă numai în măsura în care Euharistia vine să aprofundeze până în adâncul ființei umane relațiile de iubire dintre Hristos în Treime și Biserică, desăvârșirea creștină nu mai este înțeleasă aproape ca un act magic, ci ca rezultat al strădaniilor omului de a se ridica, prin har, credință și fapte bune, la asemănarea cu Dumnezeu în Hristos.

Aprecieri în mod deosebit preocuparea, atât a lui Cabasila, cât și a lui Zizioulas, de a valorifica istoria în sens creștin, dar Părinții ne învață că avansarea Bisericii către Parusia Domnului, către eshatologie, nu se realizează în mod determinist, prin Euharistie, ci prin relația verticală și personală a credincioșilor cu Sfânta Treime prin Evanghelia și Tainele Bisericii administrate de preot. Hristos este prezent în Biserică, prin Duhul Sfânt, dar rămâne și deasupra Bisericii în calitate de Cap al ei, tocmai pentru a înălța credincioșii spre comuniunea de viață eternă cu Tatăl.

Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Nicolae Cabasila, *Viața în Hristos*, PG CL, 504 CD.
2. *Ibidem*, 504 BC.
3. *Ibidem*, 716 A.
4. *Ibidem*, 527 B.
5. *Ibidem*, 649 A.
6. *Ibidem*, 624 B.
7. *Ibidem*, 649 D.
8. *Ibidem*, 561A.
9. *Ibidem*, 504 AB.
10. Jeann Zizioulas, *L'Etre ecclésial*, Labor et Fides, Genève, 1981, p. 98.
11. *Ibidem*, p. 99.
12. *Ibidem*, p. 103.
13. *Ibidem*, p. 107.
14. *Ibidem*, p. 17.
15. *Ibidem*, p. 104.
16. *Catehismul Bisericii Catolice*, Buc., 1993, p. 301/1373.
17. *Ibidem*, p. 302/1374.
18. *Ibidem*, p. 307/1396.

19. *Ibidem*, p. 308/1402.

20. *Ibidem*, p. 308/1404.

21. *Ibidem*, p. 303/1378.

22. Papa Ioan-Paul II. *Ut unum sint*, Cerf, Paris, 1995, p. 89.

PĂRINTELE PROFESOR DUMITRU STĂNILOAE — TEOLOGUL COMUNIUNII

1. Majoritatea cercetărilor **operei** Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, împărtășesc opinia că dogma hristologică ocupă locul central între învățăturile de credință analizate de-a lungul celor câteva mii de pagini, cât însumează articolele, studiile și cărțile sale.

În sprijinul acestei păreri ar putea fi adus faptul că prima carte scrisă de el a fost, după cum se cunoaște "Iisus Hristos sau restaurarea omului" (Sibiu, 1943); faptul că un mare număr de studii sunt închinat Persoanei și lucrării mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat; faptul că în tratatul său de dogmatică ortodoxă, capitolul hristologic, unit cu cel soteriologic, ocupă un spațiu însemnat; faptul că două dintre ultimele sale cărți sunt intitulate "Chipul evanghelic al lui Hristos" (Sibiu, 1991) și "Iisus Hristos — lumina lumii și îndumnezeitorul omului" (București, 1993).

Hristologia Părintelui Stăniloae, în continuitate de stil și substanță cu cea mai curată tradiție patristică răsăriteană, are însă cel puțin două caracteristici care o pun într-o relație nemijlocită, statornică și totuși mereu nouă, cu celălalt pol, central, al dogmaticii, și anume triadologia sau învățătura despre Sfânta Treime. Prima caracteristică este aceea că Hristos este înfățișat nu doar ca Mântuitorul sau Salvatorul al omului, ci totdeauna ca Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat, care se întrupează spre a împlini voia Tatălui Său, iar răscumpărându-ne din moarte, ne face capabili de a primi pe Duhul Său cel Sfânt, Dătătorul de viață. Cu alte cuvinte, unde este Hristos, este întreaga Sfântă Treime, iar lucrarea Sa este și lucrarea cea unică și unitară a Treimeii celei Una.

A doua caracteristică, la fel de importantă și de revelatoare, o constituie teologia persoanei, elaborată pentru a explica, de cele mai multe ori în termeni antinomici, Taina lui Hristos. Iar persoana, fie că este necreată, absolută, dumnezeiască, fie că are început, este relativă și omnească, descoperă o relație cu o altă persoană, față de care se manifestă, așa cum afirmă Părintele Stăniloae, prin slujire și proexistență.

Persoana divino-umană a lui Hristos trimite, așadar, fie la comuniunea supremă treimică, fie la reflexul acesteia în plan creat, comuniunea interpersonală umană restaurată și recentrată prin El în Dumnezeu. Aceasta înseamnă că Hristos trimite mereu la Treime, iar Treimea se revelează prin Hristos.

Prin urmare, poate fi îndreptățită aserțiunea că doi sunt pilonii edificiului grandios dogmatic al Părintelui Stăniloae: hristologia și triadologia. Și nici n-ar putea fi altfel, dacă ne gândim la vechiul adagiu patristic, din care se hrănește neconținut teologia și spiritualitatea ortodoxă: "Treimea și Doimea ne mântuiesc".

Cele două capitole de teologie dogmatică sunt atât de strâns legate între ele în opera Părintelui Stăniloae, încât, pot fi găsite elemente specifice fiecăruia în celălalt. O explicație a acestui fapt o poate constitui preocuparea permanentă a

autorului de a demonstra caracterul personal — comunitar al lui Dumnezeu, transcendent prin ființă și imanent prin energii, infinit superior oricăror legi impersonale. De altfel, această viziune personalistă nu se face evidentă doar în tratarea celor două capitole de dogmatică amintite, ci poate fi întâlnită în oricare din subiectele abordate, fie că e vorba de antropologie, ecesiologie, Sfintele Taine sau eshatologie. Pretutindeni, putem observa cum fiecare afirmație teologică, fiecare adevăr de credință este raportat la Taina Persoanei divine a lui Hristos și, prin ea, la Taina comuniunii supreme treimice. Se confirmă prin aceasta că doi sunt polii existenței, atât ai celei necreate, cât și ai celei create: persoana și comuniunea. Iar cele două își află originea eternă în Sfânta Treime, structura și expresia supremei iubiri, plenitudini și desăvârșiri.

Un teolog român exprima odată opinia că Părintele Stăniloae scrie teologia aidoma unui pictor, care lucrează la un pastel: mereu alte și alte reveniri pentru noi nuanțări, clarificări, adânciri. Analogia cu lucrarea unui pictor este verosimilă, dar nu suficientă. Revenirile ciclice ale Părintelui Stăniloae asupra unei teme, înscrise parcă într-o spirală fără de sfârșit, pot sugera ceva mult mai adânc. De taina unei persoane nu te poți împărtăși dintr-o dată, total, ci prin înaintări succesive. Iar adevărul revelat, ca obiect al teologiei, aparține tainei lui Hristos sau tainei Prea Sfintei Treimi; este prin urmare un adevăr al persoanei sau al comuniunii interpersonale. Cunoscând acest adevăr, cunoști și te unești tainic cu Adevărul însuși ca Persoană absolută sau comuniune trinitară de Persoane absolute, care din iubire ți se face cunoscut.

Raportul dintre Persoană și comuniune, esențial pentru înțelegerea operei Părintelui Stăniloae, își află explicația, și în același timp fundamentarea, în dogma Sfintei Treimi. Persoana se cere după comuniune, care poate fi definită drept unitate în iubire și în care ea își află plenitudinea, iar comuniunea se întemeiază pe unirea fără confuzie a persoanelor unice. Persoana umană, creată după chipul treimic al lui Dumnezeu este destinată comuniunii interpersonale, atât cu persoanele umane, cât și, în mod culminant, cu Persoanele divine. Iar comuniunea interpersonală divină servește nu doar ca model, ci și ca izvor de putere pentru zidirea comuniunii la nivel uman, către care se deschide prin iubire coborâtoare.

Înainte de a intra în analiza teologiei comuniunii a Părintelui Stăniloae, căci se poate vorbi pe bună dreptate de o astfel de teologie în opera sa, trebuie să ne referim la motivația care a stat la baza acestui demers, care se regăsește ca un fir roșu în întreaga operă. Reapariția unor curente filosofice panteiste, ca și penetrarea în spațiul european a religiilor orientale în sec. al XX-lea, reprezintă o provocare la adresa creștinismului în general și ortodoxiei în special. Și așa cum în veacurile sinoadelor ecumenice teologia răsăriteană a găsit forța și argumentele întemeiate pe Revelație, să respingă alunecărilor ereziilor spre panteism, tot astfel, teologia ortodoxă din veacul nostru, prin teologii săi, dintre care se detașează clar Părintele Stăniloae, răspunde acestor provocări, tot pe baza Revelației, dar și cu argumente patristice, adaptate înțelegerii omului de astăzi.

Să nu uităm, pe de altă parte, că Părintele Stăniloae aparține veacului în care două ideologii totalitariste, bazate pe sisteme filosofice impersonaliste, de esență panteistă, și-au disputat întâietatea în a cufunda pe om într-o masă indistinctă, fără chip și fără nume, cu prețul pierderii identității și al specificității unice. În același timp, marele nostru teolog a luat poziție și față de individualismul de sorginte

protestantă, care, de dragul afirmării unilaterale a individului singuratic, a sacrificat unitatea multiformă a comuniunii interpersonale.

La toate aceste provocări, Părintelui Stăniloae a răspuns, cum afirma anterior, printr-o viziune personalist-comunitară, biblică și patristică deopotrivă, care salvează persoana de pericolul individualismului, iar comuniunea de pericolul colectivismului. Decisiv se pare că a fost pentru dânsul întâlnirea cu opera Sfântului Grigorie Palama, cu care și-a început lucrarea de traducător al operelor fundamentale ale Creștinismului răsăritean.

Distincția dintre ființa lui Dumnezeu și energiile Sale necreate și veșnice, lasă loc și pentru transcendența incomprehensibilă a Sa, dar și pentru imanența caldă, binevoitoare și permanent lucrătoare, cu scop desăvârșitor asupra umanității noastre. Transcendența și imanența, unite antinomic în Persoana divină, sunt proprii lui Dumnezeu, căci El lucrează absolut liber, prin voința Sa, și nimic nu-l împiedică să iasă din Sine, prin bunătatea Sa nesfârșită, spre a aduce la existență persoana creată după chipul Său. Și numai Persoana divină, așa cum ne arată Taina Întrupării, poate aparține concomitent și planului veșnic necreat și celui temporal creat, căci Ea poate purta în Sine două firi, subiectivându-le fără vreo alterare.

2. Dar să-l urmărim acum pe Părintele Stăniloae cum argumentează caracterul personal al lui Dumnezeu, pornind de la bunătatea Sa nemărginită, conținut tainic al Ființei Sale, dar de care ne împărtășim și noi, făptura Sa. Platon numea pe Dumnezeu "Unul" și "Bunul" (Porfiriu). Filosofii greci n-au putut fi însă consecvenți, pentru că n-au cunoscut caracterul personal al lui Dumnezeu. A fi bun înseamnă a fi bun cu altă Persoană din veci, deci a iubi altă Persoană și a comunica bucuria de persoană iubită unei a treia Persoane. Altfel, ce bunătate este aceea din care ies, în virtutea unei legi, alte existențe? Pentru panteismul filosofiei eline nu poate exista un Dumnezeu cu adevărat bun. Din recunoașterea că Dumnezeu e bun, ea ar fi trebuit să conchidă că El e Treime, deși atât de unită prin desăvârșirea iubirii, încât El să fie în același timp Unul¹.

Observăm din citatul de mai sus că bunătatea este relațională, se cere adică împărtășită, comunicată. "Și dacă nu ne putem închipui că iubirea sau bunătatea s-a ivit cândva în decursul timpului, trebuie să admitem că din veci a fost o Persoană care a iubit și o alta iubită de ea, precum și o Persoană care s-a bucurat cu fiecare din ele de iubirea celeilalte sau față de cealaltă².

Într-una din ultimele sale cărți, intitulată sugestiv *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, Părintele Stăniloae reia această argumentare: "Existența prin Sine, sau Dumnezeu, e o cauză voluntară în activarea bunătății Sale, căci astfel aceasta n-ar mai fi bunățate. Și această mișcare liberă a bunătății neputând fi decât de la o Persoană la alta, urmează că existența supremă este o existență interpersonală³.

Așadar, atributele lui Dumnezeu, dintre care mai sus a fost menționată bunătatea, au un caracter relațional, căci fundamentează și justifică raporturile interpersonale în sânul Sfintei Treimi. Cum vom vedea mai departe, prin ele Dumnezeu stabilește, după crearea lumii, relații și cu făpturile raționale, chemate la tot mai sporită participare la viața lui Dumnezeu. Să menționăm că în tratarea atributelor divine, Părintele Stăniloae specifică de fiecare dată posibilitatea participării creaturii la ele, prin harul împărtășit de Dumnezeu. Și prin aceste atribute devenim, după cuvântul Sfântului Apostol Petru, "părtași ai dumnezeieștii firi" (II Petru 1, 4).

Dar să revenim la atribute, ca revelatoare ale unei părți a tainei ființei divine, dar concomitent și a tainei Persoanelor divine, care dețin în comun ființa. Conform definiției Sfântului Apostol Ioan Evanghelistul, "Dumnezeu este iubire", bunătatea sau iubirea este comună celor trei Persoane, dar fiecare o subiectivează diferit. "În iubirea fiecărei Persoane față de Cealaltă trebuie să fie o deosebire, afirmă Părintele Stăniloae, căci nici o Persoană nu este lipsită de ceva propriu. În Dumnezeu, o Persoană iubește ca Tată și alta ca Fiu, iar a treia se bucură cu fiecare de cealaltă, ca Duh Sfânt"⁴.

Iubirea, care izvorăște din ființa cea Una, comună Persoanelor, reprezintă conținutul nesfârșit al relațiilor interpersonale, căci prin modul diferit în care este trăită de fiecare Ipostas în parte, face ca Persoanele divine să-și devină interioare una alteia. Iată cum explicitează acest adevăr paradoxal Părintele Stăniloae: "Iubirea ține de existența proprie a lor, întrucât existența sau ființa proprie, fiecare Persoană iubește existența celeilalte sau celorlalte două Persoane sau ființa lor. Și, la fel, bucuria de existența proprie e una cu bucuria de existența celeilalte sau celorlalte două Persoane. Fiecare se bucură de existența proprie, bucurându-se una de alta. Aceasta înseamnă că cele trei Subiecte conștiente de comunitatea existenței sau ființei lor plene, nu numai ca de o posesiune comună statică a ei, ci ca de o existență comună, în continuă comunicare desăvârșită. Prin aceasta pot arăta Persoanele dumnezeiești iubirea desăvârșită"⁵.

Dar comuniunea interpersonală trimitică nu se fundamentează exclusiv pe ființa, voința și lucrarea comună a ipostasurilor. Ceea ce unește și mai mult Persoanele divine întolaltă sunt, în mod paradoxal, tocmai însușirile sau proprietățile lor specifice. Acestea constituie distincția ce caracterizează Ipostasurile și care nu se transformă niciodată în separație. Astfel "în distincția lor, una din Persoanele dumnezeiești e dăruitoare existenței desăvârșite și nemărginite din veci celorlalte două Persoane. În Ea, iubirea are calitatea dăruirii părintești. În altă Persoană, iubirea are calitatea recunoscătoare a primirii filiale a existenței, iar în a treia, iubirea are calitatea participării la bucuria Tatălui de Fiul și a Fiului de Tatăl, primind însă această calitate tot de la Tatăl"⁶.

Fiecare ipostas personalizează ființa în alt mod; este subiectul ei, al voinței și lucrării, al energiilor necreate ce își nasc din ființă, dar fiecare în alt fel. Aceasta însă nu duce la crearea unui interval între Persoanele divine, ci, dimpotrivă, prin proprietățile personale, ele se afirmă reciproc. În baza însușirilor personale, Tatăl dăruiește ființa Fiului prin naștere și Duhului prin purcedere, El însuși păstrând-o întreagă și în același timp primind-o de la Fiul prin Duhul. Acest circuit nesfârșit al iubirii dăruitoare este definit drept comuniune perihoretică, deoarece ipostasurile se întrepătrund, locuiesc unul în altul, se afirmă reciproc. Căci "nu numai Persoana ce se dăruiește afirmă existența celei căreia Ea îi dăruiește existența sa, ci și cea care o primește afirmă pe cea care i se dăruiește, bucurându-se de această dăruire și prin aceasta făcând bucuria dăruitorului. Nu numai Tatăl îl afirmă pe Fiul, ci și Fiul îl afirmă pe Tatăl, bucurându-se de existența dăruită de El. Aceasta e bunătatea sau iubirea reciprocă a unei Persoane față de alta"⁷.

Comuniunea perihoretică constituie mișcarea interioară a Sfintei Treimi, care nu se aseamănă cu mișcarea fapturilor raționale, create, căci nu e nici suitoare, nici coborâtoare, nu adaugă, nici nu pierde ceva, și nu are drept cauză vreă lege impersonală, ci singură voință liberă și din veci aceeași a lui Dumnezeu. Ceea ce

este însă paradoxal în această mișcare sau intersubiectivitate divină este faptul că ea coincide cu odihna Sfintei Treimi. "Acest pradox, explică Părintele Stăniloae, ține de iubirea desăvârșită între Personale de o ființă nemărginită. Iubirea e și mișcarea între ele, dar și unirea totală între ele și neplecarea vreuncea din ele mai departe de celelalte, deci odihna fiecăreia în celelalte, având fiecare în celelalte totul și neavând trebuința de a căuta ceva dincolo de ele"⁸. Termenul biblic de odihnă este folosit atât pentru explicitarea relațiilor intratrinitare, cât și pentru activitatea externă a lui Dumnezeu. Și într-un caz, și în celălalt, el exprimă o formă de comuniune; pe plan trinitar o comuniune perihoretică personală, iar în planul creației comuniunea lui Dumnezeu cu făpturile raționale, realizează prin energiile necreate, prin care Dumnezeu se face simțit, prezent în viața celor ce îl primesc, rămânând și locuind în ei, neplecând mai departe sau lucrând la eternizarea lor ca persoane în comuniune.

În planul vieții trinitare, în mod special Duhul Sfânt este cel care, purcedând din Tatăl, se odihnește peste Fiul, în înțelesul că rămâne în El, închizând cercul desăvârșit al Treimii. După Întrupare, Duhul Sfânt se va odihni și peste umanitatea asumată de Fiul, arătând prin aceasta că relațiile treimice nu se modifică în vreun fel, ci rămân aceleași pentru veșnicie. "Această odihnă a Duhului în Fiul, în plan treimic, afirmă Părintele Stăniloae, pune într-o legătură pe Duhul și cu Fiul. "Odihna" Duhului purces din Tatăl peste Fiul o socotește Sfântul Grigorie Palama ca dovedind iubirea Lui față de Fiul. Duhul e trimis de Tatăl peste Fiul ca o faptă a iubirii Lui față de Fiul. Căci îi place Tatălui însuși să se odihnească peste Fiul în Duhul purces spre El. Dar Fiul nu rămâne pasiv sau nepăsător în această atenție iubitoare a Tatălui față de El. El e bucuros că Tatăl trimite Duhul Său spre El și-și arată, primindu-L, bucuria Lui față de Tatăl"⁹.

Un alt aspect al comuniunii interpersonale divine, pe care îl are în vedere Părintele Stăniloae, se referă la faptul că Duhul Sfânt, purces din Tatăl și strălucind din Fiul, nu rămâne nici un moment în afara dialogului iubitor dintre Tatăl și Fiul; cu alte cuvinte, nu se situează nicicând pe un plan inferior față de cei doi, cum greșit a înțeles teologia romano-catolică. "Duhul nu e un al treilea, subliniază Părintele Stăniloae, nici în sensul de un alt născut, nici în sensul de un El care se află închis în relația dintre ei. Duhul e în Tatăl, Care iubește pe Fiul ca o Persoană ce se bucură împreună cu El de Fiul și se odihnește pornind din Tatăl în Fiul, ca o persoană care se bucură și El împreună cu Fiul de Tatăl. Tatăl și Fiul se unesc mai mult ca tată și fiu prin Duhul, sunt trei persoane, dar a treia nu stă la o parte de cei doi, ci îi unește pe amândoi sau este în fiecare unindu-I, dar și întărindu-I în calitatea lor distinctă"¹⁰.

Sublinierea aceasta a Părintelui Stăniloae este deosebit de importantă atât în ceea ce privește raportul dintre cele trei ipostase, întrucât Duhul Sfânt își păstrează mereu caracterul propriu de persoană și nu este privit ca o legătură sau energie între Tatăl și Fiul, cât și în privința iconomiei Sale specifice în lume, atunci când ni se face interior sau se acoperă oarecum cu eul nostru, spre a ne pune în relație cu Tatăl prin Fiul, din care El strălucește. Numai dacă Duhul Sfânt nu devine în vreun fel exterior relației dintre Tatăl și Fiul, El ne poate intercala și pe noi în această relație, așa încât, prin unirea noastră cu Hristos, să se poată El odihni și peste noi, strălucind, în veacul viitor și din umanitatea noastră îndumnezeită.

3. Odată cu afirmația de mai sus, am făcut de fapt trecerea la analiza modului în care concepe Părintele Stăniloae realizarea comuniunii sau unității în iubire, între

oameni, fapte conștiente, libere și raționale, zidite după chipul și în vederea asemănării cu Dumnezeu.

Faptul că este posibilă realizarea unei comuniuni interpersonale umane, după modelul și din puterea supremei comuniuni treimice, îl fundamentează Părintele Stăniloae în modul următor: "Purcederea Duhului din Tatăl spre Fiul și strălucirea Lui din Fiul spre Tatăl se reflectă și în faptul că noi primim pe Duhul de la Tatăl prin Fiul și putem fi făcuți fii iubitori ai Tatălui, ca să răspundem și noi împreună cu Fiul iubirii Tatălui. Aceasta ne încadrează și pe noi în iubirea dintre Tatăl și Fiul, fiind iubiți de Tatăl ca Fiul Său și iubind și noi pe Tatăl ca tată al nostru, dar și pe Fiul ca frate al nostru în Tatăl, ceea ce face ca și noi să ne iubim unii pe alții ca fii ai aceluiași Tată și frați ai aceluiași Fiu al Tatălui, făcut frate al nostru prin întrupare"¹¹.

Capacitatea de a realiza comuniunea este înscrisă în chipul lui Dumnezeu pe care fiecare om îl are imprimat în ființa sa, dar pe care îl poartă și în comun cu ceilalți oameni. Pentru a se împărtăși de comuniunea cu ceilalți oameni, văzuți ca frați ai săi, omul trebuie însă să devină tot mai deplin persoană, adică să-și pună în lucrare sau să-și actualizeze chipul lui Dumnezeu. Dar aceasta nu poate face de unul singur, separat de ceilalți sau în detrimentul lor. Avem aici încă un paradox al antropologiei ortodoxe: nu poți participa la comuniunea ce leagă pe semenii tăi dacă nu înaintezi de la calitatea de individ la cea de persoană, dar nu poți deveni persoană, capabilă de integrarea într-o comuniune interpersonală decât cu ajutorul celorlalți. Această antinomie pune în evidență concomitența celor două acțiuni, dar și interdependența dintre persoană și comuniune. Căci așa cum în Sfânta Treime nu putem vorbi mai întâi de Persoanele desăvârșite ce dețin ființa și apoi de relațiile dintre Ele, aceiași din veșnicie, tot astfel, în existența creată rațională, persoanele umane și unitatea diversă și necontopită a lor se realizează sau înainteză spre desăvârșire împreună.

Pentru a exprima specificul comuniunii inter-umane, Părintele Stăniloae utilizează termenul de frățietate, ce are temei biblic și revelat. "Începutul Evangheliei Sfântului Ioan, este de părere Părintele Stăniloae, precizează și mai mult decât rugăciunea "Tatăl nostru", frățietatea noastră prin originea în Tatăl dumnezeiesc comun, prezentând-o ca frăția noastră cu Fiul Lui sau cu Dumnezeu Cuvântul "prin care toate s-au făcut" (Ioan 1, 3). Tatăl ne-a creat prin Cuvântul sau Fiul Său Unul-Născut care a pus pe noi pe cea de fii ai Tatălui și de frați ai Lui, dar nu după fire, ci numai prin originea comună în același Tată. Aceiași Evanghelie ne spune că Cuvântul sau Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu Tatăl, S-a făcut și om, întărind și mai mult calitatea noastră de frați ai Lui și de fii ai Tatălui după har, făcându-Se și ca om "întâiul născut între mulți frați", renăscuți. (Romani 8, 20)"¹². Iată de ce o primă condiție pentru realizarea comuniunii interpersonale umane o constituie capacitatea de a vedea în aproapele tău pe fratele tău. Iar aceasta este posibil doar în măsura în care poți vedea și în celălalt chipul Fiului lui Dumnezeu, imprimat în el, sau sesizezi prezența lui Hristos în el, care îi conferă și aceluia calitatea de frate, așa cum s-a făcut Fiul lui Dumnezeu pentru noi, prin întrupare.

Oamenii nu ar putea edifica între ei adevărate și constante relații de comuniune, dacă ar fi ei înșiși configurați în ființa lor după chipul Fiului lui Dumnezeu, Unul din Treime, care trăiește din veci experiența comuniunii interpersonale supreme, și

aduce cu Sine, prin întrupare, ~~puterea~~ ca și oamenii să realizeze o unitate asemănătoare, în limitele creaturii.

Puterea sau harul adus de Mântuitorul Hristos potențează sau dinamizează chipul divin din om sau mai concret caracterul de subiect conștient. Prin harul care i se împărtășește în chip personal, omul, deși rămâne creatură, se face *subiect al energiilor divine necreate, adică al vieții dumnezeiești*, sau devine creatură îndumnezeită¹³.

Este aici momentul să ~~remarcăm~~ modul extrem de concis și de clar în care Părintele Stăniloae reușește să surprindă și să definească nesfârșitul proces al îndumnezeirii omului, cu început în această viață și cu o continuare perpetuă în cea eternă.

Setea omului de comuniune, care crește proporțional cu lucrarea de personalizare proprie sau de actualizare a chipului lui treimic al lui Dumnezeu din el, o explică Părintele Stăniloae și prin însușirea acestuia de a fi căutător neobosit de sensuri. "Persoana își găsește sensul și fericirea numai în bogăția nemărginită de sensuri și ca urmare, într-o trăire și comunicare reciprocă infinită a lor, cu alte persoane și cu Cuvântul personal, izvorul infinit al tuturor șensurilor, iubitorului tuturor persoanelor în care sensurile sunt încorporate"¹⁴.

Dar pentru a afla și a comunica și altora nesfârșite sensuri, omul are nevoie de lume, care își justifică existența prin aceea că reprezintă un mijloc de dialog inter-uman și în același timp al oamenilor cu Dumnezeu. "Lumea a fost adusă la existență prin Cuvântul creator, care are în sine din veci toate sensurile ei, spre împlinirea omului creat după chipul Lui, care însetează după împlinirea prin ele și după tot mai deplina uniune cu El. Aceste sensuri, descoperindu-le, persoanele umane și le comunică și între ele prin cuvinte, îmbogățind conținutul lor spiritual comun, scăldat în izvorul luminos infinit al Cuvântului, ca izvor al existenței lor eteme"¹⁵.

Prin reciproca îmbogățire cu ajutorul sensurilor descoperite în lume, are loc între subiectele umane și o continuă comunicare de viață și de trăire, care îi leagă tot mai strâns într-o unitate inconfundabilă. În același timp însă, ei se unesc tot mai mult cu Cuvântul lui Dumnezeu, în care își au originea și izvorul toate sensurile lucrurilor și ființelor create. Și prin unirea cu Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu sporim în unirea noastră cu ceilalți, căci Hristos aduce cu Sine din sânul Sfintei Treimi, mișcarea nehotărnicită de uniune perihoretică pe care o imprimă ca Logos creator și răscumpărător subiectelor umane.

Pentru a evidenția calitatea persoanei umane de ființă liberă, care poate accepta sau nu creșterea în comuniunea interpersonală, Părintele Stăniloae apelează la un citat din Sfântul Maxim Mărturisitorul, din Epistola către Ioan Cubicularul, intitulată "Despre iubire": "Persoanele umane, în loc să înainteze spre iubire între ele, ca o înaintare a unuia în altul și în considerarea de către unul a celuilalt ca o sine proprie, după asemănarea Sfintei Treimi, au ales să se urască și să sporească lupta între el, susținând în cadrul firii celei una, repetată în ele puțința de a se sfâșia"¹⁶.

Cu alte cuvinte, dacă bunătața este creatoare de comuniune nesfârșită, răutatea sapă la temelia ei sau face pe oameni incapabili de deschidere și prețuire reciprocă. "Răutatea tinde la o disprețuire sau depersonalizare reciprocă. Răul ca patimă însă slăbește libertatea, deci caracterul personal"¹⁷.

Dimpotrivă, unirea noastră cu Hristos, bunătatea nesfârșită a Tatălui arătată nouă, întărește libertatea noastră dând consistență și fermitate persoanei noastre, prin binele sau viața dumnezeiască de care ne împărtășim în chip comunitar. Propriu-zis, viața de comuniune a Sfintei Treimi vine în noi nu doar prin Hristos, ci și prin Duhul Sfânt. El este fața întoarsă spre lume a lui Dumnezeu sau capătul dinspre lume al lui Dumnezeu. Lui îi este proprie exprimarea desăvârșită a comuniunii treimice desăvârșite, de El atarnă și împlinirea atotunității sau a reunificării tuturor prin Fiul în Tatăl. Prin venirea Lui întru noi, prin trupul jertfit și îndumnezeit al lui Hristos, Cel care îl trimite în lume, Duhul ne configurează drept sălaș sau casă sau biserică a Sfintei Treimi, coborâtoare prin Hristos la noi, ca să ne înalțe în odihna veșniciei comuniunii din Împărăția lui Dumnezeu. "Dacă nu primește și pe Duhul dragostei sau al comunicării, afirmă Părintele Stăniloae, omul nu se poate realiza ca om deplin și frate al celorlalți. Un teolog contemporan spune: "Duhul Sfânt este suflarea lui Dumnezeu, astfel că, omul este chipul lui Dumnezeu. El este libertatea noastră"¹⁸.

Așa cum este din veci interior Tatălui din care purcede și Fiului din care strălucește, Duhul voiește a se face și nouă interior, venind întru ale sale, adică în sinele nostru tainic, unde a coborât mai întâi la creație, ca suflare vivificatoare a lui Dumnezeu-Tatăl, ca o pecete de naștere a iubirii treimice. Acolo vine acum a doua oară, de data asta prin Hristos, ca să-L nască pe Hristos în noi, sau să ne facă și pe noi unși, cum este Unsul Tatălui-Hristos. Tocmai de aceea "Hristos S-a făcut și ca om purtător al Duhului Său de Fiu al lui Dumnezeu, ca să ni-L transmită și nouă. În felul acesta Sfântul Duh este cel ce ne unește și pe noi cu Dumnezeu Tatăl și cu Fiul în această calitate a lor"¹⁹.

Desigur, ar mai fi de adăugat că înaintarea oamenilor, în comuniunea interpersonală și cu Dumnezeu cel întreit în Persoane, aici, pe pământ, nu reprezintă decât arvuna comuniunii viitoare a personalor umane îndumnezeite cu Persoanele divine necreate și veșnice. "În viața viitoare, afirmă Părintele Stăniloae, unde cunoașterea și purtarea tuturor de către fiecare în Hristos va avea o maximă dezvoltare, se vor apropia și persoanele umane de unitatea care este între Persoanele Treimice, fiind unite și ele toate în Fiul cu Tatăl prin Duhul Sfânt, dar nu dintr-o relație asemenea celei dintre Persoanele divine"²⁰, ci prin participarea la viața de comuniune a Prea Sfintei Treimi.

Deși nu intră în iconomia lucrării de față, să mai precizăm că lucrarea unificatoare a lui Hristos prin Duhul Sfânt se săvârșește asupra persoanelor umane prin Biserica întemeiată de El la Cincizecime. Să specificăm că în Biserică totul e comunitar sau sobornicesc, prin puterea Duhului Sfânt coborât la Rusalii peste comuniunea Sfinților Apostoli, iar Sfintele Taine reprezintă tot atâtea lucrări de unificare a noastră cu Hristos și între noi, ca Trup tainic al lui Hristos și ca pregătire a înveșnicirii noastre, după învierea trupurilor și reunificarea lor cu sufletele în împărția ce va să vină.

Toate aceste idei le dezvoltă pe larg Părintele Stăniloae, care ține să definească chiar raiul și iadul în funcție de persoană și comuniune. Totul este privit din această perspectivă, pentru că totul se cere raportat la Sfânta Treime, Taina supremei și nesfârșitei comuniuni personale, care cheamă la existență, și apoi la împărtășirea de infinita ei viață și bunătate, ființele raționale scoase din nimic, dar îndreptate spre

absolutul Personal și comunitar, al cărui nume ni s-a revelat prin Hristos: Sfânta Treime.

Pr. Lector Dr. Ștefan Buchiu

NOTE

1. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, p. 220;
2. *Ibidem*;
3. Idem, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, București, 1993, p. 21-22;
4. Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, p. 220;
5. *Ibidem*, p. 221.
6. *Ibidem*;
7. *Ibidem*;
8. *Ibidem*;
9. Idem, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, p. 70;
10. *Ibidem*, p. 72-72;
11. *Ibidem*, p. 74-75;
12. Idem, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, Craiova, 1991, p. 159-160;
13. *Ibidem*, p. 163;
14. *Ibidem*, p. 169;
15. *Ibidem*, p. 168;
16. Idem, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, p. 49;
17. Idem, *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, p. 163;
18. *Ibidem*, p. 171;
19. Idem, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, p. 75.

COMENTARIU LA CANONUL CEL MARE AL SFÂNTULUI ANDREI CRITEANUL

După ce, într-un studiu precedent, am făcut o prezentare generală a Canonului celui Mare al Sfântului Andrei, episcopul Cretei¹, însoțită și de scurte date asupra vieții și activității sale, dau acum publicității un comentariu amănunțit al capodoperei cretane. Lucrarea va avea patru părți, dată fiind lungimea canonului, și va încerca o lămurire a ceea ce innograful a cântat din harfa-i inspirată în fiecare din cele 250 de tropare ale sale.

Pentru aceasta, de un real folos mi-au fost două comentarii grecești similare ale canonului², care mi-au deschis tainele teologiei și frumuseții artistice ale creației andreiene. Am procedat, dincolo de comentariul teologic al canonului, și la o nouă confruntare a traducerii românești cu originalul³, semnalând și analizând acele versuri, expresii și cuvinte, care mi s-a părut că ar trebui revăzute. Am adus chiar propuneri de revizuire a locurilor în cauză, ținând cont bineînțeles de limba, metrul și stilul general al canonului. Lucrarea se referă "strict" la opera Sfântului Andrei Criteanul, lăsând la o parte celelalte două canoane ce au pătruns mai târziu în textul ei: al Sfintei Maria Egipteanca și al Sfântului însuși.

Am întreprins o așezare în pagină care să facă mult mai inteligibil textul canonului, delimitând totodată și versul original, în măsura în care topica traducerii românești o mai permite, și am numerotat strofele, pentru a putea arăta cu ușurință diferitele relații dintre ele pe parcursul lucrării.

PARTEA ÎNTÂI

Cântarea întâi

Irmos: Ajutor și acoperitor / s-a făcut mie spre mântuire.

Acesta este Dumnezeuul meu / și-L voi slăvi pe El;

Dumnezeul părintelui meu / și-L voi înălța pe El,

căci cu slavă S-a preaslăvit.

Cântarea întâi a fiecărui canon, prin irmosul său, face dovada că odinioară aceasta se cânta laolaltă cu stilurile celei dintâi ode biblice⁴. Este vorba de "cântarea" înălțată de poporul evreu plin de recunoștință, lui Dumnezeu, când, în chip minunat Acesta la "mântuit" de oștile lui Faraon, trecând marea Roșie ca pe uscat. "Cântarea" se află la Ieș. XV, 1-19, de unde sunt luate și versurile irmosului de față.

1. De unde voi începe a plânge / faptele vieții mele celei ticăloase?

Ce începere / voi pune, Hristoase, / acestei tânguiri de acum?

Ci ca un milostiv, / dă-mi iertare greșalelor.

Evident este în acest tropar, în următorul, ca și în altele multe, "ο Βρηνωδης" "caracter al canonului Sf. Andrei. Cuvântul vine de la compusul "Βρηνωδια", care înseamnă "Βρηνοσ μετ ωδης", adică "plâns cu cântare" sau "cântare (poezie) de plângere". Acest caracter este propriu și altor canoane alcătuite de Sf. Andrei și ne amintește expresii asemănătoare din Ier. IX, 1: "O, cine va da ochilor mei apă și ochilor mei izvoare de lacrimi, ca să plâng ziua și noaptea..."; Plâng. I, 2: "Noaptea plânge într-una cu lacrimi pe obraz...", ori Plâng. II, 1: "Ochii mei sfârșesc de plâns, lăuntru meu arde ca văpaia, măruntaiele mele fierb, și firea mi se varsă pe pământ". Autorul pune pe seama sa acțiunea monologului, ori adresându-i-se lui Hristos, fără ca aceasta să însemne că lucrarea exprimă o dramă personală a autorului. "Eu!" păcătos care străbate calea recuperării lui Hristos este în general omul căzut în păcate și aruncat "afară", pentru "nebulnia cea mai dinainte" a greșalelor.

2. Vino ticăloase suflete / împreună cu trupul tău,

de te mărturisește / la Ziditorul tuturor.

Și îndepărtează-te de acum / de nebunia cea mai dinainte

și adu lui Dumnezeu / lacrimi de pocăință.

Cu acest tropar, având drept motiv expresia "Ziditorului tuturor", începe poetul a se asemăna primilor oameni, așa cum ni-i înfățișează cartea Facerii. Imperativele: "vino", "mărturisește-te", "îndepărtează-te", "adu", sunt încercări de pornire a mecanismului mărturisirii și pocăinței, pentru a-și curăți sufletul de ticăloșie. "Împreună cu trupul tău" înseamnă că organul păcatului a fost trupul (η σαρξ), sau că prin păcat sufletul εσαρκοποιηθη, adică s-a făcut "trupesc". "Nebunia cea mai dinainte" (η πριν αλπγια), arată căderea omului prin păcat în rândul των αλογων ζωων, de unde numai lacrimile de pocăință îl mai pot ridica.

3. Râvnind neascultării lui Adam / celui întâi-zidit,

m-a cunoscut pe mine / dezbrăcat de Dumnezeu

și de împărăția cea pururea fiitoare / și de desfătare,

pentru păcatele mele.

Autorul se asemăna lui Adam care "dezbrăcându-se de Dumnezeu", a rămas gol (Fac. III, 7), lăsându-ne să înțelegem că este vorba de fapt de dezbrăcarea de har. •

Sfântul Pavel însuși de multe ori seamănă harul lui Dumnezeu, pe Însuși Hristos și darurile Sale, cu o îmbrăcăminte: Luc. XXIV, 49; Rom. XIII, 14; I Cor. XV, 53-54, sau Gal. III, 27: "Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat". Pierderea "hainei celei luminoase", înseamnă totodată despărțirea de "Cel ce se îmbracă cu lumina ca și cu o haină", de împărăția Sa și de "desfătare".

4. Vai, ticăloase suflete! / Pentru ce te-ai asemănat Evei celei dintâi?
Că ai căzut rău / și te-ai rănit amar;
că te-ai atins de pom
și ai gustat cu îndrăzneală / mâncarea cea nechibzuită.

"Ticălos" (ταλαινα) va fi numit adesea sufletul de-a lungul canonului, în înțelesul de "biet", "sărman", "chinuit" și supus atâtor asemănări cu oamenii și fapte păcătoase, rătăcind pe atâtea căi răzlețe, în timp ce calea pe care fusese chemat de Dumnezeu era atât de simplă și curată: "numai din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci" (Fac. II, 17). Iarăși misterul aceluia "pom oprit"! Limita aceasta pusă omului de Dumnezeu, pe care însă acesta a gândit și năzuiește s-o depășească fără de Dumnezeu. Însă, oricine a încercat s-o facă, n-a fost decât un "biet" suflet "chinuit". Aici însă un suflet devine conștient că n-a făcut decât să se asemene Evei căreia i-a fost plătit nechibzuința cu: "necazuri", "dureri" și "slăbiciune" (Fac. III, 16). Și, după cum aceea s-a lăsat înșelată de pofta sa cea rea, "socotind că rodul pomului este bun de mâncat și plăcut ochilor la vedere și vrednic de dorit, pentru că dă știință..." (Fac. III, 6), tot așa și sufletul nostru se înfruptează din "παράορνυ βρωσιν", adică din mâncarea cea nepermisă, cea fără de lege, care este păcatul.

5. În locul Evei celei trupești
făcutu-s-a mie Evă înțelegătoare⁵ / gândul cel / cu poftă trupească,
arătându-mi cele plăcute
și gustând pururea / din băutura cea amară.

Eva Vechiului Testament fusese "trupească" pentru că, văzând frumusețea pomului, s-a supus poftii și a căzut prin mâncare. Păcătosul însă, este aici o "νορνυ Εβα", căzut prin gândul pătimăș, care este ca o bătătură amenințătoare a conștiinței. Trupesc păcatul Evei odinioară, este acum "mental", adică săvârșit cu gândul, cu înțelegerea, de aceea se spune "Evă înțelegătoare". Organul păcatului este acum gândul, și pentru acesta se căiește autorul în troparul de față. Gândurile însă știm că sunt de trei feluri: bune, când sunt de folos și spre mântuirea sufletului, deșarte sau indiferente, când nu folosesc mântuirii, și rele când dăunează acesteia, fie că sunt provocate de cauze exterioare, fie că sunt produsul propriei noastre imaginații ori stării corupte în care a fost adusă firea umană. Acestea din urmă constituie băutura amară" pentru cel care se lasă târât de ele.

6. După dreptate a fost / lepădat Adam din Eden,
nepăzind singura Ta / poruncă Mântuitorule.
Dar eu, care am călcat totdeauna / cuvintele Tale cele dătătoare de viață,
ce voi pătimi?

Adam prin călcarea unei singure porunci a fost alungat din locul desfătării: "Și izgonind pe Adam, l-a așezat în preajma grădinii celei din Eden și a pus heruvimi și sabie de flacără vâlvăitoare, să păzească drumul către pomul vieții" (Fac. III, 24). Dar el — se întreabă autorul — călcător al atâtor porunci, cum va fi pedepsit? Căci poruncile lui Dumnezeu "sunt duh și sunt viață" (Ioan. VI, 63), iar cuvântul Lui "viu și lucrător" (Evr. IV, 12).

7. Covârșind eu de bunăvoie / uciderea lui Cain,
m-am făcut cu știință / ucigaș al sufletului,
umplându-mi trupul de viermi
și războindu-mă împotriva lui / cu faptele mele cele rele.

Ucigătorul de frate, Cain (Fac. IV), se aseamănă cu cel care-și ucide prin fărâdelegi și desmierdări trupești pe "fratele său", sufletul, care suferă alături de trupul rănit de păcate. "Căci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului" (Gal. V, 17).

8. Nu m-am asemănat, Iisuse, / dreptății lui Abel.
Daruri bineprimite nu Ți-am adus / Ție niciodată,
nici fapte dumnezeiești, / nici jertfă curată,
nici viață fără prihană.

Abel este tipul bărbatului drept și antetipul lui Hristos. Îi unește ideea de jertfă și de moarte (Fac. IV). Cât de străin se consideră autorul de dreptatea și de jertfa cea bineplăcută a aceluia: "Prin credință, Abel a adus lui Dumnezeu mai bună jertfă decât Cain, pentru care a luat mărturie că este drept, mărturisind Dumnezeu despre darurile lui; și prin credință grăiește și azi, deși a murit". (Evr. XI, 4).

9. Precum Cain așa și noi, / ticălosule suflete,
am adus / fapte murdare / Făcătorului tuturor
și jertfă vrednică de mustrare / și viață netrebnică; / pentru acestea ne-am și
osândit împreună.

Adresându-se sufletului, autorul se întoarce iarăși la Cain, pentru că în acesta, în jertfa sa neprimită și în pedeapsa sa pentru ucidere, se regăsește: "Dar după un timp, Cain a adus jertfă lui Dumnezeu din rodele pământului... dar spre Cain și spre darurile lui n-a căutat" (Fac. IV, 3 și 5) și "...blestemat ești de pământul care și-a deschis gura sa, ca să primească sângele fratelui tău din mâna ta" (Fac. IV, 11).

10. Ziditorule, făcându-mă / lut viu,
ai pus întru mine⁶ / trup și oase / și suflare și viață,
dar, o! Făcătorul meu, / Mântuitorul meu și Judecătorul meu,
primește-mă pe mine cel ce mă pocăiesc.

"Ο Κεραμευς" (tradus "Ziditorule"), este denumirea expresă a persoanei care lucrează lutul. Dumnezeu este adevărul "Κεραμευς" pentru că alături de elementele firii trupești (carne și oase), înzestrecăză "lutul" și cu elementele firii spirituale (duh și viață). Apoi este numit "Πουητης", "Αυρωτης" și "Κριτης", îmbrățișând în aceste trei denumiri întreaga istorie umană.

11. Mărturisesc Ție, Mântuitorule, / păcatele pe care le-am făcut,
și rănille sufletului / și ale trupului meu,
care tâlhărește / le-au pus înlăuntrul meu
gândurile cele ucigătoare.

Autorul se adresează Mântuitorului Hristos hotărât să-și mărturisească păcatele, pentru a primi vindecare. Este gata să-și dezvăluie ranele sufletești și trupești provocate de "gândurile cele ucigătoare", asemeni tâlharilor din parabola samarineanului milostiv (Luc. X, 30-36). Semnificativă este interdependența trupului și a sufletului de tropar, precum și urmările pe care le are asupra amândorura păcatul. Imaginea din parabola amintită va fi reluată și în alte tropare.

12. De am și greșit, Mântuitorule, / dar știu că ești iubitor de oameni;

pe cel ce plânge îl vezi,
și alergi ca un părinte, / chemând pe cel rătăcit.

Împreună cu mărturisirea păcatelor lui, autorul își exprimă și încrederea în iubirea de oameni a lui Dumnezeu că îl poate ierta. Cuvintele troparului acestuia ne duc cu gândul la rugăciunea a șaptea din canonul Sfintei Împărtășanii: "Știu, Mântuitorule, că altul ca mine n-a greșit Ție, nici a făcut faptele pe care le-am făcut eu. Dar și această știu, că mărirea greșalelor mele și mulțimea păcatelor mele nu covârșesc răbdarea cea multă a Dumnezeului meu, nici iubirea Lui de oameni cea înaltă". Sfântul Andrei, pentru a arăta înțelegerea lui Dumnezeu față de păcătosul care se pocăiește, împrumută imagini din plida fiului risipitor" (Luc. XV, 11-32).

13. Pe mine cel lepădat / înaintea ușilor Tale, Mântuitorule,
măcar la bătrânețe / nu mă lăsa în iad deșert;
ci mai înainte de sfârșit, / ca un iubitor de oameni,
dă-mi iertare greșalelor.

Emoționantă imaginea aceasta a "bătrânului" păcătos, implorând mila lui Dumnezeu la ușile dreptății divine. Scena ne duce cu gândul la pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr (Luc. XVI), precum și a celor zece fecioare (Mat. XXV, 1-13). Neliniștea sărmanului "muribund" are drept izvor perspectiva nemiloasă a iadului: "Nu-Ți întoarce fața Ta de la mine, ca să nu mă asemăn celor ce se pogoară în mormânt" (Ps. CXLI, 7), pentru că "în iad cine Te va lăuda pe Tine?" (Ps. VI, 5).

14. Eu sunt cel căzut între tâlhari, / în gândurile mele;
cu totul sunt rănit / acum de ele/ și plin de bube;
dar Tu însuși venind de față,
Hristoase Mântuitorule, vindecă-mă.

Ca și troparul al 11-lea, și acesta și următorul, sunt inspirate din pilda samarineanului milostiv (Luc. X, 30-36). Se face adesea în imnografia noastră bisericească această comparație între tâlharii parabolei și "tâlharii" minții noastre, care sunt gândurile (vezi și comentariul trop. al cincelea).

15. Preotul, văzându-mă mai înainte, / a trecut pe lângă mine,
și levitul, văzându-mă gol în nenorocire, / nu m-a băgat în seamă;
iar Tu, Iisuse, / Cel ce ai răsărit din Maria,
venind de față, miluiește-mă.

Rămânând în cadrul aceleiași parabole, neputința Legii Vechi de a mântui pe om piere odată cu ivirea "Soarelui dreptății" (Mat. III, 20) și a "Răsăritului celui de sus" (Luc. I, 78), pentru că "preotul" și "levitul" închipuiesc Legea cea nedesăvârșită a Vechiului Testament.

16. Mielule al lui Dumnezeu, / Cel ce ai ridicat păcatele tuturor,
ridică de la mine/ lanțul cel greu / al păcatului,
și, ca un milostiv,
dă-mi lacrimi de umilință?

Mielul lui Dumnezeu este Iisus Hristos, după cum a fost numit de Isaia prooroc și de Înaintemergătorul Ioan (Ioan. I, 29): "Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii". Auzind acestea, autorul îl cheamă și el în ajutor, știind că poate sfârâma povara păcatului care apasă asupra grumazului său asemenea unui lanț.

17. Vremea este a pocăinței, / vin către Tine, Făcătorul meu,
ridică de la mine / lanțul cel greu / al păcatului,
și, ca un îndurat,
dă-mi iertare de greșale⁸.

Vreme de pocăință este întreaga viață pământească a omului. Sfântul Apostol Pavel spune: "La vreme potrivită te-am ascultat în ziua mântuirii te-am ajutat; iată acum vreme potrivită, iată acum ziua mântuirii" (II Cor. VI, 2), căci după moarte nu există pocăință. Acesta fiind așadar rostul petrecerii noastre aici pe pământ, datori suntem "să răscumpărăm vremea" (Ef. V, 6), care "s-a scurtat de acum" (I Cor. VII, 29). Pentru acest tropar, ca și pentru altele de acest fel — în care se vorbește de "vremea pocăinței" — s-a considerat că este potrivit ca acest canon să se citească în timpul postului celui mare, perioadă prin excelență de pocăință

18. Să nu mă urăști, Mântuitorule, / să nu mă lepezi de la fața Ta;
ridică de la mine / lanțul cel greu / al păcatului,
și, ca un milostiv,
dă-mi iertare de greșale.

Asemeni invocației din rugăciunea de cerere către Maica Domnului de la Pavcerniță: "nu te scârbi de mine, cel păcătos și întinat" și celei a lui David: "nu mă lepăda de la fața Ta, și duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine" (Pas. L, 13), autorul îl roagă pe Ziditorul său ca, deși urăște păcatul, totuși să nu urască și pe păcătos, ci să-l primească, dându-i iertare de păcate.

19. Greșalele mele cele de voie / și cele fără de voie, Mântuitorule,
cele vădite / și cele ascunse, cele știute / și cele neștiute,
toate / iertându-le, ca un Dumnezeu,
milostivește-Te și mă mântuiește.

Se face aici o clasificare a păcatelor: cu voie și fără de voie, săvârșite pe față sau în ascuns și cu știința sau cu neștiința, toate fiind pricină de vinovăție înaintea lui Dumnezeu. Pentru toate acestea, autorul strigă asemenea vameșului: "Dumnezeule, milostiv fi mie, păcătosului" (Luc. XVIII, 13).

20. Din tinerețe, Mântuitorule, / poruncile Tale le-am lepădat
și mi-am trecut / toată viața cu poftă, / neîngrijindu-mă și lenevindu-mă;
pentru aceasta strig Ție, Mântuitorule:
măcar la sfârșit, mântuiește-mă.

Autorul, asemenea psalmistului David: "de multe ori s-au luptat cu mine din tinerețele mele..." (Ps. CXXVIII, 1), își reproșează îndelunga sa petrecere în păcate, din care numai mila lui Dumnezeu îl poate salva.

21. Bogăția sufletului / cheltuind-o întru păcate,
pustiu supt / de virtuți creștinești,
și, flămânzind, strig:
Părinte al îndurărilor, / apucând înainte, miluiește-mă.

Inspirat în întregime din pilda fiului risipitor (Luc. XV, 11-32), troparul evocă imaginile cele mai caracteristice ale parabolei, ca: "acolo și-a risipit averea sa, trăind în desfrânări. Și după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, și el a început să ducă lipsă... Tată, am greșit la cer și înaintea Ta..."

22. Înaintea Ta cad, Iisus; / greșit-am Ție, milostivește-te spre mine;
ridică de la mine / lanțul cel greu / al păcatului,
și, ca un îndurat,
dă-mi lacrimi de pocăință.

Ca și în troparul al 13-lea, imaginea celui "aruncat" la picioarele lui Iisus este luată din fragmentul ce relatează pocăința femeii celei păcătoase: "și, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui, și cu părul capului ei le ștergea. Și săruta picioarele Lui și le ungea cu mir" (Luc. VII, 37-39).

23. Să nu intri cu mine / la judecată,
vădind faptele mele, / cercetând cuvintele / și îndreptând pornirile;
ci cu îndurările Tale / trecând cu vederea răutățile mele,
mântuiește-mă, Atotputernice.

"Să nu intri la judecată cu robul Tău, că nimeni din cei vi nu-i drept înaintea Ta" (Ps. CXLII, 2). O altă împărțire a păcatelor în: păcate săvârșite cu lucrul, cu cuvântul și cu gândul (pornirea), lămurește și mai mult noțiunea de păcat.

Slavă...

24. Treime, Ființă preainaltă, / căreia ne închinăm, întru o Unime,
ridică de la mine / lanțul cel greu / al păcatului,
și, ca o milostivă,
dă-mi lacrimi de umilință.

Fiecare penultim tropar al celor nouă cântări ce compun canonul, este introdus prin "Slavă...", anunțând astfel caracterul treimic al troparului. Autorul se adresează aici Sfintei Treimi ca unei singure ființe, cerându-I aceeași dezlegare de păcate.

Și acum...

25. Născătoare de Dumnezeu, nădejdea / și folositoarea celor ce te laudă pe tine,
ridică de la mine / lanțul cel greu / al păcatului,
și, ca o stăpână curată, / mă primește pe mine cel ce mă pocăiesc.

Ultimul tropar al fiecărei cântări, introdus prin "Și acum...", este închinat Maicii Domnului și tainei întrupării din Fecioară a Mântuitorului Hristos. Și acest tropar ca și precedentul, constituie un fel de concluzie a întregii cântări întâi, reprezentând și accentuând astfel, cererea de "ridicare a lanțului celui greu al păcatului", dăruirea cu "lacrimi de umilință" și primirea și iertarea păcătosului de tot ceea ce a mărturisit și s-a căit.

Cântarea a doua

Imros: Ia aminte, Cerule, și voi grăi;
și voi lauda pe Hristos,
Care a venit / din Fecioară cu trup.

Imrosul cântării a doua în general, în canoane, își are originea în cea de-a doua odă biblică, "Cântarea lui Moise" (Deut. XXXII), pe care profetul a alcătuit-o la porunca lui Dumnezeu, pentru a mostra nerecunoștința conașionalilor săi față de cel care îi scosese din mâna egiptenilor. Caracterul acestei cântări nu este sărbătoresc, și de aceea nu apare decât numai în canoanele Triodului, în vremea postului mare, când este timp de doliu și cercetare a conștiinței în vederea pocăinței. În Canonul cel Mare ea este prezentă, și încă cu două irmoase extrase din textul odei biblice amintite, în care apare însă persoana lui Hristos, întrupat în istorie.

1. Ia aminte, Cerule, și voi grăi;
pământule primește în urechi glasul / celui ce se pocăiește lui Dumnezeu
și-L laudă pe Dânsul.

Invocarea "Cerului" și "pământului", adică "a tuturor celor văzute și nevăzute" ca martori ai mărturisirii și penitenței păcătosului, amplifică drama relatată de canon și încarcă de dimensiuni cosmice importanța actului pocăinței. Conștient că păcatul este un rău ce depășește cu mult granițele strict ființiale ale păcătosului, autorul cheamă de față în semn de iertare, "întreaga făptură care suspină și are dureri" (Rom. VIII, 22) din pricina fărădelegilor sale, dimpreună cu tot "Cerule", în fața căruia a păcătit.

2. Ia aminte, Dumnezeu, Mântuitorul meu,
cu ochiul Tău cel blând,
și primește mărturisirea / mea cea călduroasă.

Mărturisirea celui ce se pocăiește sincer și curat este caldă ca lacrimile fierbinți ce picură din ochii întristați și îndurerăți ai celui conștient de vinovăția sa. Asemeni vameșului care "nu voia nici ochii să-și ridice către cer, ci-și bătea pieptul, zicând: "Dumnezeule, fi milostiv mie păcătosului" (Luc. XVIII, 13), și autorul nostru cheamă privirea blândă a lui Dumnezeu să caute la pocăința și umilința sa și să-i dea iertare greșalelor. În felul acesta își începe păcătosul mărturisirea, pentru care și-a tot îndemnat și pregătit sufletul pe tot parcursul cântării întâi.

3. Mai mult decât toți oamenii, / cu însumi am greșit Tie;
și Te milostivește, Mântuitorule, / ca un Dumnezeu,
spre făptura Ta.

Poetul își începe spovedania corect, cu maximum de zdrobire a inimii și părere de rău, situându-se mai prejos decât orice păcătos. "Dumnezeu a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu" (1 Tim. I, 15). El știe că smerenia nu poate lipsi de la cel care voințește să cucerească îndurarea Stăpânului său, și pentru aceasta, asemenea regelui Manase, strigă: "...am păcătit Doamne, am păcătit, și fărădelegile mele eu le cunosc..." (vezi rugăciunea regelui Manase la rânduiala Pavcerniței Mari).

4. Viforul răutăților m-a cuprins, / milostive Doamne,
ci, ca lui Petru,
întinde-mi / și mie mâna Ta.

Inspirat din episodul salvării lui Petru (Mat. XIV, 28-32), troparul aseamănă zbuciumul și neliniștea ce-și plânge cu neliniștea și furtuna mării din Evanghelic.

5. Lacrimile desfrânatei, îndurate, / și cu le vărs înaintea Ta;
milostivește-Te spre mine, Mântuitorule,
cu îndurarea Ta.

În mai multe tropare este evocată pocăința femeii celei desfrânate (Luc. VII, 37-50), ca exemplu de adevărată penitență. Trofeul iertării cu care Mântuitorul răsplătește lacrimile și regretul aceleia, este și pentru păcătosul nostru singura dorință și speranță de mântuire.

6. Întunecatu-mi-am frumusețea sufletului / cu plăcerile poftelor,
și cu totul toată mintea?
țărână mi-am făcut.

Omul la creație a fost împodobit cu frumusețe divină: "Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut" (Fac. I, 27). Această frumusețe însă avea să fie întinată prin plăcerile poftelor care au coborât mintea de la cele duhovnicești la cele materiale (de țărână).

7. Ruptu-mi-am acum veșmântul cel dintâi,
pe care mi l-ai țesut mie, / Ziditorule, dintru început;
și pentru aceasta zac acum gol.

Troparul acesta este inspirat din două lucruri diferite ale Scripturii: "Aduceți degrabă haina lui cea dintâi și-l îmbrăcați..." (Luc. XV, 22) și "Atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi..." (Fac. III, 7). Dumnezeu a țesut omului veșmânt duhovnicesc, împodobindu-l cu toate darurile și harismele divine, veșmânt însă pe care el îl strică și îl sfășie cu fiecare călcare a Legii celei sfinte. Singurul vinovat pentru toate acestea este numai el, și de aceea autorul își începe o serie de tropare de aici înainte direct cu verbul de acuză, vrând să accentueze aceasta.

8. Îmbrăcatu-m-am acum în haină ruptă,
pe care mi-a țesut-o mic/ șarpele cu sfățuirea,
și mă rușinez.

Diavolul care a prefăcut oarecând veșmântul lui Adam în goliciune cu sfățuirea, țese de astă dată haină cu rușine celui ce si-a murdărit haina sa cea "luminoasă" cu păcatul. Se atrage astfel atenția asupra urmărilor tragice pe care le are păcatul asupra omului.

9. Căutat-am la frumusețea pomului
și mi s-a amăgit mintea;
și acum zac gol / și mă rușinez.

Păcatul deși frumos la vedere, odată săvârșit amăgește mintea tulburând-o, sfășie veșmântul nevinovăției și aduce rușine, așa cum a adus și strămoșilor noștri odinioară.

10. Lucrat-au pe spatele meu / toți mai marii răutăților,
lungind asupra mea / fărădelegea lor.

Urmarea căderii este cumplită. Ispitele și răutățile de tot felul se abat asupra păcătosului, ținând cu tot dinadinsul parcă să-i plătească pentru fărădelegea lui. "Spatele mi-au lovit păcătoșii, întins-au nelegiuirea lor" (Ps. CXXVIII. 3).

11. Pierdutu-mi-am frumusețea cea întâi zidită / și podoaba mea;
și acum zac gol
și mă rușinez.

Continuând să se refere la tragicele urmări ale păcatului, autorul plânge pierderea frumuseții și podoabei cu care a ieșit omul din mâinile Ziditorului la început, și-și exprimă rușinea pe care o simte pentru "goliciunea" de acum.

12. Cusutu-mi-a haină de piele / păcatul
golindu-mă de haina cea dintâi,
țesută de Dumnezeu.

O nenorocitul de om! În locul veșmântului celui de cinste, primește haină de necinste; în locul veșmântului celui duhovnicesc, primește veșmânt trupesc, pentru neascultarea sa: "Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat" (Fac. III, 21).

13. Îmbrăcat sunt cu îmbrăcăminte de rușine
ca și cu niște frunze de smochin,
spre vădirea patimilor mele / celor din bunăvoința mea.

Această haină de necinste în care îmbracă păcatul pe cel ce se depărtează de harul lui Dumnezeu, este asemenea celei cu care au încercat protopărinții noștri să-și

acopere rușinea, atunci când și-au dat seama că sunt goi: "și-au cusut frunze de smochin și și-au făcut acoperăminte" (Fac. III, 7).

14. Îmbrăcatu-m-am urât cu haină împestrițată / și sângerată rușinos,
prin curgerea vieții celei cu patimi
și iubitoare desfătări.

Poetul își reproșează încă o dată păcatul fratricidului (vezi trop. al șaptelea din cântarea întâi). "Atunci ei au luat haina lui Iosif și, junghiind un ied, au muiat haina în sânge" (Fac. XXXVII, 31). Începând cu troparul acesta, vreme de zece strofe, innograful își plânge petrecerea sa în patimile și desfătărilor cele trupești.

15. Pătat-am haina trupului meu
și am întinat cu totul,
podoaba cea după chipul / și după asemănarea Ta, Mântuitorule

Sfântul Andrei atrage atenția, ca oarecând Apostolul Pavel, asupra pericolului deosebit pe care îl prezintă păcatele trupești: "Fugiți de desfrânare! Orice păcat pe care-l va săvârși omul este în afară de timp. Cine se dedă însă desfătării păcătuieste în însuși trupul său. Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt..." (I Cor. VI, 18-19).

16. Căzut-am întru întristarea patimilor
și în stricăciunea cea materialnică,
și pentru aceasta acum vrăjmașul mă necăjește

Dulceața cea mincinoasă a păcatului mai devreme sau mai târziu se va dovedi amară, în timp ce "jugul cel bun" al lui Hristos va rămâne deapaururi nemincionos: "Căci jugul Meu este bun și povara Mea este ușoară" (Mat. XI, 30).

17. Viața iubitoare de cele materiale și iubitoare de averi
alegând eu în loc de sărăcie, Mântuitorule,
m-am împresurat acum / cu sarcina grea¹⁰.

Cel trupesc și cel lacom de averi ignoră cuvântul Mântuitorului care a spus: "Nimeni nu poate să slujească la doi domni..." (Mat. VI, 24), iar Sfântul Apostol Pavel avertizează spunând că: "cei ce vor să se îmbogățească, dimpotrivă, cad în ispită și în cursă și în multe poftes nebunești și vătămătoare" (I Tim. VI, 9). Este propusă în schimb sărăcia care, deși cunoscută îndeobște ca virtute monahală, nu trebuie să lipsească cu totul nici bunului creștin care se vrea liber de "lanțurile" cu care încătușează averea și materia spiritului.

18. Împodobitu-mi-am chipul trupului
cu îmbrăcămintea de multe feluri / a gândurilor rușinoase,
și sunt osândit.

Întâlnim adesea în Sfânta Scriptură virtutea și păcatul comparate cu "îmbrăcămintea sufletului": "Preoții Tăi se vor îmbrăca întru dreptate..." (Ps. CXXXI, 9), (vezi și Înțel. V, 18; Rom. XIII, 12, I Cor. XV, 53) etc. Despre gândurile cele murdare care înaintează pe om și haina sa sufletească, vezi și comentariul trop. al treilea din prima cântare.

19. Îngrijitu-m-am cu deadinsul / numai de podoaba mea cea din afară,
nebăgând seama de cortul dinlăuntru,
cel după chipul lui Dumnezeu.

"Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că voi curățați partea din afară a paharului și a bidului, iar înăuntru sunt pline de răpire și de lăcomie" (Mat. XXIII, 25). "Cortul cel dinlăuntru" este sufletul nemuritor al omului, care poartă pecetea și

darul lui Dumnezeu: "Nu știți, oare, că voi sunteți templu al lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?" (I Cor. III, 16).

20. Făcându-mi urâtenia chip patimilor mele,
prin poftă iubitoare de plăceri,
mi-am stricat / frumusețea minții.

Patimile, dacă sunt lăsate să se "cuibărească" în suflet, formează în om o a doua natură, un alt "chip" al său, care poartă "urâtenia" și josnicia poftelor, iar nu frumusețea minții celei nepătușă.

21. Îngropat-am, Mântuitorule, cu patimile,
frumusețea chipului celui dintâi;
dar ca pe drahmă oarecând, / căutându-mă, așa mă află.

Troparul continuă ideea de mai sus. Pierderea "frumuseții celei dintâi" prin nesățioasele patimi, trezește îngrijorarea sârmanului păcătos, care cere Ziditorului să dea iarăși la iveală "chipul" cel dispărut, ca oarecând dragma din Evanghelie" (Luc. XV, 8-10).

22. Păcătuit-am ca și desfrânata
și strig Ție: eu însumi am greșit!
Primește, Mântuitorule, / ca mir și lacrimile mele.

Vezi Luc, VII. 37-38: "Și iată era în cetate o femeie păcătoasă și, aflând că șade la masă în casa fariseului, a adus un albastru cu mir. Și, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui, și cu părul capului ei le ștergea. Și sâruta picioarele Lui și le ungea cu mir. "Recunoașterea vinovăției știm cu toții că este condiție sine qua non a iertării: "Ție Unuia am greșit, și rău înainte Ța am făcut" (Ps. L, 6).

23. Alunecat-am în defrânare ca David / și m-am umplut de noroi;
dar Tu, Mântuitorule, spală-mă și pe mine,
cu lacrimile mele.

De la femeia cea păcătoasă autorul strămuta imaginea la fărâdelegea proorocului David, care s-a făcut vinovat de două mari păcate deodată: de ucidere și de adulter. (II. Reg. XI, 2-27). Baia cea curățitoare a lacrimilor nu o dată s-a arătat eficientă, aducând iertarea păcatelor, dacă s-a asemănat plângerii aceluiași David: "Stropi-mă-vei cu isop și mă vei curăți; spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă vei albi" (Ps. L, 8).

24. Fii mie milostiv, strig ție ca și vameșul;
Mântuitorule, curățește-mă;
că nimeni din cei din Adam / n-au greșit Ție ca mine.

Ca și femeia cea păcătoasă, și vameșul (Luc. XVIII, 10-14) este unul dintre cele mai clasice modele de pocăință. De aceea și Sfântul Andrei le-a evocat și le va evoca de mai multe ori în creația sa iconografică. Forma iperbolică "nimeni din cei din Adam n-au greșit Ție ca mina", exprimă o profundă conștiință a păcatului alături de dorința de îndreptare condensată în strigătul de "curățește-mă" (Vezi și comentariul strofei a treia din prezenta cântare).

25. Nici lacrimi, nici pocăință nu am, / nici umilință;
ci Tu însuși acestea, Mântuitorule,
dăruiește-mi-le ca un Dumnezeu.

Departate de a se contrazice pe sine, de vreme ce până acum autorul a vorbit despre pocăința cea cu lacrimi a păcătosului, troparul de față este și el expresia

desăvârșitei smerenii. Îngrijorarea care-l cuprinde atunci când pentru o clipă mai privește încă o dată înapoi la faptele sale, îl face pe înmograf să se teamă că poate această pocăință este insuficientă, lacrimile prea puține, iar umilința nu este pe măsura îndrăzneii păcătoase de altădată. Toate acestea îi dau o, acea îndoială "Sfântă", îngăduită, care se numește smerenie.

26. Ușa Ta să nu mi-o închizi atunci, / Doamne, Doamne!
 ci să o deschizi mie,
 celui ce mă pocăiesc către Tine.

Aici Sfântul Andrei se inspiră din parabola celor zece fecioare (Mat. XXV, 1-13): "...a venit mirele și cele ce erau gata au intrat cu el la nuntă și ușa s-a închis. Iar mai pe urmă, au sosit și celelalte fecioare, zicând: Doamne, Doamne, deschide-ne nouă". Vezi și stihira "Ușile pocăinței..." de după psalmul 50. La utrenia duminicilor din perioada Triodului.

27. Iubitorule de oameni, Cel ce voiești ca toți să se mântuiască,
 Tu mă chiamă / și mă primește ca un bun,
 pe mine cel ce mă pocăiesc.

Dumnezeu este iubitor de oameni pentru că "voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină" (I Tim. II, 4), pentru că "face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni; și trimite ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti" (Mat. V, 45) și pentru că primește pe cel ce se întoarce cu pocăință. (Luc. XV, 11-32).

28. Ascultă suspinurile sufletului meu
 și primește picăturile / ochilor mei, Doamne,
 și mă mântuiește.

"Doamne auzi rugăciunea mea, ascultă cererea mea..." (Ps. CXLII, 1). Atunci când rugăciunea este însoțită de lacrimi și suspinuri — semne vădite ale suferinței pentru păcat — răsplata Mântuitorului nu poate fi decât numai iertarea și mântuirea.

A Născătoare:

29. Precurată Fecioară, Născătoare de Dumnezeu,
 ceea ce una ești prealăudată,
 roagă-te îndelung / ca să ne mântuim noi.

Maica Domnului, fiind mijlocitoarea noastră, a tuturor, către Fiul ei, poetul invocă și dragostea ei în ajutor, știind bine că "mult poate rugăciunea maicii spre împlânzirea stăpânului".

Imnos: Vedeți, vedeți! / că Eu sunt Dumnezeu,
 Care am plouat mană,
 și apă am izvorât de demult, / în pustie, poporului Meu,
 cu singură dreapta / și cu țâria Mea.

Inspirat și acest Imnos din a doua biblică: "Vedeți, vedeți dar, că Eu sunt și nu este alt Dumnezeu afară de Mine..." (Deut. XXXII, 39), evocă două evenimente vechi-testamentare diferite: "...iar dimineața, după ce s-a luat roua dimprejurul taberei, iată se afla pe fața pustiei ceva mărunț, ca niște grăunțe, și albicioase, ca grindina pe pământ" (Ieș. XVI, 13-14), și episodul lovirii pietrei de către Moise, făcând să izvorască astfel apă și să potolească setea poporului (Ies. XVII). Pentru ultimul stih al strofei, vezi Ieș. XV, 6: "Dreapta Ta Doamne și-a arătat țâria".

30. Vedeți, vedeți! / că Eu sunt Dumnezeu,
ascultă suflete al meu / Domnul, Cel ce strigă;
și te depărtează de la păcatul cel dintâi / și te teme,
ca de un judecător și Dumnezeu!²

Menținând cuvintele biblice "vedeți, vedeți", autorul declanșează prin acest tropar un strălucit monolog, în care evocă o serie de alte personaje și scene biblice vechi-testamentare. Prin "păcatul cel dintâi" trebuie înțeleasă fie viața păcătoasă de până acum, fie păcatul primordial, mândria sau egoismul, care a provocat și căderea îngerilor și neascultarea protopărinților și toate celelalte păcate. Imaginea de judecător a lui Dumnezeu este luată de la Mat. XXV, 31-46.

31. Cui te-ai asemănat, / mult-păcătoarele suflete?
Numai lui Cain celui dintâi / și lui Lameh aceluia?
Ucigându-ți cu pietre trupul prin fapte rele,
și omorându-ți mintea / cu pornirile cele nebunești.

Din nou se asemănă poeziei lui Cain, cel care omorâse pe fratele său (Fac. IV, 8) și totodată și lui Lameh, care a ucis mai târziu pe Cain (Fac. IV, 15; 23-24), comparând crimele acestora cu dubla saucidere: a trupului, prin păcatele cele trupești, și a minții, prin gândurile cele nebunești.

32. Pe toți cei mai înainte de lege / întrecându-i, o, suflete,
lui Set nu te-ai asemănat, / nici lui Enos ai urmat,
nici lui Enoh, cel ce a fost mutat la cer, nici lui Noe;
ci te-ai arătat sărac / de viața dreptăților.

În continuare, imnograful regretă că nu se poate regăsi nicidecum în dreptatea celor patru mari bărbați: Set, fiul lui Adam și al Evei (Fac. IV, 25-26); Enos, fiul lui Set (Fac. IV, 26); Enoh, fiul lui Iared (Fac. V, 18-24), răpit cu trupul la cer, și Noe (Fac. V-X).

33. Tu însuși, suflete al meu, / ai deschis zăvoarele / mâniei Dumnezeului tău
și ți-ai înecat trupul, / ca și tot pământul,
și faptele și viața;
și ai rămas afară de corabia cea mântuitoare.

Inspirat din prăpădul adus oarecând de potop (Fac. VII), se arată aici urmările nefaste pe care le poate avea și păcatul, dacă va ajunge până acolo încât să rupă zăgazurile mâniei divine. Aceasta ar aduce moarte sigură sufletului: "Plata păcatului este moartea" (Rom. VI, 23), ca odinioară contemporanilor lui Noe: "Și precum a fost în zilele lui Noe, tot așa va fi și în zilele Fiului Omului" mâncau, beau, se însurau, se măritau, până în ziua când a intrat Noe în corabie și a venit potopul și i-a nimicit pe toți" (Luc. XVII, 26-27).

34. Bărbat am ucis / spre rană mic, / și tânăr spre vătămare,
Lameh plângând a strigat;
iar tu nu te cutremuri, o, suflete al meu,
întinându-ți trupul / și mintea pătându-ți.

"Și a zis Lameh către femeile sale: Ada și lui Sela, ascultați glasul meu! Femeile lui Lameh, luați aminte la cuvintele mele: Am ucis un om pentru rana mea și un tânăr pentru vânătaia mea" (Fac. IV, 23). Asemănându-se din nou lui Lameh, cel ce omorâse pe Cain, dar care "plângând, a strigat" pentru fărădelegea sa, imnograful se acuză pe sine aici de nepăsare în fața trupului și minții ucise prin "răni" și "vătămare" spirituală, adică prin păcat. Este interesant modul în care prin

versul întâi este sugerată dubla constituție a omului: din elementul material și din cel spiritual.

35. O, cum am râvnit lui Lameh, / celui mai înainte ucigaș!
Sufletul ca pe un bărbat, / mintea ca pe un tânăr,
și trupul ca pe un frate mi-am ucis,
ca și Cain, ucigașul, / cu pornirile cele poftitoare de plăceri.

Rămânând în sfera aceluiași episod biblic, este lărgită aici și mai mult tema troparului anterior. Păcatul ucide moral sufletul și mintea - ca oarecând Lameh "bărbat" și "tânăr" — și material trupul, ca instrument al păcatului, așa cum Cain își ucisese pe fratele său Abel.

36. Turn ți-ai închipuit / să zidești, o, suflete,
și întăritură să faci / poftelor tale,
de n-ar fi oprit Ziditorul voile tale,
și de n-ar fi surpat până la pământ / meșteșugurile tale.

Asemenea este nechibzuința păcătosului care "adaugă fărădelege la fărădelegea sa", ziditorilor de la turnul Babel odinioară (Fac. XI, 4 s.u.), care au gândit că "pot ajunge la Dumnezeu" și "pe aiurca" (In. X, 1). Ne aducem aminte că același gând neînțelept a pierdut oarecând și pe Lucifer — cugetând că ar putea deveni și el "Dumnezeu" — și a constituit și momeala primilor oameni: "...în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul" (Fac. II, 5). Dumnezeu ne vrea și pe noi "dumnezei", însă prin luptă duhovnicească, și nu prin uzurpare; "legal", iar nu prin "fărădelege". Egoismul care ar încerca răsturnarea acestor valori — s-a dovedit în istorie — nu poate duce fără numai la "confuzie" și "prăbușire".

37. Plouat-a Domnul¹³ / oarecând foc din cer¹⁴,
arzând fărădelegea / cea înfierbântată a sodomienilor,
iar tu ți-ai aprins focul gheenci,
întru care va să arziu, / o, suflete!¹⁵

Pentru intensificarea "plânsului" și pocăinței, autorul aduce de față perspectiva "focului gheenci" (Mat. V, 22) celei veșnice (Mat. XXV, 41) prin analogie cu pedepsa exemplară a sodomienilor (Fac. XIX).

38. Rănit-u-m-am, vătămat-u-m-am,
iată săgețile vrăjmașului / au pătruns sufletul meu și trupul.
Iată, rănilor și bucle / și zdruncinăturile, strigă,
și vătămurile patimilor mele / cele de voie alese.

Neorocirea celui căzut între tâlhari (Luc. X, 30-36) stăruie ca imaginea în versurile troparului acestuia, mult mai încărcat și mai dramatică de astă dată, pentru că, spre deosebire de vrăjmașii văzuți, vrăjmașii cei nevăzuțiucid și sufletul, nu numai trupul.

39. Cunoașteți și vedeți / că Eu sunt Dumnezeu,
Cel ce ispitesc inimile, / înfrânc cugetele / și vădesc faptele,
ard păcatele¹⁶,
judec pe orfan / și pe smerit și pe sărac.

Dovedindu-și din nou legătura cu oda biblică corespunzătoare (Deut. XXII, 39-43), cântarea a doua încheie șirul troparelor cu această strofă, expresie a atotputerniciei, atotcunoașterii și desăvârșitei iubiri divine. Aceasta, pentru că El "cercează inimile" (Ier. XVII, 10) și rărunchii (Apoc. II, 23); pentru că "toate înaintea

Lui sunt goale și descoperite" (Evr. IV. 13) și pentru că este "Părinte al orfanilor și judecător al văduvelor"(Ps. LXVII, 5).

Slavă...

40. Treime fără început, nezidită, / nedespărțită unime, / primește-mă pe mine
cel ce mă pocăiesc, / și mă mântuiește pe mine cel ce am greșit; / a Ta zidire
sunt, nu mă trece cu vederea, / ci mă iartă și mă izbăvește / de osânda
focului.

Autorul se adresează aici Dumnezeuului întreit în Persoane, dar Unul în ființă,
cerând și de astă dată fierbinte iertare, mântuire și izbăvirea de osânda veșnică.

Și acum...

41. Precurată Stăpână / Născătoare de Dumnezeu,
nădejdea / celor ce aleargă la tine / și limanul celor înviforați,
pe Milostivul și Făcătorul și Fiul tău,
fă-L îndurat și mie / cu rugăciunile tale.

Pentru izbânda cererii sale, imnograful solicită și mijlocirea Maicii lui
Dumnezeu, "nădejdea" celor "fără de nădejde" și "limanul celor înviforați" cunoscând
dragostea și milostivirea sa pentru lume.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul, în G.B. 1-5/ 1995.
2. Themelî Hrisostomou, Scholia eis ton Hegan Kanona Andreou Kretes "Agioreitike Bibliotheke", XVII (1951) — XXI (1956) și Arhim. Simeon P. Koutsas, Adamiaios Threnos: Ho Hegas Kanon Andreou tou Kretes, Tesalonic, 1988, 280 p.
3. Triodul grecesc și Migne, P.G. XCVII, col. 1329-1385.
4. Prof. Hristou Panaghiotis, Hellenike Patrologia, t. 5. Tesalonic, 1992, p. 651.
5. Mi se pare că traducerea "Evă înțelegătoare" (noete Eva) ar trebui revăzută. Adjectivul noetos,-e,-on înseamnă "sesizabil", "raționabil", "inteligibil" (cu mintea), iar adjectivul noeros,-e,-on înseamnă "mental", "cerebral", "înțelegător cu mintea". În acest fel s-a tradus în vechime cererea de la Liturghie: "...Cel ce le-a primit pe dânsese în sfântul, cel mai presus de ceruri și înțelegătorul Său jertfelnic" (noeron thysiasterion), formulă revizuită mai târziu: "duhovnicescul Său jertfelnic". Acceptă în vechime formula "Evă înțelegătoare" în sensul de Evă care înțelege (gândește), cu mintea, a devenit astăzi echivocă. Poate că formula "Evă a minții" în locul celei vechi, ar face mult mai lămurit textul.
6. "în mine" este cerut de metrul versului, și nu "întru mine".
7. Spuneam și în studiul mai vechi că manuscrisele canonului prezintă foarte multe variații în text. Este cazul troparului de față, care în unele ediții se încheie cu stihul: "dă-mi iertare de greșeală" (parapatomaton aphenin), și nu "dă-mi lacrimi de umilință" (dakrya katanyxeos).
8. Ultimele trei versuri sunt perfect identice în original în cadrul troparelor 16, 17, și 18 (vezi și nota 7), alcătuind primul refren întâlnit în textul canonului. Se accentuează astfel imaginea robirii păcătosului de către păcat pe de o parte, dar și insistența cu care trebuie cerută dezlegarea lanțului păcatelor, pe de alta.
9. S-ar putea înlătura repetiția "cu totul toată" prin formula "și mintea cu totul, / țărână mi-am făcut", păstrând întru totul sensul expresiei.
10. "nyn ton baryn perikeimai" tradus "m-am împresurat cu sarcină grea" mi s-a părut traducerea defectuoasă. Substantivul "kloios" întâlnit de mai multe ori în textul canonului până acum (trop. 16, 17, 18, 22, 24, și 25 din prima cântare), denumea în trecut zgarda cu care erau legați câinii. Mai târziu, această denumire s-a dat și unui gen de instrument de tortură cu care erau zdrobite diferite membre ale trupului. În troparele citate a fost tradus consecvent prin substantivul "lanț", pe care însă se vede că autorul l-a evitat aici, preferându-l pe cel de "sarcină", care însă nu cadrează cu imaginea "împresurării", căci sarcina nu împresurează ci apasă, ori îngreuează pe cineva. Considerând legitimă evitarea

- subst. "lanț", care ar fi fost cel mai potrivit să exprime în românește cuvântul "kloios", propunem drept soluție subst. "legătură": "m-am împresurat acum cu legătură grea".
11. O ușoară modificare a topiceii acestui vers cred că ar da o altă limpezime troparului: "făcându-mi urâtenia patimilor mele chip, / prin pofta iubitoare de plăceri, / mi-am stricat frumusețea minții".
  12. Ultimele două versuri sunt: "kai phobou os dikasten / kai os kriten kai Theon". Faptul că nu a fost tradus deloc "os dikasten", a provocat înjumătățirea primului vers, ceea ce afectează serios structura poetică a troparului. Traducătorul a făcut-o probabil, pentru că "dikasten" este unul și același lucru cu "kriten". Se putea însă traduce: "și te teme ca de un stăpân, / ca de un judecător și Dumnezeu".
  13. Și în P.G. și în Triodul grecesc, troparul acesta este inversat cu următorul.
  14. În original: "Ebrexe Kyrios / para Kyriou pyr pote". Comentatorii greci arată că nu întâmplător sau din motive de metru spre repetiția "Kyrios... Kyriou", legând-o de Ps. CIX, 1, unde fiecare din cele două numiri se referă la Persoane diferite din cadrul Sf. Treimi. De aceea traducerea s-ar putea reformula: "Plouat-a Domnul/ foc oarecând de la Domnul".
  15. "en o melleis, psyche / sygakatakaisthai pikros", ar fi trebuit tradus: "întru care, o, suflete, / va să arzi cu amar".
  16. "ho ereunon kardias / kai kolazion ennoias / elegchon praxeis kai phlagizon amartias", trebuie tradus: "Cel ce ispitesc inimile / și înfrânez cugetele / vădesc faptele și ard păcatele".

OMUL ȘI LUMEA ÎN VIZIUNEA PĂRINȚILOR RĂSĂRITENI SAU DESPRE IEȘIREA DIN CRIZĂ

Cea de-a șaptea Adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Canberra, 1991) atingea, în discuția centrată pe lucrarea Duhului Sfânt în creație, în mod serios — din perspectivă creștină — problematica ecologică, pusă în termenii relației dintre om și lume. "Care este locul nostru, al oamenilor, în ordinea naturii? Pământul, acest minuscul punct umed în spațiu, este în vârstă de aproape 3,4 miliarde de ani. În ceea ce privește, am intrat în scenă acum aproape 80 000 ani — adică ieri, în ochii Creatorului! Și nu este adânc șocant și înfricoșător să vedem că au fost de ajuns 200 ani — cei ce ne despart de începutul erei industriale — pentru ca specia umană să fie capabilă să amenințe chiar temeiurile vieții pe planeta noastră? Atunci, care este locul nostru în planul lui Dumnezeu?"¹

Nu este deloc întâmplător, în acest context, dacă, ajuns la o conștiință a responsabilității, adică la criză, Occidentul creștin caută fundamentele unui nou raport între om și creație în tradițiile orientale, creștine sau nu². Ori, dintr-o perspectivă panteist-științifică, să se afirme necesitatea depășirii *antropocentrismului*, ca motiv al crizei, prin *biocentrism*³. De aici și importanța reliefării concepției patristice asupra raportului dintre om și creație, ca soluție valabilă sau alternativă pentru ieșirea din criză.

1. De la antropocentrism la principiul antropie sau despre om ca inel al creației

Omul nu poate fi niciodată singur și nici autosuficient; nici umanitatea, nici lumea nu se epuizează prin el. Prin creație, definirea și devenirea lui sunt determinate de relațiile cu Dumnezeu, cu semenii și cosmosul; numai pe aceste coordonate își poate afirma libertatea și realiza desăvârșirea. Dacă scolastica, dintr-o

temere fundamentală față de panteism, a renunțat la dimensiunea cosmologică a teologiei⁴, Părinții răsăriteni au abordat constant problema omului din perspectiva tainei creației și pe aceasta din unghiul antropologiei, omul apărând astfel ca sinteză a universului, ca *microcosmos*, parte și oglindă a întregului⁵, punct de interferență între cele văzute și cele nevăzute. În *Cuvântarea la Nașterea Domnului*, Sfântul Grigorie Teologul arată că, până la facerea omului, "mintea (lumea inteligibilă, n.n.) și simțirea (lumea sensibilă) stăteau în granițele lor, despărțite una de alta, și purtau în ele măreția Cuvântului creator, lăudând în trecere mărima operei și vestind-o cu tărie. Dar încă nu exista un amestec din amândouă (...). De aceea nu se făcuse cunoscut tot belșugul bunătații. Voind să arate aceasta, meșterul cuvânt îl crează pe om ca pe o viețuitoare alcătuită din amândouă, adică din firea văzută și nevăzută, și, luând din materia ce exista de mai înainte trupul, iar de la Sine punând în el viața (care este, după Scriptură, sufletul mental și chipul lui Dumnezeu), îl arată ca pe o a doua lume mare în cea mică"⁶ (întrucât e sinteză a lumii, omul e văzut aici paradoxal ca *macrocosmos*).

Prin calitatea sa de sinteză, de inel al creației, comentează Sfântul Maxim Mărturisitorul, omul este instrumentul cel mai potrivit pentru lucrarea Logosului în cosmos. Care, "străbătând prin umanitate în toate făpturile, pe măsura lor", face ca acestea, "care după fire sunt distanțate, să vină la unitate între ele, prin convergența în jurul firii celei una a omului"⁷. O antropologie autentică nu poate face abstracție de dimensiunea cosmologică a existenței umane.

Tributară unei cosmologii dualiste, care a favorizat pierderea concepției despre prezența energetică a lui Dumnezeu în creație, o parte a teologiei creștine, în mare măsură conformându-se antropocentrismului epocii moderne (apărut ca reacție la discursul unilateral-teologic medieval), a exagerat această poziție a omului, afirmând că el este "centrul existenței, soarele în jurul căruia se învârt toate". În felul acesta, ca "mister al vieții universale", omul trebuie să dezvolte o conștiință a poziției sale, această conștiință precedând orice cunoaștere a lumii⁸. Cu alte cuvinte, pornind de la perspectiva omului-sinteză cosmică, această teologie legitimă antropocentrismului clasicizat al secolului nostru, întrupare a sintagmei lui Protagoras: *omul este măsura tuturor lucrurilor*.

Din unghiul Scripturii însă, așa cum e înțeleasă în Ortodoxia patristică, omul nu e centrul, ci în *centrul lumii*. Este foarte important să afirmăm astăzi cu putere acest lucru, întrucât aici se află soluția ieșirii din amintita criză, dar și reabilitarea creștinismului, căruia i se reproșează — de către istoricii religiilor — că l-a scos pe om din cosmos și l-a introdus în istorie, săpând adică un abis între acesta și creație.

Or, statura unificatoare a omului — reafirmată plenar în Hristos, — așa cum au înțeles-o Părinții cosmologi ai Bisericii Răsăritului, prin ceea ce cosmologia științifică a zilelor noastre numește *principiul antropic*. Bunăoară, astrofizicianul francez Hubert Reeves arată că "principiul antropic a fost inventat, dacă nu pentru a explica, cel puțin pentru a lămuri cât de cât această uimitoare situație ("coincidențele miraculoase" care favorizează viața lumii și existența umană, n.n.). Principiul poate fi enunțat cam așa: "Având în vedere că există un observator (omul, n.n.), universul are proprietățile necesare pentru a genera un astfel de observator". Cosmologia trebuie să țină seama de existența cosmologului. Aceste probleme nu ar fi fost puse într-un univers care *nu ar fi avut aceste proprietăți*"⁹. E adevărat că omul nu mai este văzut aici ca micro sau ca macrocosmos, însă e la

fel de semnificativă recunoașterea tacită a unei convergențe a universului în om și a unei reciprocități între acesta și univers.

Principiul antropic nu poate fi însă valorificat deplin decât într-o perspectivă teocentrică, în care se elimină definitiv dilema: antropocentrism sau biocentrism (cosmocentrism), recte separația dintre om și creație.

2. Implicațiile cosmice ale căderii

Parte și sinteză a creației, omul, poziția sa față de Dumnezeu, condiționa de la bun început însăși înaintarea creației spre comuniunea cu Dumnezeu, prin care aceasta s-ar fi înveșnicit. Dar omul s-a mișcat, spune Sfântul Maxim, “contrar firii și fără de minte în jurul celor de sub el, peste care a fost pus de Dumnezeu să stăpânească, abuzând de puterea naturală dată lui prin creație spre unirea celor despărțite, ca mai vârtos să le despartă pe cele unite”¹⁰. În felul acesta, nu numai că s-a primejduit pe sine, mișcându-se neatent spre inexistență, dar a și “desfăcut prin neascultare primele legi ale firii în duh”, caracterizate prin elasticitate și transparență, introducând un principiu haotic în ordinea originară a creației, iraționalitate, automatism și inflexibilitate. Potrivit principiilor dinamicii, orice nișcare, într-un sistem ordonat închis cum este universul, produce inevitabil dezordine; în cazul cosmosului ieșit din starea paradisiacă, numai Dumnezeu, prin pronia Sa atotsusținătoare, menține — spre uimirea omului de știință contemporan, forțat astfel să vorbească de *materialism*, de o ordine transcendentă cosmosului — sistemul în existență și coerență.

Căderea evidențiază paradoxal înălțimea omului: el poate schimba legile creației, domină prin voință universul. Condiția sa e demiurgică, însă, departe de preoția cu care era dator față de creație (Facere 2, 15), omul e numai *imitator infidel* (Petre Țuțea), pentru că nu respectă rațiunile lucrurilor¹¹. Însă creația, supusă fără voie — cum spune Sfântul Pavel — *deșertăciunii* (Romani 8, 20), adică fiind golită de energiile dumnezeiești până la limita subzistenței, l-a pedepsit (în fond, acesta e *blestemul* biblic) pe cel ce a introdus noua stare de lucruri, nemai recunoscându-i poziția în interiorul ei și demnitatea: “ieșind Adam din rai, toată creația adusă de Dumnezeu la existență din cele ce nu sunt — spune Sfântul Simeon¹² Noul Teolog, — văzându-l, n-a mai voit să se supună neascultătorului”. Însă Dumnezeu, “cunoscând mai înainte de întemeierea lumii că Adam va călca porunca și rânduind de mai înainte viața și refacerea lui din nașterea din nou, prin nașterea Fiului lui Dumnezeu, înfrâneză toate (făpturile, n.n.) cu puterea, cu mila și cu bunătatea Sa, și oprește pornirea tuturor făpturilor și le supune îndată omului pe toate, ca și înainte. El voiește ca zidirea să slujească omului, pentru care a fost, deși s-a făcut stricăcioasă (s-a corupt, n.n.) pentru omul stricăcios. Căci voiește ca atunci când acesta se va înnoi iarăși și se va face duhovnicesc, nestatornicios și nemuritor, eliberându-se și ea de robia stricăciunii, să se reînnoiască împreună cu el și să se facă nestricăcioasă și duhovnicescă”¹². Pe linie paulină, Sfântul Simeon se referă aici la momentul în care umanitatea a primit din nou, prin Noe, porunca de a stăpâni. Dar, dacă sfântul privește în perspectiva lui Hristos acest moment, Scriptura notează deosebirea fundamentală între cele două porunci (Facere 1, 28 și 9, 1-2): în cazul celei dintâi, *domnia omului în creație este de ordin duhovnicesc — prin statura lui, de chip al lui Dumnezeu și de inel al creației văzute și nevăzute, el*

era solidar cu toate și punctul de convergență al tuturor, exercitându-și stăpânirea prin "lucrarea și păzirea" lumii (Facere 2, 15). În al doilea caz, omul, "singurul rătăcit din creație" (Sfântul Atanasie cel Mare), era evident exterior acesteia și tiran al ei — "groază și frică de voi aibă toate fiarele pământului"...

Din nefericire, omenirea nu a întrezărit finalitatea înnoirii poruncii și a ales calea dominării creației prin forța tehnologiei, cum înțelegem din istoria turnului Babel. Mai ciudat e că teologia apuseană și, în special, apologeticele moderne, sensibile la mutația culturii și a mentalităților, au fundamentat exploatarea industrială a pământului nu pe a doua poruncă (momentul Noe), cum era firesc, ci pe prima, determinând astăzi o reținere a teologilor ecologiști față de textul cunoscut sub numele *dominium terrae* (Facere 1, 28). Această confuzie, aparent neînsemnată, este însă una din principalele cauze ale crizei ecologice, atribuind stării primordiale ceea ce e propriu căderii. Pocăința teologiei și a societății occidentale e, de aceea, cu totul justificată¹³.

Dincolo de toate acestea, creația este părtaşă împreună cu omul la taina stricăciunii și la aceea a înnoirii, ceea ce pune încă o dată în evidență strânsa legătură dintre om și cosmos. Esențială e însă realizarea unei drepte atitudini a omului față de creație.

3. Omul și cunoașterea lumii

Universul fără o conștiință cunosătoare nu ar avea sens. Dacă existența deplină are sens, aceasta e pentru că omul există și ca o conștiință a universului, afirmă Părintele Stăniloae într-o formulare creștină a principiului antropoc¹⁴. După chipul lui Dumnezeu fiind, omul e chemat să cunoască lumea cu ochii lui Dumnezeu¹⁵, adică să o contemple duhovnicește, să recunoască rațiunile spirituale pe care se întemeiază toată făptura. O asemenea cunoaștere a făpturilor presupune a ști *ce, cum și spre ce sunt* (Sfântul Maxim), adică o recunoaștere a universului ca făptură adusă la existență pentru comuniunea veșnică și fericită cu Dumnezeu, de care e dependentă pentru realizarea acestui scop. De altfel, spune Sfântul Maxim, "pomul cunoștinței binelui și a răului este (chiar, n.n.) zidirea cea văzută". Omul e chemat să conștientizeze valoarea iconică a creației, adică să-L contemple pe Dumnezeu în ea ca într-o oglindă, realizarea deplinătății sale existențiale, vocația sa veșnică fiind condiționată de modul relației cu lumea.

Cunoașterea lumii e a-L vedea pe Dumnezeu, "care este și se arată prin toate și în toate", căci "nu ne apropiem de creațiune pentru îmbogățire, ci pentru arătarea Unului suprem în ea"¹⁶. Aceasta e, la un nivel profund, motivația chemării lui Adam de a pune viețuitoarelor nume (Facere 2, 19-20). În același timp, un exercițiu de contemplație care presupune și un risc.

Pericolul contemplației naturale este acela de a fi posibilă și realizarea ei într-un mod superficial, analitic și estetic, nu holistic și duhovnicesc. "Zidirea celor văzute — continuă Sfântul Maxim — s-a numit pom al cunoștinței binelui și răului fiindcă are și rațiuni duhovnicești, care hrănesc mintea, dar și o putere naturală care, pe de o parte, desfătează simțirea, pe de alta, pervertește mintea. Deci, contemplată duhovnicește, ea oferă cunoștința binelui, iar luată trupește oferă cunoștința răului. Căci celor ce se împărtășesc de ea trupește li se face îndrumător în ale patimilor, făcându-i să uite de cele dumnezeiești". Omul a ales calea facilă, care, "orbind

minte omenească, dar deschizând larg simțirea, l-a înstrăinat pe om cu totul de cunoștința lui Dumnezeu și l-a umplut de cunoștința pătimașă a lucrurilor ce cad sub simțuri¹⁷. Urmarea acestei căderi gnoseologice a fost divinizarea creației, atât sub impresia frumuseții ei exterioare, cât și a utilității ei pentru viața de zi-cu-zi a omului.

Numai în Hristos, ca Logos al creației, poate omul să ajungă la o cunoaștere autentică a lumii. În Hristos, cosmosul redevine mediul revelator al voinței și al lucrării lui Dumnezeu, își recapătă statura de simbol și cod al unei realități care îl transcende, având un rol analog Scripturii; ca și în cazul acesteia, revelația cosmologică trebuie *citită* duhovnicește. De altfel, echivalența lor apare cât se poate de clar la Sfântul Maxim, în teologia căruia, pe a doua treaptă a cunoașterii și a desăvârșirii creștine, se află contemplarea spirituală a rațiunilor din Scripturi și din făpturi¹⁸. Condiția unei adânci schimbări a minții (*metanoia*) este însă despățimirea vieții, raționalizarea mișcării omului prin virtuți.

Persoana umană își găsește sensul și fericirea numai în bogăția de sensuri ale făpturilor, prin care el crește în raționalitatea pe care Creatorul a întipărit-o în ea și în toate¹⁹. Pentru cel înduhovnicit, rațiunea e "un organ ce adună cu pricepere toată descoperirea bunătății lui Dumnezeu ce strălucește inteligibil în făpturi", astfel încât omul, "mutând în sine tot ce se vede, în care se ascunde Dumnezeu", creează "în cugetare o lume prea frumoasă și duhovnicească"²⁰. E vorba de înțelegerea profundă a lumii, a esenței ei raționale; în mintea omului, chemat să cunoască lumea precum Dumnezeu, pare imaginea ei integrală, pe cât îi este posibil, precum în mintea cea atotcuprinzătoare a Logosului. Adică o cuprindere autentică, o posesiune rațională și duhovnicească. Numai cunoașcând-o astfel, lumea nu-l mai captivează pe om, care-și poate înălța nestingherit aripile matinale, cum spune Psalmistul, spre Cel singur vrednic de dorit, Cel necuprins, Care se împărtășește mai presus de minte și de cuvânt creației Sale, pentru ca aceasta să aibă viață și viață din belșug. Astfel devine paradoxal microcosmul o lume mare (macrocosmos), iar aceasta se lasă cuprinsă într-o parte a ei, în virtutea consubstanțialității și a solidarității lor.

Pe de altă parte, *lectura* aceasta are și un aspect utilitarist, căci, descoperind rațiunile lucrurilor — tocmai pentru că ele corespund minții umane, potrivit principiului antropic, și nu pentru că omul le impune logica sa, cum se afirma în kantianism, bunăoară, — omul a inventat artele și tehnica, primele ca imitare și înțelegere a lumii (de fapt, exercitarea vocației de a numi, de a recunoaște realitatea), cea din urmă ca replăsmuire a creației conform cu rațiunile din făpturi, care îngăduie modelarea lor, dar și cu ingeniozitatea omului, care poate dezvolta potențialitățile făpturilor în sensuri nebănuite²¹. Continua îndepărtare de Dumnezeu și mutarea centrului de greutate pe om au însemnat însă înstrăinarea atât a artei, cât și a tehnicii. Astăzi, ele nu se mai întâlnesc în rădăcina semantică *techné*, care exprimă echilibrul și menținerea lor în limitele raționalității interne a creației, ci s-au distanțat atât între ele, cât și de această raționalitate, astfel încât, incapabilă de sens, arta oferă o imagine caricaturală a realității, degradând-o până la absurd, în timp ce tehnica a devenit modul în care omul deformează profund creația lui Dumnezeu, căutând să o ordoneze altfel.

Alienarea artei și a tehnicii este ultima consecință a cunoașterii superficiale în care omenirea a ales să înțeleagă lumea și implicit raportul cu ea. În același timp,

văzând în ele singura metodă acceptabilă în descifrarea lumii, omul nu-și mai dă seama că orice cunoaștere este rezultatul metodei utilizate și că arta, ca și tehnica, nu-i oferă decât ceea ce el vrea să afle.

Ieșirea din criza produsă de tehnologie și de comoditate, semnalată în artă și resimțită în cotidian, nu e posibilă fără o remodelare a premiselor și a intențiilor tehnicii contemporane, pentru ca ea să redevină compatibilă cu ordinea intrinsecă a lumii. Această remodelare necesită transfigurarea minții umane spre recunoașterea creației din perspectiva fundamentului său rațional, într-un efort de reorientare teocentrică. Omul a încetat să-l mai caute pe Dumnezeu în creație și astfel s-a înrobuit iluziei autonomiei, amenințând în același timp temeiurile victiei pe pământ. Numai întorcându-se la El se va regăsi pe sine și va afla modul autentic al relației sale cu lumea. Un asemenea demers pare acum mai posibil decât oricând, în condițiile în care știința și filosofia au început să demoleze mitul paradisului pământesc ridicat de om prin forțe proprii și să deschidă perspectiva unei evaluări corecte a civilizației de tip european.

4. Sfântul și ecologia

Esența raportului dintre om și lume nu poate fi rezolvat prin exteriorism, dar nu constă nici doar în contemplație. Ca sinteză și parte a lumii, omul este în interiorul ei, dăruind și primind în această relație. Soluția violenței tehnologice vrea să afirme cu orice preț o superioaritate a omului și o ordine străină sensului profund al creației, simptom al ignorării adevăratului raport dintre om și lume. Pentru că sensul omului și al creației este de a fi împreună în Dumnezeu, în care se conciliază și se împlinesc toate, dispărând aparente contradicții izgonite de rățacita minte autonomă, numai *sfântul*, omul lui Dumnezeu, adică cel ce vicăiește teocentric, reușește să depășească problemele acestui raport.

Sfântul Maxim afirmă o reciprocitate, o perihoreză și o comunicare fundamentală între om și cosmos. "Lumea este în trup prin natură, trupul în lume prin simțire, și fiecare din ele este supusă celeilalte prin comunicare de la una la alta a proprietății fiecăreia"²². Omul sfințește prin viața și faptele sale locul, iar acesta condiționează experiența omului. Omul și creația sunt simultan, prin intermediul trupului omenesc, *natura naturans* și *natura naturata*. De aceea, cine vrea să învingă lumea, adică să ajungă la o cunoaștere autentică și doxologică a lui Dumnezeu prin creație²³, trebuie să se învingă pe sine, să-și convertească rațional mișcările prin virtuți, unificându-și tendințele în Dumnezeu. Numai misticii, numai sfinții, a căror psihologie e întotdeauna cosmică²⁴, înțeleg că tot ce se petrece în om are o rezonanță și o semnificație universală, ordonând sau dezorganizând cosmosul. (E foarte important că această comprehensiune mistică a relației omului cu lumea a devenit o certitudine de ultimă oră a cosmologiei științifice). De aceea au părăsit sfinții "afecțiunea sufletului față de trup și prin trup față de materie, sau, vorbind în general, toată mișcarea simțitoare față de natura sensibilă", mișcare ce permantizează consecințele căderii; au schimbat modul relației cu lumea din atașare pentru partea superficială a creației, care îl înrobește pe om și ascunde însăși realitatea ei profundă, în atașament față de Dumnezeu, în care omul află adevărata libertate iar lumea funcția sa epifanică, iconică.

Sfinții au trecut prin lume fără a o simplifica, reducând-o la sensibilul producător de plăcere inconsistentă, ci au urcat prin rațiunile lucrurilor, cunoscute prin

contemplarea curată, fără patimă, spre Rațiunea supremă, în care au găsit odihna și bucuria netrecătoare²⁵. Această trecere nu înseamnă însă, ca în sistemele dualiste, dispreț față de trup și materie, ci transfigurarea modului obișnuit și superficial de a le considera. "În odihna eternă, arată Părintele Stăniloae, nu trec fără trup și nici fără lume, dar trec cu ele transfigurate"²⁶.

Sfinții sunt cei care cunosc autentic lumea. Ei o înțeleg și o stăpânesc nu tiranic, nu tehnologic, ci cu blândețe. "Purtând prin desăvârșită imitare însușirea frumuseții (bunătății) ascunse și nevăzute a măreției dumnezeiești arătate prin virtuți(...), s-au făcut buni, iubitori de Dumnezeu și iubitori de oameni, binevoitori și miloși, și s-au arătat având o singură dispoziție, pe cea a iubirii față de tot neamul"²⁷. Sfântul Isaac Sirul, cu o experiență similară celei a Sfântului Maxim, la întrebarea "ce este o inimă milostivă?", răspunde că "este aprinderea inimii pentru întreaga creație — pentru omenire, păsări, animale, chiar și pentru dușmanii adevărului și pentru tot ce există. Iar atunci când se gândește la toate acestea sau le contemplă, șuvoaie de lacrimi curg din ochii lui datorită puterii milostivirii care îi mișcă inima spre mare îndurare. Iar inima se simte atinsă și nu mai poate îndura să vadă sau să audă nici un fel de suferință a făpturii, nici cea mai ușoară durere. Atunci el oferă, chiar și celor care îl fac să sufere, rugăciunile și lacrimile sale permanente (...), urmând exemplul lui Dumnezeu"²⁸.

În mod real îndumnezeiți, adică Dumnezeu locuind propriu-zis în ei, sfinții devin centre de iradiere dumnezeiască; ei "nu numai se împărtășesc de El, ci îl și transmit", spune Sfântul Grigorie Palama²⁹. Ei nu trăiesc doar, ci și dau viață, cum vedem de multe ori în *Paterikon*. Lucrând asupra lor, sfinții lucrează, printr-o alchimie duhovnicească, asupra lumii. Acest fapt e mărturisit de troparul obișnuit al cuvioșilor, aflat în fiecare *Minei*: "Cu curgerile lacrimilor tale ai lucrat pustiul cel neroditor și cu suspinurile cele dintru adânc ai făcut ostenele tale însutit roditoare, și te-ai făcut luminător al lumii..."

După devastări masive, omul contemporan caută să apere patrimoniul vieții, mediul înconjurător prin legislație și atitudine ecologică, însă acestea rămân paleative și nu începutul unei veritabile victorii, profundă și de durată, atâta vreme cât nu este vizată schimbarea omului și reconsiderarea sistemului relațiilor dintre om și creație din perspectiva sfințeniei. Singur sau împreună cu semenii, dar fără Dumnezeu, omul e neputincios în a remedia chiar stricăciunile produse de el însuși. *Alternativa filocalică este evidentă: trebuie să lucrăm asupra noastră și în lume cu Duhul Sfânt, Dătătorul de viață, prin care omul și lumea înaintează, în virtutea sensului lor, spre Hristos și prin El spre Tatăl*³⁰. Numai în Duhul lui Hristos, Duhul iubirii de care sunt străbătuți sfinții, se poate realiza dialogul dragostei între om și creație, așa cum mărturisesc numeroase exemple din viațele sfinților, de la prietenia Sfântului Ilie Tsvitein din corvii, conviețuirea pustnicilor Tebaidei cu lei și a Sfântului Serafim din Sarov cu ursul, până la aceea delicată dintre Sfântul Ioan Iacob și păsările cerului.

5. Urcuș prin creație

Experiența sfinților nu stă doar într-o duiosie față de făpturi până în pragul mutării de aici, ci are o finalitate care transcende timpul și actuala stare de lucruri. Solidaritatea omului cu creația, fără ca aceasta să însemne o devalorizare a lui, apare

cu putere în vocația lor comună — unirea cu Dumnezeu în veșnicie. Chiar dacă această comisiune se realizează diferențiat, după rațiunea sau măsura proprie fiecăruia, ea înseamnă și deplinătatea relației lor. Raporturile dintre om și lume nu se rezumă doar la furnizarea de către aceasta a unui mediu de viață pentru om sau, dintr-o perspectivă mai complexă, și a unei informații despre Dumnezeu, om și ea însăși; nu se epuizează nici în diaconia, în purtarea de grijă condescendentă a omului față de lume.

Ambele aspecte sunt consecințele unei omisiuni a textului biblic, eronat înțeleasă de scolastică și de teologia modernă. E vorba de lipsa afirmării clare a raționalității făpturii preumane în referatul biblic privitor la creație (Facerea 1). Dacă Moise nu a spus că — întrucât fiecare făptură e întemeiată rațional și poartă o întipărire a Logosului, o misiune deplin motivată prin efortul de a evita orice sugestie panteistă — în toate există *chipuri* ale acestuia, că toate sunt, la scări diferite sau, mai precis, în diverse grade ale actualizării raționale, *după chipul* lui Dumnezeu, ca și omul, s-a tras concluzia superiorității omului asupra creației, în virtutea faptului că e singurul *după chip*, lumea devenind o realitate nesemnificativă, lipsită de o valoare duhovnicească și de o vocație proprie la unirea cu Dumnezeu (chiar dacă prin om). Sigur, un alt motiv al acestei omisiuni e tocmai necesitatea afirmării convergenței întregii creații văzută și nevăzută în om. Însă Părinții răsăriteni au valorificat perfect repetatele “și a văzut Dumnezeu că e bine”, dezvăluind viziunea Rațiunii care se diversifică fără împărțirea în toate pentru ca pe toate să le adune fără confuzie în Sine. Numai în această perspectivă se poate vorbi de solidaritatea și de sensul comun al omului și al cosmosului. Raționalitatea sau *după chipul* din făpturi accede la conștiință în om și numai în măsura în care acesta se recunoaște ca fiind conștiința cosmosului, reflectând aspirația întregii creații după Dumnezeu, această raționalitate se actualizează deplin, odată cu urcușul omului spre Dumnezeu.

Paradigma și poarta acestui urcuș e Hristos, Care, arătându-Se în toate ca Logos al creației, pe toate la face vii, redeschizându-le spre fluviile energiilor divine, pe toate eliberându-le de perspectiva amăgitoare și superficială a autonomiei, adică punându-le în lumina lor autentică, pe toate ridicându-le împreună cu Sine de-a dreapta Tatălui³¹. Slujba Înălțării Domnului la ceruri, în continuarea celor ale întrupării și coborârii în Iordan, este expresia doxologică a unei teologii aprofundată *cosmologic* — Hristos nu recapitulează în Sine doar omenirea, ci întreaga creație. Înălțarea nu e un eveniment particular din viața Mântuitorului, ci sărbătoarea restaurării corului creației, căci îngerii cu oamenii și toată făptura slăvesc împlinirea tainei celei din veac — îndumnezeirea lumii, în Hristos și Biserică...

“Iată, Împărăția este înăluntru vostru”, spune Domnul, dar ne rugăm “să vină Împărăția Ta!” Biruința e câștigată, dar așteptăm să se împlinească. Împărăția s-a arătat cu putere în mijlocul lumii, ca aluat al înnoirii, însă trebuie să se actualizeze în toată creația. Aici intervine rolul omului, fără aportul liber al căruia Hristos rămâne doar un moment al istoriei, o tentativă nereușită sau nefructificată. În Hristos, “omul e tot atât de necesar pentru a desăvârși creația, ca și ploaia care face să rodească pământul”³². Restaurat în demnitatea sa de *preot al creației*, de mijlocitor între aceasta și Dumnezeu, omul poate și e dator să ridice împreună cu sine universul în Dumnezeu, proces care începe cu asumarea condiției create și a locului său în creație. Expresia românească “omul sfințește locul” sintetizează

genial mesajul patristic — omul urcă prin tot cosmosul, adică folosindu-se ca de niște trepte de rațiunile din făpturi prin contemplație, și prin om urcă tot cosmosul; părțile omului sunt cosmosul, elementele lumii. Cosmosul se unifică în om, e recosmizat în om și de om prin epectase, prin urcușurile pe care acesta la săvârșește spre Dumnezeu prin creație³³.

Omul nu poate urca altfel decât prin făpturi. Creația, ca revelație cosmică, n-ar mai avea rost dacă omul s-ar referi la Dumnezeu ignorând-o. Mesajul Sfântului Maxim, ca și spiritualitatea cosmică a românilor, depășesc orice individualism antropocentric în mântuire, orice separație între om și creație. Se poate afirma în același timp, că românii au trăit mai precis această relație, ca frați cu codrul și cu întreaga făptură, în sensul atanasian al acestei relații (*Tratat despre întruparea Cuvântului*, XLII), pe când Sfântul Maxim accentuează puternic situația omului. De altfel numai o asemenea perspectivă poate genera succesul oricăror acțiuni ecologiste.

Contemporaneitatea trebuie să aleagă între Adam și Hristos ca "alternative ale raportului omului cu natura: robirea lui de către fructul dulce al părții sensibile a naturii, sau stăpânirea ei prin spirit, desigur, nu fără efortul renunțării la dulceața ei și al durerilor crucii. Numai prin aceasta biruiește spiritul asupra părții sensibile a naturii și o transfigurează până la înviere" (ca nou mod de a fi)³⁴. Adam, sau Hristos? Omul substituit lui Dumnezeu și tiran al lumii, sau omul urcând cu întreaga creație spre Dumnezeu? În răspunsul pe care-l vom da întrezărim șansa zilei de mâine...

Drd. Doru Costache

NOTE

1. Conseil oecuménique des Eglises, *Signes de l'Esprit*, Rapport officiel de la Septième Assemblée, publié sous la direction de Mathe Westphal, WCC Publication, Genève, 1991, *Rapport du Comité du rapport*, p. 270.
2. Cf. *Ibidem*, p. 29 și Jürgen Moltmann, *God in Creation. An ecological doctrine of creation*, The Gifford Lectures 1984-1985, SCM Press LTD, 1991, p. XIII.
3. Otto Schäfer-Guignier, *Et demain la Terre... Christianisme et écologie*, Labor et Fides, 1990, p. 19.
4. Drd. Doru Costache, *Logos și creație în teologia Sfântului Atanasie cel Mare*, în "Glasul Bisericii" nr. 8-12/1994, p. 63. Nu ne putem abține să exprimăm aici regretul că abordarea cosmologică e practic absentă în teologia noastră de școală și științifică, cu unele excepții, e drept, de seamă.
5. Sfântul Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului*, XLII, în P.S.B. 15, p. 137 (toate fragmentele atanasiene vor fi preluate din această ediție).
6. Apud Sfântul Maxim, *Ambigua*, 7 j, P.S.B. 80, p. 95 (toate textele Maximiene vor fi preluate după această ediție). Cf. *Viu este Dumnezeu. Catehism pentru familie*, întocmit de o echipă de creștini ortodocși, traducere de Aurel Broșteanu și Părintele Galeriu, Harisma, București, 1992, p. 32.
7. Sfântul Maxim, *op. cit.*, 7i, p. 93. Cf. Sf. Atanasie, *op. cit.*, XLII, p. 38.
8. Nikolai Berdiaev, *Sensul Creației. Încercare de îndreptățire a omului*, traducere de Anca Oroveanu, Humanitas, București, 1992, p. 62-68. Cf. Idem, *Filosofia lui Dostoievski*, traducere de Radu Părpăuță, Institutul European, Iași, 1992, p. 24.
9. Hubert Reeves, *Răbdare în azur. Evoluția cosmică*, trad. de Ileana Busuioc, Humanitas, București, 1993, p. 170. Cf. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos — lumina lumii și îndumnezeitorul*

- omului, Atanasie, 1993, p. 5-6 și P.S.B. 80, n. 84, p. 107. Părintele Stăniloae arată și un risc implicat de principiul antropocentric — "în faptul că cuvintele și lucrurile create și folosite de Dumnezeu sunt potrivite omului și sunt înțelese de om, stă primejdia de a fi luate de om ca produse de o natură cu a lui, nu de Dumnezeu" (P.S.B. 80, n. 132, p. 127). Cu alte cuvinte, există posibilitatea ca omul să nu-L mai afle pe Dumnezeu cel transcendent în această conformitate a cosmosului cu el.
10. Sf. Maxim, *op. cit.*, 106a, p. 263.
  11. *Ibidem*, 93, p. 239-240.
  12. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Întâia cuvântare morală, în Filocalia*, vol. VI, trad., introd. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, 1977, p. 128-129. Cf. Sf. Maxim, *op. cit.*, 46a, p. 162 și Sf. Atanasie, *Cuvânt împotriva elinilor*, XLI, p. 78.
  13. Cf. Conseil oecuménique des Eglises, *op. cit.*, p. 276 și Conférence des Eglises Européennes, *Protéger l'environnement — Sauvegarder la création. La Déclaration de Mühlheim des responsables pour les questions écologiques des Eglises européennes*, II, 6.
  14. Cf. Sf. Atanasie, *op. cit.*, n. 40, p. 103 și Sf. Maxim, *op. cit.*, n. 84, p. 107.
  15. Cf. Sf. Maxim, *Răspunsuri către Talasie, în Filocalia*, vol. III, trad. de Prot. stavr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 12 și Idem, *Ambigua*, 7h, p. 89; 10, p. 107; 22, p. 122.
  16. Sf. Maxim, *Ambigua*, 13, p. 113; cf. Sf. Atanasie, *Tratat...*, XLII, p. 137-138.
  17. Idem, *Răspunsuri...*, p. 11-12.
  18. Sf. Maxim e foarte tranșant. El afirmă că "amândouă legile, cea naturală și cea scrisă, sunt de cinstă egală și învăț aceleași lucruri și nici una nu are mai mult sau mai puțin decât cealaltă" (*Ambigua*, 26, p. 127).
  19. Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Studii de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Craiova, 1990, p. 168.
  20. Sf. Maxim, *Răspunsuri...*, p. 16 și Idem, *Ambigua*, 83a, p. 129.
  21. Acesta e sensul afirmației atanasiene că "omul, fiind capabil de știință, dă forme materiei și modifică și prelucrează cele ce sunt, cum a învățat" (*Cuvântul al doilea contra arienilor*, XXI, p. 254).
  22. Sf. Maxim, *Ambigua*, 13, p. 113. Cf. *Ibidem*, p. 111.
  23. *Ibidem*.
  24. Nikolai Berdiaev, *Sensul Creației*, p. 72.
  25. Sf. Maxim, *Ambigua*, 64, p. 182.
  26. *Ibidem*, n. 47, p. 83 și n. 81, p. 105. Acesta e sensul cuvintelor Sfântului Grigorie Teologul: "am înnoit în noi pământul pentru Dumnezeu" (*A doua Cuvântare teologică*).
  27. *Ibidem*, 72, p. 189.
  28. Apud. Nicolai Arseniev, *Descoperirea Vieții veșnice. Introducere în credința creștină*, traducere de Lilia și Remus Rus, București, 1991, p. 81.
  29. Sfântul Grigorie Palama, *Despre împărțirea dumnezeiască*, 16, în *Filocalia*, vol. VII, trad., introd. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, 1977, p. 394.
  30. Tema pnevmatologică a celei de-a șaptea Adunări a C.E.B., dincolo de riscurile comportate, deschide speranța unei soluții viabile a problemei. Era firesc să fie afirmată aici și necesitatea sfințeniei (cf. Conseil oecuménique des Eglises, *op. cit.*, p. 3 și 277. V. și Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Teologie și cultură*, București, 1993, p. 77-79).
  31. Cf. Sf. Atanasie, *Tratat...*, XVII, p. 111 și XLV, p. 142-143. V. și Sf. Maxim, *Ambigua*, 149, p. 328.
  32. *Viu este Dumnezeu*, p. 31-32. Cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Studiu introductiv în P.S.B.* 15, n. 22, p. 23 și Idem, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Craiova 1986, p. 16-17. Se are în vedere aici nu omul substituit lui Hristos, ci omul în Hristos. Eliade se contrazice, afirmând o dată imposibilitatea libertății într-un univers dominat de legi, iar în alt loc influența reală a culturii asupra naturii (cf. *Inercarea labirintului*, trad. de Doina Cornea, Cluj, 1990, p. 60 și 125).
  33. Cf. Sf. Maxim, *Ambigua*, 106, p. 260-261.
  34. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 360.

RESTITUIRI PATRISTICE

DIALOGUL ISTORIC AL LUI PALADIUS, EPISCOPUL
DE HELENOPOLIS, CU DIACONUL TEODOR AL ROMEI:
DESPRE VIAȚA ȘI FELUL DE A FI AL FERICITULUI
IOAN HRISOSTOM, EPISCOPUL CONSTANTINOPOLULUI
(PARTEA A III-A)

Cap. XIII.

Diaconul: Ai spus toate acestea cu sinceritate și cu multă competență și (într-adevăr) așa stau lucrurile. "Căci vai celui ce zice că dulcele este amar și amarul dulce! Vai celui ce numește întunericul lumină și lumina întuneric" (Isaia 5, 20). Dar va zice cineva: Nici noi nu spunem că el (trebuia) să fie dedat meselor de acest fel. Pentru că (mesele organizate cu) nemăsurata cheltuială trezesc plăcerile, dar și economia peste măsură este semn al apatiei și zgârceniei. El putea, cel puțin pe episcopi, să-i cheme, iar dacă nici pe aceștia, (să fi invitat) cel puțin pe clerul propriu, imitând pe Stăpânul care a mâncat cu cei doisprezece Apostoli.

Episcopul: Foarte bine ai zis, (tu), cel care iubești adevărul mai mult decât toți oamenii; (dar acest lucru era posibil) dacă și clericii ar fi acceptat să ia masa, împreună cu Ioan, să mănânce după ora (rânduită), iar (uncori chiar) după o zi, ei care căutau pe cât posibil mesele fastuoase, pregătite cu multă (cheltuială). (Apoi), era lucru nepotrivit să risipească pentru (îndestularea) necumpătării celor sănătoși, alimentele (destinate) celor bolnavi sau celor săraci. Și ce, lege mai este și aceasta, ca discipolii să arate dascălului ce trebuie să facă, bolnavii doctorului, călătorii căpitanului (de corabic), de vreme ce totdeauna doctorul este cel ce îngrijește pe cei bolnavi, dascălul este cel care corectează pe elevi și căpitanul este cel care poartă grijă de soarta călătorilor. (În viața de toate zilele, oamenii) se încredințează medicului și căpitanului, suportând, de dragul vieții, durerile (bolii) și necazurile (călătoriei) fără să cunoască (totdeauna) rezultatul (efortului lor); cu atât mai mult trebuie însă ca oamenii (să se supună) dascălului, celui (ce învață lucrurile) cele mai bune, celui ce i s-a încredințat (puterea) de a îndepărta bolile și slăbiciunile, celui ce are experiența depășirii furtunilor (provocate) de plăceri, (furtuni) care se ridică cu neînfrânate guri și cu picioare nespălate, amestecându-și (călând) totul în picioare. Iar dacă s-ar fi dedicat meselor, pe câți demnitari — dat fiind că locuia într-un oraș atât de mare — ar fi putut îndestula? Fiecare (dintre aceștia) i-ar fi cerut să mănânce

(la masa Bisericii) fie în sens de binecuvântare, fie din cauza lipsei, fie (pur și simplu) din cauza lăcomiei! Când s-ar fi preocupat (Ioan) cu contemplarea lui Dumnezeu, cu îngrijirea (spirituală) a poporului, cu istoria Scripturilor, cu îndemnul văduvelor, cu consolarea fecioarelor, cu îngrijirea bolnavilor și cu vizitarea celor din temniță? Apoi, cum ar fi evitat acel reproș usturător pe care Dumnezeu l-a făcut prin (profetul) Iezechil: "Vai de păstorii care s-au păstorit pe ei înșiși și n-au păstorit oile" (Iezechil 34, 2). Pe cel răătăcit nu l-ai întors, pe cel pierdut nu l-ai căutat, pe cel bolnav nu l-ai vizitat, pe cel zdrobit (de cel rău) nu l-ai bandajat; (dar oile) cele grase le-ai mâncat și v-ai îmbrăcat cu lână, dar oile nu le păstorii; despre aceste (oi) scrie (Apostolul) Pavel: "De vă robește cineva, de vă mânăncă cineva, de vă ia cineva (ceea ce este al vostru), răbdați" (II Cor. 11, 20). Despre păstorii cei trândavi mai scrie Ieremia, zicând: "O mulțime de păstori au stricat via mea" (Ieremia 12, 10).

Diaconul: Putea și pe aceștia, cu timpul, să-i vindece și (În același timp) să poarte grijă și de (chestiunile) bisericesti, ca să nu ajungă să audă (că este vorbit) de rău (în această privință), în celelalte fiind mare.

Episcopul: Evident, acest lucru se așteaptă (de la preot) : Să nu se audă vorbit de rău, să țină cuvânt bogat și (să arate) zel, grijă și oricare alt sentiment preoțesc. Dar nu știi, prea onorate Teodor, că și insulta nedreaptă a fost socotită fericirea, alături de celelalte fericiri, de către Domnul, care zice: "Feriți veți fi când vă vor ocări și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră (Mat. 5, 11). "Dar vai vouă când toți oamenii vă vor vorbi de bine. Căci tot așa făceau prorocilor (mincionosi) părinții voștri" (Luca 6, 25). Căci cum (ar fi putut) gura cea obișnuită (a pronunțat) cuvintele divine și urechea (obișnuită) să audă maximele dumnezeiești să suporte pălăvrăgilele mesei? Domnul (Însuși) spune (în acest sens): "Nimeni nu poate să slujească la doi domni", apoi: "Nu poate să slujească lui Dumnezeu și lui mamona" (Mat. 6, 24). Să cercetăm, (deci, și să vedem) cine este mamona, ca nu cumva să ne aflăm slujind nu la doi domni, ci numai la mamona. Căci, acum, nu numește mamona pe diavol, ci deșertăciunea acestei lumi, de care Cuvântul (lui Dumnezeu) i-a îndepărtat pe ucenicii (Săi).

Diaconul: Treci, Prea Sfințite Părinte, la celelalte lucruri, pentru că cuvântul referitor la mese a fost deajuns de convingător. Să nu te superi din cauza intervențiilor (mele), pentru că, dorind să aflu mai multe, cu și mai multă râvnă am iscodit multa ta știință.

Episcopul: Acest lucru aș vrea să-ți rămână clar de la mine, Teodoare, (ție) celui ce iubești cunoașterea: Ți-o spun eu unul dintre aceia care s-au sărguit să placă mulțimilor prin (faptul de a le oferi) mese; că un episcop și, mai cu seamă, al unui oraș mare, părăsind slujirea cuvântului și neavând în mâinile sale tablele legii, (deși) nu se îngrijește direct, ci prin alții, de săraci, va fi departe (de a împlini) cuvintele: "Iată, noi am lăsat totul și Ți-am urmat. Cu noi, oare, ce va fi?" (Mat. 19-27). Va fi enumerat (un astfel de episcop) cu cei ce au spus: "Doamne, nu în numele Tău am făcut aceasta și aceasta?" Va auzi (spunându-i-se) ca și acelora: "Depărtați-vă de la mine, blestemaților; nu știu de unde sunteți" (Luca 13, 27). Căci Cuvântul nu recunoaște pe lucrătorii cei lipsiți de minte, pentru că ochiul Său este curat și vede pe cele viclene. Căci mulți (dintre dușmanii lui Ioan, mulți) dintre cei ce se numesc episcopi, cultivă prin faptele lor lucrul care pe drept este urât: În timp ce vor să curme nepăsarea (fiilor lor) spirituali, schimbă un viciu prin altul.

(De exemplu) schimbă lăcomia cu slava deșartă; pentru că pe de o parte nedreptătesc cu prisosință pentru (a avea) un câștig murdar, iar pe de altă parte organizează mese și construiesc edificii cu coloane înalte, ca prin acestea să pară că sunt buni și harnici și să culegă cinste în loc de necinste. Ei nu-și amintesc de Ecclesiast, care interzice clar celui ce construiește să urască și (alte) asemenea (să nu facă atunci), când scrie: "Mi-am făcut case și grădini" și celelalte. "Și, iată, toate sunt deșertăciune"; "Și am urât toată osteneala mea, pe care eu am depus-o sub soare" (Ecles. 2, 5, 11, 17). Nu a zis: "deasupra soarelui", ca să nu insulte ostenețile intelectuale. Spunând acestea, nu cuprind și pe cei care, din motive binecuvântate sau împinși de nevoi, construiesc sau repară (lucrurile) Bisericii, ci pe cei care cheltuie pe ascuns cele (covenite) săracilor, (construind) grădini suspendate, bazine cu (câte) trei etaje cu ape arteziene și băi rău famate pentru cei afemeiați; sau (cheltuiesc bunurile) pentru a acumula (tot) mai mult argint; sau (fac în așa fel) ca să fie iubiți de măscărici, răsplata efortului lor constând în faptul că dau celor păcătoși prilej de plăcere. Theodore, (omule) cu nume mare, (fie ca) mie să nu mi se întâmple să plac vreodată celor ticăloși. Pentru că prin ce altceva le-aș putea place, dacă nu prin cele ce nu plac lui Hristos. Mirându-se de acestea (Teodor) l-a întrebat, zicând:

Diaconul: De vreme ce (toate) acestea au fost corect expuse și nu există (loc) de obiecție, vorbește-ne, dacă știi, despre cele ce s-au întâmplat în Asia, cu Ioan, care este subiectul discuției noastre.

Episcopul: Fără îndoială (că știu).

Diaconul: (Știi) pentru că ai fost de față sau pentru că ai aflat de la altul?

Episcopul: N-am lipsit nici la cea mai mică parte a procesului.

Diaconul: Prezintă-mi (atunci) cele ce au avut loc: de unde au început și cum s-au sfârșit. Pentru că Teofil a încercat, în scrisoarea lui, să înobileze sau (cel puțin) să acopere propria-i nesăbuintă.

El a zis că Ioan, împins de patima stăpânirii, a caterisit într-o zi șasesprezece episcopi și că a hirotonit (adepti) de-ai săi în locul lor.

Episcopul: Nimic străin de propriile-i apucături n-a făcut "minunatul" (de Teofil) scriind împotriva lui Ioan, ba încă și minciuni. Dar, pe când el a considerat că cu aceasta acoperă propria-i nerușinare, mai degrabă o dă în vileag și, fără să vrea, scoate și mai mult în evidență nevinovăția lui Ioan, așa cum (a fost și pe vremea lui) Balaam. Pentru că odată ce-l depusese pe Ioan, nu mai era nevoie, de o scrisoare (împotriva lui) și de exil, pentru că este îndeajuns caterisirea, ca să umilească pe cei atinși de ea. Cel virtuos, însă, nu putea să fie depus; el chiar și învins repurta victorie. Invidia, însă, i-a adus (lui Teofil) înfrângerea victoriei (sale) nesăbuite; l-a umflat ca pe un balon, până ce a crăpat, (așa) că scrie și-și atrage pe drept cuvânt (reproșul) profetului Isaia: "Vai celui ce atrage (pe toți la sine), în timp ce pe toate mincionoase le face, le spune și le scrie". "Vai" (zice profetul) de cei ce scriu; căci scriu nedreptăți" (cf. Isaia 10, 1).

Referitor la cei caterisiți în Asia — care n-au fost șasesprezece ci șase episcopi, (te asigur) înaintea lui Dumnezeu că nu voi lăsa nimic la o parte, dar nici nu voi adăuga lucrurilor, ci ți le voi expune precum stau ele. În al treisprezecelea indiction, au venit din Asia în Constantinopol, cu treburi, (niște episcopi) și au petrecut împreună cu noi. (Alături de ei) s-au aflat și alți episcopi, adică Teotim din Sciția, Amon Egipteanul din Tracia și Arabianus din Galatia, toți mitropoliți bătrâni, ridicându-se numărul lor la douăzeci și doi de episcopi. Și, pe când toți erau uniți și

în comuniune, un oarecare Eusebius, episcopul (orașului) Valentinopolis, din părțile numite ale Kelvianilor, văzând într-o sâmbătă că s-a adunat sinod, (s-a dus) și a prezentat sinodului, și anume președintelui lui, precum era logic, lui Ioan, (o plângere) împotriva lui Antonin, episcopul Efesului, cuprinzând șapte acuzații: prima, că topim odoarele (bisericești), a confecționa argintărie pentru fiul său; a doua, că luând marmura de la intrarea baptiseriului, a mutat-o în baia personală; a treia, că a luat coloanele bisericesti, care stăteau de mai mulți ani (stivuite) și le-a pus în sufrageria sa; a patra, că fiul său a săvârșit omor și îl menține în slujbă, fără nici o pedeapsă; a cincea, că, văzând terenurile lăsate bisericii de către împărăteasa, mama împăratului Iulian, și-a însușit (banii proveniți din ele); a șasea, că, lăsându-și soția, iarăși s-a dus la ea și a făcut copii cu ea; a șaptea, că pentru el este ca și lege și crez (faptul) de a vinde hirotoniile episcopilor după veniturile (eparhiilor). De altfel, sunt de față: el, care a luat (mită), și cei care au dat (mită) ca să fie hirotoniți; am dovezi în acest sens.

Cap. XIV.

Diaconul: Părinte, te rog, restrânge această poveste, pentru că se vatămă cei prezenți, când episcopii povestesc astfel de lucruri și cu atât mai mult când le și fac.

Episcopul: Vai mie, nefericitului, că mi-a fost dat să trăiesc aceste zile, în care preoția se vinde pe bani, dacă mai este preoție. M-am făcut și fără de minte că am spus acestea, pentru că, relatând calomniile împotriva lui Ioan, noi înșine ne-am făcut calomniiorii lui. Fii, însă, îngăduitor cu mine, (și ascultă) ca, din cele (ce-ți voi spune), să admiri blândețea lui Ioan, care, potolindu-și gândurile a spus lui Eusebiu: Frate Eusebiu, pentru că (se întâmplă) ca adesea acuzele (aduse cuiva) la supărare să nu aibă dovezile la îndemână, ești rugat să încetezi a mai acuza în scris pe fratele Antonin, iar noi vom îndepărta cauzele tristeții tale. (Auzind) acestea, (Eusebiu) s-a înfierbântat și (a început) să profereze cuvinte aspre — agitându-se tot — împotriva lui Antonin și să stăruie în acuzația (sa). Atunci, Ioan a rugat pe Pavel al Heracleei — pentru că se părea că acesta este un apropiat al lui Antonin — ca să-i împace. (Apoi), ridicându-se (Ioan), a intrat în Biserică, împreună cu episcopii; pentru că era vremea sacrificiului. Și, adresând poporului obișnuita binecuvântare a păcii, a stat jos împreună cu ceilalți episcopi. Dar, intrând fără știre Eusebiu, acuzatorul, a prezentat în fața întregului popor și a episcopilor o altă reclamație, care cuprindea, pe lângă aceleași (acuzații), conjurarea lui Ioan (de a face dreptate), cu jurăminte înfricoșătoare, în care era vorba și de mântuirea împăraților, (făcând astfel) multă tulburare. Oamenii erau îngroziți de îndrăzneala lui și credeau că el roagă pe Ioan să-i ceară iertare de la împărat. Văzând Ioan înflăcărarea bărbatului și dorind ca poporul să nu se tulbure, a luat înscrisul și după ce s-au citit dumnezeieștile cuvinte (din cadrul Sfintei Liturghii), a rugat pe Panasofios al Pisidiei să aducă acesta darurile, (iar) el a ieșit (din altar) împreună cu ceilalți episcopi. Pentru că n-a voit să slujească (cu sufletul) răvășit, luând aminte la (cele spuse în) Evanghelie: "Când îți vei aduce darul tău" (Mat. 5, 23) și celelalte. După slobozirea poporului, a reflectat, stând în baptiseriu împreună cu ceilalți episcopi, (apoi) a invitat pe acuzator și i-a spus tuturor: "Iarăși îți spun acestea, (anume) că mulți oameni, la durere sau necaz, zic și scriu multe, pe care însă nu pot (după aceea) să le probeze cu dovezi. Deci, cumpănește bine asupra lucrurilor în legătură cu care vrei să acuzi: dacă poți (să le dovedești), nu te oprim (s-o faci), iar dacă nu

poți, nu te târâm (după noi); înainte de a se citi reclamația, alege partea care te favorizează. Pentru că după ce va fi citită și va ajunge la urechea tuturor, se va face un act și nu-ți va mai fi permis, întrucât ești episcop, să ceri oprirea (procesului). (Eusebiu), însă, și după aceasta, a persistat în reclamația (lui). De aceea, (sinodali) au poruncit să se citească documentul. S-au citit (numai) capitolele de la început. Auzind tonul reclamației, cei mai bătrâni dintre episcopi i-au spus lui Ioan: deși un capitol (se referă la lucruri) mai nelegiuite decât celălalt, interzise de sfintele canoane, ca să nu se pară că ne pierdem timpul cu chestiuni mărunte, (să începă) a se face cercetarea cu (chestiunea) cea mai înfricoșătoare. Dacă aceea se va găsi adevărată, nu vor mai fi obiecțiuni la celelalte capitole, pentru că acel rău este rădăcina (celorlalte), rodește tot felul de răutăți, conform (celor spuse de) Apostolul Pavel, care zice: "Iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor" (I Tim. 6, 10). Pentru că acela care primește daruri pentru cele fără de prihană și consideră că harul Sfântului Duh se vinde pe bani nu va cruța odoarele, pietrele prețioase și ogoarele Bisericii. Atunci, Ioan a început cercetarea, zicând lui Antoniu: Ce zici de acestea, frate Antonin? Acela, de nevoie, a negat. Căci cum era posibil să mărturisească de la început rușinea proprie? Au fost întrebați cei care au dat daruri, care (după spusa lui Eusebiu) erau prezenți, dar au negat și aceia. Cercetarea s-a făcut până la ora opt și din dovezile (adunate) s-a formulat o concluzie. Apoi, așa cum era firesc, s-a ajuns la martorii care au dat (mită) și au primit (harul) care, însă, nu erau prezenți, deși era nevoie de prezența lor. Având în vedere greutatea prezentării (lor), Ioan, pentru a-i menaja, dar și pentru a curăți Biserica (de cei nevrednici), a hotărât să ia pe cont propriu (chestiunea), să meargă el în Asia, pentru a duce la bun sfârșit cercetarea. Văzând Antonin că Ioan este nepărtinitor și dispus (să facă dreptate), îndată ce și-a dat seama (de acest lucru), a venit pe furiș la unul dintre cei cu funcții, de ale cărui domenii, care se aflau în Asia, se îngrijea el, și l-a rugat (să intervină) ca Ioan să fie reținut și să nu meargă în Asia, promițând că el va cerceta martorii. Acela, îndată a dispus să i se declare Episcopului Ioan la palat acestea: Este un lucru necugetat ca tu, episcop fiind și ocrotitor al sufletelor noastre să părăsești orașul, când se află în atâtea frământări și să mergi în Asia, când martorii pot fi ușor aduși (aici). Căci se aștepta tulburare din cauza lui Gainas barbarul, dar, ce mai? Să nu mai lungesc cuvântul; (Ioan) este convins să rămână și să poarte grijă în continuare de judecată și de adunarea mărturiilor. Amânarea (călătoriei) a fost în avantajul (lui Antonin), pentru că pe (martorii) defavorabili lui, pe unii putea să-i îndepărteze cu bani, iar pe alții cu forța. Prevăzând acest lucru, Ioan deliberează cu sinodul ca să trimită (la Efes) pe unii dintre episcopii prezenți în Asia, în vederea interogării martorilor. Îndată, deci, s-a stabilit să meargă trei episcopi: Sigelitios, mitropolitul de Traianopolis, Isihios de Parios și Paladius de Helenopolis, pentru ca sinodul să ia o hotărâre în (deplina cunoștință) a faptelor. (S-a hotărât) ca acela care dintre cei acuzați, ca și ceilalți episcopi, nu se va prezenta la Hypae, oraș din Asia, cu care sunt vecini, ca să fie cercetați de cei ce sunt împreună cu Sigelitios, și nu se preocupa de drepturile sale, să fie excomunicate. Date fiind acestea, numiții Sincliticus și Palladius s-au dus în Smirna. Isidor, fiind prieten cu Antonin, s-a prefăcut că îi este rău (și n-a venit). (Ajunși aici), ei au scris îndată, dând de știre ambelor părți sosirea lor, ca (episcopii) să vină în orașul stabilit, să-și împlinească promisiunile. Aceia, însă, convingându-se reciproc, unul cu bani, altul prin jurământ, deveniseră prieteni, înainte de venirea judecătorilor. Venind ei de formă în

cercetare Hypaeinorum, credeau că iarăși înșală pe judecători, ca să accepte amânarea (prezentării) martorilor, zicând că (aceștia) plecaseră (din acel loc) cu diferite treburi. Dată fiind această situație, judecătorii i-au zis acuzătorului: Spune-ne în câte zile îi aduci și noi așteptăm. Socotind că judecătorii suportă cu greu arșița aerului și vor pleca — pentru că acest lucru se întâmplă în vremea arșiței de vară —, a promis în scris că va aduce martorii în decurs de patruzeci de zile; în caz contrar, (acceptă) să suporte cele (prevăzute) de canoane. Lăsat, deci, să caute martori, el abandonează acest proiect și se duce la Constantinopol, iar acolo se ascunde. Judecătorii au așteptat cele patruzeci de zile, după cum era firesc și, întrucât nicăieri nu s-a arătat, au scris episcopiiilor de pretutindeni ai Asiei, declarându-l excomunicat, pe de o parte ca dezertor, iar pe de altă parte pentru că era calomniator. Au așteptat totuși acolo alte treizeci de zile și întrucât nicăieri nu s-a arătat, plecând, s-au dus la Constantinopol. Întâlnindu-l acolo, din întâmplare, i-au reproșat (fapta urâtă) pe care a îndrăznit să o facă. El, însă, (a justificat purtarea sa) invocând (o oarecare) slăbiciune a trupului, dar a promis (că va aduce) martorii. Trăgând, însă, în felul acesta de timp, a murit Antonin, cu care Eusebius avea proces. Atunci, îndată, a sosit o scrisoare a Bisericii din Asia, în parte a clerului, în parte a episcopilor, adresată lui Ioan, care exprima o dorință (a acestora, întărită) cu un înfricoșător jurământ. Pentru că din vremurile cele de demult, (ziceau ei), noi și instituțiile am fost păstoriți talmeș-balmeș, rugăm pe Excelența ta, ca, venind aici, să dai chip vrednic de Dumnezeu Bisericii din Efes, care (Biserica) de mult timp a fost coplesită (de încercări): unele, venind de la cei ce cugetă cele ale lui Arie, altele, de la cei ce se mândresc că sunt dreptmăritori, dar care au murdărit-o cu lăcomia și cu dorul lor de stăpânire; pentru că sunt mulți cei care pândesc ocazia, întocmai ca niște lupi aprigi, și se grăbesc să răpească cu bani scaunele (episcopale). Ioan, fiind atins de o suferință trupească și fiind iarnă, n-a mai pus nici o tristețe înaintea ochilor, așteptând să se îndrepteze (de la sine) lucrurile bolnave din toată dioceza Asiei, (bolnave fie) din cauza incompetenței, fie din lipsa de păstori. Dar întremându-se și (însuflețit fiind) de zel, s-a îmbarcat pe o corabie și a plecat din oraș. S-a iscat, însă, un vânt puternic din nord și, temându-se marinarii să nu fie aruncați în Proconnesum, punând pânza în (partea) lovită (de vânt), au trecut de promontoriul Triton; aici, aruncând ancora, au rămas așteptând (vântul) din sud, pentru a acosta în Apamea. Rămânând, deci, două zile nemâncăți, s-au agitat ici și colo în corabie, iar a treia zi au debarcat în Apamea, unde i-au primit episcopii Pavel, Kyrinos și Paladius; pentru că pe aceștia i-a luat Ioan însoțitori în călătorie. Străbătând pe jos drumul până la capăt, au intrat în Efes. Și adunându-se episcopii Lidici, Asiei și Cariei, care erau ca la șaptezeci de bărbați, au făcut hirotonia (episcopului) în locul vacant, cei mai mulți ieșindu-le în întâmpinare însuflețiți de o bucurie spontană, îndeosebi (cei) din Frigia, spre bucuria (lui) Ioan, după cum s-a scris. "Înțelepciunea este lăudată pe ulițe" (Pilde 1, 20). Adică este lăudată de cei ce vorbesc "în piețe, cu îndrăzneală". Este lăudată, apoi, în inimile care de diferite necazuri s-au lărgit (devenind încăpătoare) pentru semenii lor (Ps. 4, 2). Că înțelepciunea se află la strămoare (numai) întru cei care seamănă neghină și sufocă Cuvântul.

Cap. XV.

Așa stând lucrurile, a venit Eusebiu, provocatorul a toată vorbăria, acuzătorul celor șase episcopi, cu rugămintea de a fi reprimiți în comuniune. Unii dintre

episcopi s-au împotrivit, (zicând) că nu trebuie să fie primit, întrucât este calomniator. Dar el îl implora zicând: pentru că problema, în timpul celor doi ani, a fost cercetată în cea mai mare parte și (în acest timp) a fost acceptată amânarea (prezentării) martorilor, rog pe Pietatea Voastră (să-mi permită) ca astăzi să aduc martorii! Pentru că, deși Episcopul Antonin, cel ce a luat aurul și a hirotonit, a murit, au rămas, totuși, cei care au dat bani și au fost hirotoniți. Este drept ca prezentul sinod să cerceteze (în continuare) chestiunea.

Procedura a început cu lectura proceselor verbale alcătuite mai înainte. Au intrat, apoi, șase dintre cei care au dat (bani lui Antonin) și au fost hirotoniți (de el). (Fiind întrebați) la început, ei au negat. Însă, stăruint martorii (în depozițiile lor) — unii dintre aceștia fiind laici, iar alții clerici — în care, se pare, Antonin având încredere (le-au destăinuit acest fapt) și (venind apoi) unele femei și vorbind despre lucrările date ca zălog, despre locurile și timpurile (când s-au întâmplat acestea) și despre suma (dată), conștiința lor fiind zdruncinată, au mărturisit de bună voie și fără multă strâmtoare (și au zis): "Este evident că am dat (mită) și am fost hirotoniți și considerăm că (trebuie) să fim eliberați (din mâna) senatului. Acum vă rugăm, dacă ne este permis, ca noi să rămânem în slujba Bisericii, pentru ca, aurul, cel puțin, pe care l-am dat să-l luăm (înapoi). Pentru că unii dintre noi am dat și vasele femeilor noastre. În această situație, Ioan a promis Sinodului că el, cu ajutorul lui Dumnezeu, îi va elibera (din mâinile senatului) și că-l va ruga și pe împărat în acest sens. Voi, însă, (a zis Ioan), porunciți ca ei să-și ia (înapoi) de la moștenitorii lui Antonin ceea ce au dat, (cât privește cererea lor), ei să se împărtășească în altar, dar (să nu facă) parte dintre episcopi, ci) dintre preoți, pentru ca nu cumva aceste (greșeli fiind ușor) ertate, să devină obicei iudaic sau egiptean (faptul) de a vinde sau cumpăra preoția. Pentru că se spune că nesățiosul și falsul patriarh al iudeilor schimbă în fiecare an pe mai marii sinagogii, în funcție de banii (primiți); tot așa și semenul său, patriarhul egiptenilor, ca să se împlinescă Scriptura: "(Căpeteniile lor fac judecată pentru plocoane), preoții dau învățătura legii pentru plată și profeții profetesc pentru bani" (Mihea 3, 11). Astfel de oameni reclamă și judecă.

Deci, cercetarea (chestiunii) nu s-a făcut într-o singură zi, așa cum (ulterior) a mințit Teofil, ci într-un răstimp de doi ani. Și s-au bucurat cei ce au fost caterisiți, pentru că au fost eliberați de judecata viitoare. Unul dintre ei a devenit apărător în chestiunile publice. În locurile lor au fost puși alții, necăsătoriți, împodobiți cu viață (curată) și (destoinici) la cuvânt.

Dar, după exilarea lui Ioan, acei "nobili" certăreți au acceptat (în public) ceea ce acceptaseră (în cugetul lor), căci necinstea nu are nume, după cum (n-are) nici esență. Ei au reprimat pe aceia care cu patru ani mai înainte fuseseră scoși din Biserici, iar pe aceia care fuseseră în mod egal întronizați i-au alungat, spre răspândirea oilor lui Hristos. Dar, lucrul cel mai de râs dintre toate, sau mai degrabă vrednic de plâns, ascultă-l, Teodore, tu cel ce iubești adevărul. Zice profetul: "Îți vor țui ambele urechi" (Ierem. 19, 3). (Nu poți decât) să deplângi pe acei episcopi ieșiți din minți, care, cu mâna lor murdară au întinat darurile lui Hristos. Pe când Petru și Ioan au făcut hirotoniile cu post și cu rugăciune, cu încercarea clerului și cu frică (de Dumnezeu) aceștia (au hirotonit), după (ce au avut loc) ospete și beții și (s-au dat) daruri murdare, pe niște avortoni, care nu sunt vrednici (nici de cinstea dată) porcilor celor fără de minte și câinilor, după (cuvântul lui) Iov, care a profetizat

despre ei, (vorbind) în numele Mântuitorului: "Pe care nu i-am considerat vrednici (să-i pun alături) de câinii turmelor mele, care trăiau sub ramurile (copacilor)" (Iov. 30, 1). Deci, aceluia care trăiesc printre pantomimi și iudei, întocmai ca unor prieteni ai Mântuitorului, s-au încredințat de către cei "înțelepți" cele de taină ale preoției; din cauza acestora, credincioși ortodocși părăsesc casele de rugăciune. Căci a sosit până la noi (zvonul) despre faptul curios și nelegiuit care s-a săvârșit în Biserica din Efes. Și de ce (să nu ajungă)? (Orașul) se află lângă mare și veștile se transmit repede. Iată, deci, că în locul în care Ioan a scris (Sfânta) Evanghelie, el, care a stat cu credință la pieptul Înțelepciunii, despre care a scris: "Pe care îl iubea Iisus" (Ioan 21, 20); (în locul) în care (a păstorit) Timotei, ucenicul lui Pavel, căruia (Apostolul) i-a adresat cele două epistole, (aici) se săvârșește urâciunea pustiirii. Căci, după ce au hirotonit ei pe eunucul tribunului Victor, l-au întronizat, de optzeci de episcopi l-au pus în temniță, (unde stă) până acum, pe acel bărbat care a dus viață de monah în pustiu, care era instruit în toate științele, care cunoștea Sfintele Scripturi și care a slujit trei ani ca diacon. De-ar fi fost eunucul hirotonit împodobit cu viață sfântă, (poate) răul ar fi fost redus la jumătate. Dar el este un vierme al pământului, un rob al pântecelui, un ahtiat după femei, un nerușinat bețiv, prostituat, vânzător, slugarnic, sgârbit, din naștere condamnat la lanțuri, unul care nu este nici bărbat, nici femeie, un destrăbălat, după cum am auzit, le duce adesea pe fetele de la teatru pe umeri la ospete satanice, își pune pe cap cunună de iederă și, ținând în mână o cupă mare, toarnă vin, (și îndeamnă la beție) întocmai ca Dionisos. Toate acestea le-a făcut nu înainte de a fi inițiat în Hristos, ci chiar după luminare. El lasă să se înțeleagă din această (atitudine) că nici în înviere nu crede. Pentru că, dând peste cap temelia învierii, cum crede în aceasta? Cel care nu crede în înviere, cum se face predicator al învierii? Doar s-a spus: "Dar cum vor predica dacă nu au crezut?" (Rom. 10- 14). Acesta este cel ce va fi lipsit de orice răsplată, cel care se taie cu sabia (și se aruncă în foc); (Viața acestuia) este fără rod prin spurcăciunea ei. Acestea sunt cele ce s-au întâmplat în Asia, despre care ai întrebat și în legătură cu care Teofil a scris că Ioan a caterisit șasesprezece episcopi. Să știi, deci, adevărul, că sunt șase. Noi am păstrat actele (referitoare) la cauza lor, cu iscălitura celor douăzeci și doi de episcopi care au început (cercetarea) și a celor șaptezeci care au terminat-o și l-au depus.

Cap. XVI.

Diaconul: Scuză-mă, Părinte, dar astfel (de fapte) depășesc orice beție și orice joacă. Căci cei ce sunt nebuni o fac după îmbuibare, iar bețivii după ce au băut; copiii însă când ajung la vârsta maturității, neagă (cele săvârșite), pentru că se rușinează de cele săvârșite sau zise urât și fără rânduială. Aceștia, însă, au săvârșit (astfel de fapte) fiind la vârsta perfectiei (maturității) și în (stare de) trezvie aparentă și nu numai că nu le pare rău de cele ce au săvârșit, dar mai și doresc ca ticăloșia lor să rămână (peste timp) tare și de neclintit. Dar, cu cine se vor număra cei care nu s-au temut să pună Evanghelia pe un cap nelegiuit, peste care au jucat femei neîmbânzite, dacă nu cu cei care au pus coroane de spini pe (capul) Fiului lui Dumnezeu? Deci, dacă cunoști modul în care a fost hirotonit Porfiriu (ca episcop) al Antiohiei, sau al celor pe care el i-a hirotonit, viața lui de odinioară, intimă sau publică, învățătura lui, dacă este adevărată sau mincinoasă, (te rog) să ni le descoperi. El a scris Bisericii Romei, dar n-a fost învrednicit de răspuns.

Episcopul: Pentru mine rămâne (valabil) același motiv: (descoperirea) adevărului. Eu nu voi uita (niciodată) Cuvântul Domnului, care zice: "Oamenii vor da seama în ziua judecății pentru orice cuvânt (pe care îl vor rosti)" (cf. Mat. 12, 36). Eu, însă, îndrăznind, aș adăuga și aș zice că și de orice ascultare indiferentă. Prin urmare, ia aminte la tine însuși, ca nu cumva spunând eu vreun neadevăr, să nu fii învins de perii mei albi, ci de adevărul lucrurilor. Mințind, însă, care-mi este folosul din cele ce ți-am spus azi sau ieri, dacă voi fi dat de rușine pentru totdeauna la dreapta judecată? Cum voi purta pe grumazul minții piatra de moarte care trage către adâncul gheenei, datorată celor scandalizați de minciunile mele? Acest Porfiriu a făcut parte din Biserică; a slujit ca diacon și ca preot, întorcând obiceiuri străine (pentru acele) vremuri, dar n-a adus Bisericii nici un folos duhovnicesc. Episcopilor cucernici din împrejurimi totdeauna (le-a fost adversar), ca unul care, (chipurile) făcea parte din orașul cel mai mare; și având pe magistrați în mână, a profitat de acest lucru. Complotând împotriva hirotoniilor corecte, s-a furișat, ar zice cineva, datorită abilității comportamentului, în grația episcopilor din vremea aceea și i-a împins să săvârșească fără de voie hirotonii incorecte. Căci rău lucru este lingușirea (mai ales) când justifică moravuri stricate, după cum și comicul Menandru a zis: "Pamfile, greu lucru este pentru femeia distinsă să se lupte cu cea desfrânată. (Femeia desfrânată) știe mai multe (lucruri) și mai multe rele pe care le săvârșește; ea de nimeni nu se rușinează și cu multă îndrăzneală lingușește". După înțeleptul Solomon: "Cuvintele celor defăimători sunt plăcute (ca și bucatele gustoase); ele se duc în adâncul măruntaielor" (Pilde 26, 22). De aceea, cei roboți de patimile trupești nu sunt doar străini, ci și dușmani ai cumpătării, după cum culturului nu-i place parfumul. Despre (Porfiriu) s-a dus vestică că este vinovat chiar și de nelegiuirea sodomiților. Căci, spun cei mai mulți, măsurile (îngăduite unei fapte) și zidurile (temnițelor) au fost puse de la natură (împotriva) plăcerilor; zdrobind (el) zidul, întrecând măsura și forțând legea, (adică) stând alături și ospătându-se cu scamatorii și cu vizitii (dar) și cu cei care cu mișcări dezonorante, cu gamba (piciorului) răsucită, prezintă legende vechi, trezește bănuiala. El nu s-a sfiit favorabil și să arate prietenie scamatoriilor, să săvârșească (fapte care) în concepția celor mai mulți magistrați sunt motiv de acuzare. (După aceștia), cele ce nu se cuvin a fi făcute, nici nu trebuie să lase impresia că se fac... Spun, însă, unii, că în afară de nelegiuirile (pe care le-a săvârșit) înainte, după hirotonie (a adăugat) altele: a topit odoarele, a cheltuit (banii, dându-i) căpeteniilor, ca să se arate că stăpânește nu cu rațiunea, ci cu tirania pe cei care din nefericire intrau în (raza lui). Exilul lui Ioan în America a coincis cu moartea lui Flavian, episcopul Antiohiei. A văzut (atunci) Porfirius bărbați și femei atârându-se cu devotament de (gâtul) și grumazul lui Constantin, al aceluia preot care din fragedă copilărie a slujit Biserica, care, așa cum se spune la Judecători (3, 15), "era stângaci", căci (mâna) lui cea stângă era mai bună decât cea dreaptă a altora. Acesta, fiind la început secretar, nu s-a pretat la câștig murdar și la daruri. Ajungând, după aceea, citeț și diacon, și-a stăpânit fără efort pofa de femei, care domină printre bărbați, așa cum zice autorul Proverbelor: "Mâna celor aleși va stăpâni cu ușurință" (12, 24). Într-adevăr, a struni (plăcerile) este (lucru) posibil (de realizat) de mulți, chiar dintre cei perversi; aceștia, fie de teamă, fie de rușine, își înfrânează (însă) cu multă trudă pornirea tупului. Însă, faptul de a nu fi înfrânt (cineva de pornirile) cel de jos pentru că iubește pe cele de sus este specific numai iubitorilor de Dumnezeu, pe care Scriptura i-a numit aleși,

zicând: "mâna celor aleși va stăpâni cu ușurință". Într-adevăr (acest om este), ca ni-meni altul, blând, ager, pătrunzător cu mintea, încet la pedeapsă, adâncit în gânduri, milostiv, neiubitor de arginți, drept în judecăți, îndelung răbdător la insulte, puternic în a convinge, prelungind de multe ori ajunarea până seara pentru a scoate din încurcături pe cei necăjiți. Are înfățișarea venerabilă, cu privire severă, cu pas iute, celib, așa cum se și cuvenea, păstrându-și zâmbetul pe chip chiar și în vreme de boală. (Porfirius) aranjează cu bani ca acesta să fie îndepărtat, și încă în felul acesta: el trimite la Curte și la cei mai influenți dintre episcopi și face ca acesta să fie exilat prin decret imperial în Oasis, ca unul care răstoală lumea. Auzind, el îndată este salvat de către prietenii săi (care-l trimit) în Cipru. Porfirius, însă, punându-i la închisoare pe preoții din preajma lui Kyriacos și Diofantis, ca și pe ceilalți clerici, pânđește momentul când toată populația avea să meargă în suburbiile orașului. Având ascunși la el pe Acacius, Severian și Antioh, în prima din (zilele) de sărbătoare, care se țineau de către păgâni din patru în patru ani, cu întreceri (în cinstea) lui Hercule numite Olimpice, la care, să spunem, mergeau în grupuri, cu lumea, și femei, dornice să vadă pe luptători, năvălind (el) în Biserică, împreună cu numiții episcopi și cu câțiva preoți, este hirotonit pe ascuns, ușile fiind încuiate, și în grabă, încât n-au ajuns să ducă până la capăt rugăciunea, de teama de a nu fi prinși. Căci stă în firea desfrâului să dea naștere la bastarzi. Deci, luând (plată) destulă Severian și cei dimpreună cu el, au fugit pe drumuri neumbrate, către munți; se temeau de mânia oamenilor, însă n-au scăpat de mânia divină, pe care au ignorat-o. Pentru că, dizolvând-o teatrul popular, iar mulțimile revenind în oraș, li s-a spus ceea ce s-a întâmplat cu Porfiriu și ce făcuse Acaciu. Așteptând, deci, să vină seara, ca și când ar fi fost atinși (de acuza) de desfrâu, ridicându-se, au venit în masă (purțând în mâini) toți foc și vreascuri, voind să-l facă pe Porfiriu să dispară chiar din locuința sa. Dar Porfiriu știind ce poate face ura, părăsind pe Dumnezeu, a fugit la comandamentul (garnizoanei) și umplându-i mâinile (cu bani), pornește război împotriva ascultătorilor Mântuitorului, sustrăgându-l (pe acesta) de la război cu isaurii. Atunci, tâlharii de isaurieni au devastat (localitățile) Rosum și Seleucia. Porfirius, însă, și Valentin, comandantul oștii, au devastat biserica ortodocșilor. Semnul cel înfricoșător al crucii, purțându-l ca pe Domnul pe umeri, l-au dus pe un ogor nelucrat și l-au călcat în picioare. Peste câteva zile, a trimis (oameni de încredere) la comandant și a aranjat să fie hirotonit un oarecare, un îmbătrânit înainte de vreme, un cocoșat ciudat, (fostul) comandant de pompieri, ca să aibă posibilitatea de a calomnia pe cei cinstiți, să aibă în mână cetatea și să imite (astfel) pe Nero, cel ce a luptat împotriva lui Dumnezeu. Căci nu-i este dat acestuia să convingă (pe oameni) cu cuvântul, ci să copleșească prin lipsă de judecată și prin cruzime; el nu are ca scop să placă lui Dumnezeu, ci să umple pântecul șarpelui care pășește cu pieptul. Sunt, deci, oameni, care de formă, fără să vrea, însă de teama torturilor, se adună la Biserică, dar, în realitate, își blestemă viața și așteaptă răzbunarea (care vine) de la Dumnezeu.

Uimit de cele (auzite), Teodor a zis: Părinte, aud (vorbindu-se despre) lucruri care sunt împotriva firii. Pentru că, în cele mai multe cazuri, cei ce iubesc slava deșartă, cei ce doresc să placă oamenilor și să fie lingușiți de ei, organizează mese bogate pentru a fi iubiți și pentru a auzi de bine, ba de multe ori tolerează și pe cei care-i scuiță. Nu înțeleg, însă, cum Porfirius sau oricare altul (în locul lui, care dorind același lucru) se oprește la amenințări, pedepse și exiluri.

Episcopul: Într-adevăr, Teodore, acest lucru este de mirare, că la așa mare grad al răutății au ajuns, încât nu se mai grăbesc să placă oamenilor și nu le pasă, nici nu se rușinează de cele săvârșite; astfel, răutatea prin răutate se promovează. Într-adevăr, răutatea stărnește slava deșartă, când speră ca prin lingușeli să stăpânească peste cei fără de minte: atunci, însă, când cei vizați n-au slăbiciuni față de mese și de lingușire, atunci se folosește de amenințări și pedepse pentru că pe cei pe care nu i-a momit cu masa și cu lingușirea, să-i copleșească prin cruzime și frică, așa cum (a procedat) cu martirii. În cazul lor, al celor tari și iubitori de Dumnezeu ambele (procedee) au fost încercate; atât cursa meșteșugită a darurilor și a onorurilor, care prinde pe cei ce umblă cu gura căscată după slava deșartă, cât și amenințarea cu pedeapsa, cu cazanul (înfierbântat), cu căluții de tortură, cu (aruncarea la) fiare și cu câte (altele) care aduceau durere. Clerul antiohian cel mai elevat, a strâns (plebea) pe ascuns, fără să se apropie de zidurile bisericii și (cu aceștia era) toată protipentada femeilor, după care își pierduseră mințile păstorii cei laconi.

Dar despre Constantinopol ce trebuie să spun? O mare mulțime de oameni a plecat de la biserică și s-a adunat, după cum am zis mai înainte, sub cerul liber, așa încât nici cei ce dominau chestiunile bisericești n-au avut atâția ascultători ai tăcerii lor; (zic ai tăcerii) pentru că ei nu (rostesc) niciodată cuvânt.

Diaconul: Părinte, mi-ai eliberat mintea de îndoială, prezentând ochilor mei lucrurile (precum au fost). Concordanța cuvintelor și povestirea fără înflorituri m-au încredințat că cele (despre care am aflat că s-au) întâmplat, sunt adevărate. Pentru că este imposibil ca povestirea falsă să nu se contrazică cu sine. De aceea, i-ați osteneala și povestește cele ce s-au întâmplat cu Olimpiada, dacă ai vreo cunoștință (în acest sens).

Episcopul: (În legătură) cu care (Olimpiada?). Pentru că sunt mai multe cu acest nume.

Diaconul: (În legătură cu) diaconița (Bisericii) din Constantinopol, care a fost cândva logodită cu fostul prefect Nevridius.

Episcopul: (Pe aceasta) o cunosc foarte bine.

Diaconul: Ce fel de femeie este aceasta?

Episcopul: Nu zice (ce fel de) femeie, ci ce fel de om; pentru că este bărbat, deși, după alcătuirea trupului (este femeie).

Diaconul: Prin ce (s-a remarcat)?

Episcopul: Prin viața (de toate zilele), prin ostenele, prin cunoaștere și prin suportarea dificultăților.

Diaconul: Cum, deci, Teofil pe aceasta a insultat-o?

Episcopul: Cine (mai este și) acesta?

Diaconul: Conducătorul alexandrinilor.

Episcopul: Mi se pare că o mulțime a receptorilor cuvintelor (mele ți s-au blocat de uitare).

Diaconul: În ce (sens)?

Episcopul: (Crezi) oare că acela care n-a cruțat adevărul, ci l-a călcat în picioare, după cum ți-am arătat mai înainte; cel care Biserica de sub cer pentru care (Fiul) cel Unul născut, trebuie s-o spunem, s-a smerit ca s-o uncească (cu Sine), n-a cinstit-o, ci a jignit-o prin comportarea (sa), va cruța o femeie văduvă, care-și petrece viața în rugăciune? Cercetează și vezi însă dacă dușmanul evlaviei a insultat vreodată pe vreunul dintre cei răi. Vezi, apoi, că epistolele sale se contrazic între ele: pe

fericitul Epifanie, episcopul Constanței din Cipru, care a condus (această) Biserică (timp de) treizeci și șase de ani, l-a defăimat ca eretic și schismatic pe vremea lui Damasus sau a fericitului Siriciu, mai apoi în epistola către papa Inochentie, în care insultă pe fericitul Ioan, îl numește pe Epifaniu prea sfințit. De câte ori nu i-a sărutat (ei) genunchii cu speranță (că va obține de la ea) bani; pe aceasta, acum o insultă, când ea este căzută la pământ și varsă lacrimi; (plânge) mai ales că un episcop face aceasta. Pentru ce a insultat-o?

Diaconul: Pentru că (ea) a primit pe monahii alungați de el.

Episcopul: Bine, dar trebuie oare să-și verse mânia, să pună la cale ticăloșii? Cum va răbda insultele (pentru) Hristos, acesta care se îngrijește de propria-i slavă? De ce nu l-a imitat întru totul pe (Pavel), dascălul care a zis: "Fiind ocărăți, binecuvântăm" (I. Cor. 4, 12).

Diaconul: De ce, dacă monahii eraueretici?

Episcopul: Chiar și așa, el trebuia să-i cerceteze și să-i convingă (că greșesc), dar nu să-i alunge.

Diaconul: Chiar dacă ar fi făcut aceasta, aceștia nu s-ar fi convins.

Episcopul: Trebuie să împlinescă (sfatul) apostolic: "De omul eretic după întâia și a doua mustrare depărtează-te, știind că unul ca acesta s-a abătut" (Tit 3, 10-11). Dar nu să-i respingă, să-i jefuiască și să-i alunge din (țara) care-i hrănește, amenințându-i (cu pedepse din partea) conducătorilor.

Diaconul: Îmi spui (cum ar fi făcut) un bărbat desăvârșit, iubitor de Dumnezeu, care nu ține minte răul.

Episcopul: Nu este mare laudă faptul de a tolera pe cel slab. (Episcopul, însă), dacă nu este desăvârșit, pe cât se cuvine, cum poate fi episcop? Cum va putea cel nedesăvârșit să poarte grijă de cei nedesăvârșiți? (Tot așa) și Teofil, ne iubind pe Dumnezeu, pentru care trebuia să poarte cu ușurință insultele de la oameni, cum (ar fi putut face aceasta)? Căci dacă pe Dumnezeu nu-l iubea, este vădit lucru că nici pe sine (nu se iubea). Or, acela care își este sie-și dușman, cum poate să iubească pe alții? Deci, nu este de mirare că din cauza aceasta a vorbit de rău pe Olimpiada, pentru că a primit pe monahi.

Diaconul: Este sigur că Teofil a făcut acest lucru alungându-i într-un moment de mânie; (la fel ar fi făcut) cu oricare alții, fie ei ortodocși sau eretici. Poate că diaconița nu trebuia să-i primească.

Episcopul: Deci, ce crezi, (ea) a făcut bine sau rău?

Diaconul: Am zis că rău.

Episcopul: Se condamnă vreodată binefacerea?

Diaconul: Desigur, când se face celor răi și celor nedemni de ea.

Episcopul: Atunci, cum au fost cei cinci mii pe care i-a hrănit Mântuitorul din cele cinci pâini și doi pești: buni sau răi?

Diaconul: De bună seamă că buni, de au fost hrăniți de Mântuitorul.

Episcopul: Și de ce au fost hrăniți cu pâini de orez, dacă au fost buni?

Diaconul: Probabil din cauza lipsei (pâinilor) de grâu și (din cauza) foamei.

Episcopul: Când li s-a imputat că n-au credință, li s-a făcut aceasta pentru că (erau) buni?

Diaconul: De bună seamă, li se reproșează ca (unora care erau) răi.

Episcopul: Atunci, pot aceeași (oameni) să fie și buni și răi?

Diaconul: Desigur.

Episcopul: Cum?

Diaconul: (Cei răi) sunt buni în comparație cu (alții) mai răi, și sunt răi în comparație cu alții mai buni.

Episcopul: Minunat lucru ai grăit. În felul acesta, monahii erau și buni, și răi. (Olimpiada) fiind foarte credincioasă, i-a găzduit pe aceștia ca (pe niște oameni) buni, pe când minunatul de Teofil i-a alungat ca (pe niște oameni) răi, (fapt) care nu trebuia să se întâmple.

Diaconul: Dar, (în locul lui), îți va spune (cineva): Spre întristarea mea ai primit pe dușmanii mei.

Episcopul: Vezi, aici este greșeala, că fi (socotește și îi) numește dușmani, (el care) ca imitator al lui Hristos, trebuia să treacă cu vederea insultele.

Diaconul: Unde, oare, se spune că au fost muștrați cei cinci mii de către Mântuitorul — așa cum ai afirmat tu —, pentru că nu se menționează (acest lucru în pericopa în care se vorbește despre înmulțirea pâinilor)?

Episcopul: (Se menționează acolo unde se spune că) adunându-se pentru o a doua oară, au venit la Iisus și au auzit (spunându-li-se): “Adevărat, adevărat vă zic vouă: Mă căutați nu pentru că ați văzut semne și minuni, ci pentru că ați mâncat din pâini și v-ați săturat” (Ioan 6, 26).

Teodor a zis: Este foarte clar.

Episcopul: Cel care este cercetat (este) și rău?

Diaconul: Desigur.

Episcopul: Deci, (oameni) buni, sau răi a hrănit Mântuitorul?

Diaconul: Este evident (că oameni) răi. Pentru că n-au trebuință de doctor cei sănătoși, ci cei bolnavi.

Episcopul: Atunci, ce lucru rău a făcut Olimpiada, când a imitat pe Domnul ei, “care trimite ploaie și face să răsară soarele peste cei drepti și peste cei nedrepti” (Mat. 5, 45)? Chiar dacă fariseii au imputat ucenicilor (ca și acum Olimpiadei), zicând: “Dascălul vostru mănâncă și bea cu vameșii și păcătoșii” (Mat. 9, 11).

Diaconul: După cum se vede — împotriva rațiunii —, cele cinștite sunt vorbite de rău, iar cele rușinoase sunt iubite.

Episcopul: Teodore, tu, cel ce iubești adevărul, de ce spui acest cuvânt?

Diaconul: Pentru că, dacă nu-mi puneai la dispoziție cuvântul tău și nu-mi explici cu argumente, nesusizând eu adevărul și luând aminte la basmele lui Teofil, mi-aș fi format o părere stupidă.

Episcopul: Deci, din contră, dacă acei bărbați se vor dovedi nu numai că nu sunt răi, ci și că pe mulți i-au readus de la răutate la virtute, va fi clar că prigonitorul lor va trebui nu numai să fie prigonit, ci să fie privit cu compătimire, pentru că a terfelit totdeauna pe cei buni, iar pe cei răi i-a aprobat.

Diaconul: Așa este, precum ai spus. Căci chiar dacă nu vor fi arătați aceia ca sfinți și drepti — precum zic mulți —, având în vedere cele spuse mai înainte, Olimpiada va fi mai presus de orice reproș, pentru că ea s-a arătat imitatoare a Mântuitorului.

Episcopul: Ce mărturie a faptelor consideri ca mai de încredere: pe cea a Evangheliei, sau pe cea a lui Teofil?

Diaconul: Lasă, te rog; este evident pentru toți că (Teofil), luând ca pretext monahii, pe aceia din mânie și din pofta de stăpânire i-a alungat, iar pe acestea dintr-o idee preconcepută și din ură (pentru desăvârșirea ei) a insultat-o. Pentru că, nereușind să obțină nimic de la ea prin măguleli slugarnice, în afară de mâncare și găzduire, a schimbat (lauda) cu insulta. Căci așa obișnuia în toate (situațiile).

Cap. XVII.

Ascultă, deci, (tu) cel mai bun dintre diaconi. Te văd de (mare) folos semenilor; seriozitatea din tinerețe este o garanție că va fi onorabil la bătrânețe. Bărbații aceștia, (fiind născuți) din părinți creștini și din fragedă copilărie slujind lui Dumnezeu, n-au suportat — chiar dacă erau tineri — să slujească deșertăciunii, nici să se amestece cu mulțimile; de aceea, luând în stăpânire pustiul de la miază-zi, așezat undeva departe de lume, și și-au alcătuit (acele) colibe, pe de o parte să-i ferească de arșița razelor soarelui, iar pe de altă parte, de răcoarea aerului. Locuind în ele, și-au petrecut timpul în rugăciuni și lecturi, (dar) s-au nevoit și lucrând cu mâinile, ca să aibă cele (necesare) pentru hrană, considerând că este mai bine să trăiască împreună cu caprele, cu struții și cu bivoli, decât să cineză împreună cu oamenii care nu cunosc pe Dumnezeu. Cel mai vârstnic dintre ei, care avea în jur de nouăzeci de ani, avusese legături cu fericitul Antonie; era numit Hiera (Șoimul), nume cu care este cunoscut. Altul, Ammonius, sexagenar, împreună cu doi frați asceți și cu unul episcop, au fost exilați pe vremea lui Valens, purtând zgardă de fier la gât, (precum) știe toată Alexandria. Erau adânc cunoscători, încât nimic nu le scăpase din (acele locuri ale Sfințelor) Scripturi, care pe mulți îi pun la încercătură. Dintre aceștia, doi au adormit, sfârșindu-se în Constantinopol. Ammonius — după cum au povestit Aurelian și Sisinius — și-a prevăzut moartea și (faptul că o mare persecuție) va avea loc (împotriva creștinilor): (a prevăzut, de asemenea, că va avea loc) și schismă în Biserică și că un sfârșit rușinos vor avea cei ce au provocat-o și că în cele din urmă Biserica se vor uni. Acest lucru, în parte, s-a întâmplat, și (în parte) se va întâmpla. Căci, din acel moment, trupurile unora, episcopi și laici, fiind cuprinse de boală, au fost sfâșiate de diferite dureri, măruntaiele le-au fost pârjolite de febră, toată suprafața (trupului le-a fost cuprinsă) de mâncărime insuportabilă, că o săpau cu unghiile, și (în sfârșit), aveau dureri la intestine. Unul, reținând apă la picioare (prezenta) umflături vineții. Altul, trecându-i prin cele patru articulații lichide când calde, când reci, degetele, neobișnuite cu aceasta, îi erau afectate de frig. Altuia i s-a umflat pânțele și, printr-un membru oarecare, (se scurgea) o putreziciune care răspânda de departe un miros greu, și făcea viermi. Acestor (dureri) se adăugau astmul, greutatea în respirație și contracțiile tuturor membrilor, închipuirile nocturne cu câini turbați și barbari (înarmați cu) spade, vorbind altă limbă, scoțând sunete vălurate, travestiți, făcând somnul nesomn. Altul a căzut de pe cal și, frângându-și piciorul drept îndată a murit. Altuia i s-a blocat vocea timp de opt luni și s-a uscat (stând) la pat, încât nici mâinile nu le putea duce la gură. Altuia, pe când trăia, picioarele, până la genunchi, puțin câte puțin, timp de trei ani, i-au fost fierăstruite, brânca provocându-i aceasta. Altul, se zice, a fost cuprins de febră mare și i s-a umflat limba, încât nu mai încăpea în locul ei firească și stătea în gură întocmai ca o barieră sprijinită pe dinți; (ne mai putând) să vorbească, s-a mărturisit scriindu-și (mărturisirea) pe o tăbliță. Prin diferite moduri se putea (astfel) observa manifestându-se mânia lui Dumnezeu. Căci aceia care au mâniat pe doctorul și iubitorul sufletelor și au îndepărtat pe interpretul lui Dumnezeu de laboratorul mântuirii, s-a predat medicilor trupurilor spre tortură, pentru că așa zisele medicamente mai degrabă sporeau durerea decât să aducă izbăvirea. Dar ce (poate) scăpa pe cel pedepsit de Dumnezeu, zice profetul: “Oare morții se vor scula și se vor mărturisi Ție?” (Ps. 87, 11). În felul acesta au fost pierduți toți cei care au lucrat împotriva păcii Bisericii tale, Doamne.

Se spune că mormântul monahului Ammonius îndepărtează bolile (aducătoare) de febră. El a fost îngropat în matrimoniul Apostolilor, dincolo de mare. Iar episcopul Dioscur, se spune, s-a rugat stăruitor (lui Dumnezeu), sau să vadă (reinstala-tă) pacea în Biserică, sau să moară. A murit, pentru că lumea nu era vrednică de pace. A fost îngropat în matrimoniul de dinaintea porții, așa că foarte multe femei, renunțând la obiceiul de a jura pe (sfânta) martură, se jurau pe rugăciunile lui Dioscur. Câte despre ceilalți asceți, este nevoie de multe cuvinte pentru a le povesti (viața), iar tu, Teodoare, cel cu nume strălucit, te grăbești.

Diaconul: Cine este așa de nemernic să nu facă loc istoriilor virtuții? Vorbește, te rog, și, prin, cuvântul tău duhovnicesc, sustrage mintea mea de la cugetele vieții acesteia.

Episcopul: Este, așadar, un alt Hierax (Șoim), numit (deci tot) cu nume grecesc, împodobit cu alese daruri spirituale. Acesta a petrecut patru ani la marginea Egiptului și Tebaidei, în muntele Porphyriten singur, fără (a avea în preajmă) suflare omenească, dedicându-se doar rugăciunii. Apoi (a viețuit) în pustiul Nitriei douăzeci și cinci de ani, împreună cu Părinți (despre care) am vorbit mai înainte. Ne-a spus că diavolii nu-l slăbeau, promițându-i viața îndelungată, pentru ca să-l zdruncine în speranțele (sale). Prefăcându-se în îngeri de lumină, îi ziceau: Cincizeci de ani ai trăit; cum vei stăruii (atâta amar de timp) în pustiu? El, însă, fiind un om înțelept și de bună credință, răspunzând, a zis: "M-ai întristat vorbindu-mi de un timp mai mic decât mi-am propus; eu m-am pregătit să stau în pustiul două sute de ani". Pe acesta, deci, pe care mult timp, promițându-i viață îndelungată, demonii nu l-au zdruncinat (în credință), pe acesta papa Teofil l-a izgonit (din casa lui) printr-un edict și la atâta neceaz el a ajuns, încât și la Curtea (împăratului) s-a dus. Acesta, deci, acum, după adormirea lui Antonie, s-a dus iarăși în adâncul pustiului, luând aminte la parabola plugarului (care, pomind la lucru, nu privește înapoi) (Luca, 9, 62).

Un alt preot, pe nume Isac, un ucenic al lui Macarie (care la rândul său a fost) ucenic al lui Antonie, (un om) care iubea foarte mult pustiul, care era în vârstă de cincizeci de ani, care memorizase toată (Sfânta) Scriptură, care ținea în mână, fără (a fi în) pericol, șerpi cu corn, care era fecior cum l-a născut mama sa, care a petrecut în singurătate șapte ani, și acesta, după patruzeci de ani (de monahism), împreună cu aceia despre care am vorbit mai înainte, a fost îndepărtat (din pustiul) de către papa Teofil.

Un alt preot (pe nume tot) Isaac, un ucenic și urmaș al preotului Cronius, (fost) ucenic al aceluiași Antonie, și acesta un foarte bun cunoscător al (Sfintelor) Scripturi, primitor de oaspeți mai mult decât oricare altul (așa încât), împins de marea lui iubire de oameni, zidise în adâncul pustiului o casă de oaspeți, pentru a alina (durerea) monahilor bolnavi și (pentru a fi adăpost) călătorilor străini, (veniți) în pustiul ca să vadă pe fericii Părinți, (un om despre care) se zice că el era străin de orice mânie, după ce (și el) a petrecut în singurătate treisprezece ani, (iată că și el) a fost batjocorit împreună cu aceștia.

Dintre aceștia doi, primul Isaac a avut sub (ascultarea) lui o sută cincizeci de asceți. Dintre ucenicii săi, Teofil a așezat șapte sau opt episcopi, pe când erau iubitori de Dumnezeu. Celălalt a avut două sute zece ucenici și mulți dintre ei s-au numărat între episcopi. Aceștia sunt cei despre care acum două zile povesteam, (care) din cauza preotului Isidor, au fost îndepărtați din pustiul de către papa Teofil.

Aceștia sunt cei pe care i-au trecut cu vederea preoții și leviții și, spre rușinea (lor), a bărbaților, o femeie curoajoasă i-a primit; o femeie diacon i-a găzduit spre condamnarea episcopilor. Lauda ei s-a răpândit în Biserici și este prilej de multe (fapte bune). În fond, ea a imitat pe samarinean, (pe acel om) care, gășind în drum spre Ierihon pe cel zdrobit (în bătaie) de către tâlhari și (lăsat) pe jumătate mort, l-a suit pe animalul său și l-a dus la casa de oaspeți; (pe acela care) a amestecat, din iubire de oameni, untdelem și vin, și i-a îngrijit rănille. (Cel puțin) acestea să se supună. Și câtă avere în bani și bunuri n-a dat celor ce aveau nevoie! Dar acest lucru nu se cade să-l spun eu, ci cei care au beneficiat (de acestea). Eu, de vreme ce am fost exilat, nu i-am fost povară. Ascultă, (de cât) de mare virtute (a fost capabilă): era orfană (de părinți) și s-a unit cu un bărbat. Dar Dumnezeu, care știe totul mai dinainte, care prevedea soarta oamenilor, n-a permis ca ea să slujească plăcerii trupești, care pe toți îi stăpânește, nici douăzeci de luni, pentru că acela care fusese unit cu ea a plătit curând birul cerut de fire. Se zice, (cel puțin) așa s-a dus vestea, că este fecioară. Deși putea să se servească de legea apostolică: "Vreau ca văduvele tinere să se mărite și să aibă copii" (I Tim. 5, 14). Ea n-a făcut-o. Deși (era o persoană distinsă) prin origine, prin bogăție, prin educație (căpătată) din lecțiile alese, deși era (dotată) cu calități înnăscute și în floarea vârstei, împodobită cu frumusețe, ea, întocmai ca o căprioară, a sărit peste cursa celei de a doua căsătorii. "Pentru că legea nu este pusă pentru cel drept, ci pentru cei răzvrățiți... pentru cei păcătoși și pentru cei nesătui de stricăciune" (I Tim. 1, 9). S-a întâmplat, însă, (nutrind împotriva ei) o ură satanică, (cineva) să bârfească văduvia ei prematură, (iar acest lucru să ajungă) la urechile împăratului Teodosie, care a încercat s-o căsătorească cu o rudă a sa, (pe nume) Elpidius. A rugat-o mult (împăratul) și s-a întristat că n-a reușit, pentru că ea i-a spus: Dacă (Dumnezeu) Împăratul meu (cel adevărat), ar fi vrut ca eu să conviețuiesc cu un bărbat, nu mi l-ar fi luat pe cel dintâi. Dar pentru că m-a știut nepotrivită pentru viață conjugală, ca pe una ce nu pot să plac unui bărbat, și pe acela l-a eliberat de legătura (nunții) și pe mine m-a scăpat de un jug foarte greu și de robia bărbătescă, impunând minții mele jugul lui cel bun al înfrânării. După acest răspuns, (Teodosie) a poruncit prefectului orașului să supravegheze bunurile ei până când va împlini vârsta de treizeci de ani. Acesta, îndată ce a primit dispoziția împăratului, la sugestia lui Elpidius, atât a strâmtorat-o — că nu mai putea să vorbească cu episcopii cei mai însemnați, nici să se apropie de biserică — pentru că în această stare să accepte căsătoria. Ea, însă, era tot mai amabilă și, mulțumind lui Dumnezeu, a zis împăratului: Stăpâne, ai arătat către mine, smerita, (grija) datorată unui împărat și considerația ce trebuie arătată episcopului (prin faptul) că ai poruncit să fie preluată povara mea cea atât de grea, de care eu (până acum) am purtat de grijă, ca să fie, (corect) administrată. Ai face mai bine dacă ai porunci ca această (povară) să fie împărțită celor nevoiași ai Bisericilor. Eu mi-am dorit de mult (să evit) slava deșartă (ce decurge) din distribuirea (bunurilor), ca nu cumva să neglijez bogăția sufletului și să mă învârtesc în jurul celor materiale. Acesta, întorcându-se din războiul cu Maxim, dându-și seama de tăria virtuții ei, a poruncit ca ea să aibă putere asupra tuturor bunurilor ei.

Diaconul: Deci, pe drept o cinstea Ioan (pe aceasta), care astfel se comporta.

Episcopul: (Ea) era prețuită față de cei exuberanți și foarte rar mergea la băi. Iar dacă practica (uneori aceasta), din cauza bolii — pentru că era bolnavă continuu de

stomac —, cobora în apă (coborâtă) de un veșmânt, pentru că, se spune, se rușina de sine însăși.

Diaconul: Se zice că ea l-a îngrijit foarte mult pe fericitul Ioan.

Episcopul: Ce lucru vrednic de virtutea lui a săvârșit? Faptul că l-a făcut să nu se preocupe de hrana zilnică? Într-adevăr, acest lucru nu este un lucru mic pentru lucrătorii lui Hristos, care se îngrijesc ziua și noaptea de problemele (ridicate de turma) lui Hristos. Cele ce a spus Pavel, salutând pe Persida, aceleași (se cuvine) Olimpiadei care s-a ostenit (la fel). "Îmbrățișați, zice, pe iubita Persida, care mult s-a ostenit de Domnul" (Rom. 16, 12). "Fiindcă toți caută ale lor, nu ale lui Iisus Hristos (Filip 2, 21). Știu că aceasta mai mult l-a îngrijit pe fericitul Nectarie, încât (acesta) și în chestiunile bisericești asculta de ea. Ce trebuie, însă, să spun despre sfinții Amfilohie, Optimus, Grigorie și Petru, fratele lui Vasile, și Epifanie al Ciprului? Lor le-a dăruit bani și ogoare. Murind Optimus în Constantinopol, ea, cu mâinile ei, i-a închis ochii. Dar, în afară de aceștia, și pe mizerabili (accia), pe Antioh, Acacius și Severian întru toate nu puțin i-a ajutat. Într-o măsură oarecare (a ajutat) pe toți clericii care veniseră aici, ca și pe nenumărații monahi și fecioare. Ioan, pentru că socotea, să zic așa, că a fost trimis ca să fie exemplul episcopilor de după el, cum anume să trăiască (hotărâse), urmând cuvântul (Apostolului) Pavel, ca pe cont propriu să predice pocăința și de nimic din cele ale Bisericii să nu se atingă. (De aceea) numai hrana zilnică o lua (de la ea), pentru a evita o astfel de grijă. Se spune chiar că își ascundea fața de rușine atunci când se înfrupta din hrana fizică. Căci după cum merele, când se coc destul, rabdă să rămână pe ramură și solicită mâna stăpânului, tot așa și cu sfinții, când se îndrăgostesc peste măsură de frumusețea celor cerești, înainte de ieșirea (lor din această viață) se grăbesc să obțină promisiunile (făcute lor). Tot așa se întâmplă și cu copiii stăpânilor: aceștia, deseori, așteptând prăjiturile, nu se ating de alimente ce li se pun înainte; își înfrâneză pofța ca să se sature de dulceața (mult) așteptată. Cunosc, însă, (aceste) cuvinte cei care s-au angajat pe drumul vieții spirituale: "Cuvânt inteligent de va auzi înțeleptul, îl va lauda și peste el va adăuga" (Înțel. lui Sirah 21, 16).

Cap. XVIII.

Diaconul: M-ai mângâiat, cinstite Părinte, relatându-mi aceste lucruri pe care zvonul le adusese până aici, pe care tu, însă, le-ai expus cu un farmec deosebit. Spun acestea, pentru că hrana episcopului n-ar fi împovărat cu nimic Biserica, dacă Sfântul Ioan ar fi acceptat-o de la Biserică. Pentru că, spune (Apostolul Pavel): "Vrednic este lucrătorul de hrana sa" (Mat. 10, 10; I. Tim. 5, 18). Și iarăși: "Cine sădește vie și nu mănâncă din roada ei? Sau cine paște o turmă și nu mănâncă din laptele turmei?" (I Cor. 9, 7). Nu (cuvintele) Scripturii sunt acestea? Și multe altele.

Episcopul: Corect și înțelept ai vorbit, Teodore. Adaugă, însă și cuvintele spuse și pe cele ce urmează. În Legea Veche se prevede ca accia care lucrează cele sfinte, de la altar să mănânce. Pavel, însă, dornic de bunuri (mult mai mari), ce adaugă? "Nu m-am folosit de dreptul acesta" (I Cor. 9, 12); nu (m-am înfruptat) de cele fizice, pentru ca să mă fac, prin Evanghelie, părtaş la cele spirituale și pentru ca să nu mă fac prilej de poticnire celor slabi, așa cum zice (Apostolul): "Căci dacă cel slab te va vedea pe tine, cel ce ai cunoștință, șezând (la masă) în templul idolilor nu-l va îndemna conștiința să te imite întru slăbiciune?" (I. Cor. 8, 10). Dacă lu-

curile s-ar opri la noi și nimeni nu ne-ar urma în slujirea poporului, ar putea spune cel păcătos: Să trăim după cum vrem, și să ne bucurăm de locurile acestei vieți. Dar, pentru că aceia care vin după noi ne privesc ca dascăli și iau ca model legea și obiceiurile noastre, este necesar să trăim nu numai pentru noi, ci și pentru cel care a murit și înviat pentru noi și, întărind (cu exemplul nostru) slăbiciunea poporului, să-l conducem către o viață ordonată și cumpătată, și pe noi înșine să ne cercetăm, după cuvântul (Psalmistului): “Cine este omul care se teme de Domnul? Lege îi va pune lui în calea pe care și-a ales-o” (Ps. 24, 12). Pentru că acelora care sunt nesăbuiți, demni de plâns, și păcătuiesc fără de minte, Domnul le dă lege, ca unora care au îmbrățișat calea robiei, (cum spune) psalmistul David: “domnul va pune lege celor ce greșesc pe cale” (ps. 24, 8) și va pedepsi pe cei care o calcă. Dreptul, însă, care trece dincolo de măsurile legii robiei — pentru că iubește pe Stăpânul și se grăbește să ajungă de partea înfierii —, devine legiuitorul său însuși. (Este) precum era Iov, care făcea îndată ce zicea: “Am făcut legământ cu ochii mei, că nu-i voi ridica vreunei fecioare” (Iov. 31, 1). Care era legământul? (Pe lângă) promisiune făcută indirect, (el mai spunea) că pe aceia care duc viață dezordonată îi va aduce în înfrânare. La fel zicea și David: “Juratu-m-am și m-am hotărât să păzesc judecățile dreptății tale” (Ps. 118, 106), cu jurământ încătușând cugetul (său) cel confuz și îndoielnic. Ioan, imitându-și părinții, ca un fiu adevărat și nu ca un bastard, și dorind să vindece turma oamenilor cea descompusă de diferite poște și s-o aducă la un mod de viață mai sigur, s-a făcut judecătorul și legiuitorul ei și, întărit de o hotărâre neclintită, s-a depărtat de ospețele și adunările celor puși pe șotii, ale măscăricilor și ale celor ce spun lucruri deșarte, și și-a întărit ochiul sufletului cu panoplia duhului, pentru ca nu cumva prin ospețe și cuvinte nepotrivite să-și găsească intrare (în suflet) nesăbuiința și să dispară cumpătarea, așa cum a spus (Apostolul Pavel): “Vorbirile rele strică obiceiurile bune: (I. Cor. 15, 35). De aceea, i s-au întins curse, pentru că era greu de suportat el, care strălucia după cum (este greu de suportat) lumina de către ochii bolnavi. Un astfel de om era și Ieremia milostivul, care a deplâns cu lacrimi necredința conducătorilor și a preoților și a zis: “Cine va da corpului meu apă și ochilor mei izvoare de lacrimi ca să plâng pe poporul meu ziua și noaptea?” Iarăși: “De-mi va da cineva în pustiu ultimul loc de adăpost, aș părăsi pe poporul meu și m-aș duce la el, pentru că toți sunt desfrânați” (Ieremia 9, 1-2). El numește sinod și călcătorilor de lege adunările pseudo-profetilor și a preoților. În alt loc, se adresează lui Dumnezeu, nu pentru că (Dumnezeu) îl ignora, ci (să ne arate cum să-l invocăm noi pe Dumnezeu), pentru că noi suntem datorii să-l imitam: “Doamne, în adunarea celor ce joacă n-am stat, pentru că m-am temut de fața ta ci am stat singur pentru că eram plin de amărăciune” (Ieremia 15, 17). Cu aceleași (cuvinte se exprima) și David, zicând: “Nu am stat în adunarea deșertăciunii și cu călcătorii de lege nu voi intra”. Explicând acest lucru, adaugă: Urât-am adunarea celor vicleni și cu cei necredincioși nu voi șede. Spăla-voi întru cele nevinovate mâinile mele și voi înconjura jertfelnicul Tău, Doamne” (Ps. 25, 4-6). Cei care se îngrijesc mai puțin de jertfelnic și îi arată spatele o fac prin gând și prin viața pe care o trăiesc, prin mâinile lor nespălate și pline de sânge, prin darea și luarea de mită și prin falsele acuzații, iar cu picioarele lor rătăcite îl calcă în picioare. La acestea făcând aluzie profetul Iezechiel zice: “M-a dus pe o poartă în curte și am văzut o spărtură în perete. Și mi-a zis (Domnul): Întră și vezi urăciunile răutății pe care le fac aici. Și am intrat (și am privit) și iată (erau acolo) tot felul de

chipuri de târătoare, de animale necurate și (de tot felul) de idoli, urâciuni zadarnice. Și mi-a zis: Ai văzut, fiule al omului, cele ce fac bătrânii casei lui Israel întru întunec, în iatacul lor?" (A zis așa) făcând !a cugetul lor. Pentru că ei zic: "Domnul nu ne vede. Domnul a părăsit pământul". Apoi mi-a zis Domnul: "Vei vedea urâciuni încă și mai mari, pe care le fac ei. Și m-a dus în alt loc și mi-a arătat (cele de acolo). Și iată acolo femeii stând jos, plângând pe (zeița) Thambuz. Și iarăși: M-a dus în casa Domnului cea mai dinlăuntru; și iată acolo douăzeci și patru de bătrâni, cu chipurile strâmbe și cu spatele întoarse către altar. Și a zis către mine: Nu sunt (lucruri) mici (acestea) pe care casa lui Israel la face (Comp. Iezechiel 8, 7-16). Am fost obligați de pericopa profetului să amintim de nerușinații care se consideră că simt ceva, (dar) care nu sunt în toate mințile, care tulbură pacea Bisericii și arată spatele cinei Domnului. "Dar osânda lor nu zăbovește și pedepsa lor nu dormitează" (II Petru 2, 3). (Aceștia sunt) ca niște pete de necurăție la mesele voastre obștești, ospătându-se fără sfială împreună cu voi, îmbuibându-se pe ei înșiși, nori fără de apă, purtați de vânturi; valuri sălbatice ale mării care își spumegă rușinea lor, stele rătăcitoare, cărora întunericul întunericului li se păstrează în veșnicie" (Iuda 12-13). (Prin expresia) "nori fără apă", cu care i-a numit (pe aceștia răi), ne duce cu gândul la grindina, cea rea, care distruge via; iar (prin expresia) "stele rătăcitoare" ne-a dus gândul la cursele (pe care, uneori, unele stele le întind unei) corăbii; care corabje, însă, și vie este Biserica. Dar, ascultă iarăși ce spune același profet: "Și mi-a arătat și iată (niște) bărbați (care) ieșeau de pe poarta cea înaltă, care privește spre nord, și fiecare avea în mâna lui o unceală nimicioare. Și, în mijlocul lor, un bărbat îmbrăcat cu (haină) lungă până la călcâie și cu cingătoare de safir în jurul coapsei sale. Și au intrat și, venind, s-au oprit (înaintea) jertfelnicului celui de aramă. Atunci, slava Dumnezeului lui Israel, care era peste Heruvimi, s-a ridicat de pe ei, (slavă care se găsea în ei) până la prag. Și a chemat Domnul pe bărbatul îmbrăcat în haină până la călcâie, care avea cingătoare în jurul coapsei. Și Domnul i-a zis: "Treci prin mijlocul cetății Ierusalimului și pune semn pe frunțile bărbaților care gem și plâng din cauza multor nelegiuiri care se săvârșesc în mijlocul lor. Și celorlalți le-a spus, adică celor șase care aveau unelte ucigătoare: "Mergeți după el prin cetate", adică (în urma) celui ce pune semne pe frunți și loviți; "să nu aveți milă și ochiul vostru să fie necruțător! Ucideți și nimiciți pe bătrâni, tineri, fecioare, prunci și pe femei. Dar să nu vă atingeți de toți accia care au semnul și peste sfinții mei să nu stăpâniți. Și au început cu bătrânii care erau în casa Domnului" (cf. Iezechiel 9, 1-6). Dacă cineva consideră că acestea s-au profetizat (doar) despre cei (ce erau) în Iudeea, acesta arată că ignoră venirea Mântuitorului, pentru că Iezechiel n-a slujit ca preot înainte de robia (babilonică). Pe când era încă copil, el a fost luat în captivitate (împreună) cu tribul lui Levi. Conform iconomiei lui Dumnezeu, în al treizecelea an (al robiei), se învrednicește de vederea celor ce însuși poveștește: "S-a întâmplat în anul al treizecelea, în luna a patra, în ziua a cincea, pe când eram între robi la râul Chebar, în țara caldeienilor" (Iezechiel 1, 3). Dar dacă cineva, (aflându-se) la strâmtoare, va zice: de vreme ce Mântuitorul a precedat (toate acestea, El) care a și dat semnul crucii pe frunte, de ce (când) a venit n-a fost crezut ca Mântuitorul, atunci când Vespasian, împăratul Romei, a distrus, după patruzeci de ani (de la Înălțarea Sa), sinagoga care săvârșise lucruri nelegiuite? Acceptăm pe cel ce cugetă acestea, dar îl rugăm, ca Fiu al Noului Testament, să se încreadă în Pavel, cel care a fost inițiat în acestea, cel care spune despre toate aceste

cărți: "Toate acestea s-au întâmplat ca preînchipuiri ale viitorului și au fost scrise spre muștrarea noastră, la care au ajuns sfârșiturile veacurilor" (I Cor. 10, 11). Acestea, însă, zic, fără să mă rog ca sabie de fier să vină peste dușmanii lui Dumnezeu; să nu fie! Pentru că nici profetul n-a vorbit de sabie, ci despre o altă putere pedepsitoare, despre care același profet zice: "Pământ peste care voi aduce sabie". Zice "voi aduce" în loc de "voi permite" (să vină sabie). Pentru că poporul țării aceleia va lua un bărbat (din mijlocul său) și îl vor pune străjer; și el, văzând sabia venind împotriva țării, va trâmbița din trâmbiță și va vesti poporul. De va auzi cineva sunetul trâmbiței, dar nu se va păzi, când va veni sabia și-l prinde, sângele aceluia va fi asupra capului său, pentru că a auzit glasul trâmbiței și nu s-a păzit. Și iarăși: "Dacă, însă, străjerul a văzut sabia venind și nu a sunat din trâmbiță poporul n-a fost vestit și va veni sabia și va ridica viața cuiva, sângele lui, însă, îl vor cere din mâna străjerului, pentru că, văzând sabia, n-a sunat" (Iezechiel 33, 2-6). Un astfel de pericol având în vedere fericitul Ioan, (anume) ca nu cumva cineva să doarmă somnul necredinței sau să lenevească lenea plăcerilor, a strigat mai tare decât o trâmbiță, scoțând nu un sunet neclar (ca aceea), ci dând o cunoaștere clară referitoare la sabia diavolească, îi îndemna pe toți să fugă. Și câți au avut conștiința curată, întocmai ca pe un semn pe fruntea sufletului, au fost mântuiți împreună cu voi, credincioșii romani; câți, însă, (au avut conștiința) întinată, au ridicat preoți și popoare la luptă unii împotriva altora, ca, la adăpostul relelor comune, ei să se pună la adăpost.

Diaconul: Minunat ai vorbit. Este știut de toți că este imposibil să afli un om desăvârșit în această viață pământească, pentru că, zice Scriptura în multe locuri: "Cine se va lăuda că are inima curată; sau cine va îndrăzni să spună că este de păcat?" (Prov. 20, 9). Într-adevăr, fericitul Ioan n-a ținut seama de (acest) timp, pentru că nu trebuia să intervină în niște lucruri deja consfințite.

Episcopul: Dragule Teodor, mi se pare că ești peste măsură de viclean. După ce la început ne-ai arătat, așa cum se cuvenea, simpatie și oarecare părere de rău, iată că încet, încet, devii ironic; căci nici accia care sunt socotiți dușmanii (săi) nu l-au vorbit atât de rău.

Diaconul: Ce te-a supărat, Părinte, (pe tine) căruia îi place să audă adevărul? (Faptul) că am zis: fericitul Ioan n-a ținut seama de timp? Dar Scriptura (însăși) zice: "În locurile (stabilite) pentru cei puternici să nu stai" (Pilde 25, 6). Și iarăși: "Răscumpărând vremea" (Efes 5, 16; Col 4, 5). Or, era vorba despre (oameni) care nu acceptau îndemnul și folosul (duhovnicesc).

Episcopul: Sunteți fericiți (voi), care astfel interpretați Scripturile. Căci cuvintele de la Eclesiast: "Pe scaunul celor puternici să nu stai" s-au zis către cei incapabili și nevrednici de (a fi) preoți, ca nu cumva să-și însușească (preoția) cu forța. "Puternici" numește (profetul) pe dascălii virtuții: mai întâi pe apostoli, care cu adevărat erau puternici pentru că fuseseră îmbrăcați cu duhul puterii; apoi pe imitatorii acestora. Iar cuvântul: "Răscumpărați vremea" înseamnă: să nu fim prefăcuți, să nu ne amestecăm cu hoții și partea noastră să nu fie cu defrânații, ci, îndată ce am păcătuit, să răscumpărăm timpul prin virtute, iar nu irosindu-l (în păcat). Cei care răscumpără timpul în felul acesta, puțin câte puțin, își răscumpără toată viața; trecând cu vederea plăcerile vieții, află pe cele ce depășesc această viață. Așa au făcut martirii: ei și-au dat viața trupescă și au moștenit nesticăciunea; ei sunt cei care cu adevărat au răscumpărat timpul. Iar dacă cineva nu înțelege așa aceste lucruri, atunci

Moise, Ilie, Isaia, Miheia, Daniil, Ioan Botezătorul, Petru și Pavel, ca să nu spun mai mulți, n-au înțeles timpul. Primul, prin fugă și-a aflat scăparea; din cauză că a reproșat cuiva (ceva, a trebuit să fugă departe) și să pască oile unui păgân. Altul, de tristețe fiind copleșit, a fost cuprins de un somn adânc, nu la umbra unui zid sau a unei pietre, ci sub un ienupăr care îl acoperea cu frunza lui rară. Altul a fost fierestrut. Altul a fost aruncat în groapa leilor din cauza credinței celei adevărate. Altul a fost ținut legat în temniță, mai degrabă într-o grotă, condamnat să mănânce pâinea suferinței, și (să bea) apa strămtorării, pentru ca, după o perioadă lungă de timp, topindu-se tot, să-și piardă viața pentru că arătase îndrăzneală față de un împărat. Ce îmi vei spune despre Ioan, cel fără de egal între cei născuți de femei? Oare n-a folosit (bine) vremea sa, atunci când a muștrat pentru desfrâu pe Irod, care i-a tăiat capul? el, care a purtat de grijă lui Irod, întocmai cum (poartă) de grijă un medic unui bolnav, așezând sau tăind rana care nu se vindecă? Pentru care motiv Ioan a muștrat pe cei bolnavi (duhovnicește): (nu pentru că) îi părea rău (de ei) și-i iubea? Iar dacă n-a cunoscut (bine) vremea, cum a cunoscut pe cel ce a făcut și a pus legi (lumii și) veacurilor și a zis: "Iată Mântuitorul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii" (Ioan 1, 36). Cum n-au cunoscut timpul Pavel și Petru, (ei), stâlpii Bisericii, cei care și după moarte închid sau deschid vremurile pocăinței celor ce vor (acest lucru) și bat (la ușă)? Căci unul este răstignit cu picioarele în sus, simbolizând (prin aceasta) mergerea către cer, iar altuia i se taie capul pentru îndrăzneala lui de a vorbi despre Hristos, ca să nu-i cadă capul cel adevărat, (cugetul). Așadar, să nu accepți pe aceia care acuză, disprețuind îndrăzneala sfinților. Acest obicei este al păgânilor și al celor ce se consideră înțelepți, al celor ce iubesc (această) viață și iau în râs statornicia (până la moarte în credință a) martirilor. Căci libertatea de a vorbi nu trebuie să fie o sabie nefolosită sau tocită. Și după cum mirosul plăcut este nedespărțit de (uleiul) parfumului, tot așa și intenția cea bună (este nedespărțită) de îndrăzneala de a vorbi. Într-adevăr, reproșurile făcute aparte, în fața servitorilor, a prietenilor sau rudelor sunt greu de suportat și te fac să roșești, iar cel ce face acest lucru (dovedește că) nu cunoaște timpul și locul (în care se află); dar dacă laudele celor buni și reproșurile celor neglijenți se fac în Biserică, întocmai ca în piața de carne, de ce să ne supărăm, când reproșurile ni se fac fără a ni se pronunța numele și ne sunt spre folosul? cultivând cauzele, (de ce să) nu ne supunem celui ce a zis: "Mâncați tot ce se vinde în măcelărie, fără să întrebați nimic pentru cugetul vostru" (I Cor. 10, 25). Că dacă nu este așa, sfinții iarăși se arată (pe de o parte) scandalizând orașe și țări cu reproșurile lor, (pe de altă parte), însă pe altele înălțându-le cu laudele (lor). Sfântul Iov, primul, acuzând o țară oarecare, Fenicia, întocmai și pe satan care se lupta cu el, a zis așa: "Însă neamurile îi dau partea fenicienilor" (Iov 40, 25). Apoi Moise și profeții au acuzat Egiptul, numindu-l cuptor de fier și întuneric, pe când Palestina au lăudat-o ca pământ al făgăduinței; dar, pe când Egiptul, prin zelul său, s-a dovedit a fi pământ al făgăduinței, Palestina, (din contră), prin toropeala ei (s-a arătat) cuptor de foc, iar prin necredință (s-a arătat) întunericul cel mai din afară. Pentru că nu sunt lăudate sau blamate locurile, ci faptele (oamenilor). Dar de ce să lungesc cuvântul și să nu încep de mai aproape? Oare Pavel, numind pe cretani "mincinoși" (Tit 1, 12), pe galateni (fără minte), (Gal. 3, 1), pe corinteni "semeți" (I Cor. 52), iar pe alții altfel, oare numai la aceștia a cunoscut aceste patimi și, oare, numai lor le-a adresat reproșul, sau tuturor? Sau iarăși, numind pe romani "credincioși", pe efeseni "inițiați" iar pe alții

și mai frumos, "iubitori de frați", laudele (lui) numai la aceștia le-a limitat? Desigur că nu. Dar, fiind inspirat, el a spus (alături) reproșurile și laudele, pentru ca acela care este vrednic de laudă, auzind (lauda) să se întărească în zel, iar celălalt, auzind (reproșul), să se îndureze de amintirea (faptelor sale) și să respingă cauza reproșului. Deci, nu numai galatenii erau fără de minte, nici (numai) cretanii (erau) mincinoși, nici (numai) corintenii mândri; căci pretutindeni există (aceste patimi), pentru că una este firea care păcătuiește și care realizează (virtutea), (așa încât) și aceea și aceasta se realizează de aceeași voință proprie. Prin urmare, în acest fel vorbea Ioan în Biserică; mai degrabă, (aș zice) că împărtășea virtutea (întocmai ca pe alimente) celor care înfometau (după ea) și respingea păcatul cu reproșuri directe, ascultând de cel ce a zis: "Pe cei care păcătuiesc, muștră-i de față cu toți, ca și ceilalți să aibă teamă" (I Tim. 5, 20). Iar dacă unii încă bolesc de mândrie și de nesăbuintă, încât vor ca și plăcerile (de care sunt stăpâniți) să fie laudate, (să știe) că robii lui Dumnezeu nu au acest obicei. Cei care se indignează (auzind) blamul lăcomiei și al desfrâului, ca și al oricărei alte plăceri murdare nimic altceva nu spun, decât că trebuie să acceptăm lucruri care sunt otravă.

Cap. XIX.

-Diaconul: Părinte, îți aduc mulțumirea mea cea mai înaltă, ție care dintr-o mare iubire de frați ai venit la noi. Căci (venirea) ta ne-a fost de mare folos și (va rămâne) ca o amintire (unică) a vieții. Și după (ce a spus) multe laude, liniștindu-se Teodor, cineva dintre cei de față i-a zis: Cum (se face) că împodobit cu atâtea calități, era mândru?

Episcopul: Știi că este mândru întrucât ai fost în preajma lui și l-ai cunoscut, sau întrucât cineva ți-a spus acest lucru?

Acesta a răspuns, zicând: Nu-l cunosc pe (acest) bărbat, dar am auzit de la un tăbăcar care povestea că rareori a fost alături de oameni în afara Bisericii, pentru că nu-i făcea plăcere să stea mult cu cei ce voiau (acest lucru). Or, faptul că a evitat compania celor ce doreau (acest lucru) este o dovadă de aroganță și de vanitate.

Episcopul: Cine altul putea să acuze filosofia lui Ioan, dacă nu tăbăcarul care stă în mirosul cel greu, care este ceva obișnuit în atelierul său? Iar dacă faptul de a evita mulțumirile este dovadă a aroganței, atunci, după cuvântul tău, și Ioan Botezătorul, retrăgându-se în pustiu, a fost un arogant; după aceea și Mântuitorul, pentru că s-a scris: "Văzând mulțimile, Iisus s-a suit în munte și stând acolo, ucenicii Lui au venit la El" (Mat. 5, 1); deci nu (au venit) și mulțimile. Și iarăși: "Văzând mulțimile, a plecat (într-un loc) separat" (Mat. 8, 18). Pe El l-a imitat bunul Ioan; și acesta s-a retras din (fața) gloatelor și s-a întreținut îndeosebi cu aceia care voiau cu adevărat să afle (normele dreptei vieții).

Diaconul: Bine (argumentezi și) convingi cu argumente scripturistice. Totuși, ce spui că jignea și se retrăgea (nu numai) din fața celor mulți, dar și atunci când (acea care-l solicitau) erau unul sau doi?

Episcopul: Desigur, (făcea acest lucru) pentru că și unul (singur) este (ca și o) mulțime nefolositoare și necinstită, precum a fost cel ce i-a zis lui Iisus: "Învățăto- rule, te voi urma oriunde vei merge" (Mat. 8, 19). Nu cumva a evitat Mântuitorul mulțimile când a zis: "Vulpile (au vizuini)" și celelalte? Apoi, n-ai să mă convingi vreodată că Ioan, de care (Domnul a fost botezat), (care s-a retras din calea mulțimilor), a jurat, a vorbit de rău, a mințit a blestemat sau a acceptat bătaia de joc.

Diaconul: Eu nu zic (că episcopul Ioan a făcut) ceva din acestea; (zic) numai că a jignit.

Episcopul: O, prea bunule, cum a insultat cel care și-a ținut limba, și n-a făcut nimic din toate acestea? Căci întinarea este aceeași, fie că se face cu un lucru mic, fie cu unul mare.

Diaconul: Te rog, atunci, ce sunt acestea despre care vorbesc oamenii și când vor înceta ei să vorbească (astfel de lucruri).

Episcopul: Ascultă, deci, tot (ce-ți spun), și nu mai da crezare bârfelor, pentru că, în caz contrar, niciodată nu vei avea scuză. Oamenii care nu trăiesc corect, nu au opinii corecte; trângănesc totdeauna fără rost și cu (bârfa) își petrec tot timpul; mai ales acum când nimeni nu îndrăznește să spună altceva. De altfel, și despre Mântuitorul — (care era) Dumnezeu, mai presus de oameni și de profeți, și care așa trăia, vorbea și acționa — grăiau (lucruri) absurde: spuneau despre El că este asemenea (zeului) muștelor și porcilor. Așa erau acele vremuri. Unii ziceau: “Amăgește lumea” (Ioan 7, 12). Alții: “Cu Beelzebul, căpetenia demonilor, scoate pe demoni: (Luca 11, 15). Alții: “Iată un om mândăcios și băutor de vin” (Matei 11 19), iar alții: “este samarinean” (Ioan 8, 48). Dar de ce trebuie să adun și să spun (toate) ineptiile lor? Mântuitorul Însuși știa aceste (lucruri) și a întrebat pe apostoli: “Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?” (Mat. 16, 13). Ucenicii i-au expus opiniile cele mai bune despre El, zicând: “Unii spun (că ești) Ilie, alții, (că ești) Ieremia, iar alții (că ești) Ioan Botezătorul” (Mat. 16, 14), trecând cu vederea aprecierile celor ticăloși. I-a întrebat (apoi) pe ei, separat de (ceilalți) oameni, pentru că, după felul de a cugeta, ei nu mai erau oameni, ci fii ai lui Dumnezeu. “Căci Cuvântul lui Dumnezeu ne-a dat putere să devenim fii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1, 12). “Dar voi cine ziceți că sunt” (Mat. 16, 15). N-au răspuns toți, ci numai Petru, exprimând opinia tuturor: “Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu” (Mat. 16, 16). Acceptând drept corect răspunsul, Mântuitorului a declarat, zicând: “Tu ești Petru și pe această piatră”, adică pe mărturisirea (făcută de el) “voi zidi Biserica Mea, și porțile iadului nu o vor birui” (Mat. 16, 18). Deci, aprecieri favorabile și critici de acest fel vei afla și acum, nu numai la adresa (episcopului) Ioan, ci și la adresa altora. Și, după cum în acel timp se vorbea despre Hristos și despre Apostoli — (căci) strigau Efesenii: “Aceștia sunt cei care au tulburat lumea” (Fapte 17,6) — acum, însă, (astfel de acuze) au încetat, iar Apostolii sunt slăviți; tot așa voi afla după această generație că pe (episcopul) Ioan îl vor cinsti ca martir, pentru că se vor duce aceia care s-au împotrivit laudelor lui. Prin urmare, (în vremea aceea), toți aceia (care aveau caracter) de porc și câine spuneau (despre Iisus): “Rătăcește lumea” și celelalte; dar toți care Îi erau ucenici, Care-L căutau și urmau precum trebuie, spuneau: “Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu”. Or, dacă pe vremea Mântuitorului Hristos, din atâtea mii de bărbați, (numai) doisprezece au fost la început cei care l-au cunoscut pe Iisus, iar cei mai mulți încă și acum îl mai bârfesc, ce să vorbim atâtea despre Ioan, care este un om și care nu este (nici cât) scuipatul lui Hristos? Dar ce zic, nici cât episcopul (lui Hristos), (când nu este asemenea) nici cu poala hainei Lui? Căci, zice Isaia: “Toate neamurile vor fi socotite ca un strop de apă dintr-o găleată și ca un scuipat” (cf. Isaia 40, 15). Deci, în legătură cu faptul că el ar fi jignit, lucrurile stau astfel: mai întâi, (trebuie spus), i-ar fi fost imposibil să se arate bine dispus față de oricine îi ieșea în cale, dar în nici un caz nu jigneau. Dacă, însă, vedea vreodată pe vreunul dintre cei apropiați, fie ucenici, fie

clerici, fie episcopi, că se mândresc cu abținerea (de la anumite lucruri) sau cu vreo ispravă a virtuții trupești, dojenindu-l, îl numea cu inversul faptei sale. De exemplu, pe cel ce bea numai apă (îl numea) bețivul, pe cel dezinteresat de bunurile materiale (îl numea) lacomul, iar pe cel milostiv (îl numea) hoț. Căci și aceasta era o formă eficientă de a instrui pe adevărații ucenici. (Amintind) de cele ce nu sunt, sunt aprobate cele ce sunt. Este însă adevărat că el cinstea pe tânărul cumpătat mai mult decât pe bătrânul destrăbălat, pe bătrânul dornic de învățătură mai mult decât pe tânărul neinstruit, pe săracul simplu mai mult decât pe lacomul instruit și pe laicul virtuos mai mult decât pe monahul leneș. Poate că aceste lucruri le socotesc jigniri cei care caută (cu orice preț) onorurile. Dar, afronturi (la dresa celor răi) conține și Scriptura. (De exemplu), Ioan (Botezătorul) zice celor ce veneau să fie învățați de el: "Pui de vipere, cine v-a arătat să fugiți de mânia ce va să fie?" (Luca 3, 7). Pavel, (se spune) în Faptele (Apostolilor), a zis arhiereului: "Te va bate Dumnezeu, perete vărui" (Fapte 23, 3). Mântuitorul, (de asemenea), a zis cândva iudeilor: "Neam viclean și desfrânat cere semn" (Mat. 12, 39). Cândva (a zis) tuturor Apostolilor: "O, nepricepuților și zăbavnici cu inima" (Luca 24, 25), iar cândva l-a numit pe Petru, Satana: "Mergi înapoia Mea, Satano, că sminteală îmi ești" (Matei 16, 23). (Și unde spui) că motivul pentru care s-au făcut reproșurile nu era atât de grav. Deci, să învățăm în tăcere, pentru că nu putem judeca pe cei duhovnicești. Aceștia nu reproșează pentru că urăsc, nici nu caută singurătatea pentru că se mândresc, ci săvârșesc toate cele folositoare din iubire. Din această cauză, toți aceia, pe care Sfintele Scripturi nu i-au prezentat ca deosebiți, au fugit și s-au depărtat de adunarea celor nepricepuți, pentru ca nu cumva, cu timpul, în virtutea obișnuinței, să se micșoreze ceva din virtutea lor sau să-și însușească ceva din răutatea acelorora. Sara mai întâi, a îndemnat pe bărbatul ei, Avraam, să îndeparteze de la căminul comun pe fiul sclavei sale, pentru că acela era foarte tânăr. Ea nu socotea un lucru foarte bun faptul (că acesta) avea să se joace cu fiul ei, pentru ca nu cumva, veselindu-se împreună, (fiul ei) să fie sustras de la obiceiurile și preocupările sale. Iacob, de asemenea, prin fugă, fiind trimis în Mesopotamia, își dobândește salvarea. Lot este îndemnat de către îngeri să plece dintre Sodomiții cei necredincioși. Apoi, Moise, precum am spus mai înainte, crescând mare, a renunțat (la privilegiul) de a se numi fiu al fiicei lui Faraon și s-a gândit să se despartă de tiran și de casnicii săi. (În același timp), a îndemnat pe cei care cugetau la fel să se îngrijească de plecare. Profeții, de asemenea, evitând mulțimea celor răi, au trăit adesea în (locuri) pustii. Despre aceștia, Sfântul (Apostol) Pavel zice: "Au răătăcit în pustiu și în munți, în peșteri și în crăpăturile pământului" (Evr. 11, 38). De altminteri, ei știau cât de ușor poate obiceiul să ducă în eroare pe cei ce-și duc viața împreună, că poate să-i ducă la aceleași (greșeli). Nu numai (îndelunga conviețuire) dar și contactul în sine este blamabil și otrăvitor și, pe lângă acesta, și rușinos. Căci cei ce de la natură nu se iubesc, nu pot fi împreună nici măcar pentru puțin. Căci cel asemenea celui asemenea îi este drag după cum s-a spus: "Orice ființă pe cel asemănător (ei) iubeste" (cf. Efes. 13, 19). Cel ce nu este asemenea (este privit) ca dușman și străin. Căci cine va convinge porumbelul sau turtureaua, care mănâncă grăunțe, să mănânce împreună cu ulii și cu corbii carnivori, iar gășca și cocorul ierbivor să stea împreună cu vulturii care înghit și oase? Ce legătură este între lumină și întuneric, între virtute și răutate, între cei buni și cei răi?

Diaconul: Cum (se face), însă, că Apostolul zice: "M-am făcut tuturor toate, iudeilor ca un iudeu, pentru ca pe iudei să-i câștig. Cu cei slabi m-am făcut slab, pentru ca pe cei slabi să-i dobândesc; cu cei ce n-au lege, m-am făcut ca unul fără de lege" (I Cor. 9, 20-21)?

Episcopul: Preabunule, această mărturie nu contravine celor spuse. Pentru că Pavel nu zice: M-am făcut nepăsător cu cei nepăsători, trâncănitor cu trâncănitorii, sau ceva dintre acestea, ci m-am făcut *ca și* aceasta sau aceasta, dar nu aceasta. Căci "ca și aceasta" nu este același lucru cu "aceasta". Acest lucru este ceea ce s-a zis sau s-a făcut de Apostol. Pogorământul său, chiar dacă n-a adus mare câștig, cel puțin n-a adus pagubă. "Căci m-am făcut iudeilor ca un iudeu, pentru ca pe iudei să-i câștig". Într-adevăr, el făcea parte dintre iudei și era tăiat împrejur; cum, deci, zice, (că s-a făcut) "ca un iudeu" și nu (spune că este) "iudeu"? (Spune că s-a făcut ca iudeu) pentru că s-a aflat deseori serbând sămbăta și ajungând împreună cu ei, dar n-a încălcat preceptele Mântuitorului. Pentru că prin legături strănse și conviețuire (voia) să-i atragă la o mai bună cunoaștere (a credinței creștine). Așa fac și medicii: ei nu sunt totdeauna cu bolnavii, nu se ocupă mereu de aceeași boală și nu se preocupă de aceleași pofte (ale bolnavilor). Or, acest mod de comportare trebuie să-l aibă dascălul: să nu zăbovească printre mulțimi, ci să stea (departe) liniștit și să caute să afle felul caracterului (fiecăruia), așa cum fac medicii pricepuți. Aceștia, îndeletnicindu-se îndelung cu cărțile, cunosc mai dinainte cauzele bolilor, ca și soluțiile care trebuie aplicate; de aceea, ei doar dintr-atâta se apropie de cei bolnavi, ca să afle suferința și să recomande medicamentul, iar nu ca să se joace sau să benchetuiască împreună cu ei. Căci profesiunea medicului nu (constă) în a sta la masă și a se juca împreună (cu cei ce vin la el), ci de a da sănătate celor bolnavi. Așadar, încetează, te rog, și nu tot pune întrebări despre aceleași (lucruri), pentru că virtutea nu va fi niciodată învinsă de blamul oamenilor cu gura neînfrântă, ci, mai degrabă, acceptă opinia mea și (pune-o) portar urechilor tale, ca să nu permită să pătrundă prin ele înlăuntrul lăcașului tainic orice cuvânt, care să tulbure mintea. Permite-mi să adaug cele ce lipsesc istorisirii, pentru că mă grăbesc să duc drumul meu până la capăt.

Atunci, Teodor a zis: Unde sunt episcopii care au fost trimiși cu ai noștri: Evisios, Paladius, Chiriac și Dimitrios? Avem o vagă veste că au fost exilați.

Episcopul: Dacă cele spuse de noi mai înainte despre fericitul Ioan îți sunt clare, îți voi povesti și despre cele ce m-ai întreat.

Cap. XX.

Diaconul: (În această privință) sunt așa de informat, ca și când aș fi fost prezent în acele locuri. Dovada suficientă a convingerii mele să-ți fie atenția (pe care am dat-o) celor ce ai spus; ecoul lor mi-a rămas în memorie și, poate, le voi așterne în scris cu cerneală pe pergament de bună calitate, în amintirea (oamenilor) generației noastre, spre folosul celor ce poftesc episcopie; pentru ca ei să fie asemenea lui Ioan sau asemenea vouă, care, (luptându-vă) pentru adevăr, ați căutat să egalăți drumul martirilor. În caz contrar să înceteze să poarte greutate care depășesc puterile lor și să îmbrățișeze viața laică, ce nu prezintă pericole. Pentru că este mai bine să încredințeze cărmacilor iscusiți corabia și, devenind pasageri, să se salveze, decât să preia locul căpitanului și nava să se piardă scufundându-se împreună cu încurcătura. Ne-ai povestit, deci, cele referitoare la fericitul Ioan: ce viață aspră a dus, cum s-a purtat în Biserică, în Antiohia și în Constantinopol; cum a fost promovat, cum i

s-au întins curse; toate (pe care) le-a gustat în acest timp, pe care i le-au provocat din belșug cei răi; ne-ai spus și cele referitoare la Porfiriu și Eunuchum al Efesului; (acum) spune-ne și cele ce au rămas (și anume): Care (dintre episcopii) care erau de partea lui Ioan au fost exilați și care au murit în închisoare? Pentru că este drept să-i pomenim spre întărirea zelului celor ce se află în viață. Căci, dacă în viața aceasta servitorii care sunt închiși, bătuți sau schingiuiți pentru stăpânii lor, se bucură de bunăvoința acestora și sunt eliberați, de cât mai mare bunăvoință și de cinste din partea Bisericii sunt vrednici cei care sunt pedepsiți pentru Hristos? Despre aceștia zice Apostolul: "Cu cei legați (ați fost) ca împreună-legați" (Evrei 10, 34), cu cei maltratați (ați fost) ca împreună maltratați, pentru că și ei fac parte din trupul (lui Hristos). De asemenea, zice psalmistul: "Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvincioșilor Lui" (Ps. 115, 6).

Episcopul: "Excelent ai vorbit. Așadar, ascultă. La început, s-a dus vestea că episcopii au fost aruncați în mare. (Ulterior) s-a spus, dacă acest cuvânt este adevărat, că au fost trimiși în exil, în ținuturi barbare îndepărtate, unde și acum sunt păziți de funcționari publici. Venind un diacon, care i-a însoțit (în exil), a spus că Chiriac al Emesei se află în fortăreața Palmira din Persia, la optzeci de mile dincolo de Edesa. Evlisios de Bosra, după cale de alte trei zile, a fost dus în fortăreața numită Misfas, aproape de Saracini. Episcopul Palladius este păzit în satul numit Syene, în apropiere de Blemnyum sau Etiopia. Dimitrios se află în (localitatea) Oasis, vecină cu Mazicus; căci sunt și alte (localități numite) Oasis. Serapion, însă, după calomniile nenumărate, dar nedovedite, după ce judecătorii i-au maltratat trupul cu cruzime, se zice că până la smulgerea dinților, a fost alungat în patria sa. Ilarie, bărbat sfânt și bătrân, a fost trimis în adâncul Pontului, plin de râni, (făcute) nu de judecător, ci de clerici; el care de optsprezece ani n-a gustat pâine și s-a hrănit numai cu legume și cu grâul fiert. Antonie s-a autoexilat în peșterile Palestinei. Timotei al Maronei și Ioan al Lidiei se zice că sunt în Macedonia. Rhodon al Asiei s-a dus în Mitilene. Grigorie al Lydiei se zice (că este) în Frigia. Verisson fratele lui Palladius, părăsindu-și Biserica de bună voie, s-a retras pe ogorașul său, pe care-l lucrează cu mâinile sale. Lambertius se zice că se află într-un sat din Lydia și că, ajutat de un oarecare Elevertos, s-a dedicat lecturii. Eugeniu este în patrie. Elpidius cel Mare, al Laodiceii Siriei, împreună cu Pappus — se împlinesc trei ani de când n-au coborât scara casei lor — se îndeletnicesc cu rugăciunile. Heralie Efesenul a fost închis de patru ani într-o temniță din Nicomidia. Ceilalți episcopi care erau de partea lui (Ioan), unii, pierzându-și orice speranță, au intrat în comuniune cu Atiicus și au fost mutați la alte Biserici; alții, însă, s-au ascuns. Se zice că Anatolie este în Galia. Cât despre preoți, unii au fost alungați în Arabia și Palestina; Tigrios a fost alungat în Mesopotamia; Filip a fugit în Pont și (acolo) a murit. Teofil se află în Paflagonia; Ioan, fiul lui Aithrios, a întemeiat mănăstire în Cezareea. Pe Ștefan cel exilat în Arabia, l-au răpit isaurii de la (slujbașii) publici și a fost trimis în (regiunea) Taurus. Se zice că Salustius este în Creta. Filip monahul, preotul școlilor, am auzit că este bolnav în Campania. Sofronie diaconul se află în temniță în Tebaida. Pavel diaconul ajutorul economului, se zice (că este) în Africa. Alt Pavel, (diacon) al Bisericii Anastasia, este în Ierusalim. Elladius, preotul palatului, își duce viața pe ogorașul său în Bitinia. Mulți se ascund în Constantinopol. Însă alții (s-au dus) în patria lor. Sfântul episcop Silvanos este în Troia, unde își duce viața pescuind. Ștefan monahul, care a

dus epistolele la Roma, pentru acest lucru a fost bătut și aruncat în temniță timp de zece ani. Propunându-i-se comuniunea (cu dușmanii lui Ioan) iar el neacceptând-o, i s-au rupt foarte tare cu gheara coastele și pieptul — eu am fost martor ocular al acestor fapte, — dar prin grija lui Hristos a fost salvat, poate pentru alte lupte, și după zece luni de tratament a fost exilat în Pelusium. Un soldat oarecare din provincie, (care se afla) la școala palatului, fiind acuzat că este simpatizant al (episcopului) Ioan, după (ce i s-au aplicat) răni de multe feluri și răcluire atroce, a fost exilat în Petra. Un servitor al preotului Elpidius a fost plătit, se zice, cu cincizeci de monazi ca să-l asasineze pe Sfântul Ioan. Surprins că are trei săbii asupra sa, el a rănit grav pe șapte dintre cei ce l-au prins: patru (au murit) îndată și au fost înmormântați, iar ceilalți trei au fost îngrijiți timp îndelungat și (așa) au fost salvați. (Curios, însă, că) ucigașul a fost achitat. Fericitul Eutropius, (bărbat) neîntinat cu femei, cantor, a fost lovit și zgâriat cu gheara atât de violent pe coaste și pe față, încât și sprâncenele i-au fost smulse; în cele din urmă i s-a turnat ulei (fierbinte) din torțe peste oasele goale și, dându-și duhul pe calul de tortură, a fost îngropat în miezul nopții de către clericii care au făcut aceasta. Dar Dumnezeu a descoperit moartea sa, în viziunea psalților, din cauză că patima era asemănătoare cu a Mântuitorului. Diaconul care a venit de la episcopi, a povestit că conducătorii militari care i-a dus în exil, i-au torturat atât de mult, încât aceștia se rugau să vină moartea, și refuzau să mai trăiască. Banii de cheltuială le-au fost luați de către unul (dintre aceștia) și împărțiți între ei, iar ei au fost aruncați pe niște mărtoage, drumul (rezervat) pentru două zile l-au făcut în una; intrau (în orașe) scara târziu și dis-de-dimineață ieșeau, încât stomacul nu mai primea alimentele (ce li se ofereau). Cât despre cuvintele urâte și de neexprimat, (de acestea) nu făceau economie. Lui Paladius i-au luat servitorul și l-au forțat să scrie plângere (împotriva lui). Pe Dimitrie, însă, unul dintre cei care-l duceau atâta la chinuit, că a ajuns noaptea târziu în Byzium. Acel (soldat), îndată a fost cuprins de dureri în tot trupul și a murit, pentru ca toți cei ce cinstesc pe Dumnezeu să știe (că aceasta este) pedeapsa pentru insulte. Acest fapt — a povestit soldatul care a fost cu el — i l-a prezis Paladius, spunându-i: vei muri lamentabil. (Episcopilor) nu le era permis să se apropie de Biserici și de grupul (creștinilor), ci (însoțitorii) se opreau fie la hanuri, unde era multime de prostituate, sau în sinagogile samarinenilor sau ale iudeilor; mai ales în Tars, unde fiind forțați de împrejurări, au cugetat la lucruri la care nu se gândiseră mai înainte. Astfel, unul dintre episcopi a zis: De ce să fim triști? Nu cumva depinde de noi (să hotărâm) unde rămânem sau să acționăm greșit din proprie inițiativă ca să fim condamnați? Sau nu știți că toate s-au întâmplat și se vor întâmpla pentru ca Dumnezeu să fie slăvit de către toți? Câte dintre aceste desfrânate care au uitat pe Dumnezeu sau poate nici nu l-au cunoscut, văzându-ne pe noi astfel, vor căpăta frica lui Dumnezeu și se vor întoarce către calea cea bună? În nici un caz nu vor aluneca spre mai rău. Nu este puțin lucru pentru un suflet rațional. Chinuit (de patimă) să se înfrupte din parfumul curățeniei morale, cum spune (Pavel) interpretul (Scripturilor), cel care a îndurat toate acestea (din partea dușmanilor dreptei credințe): "Suntem lui Dumnezeu bună mireasmă a lui Hristos între cei ce se mântuiesc și între cei ce pier" (II Cor. 2, 15), "pentru că ne-am făcut privești lumii și îngerilor și oamenilor" (Cor. 4, 9).

În atâta (grad) de cruzime au ajuns episcopii locului, (care erau) în comuniune cu Teofil, în tot orientul, spunea monahul care a venit, încât unii dintre ei nu

numai că n-au arătat convenita omenie, dar (au încercat) cu daruri să convingă pe comandantul militari să-i scoată (cât) mai repede din cetățile lor. Cei care au făcut acest lucru sunt: (episcopul) Tarsului și al Antiohiei, Evloghios al Cezareei Palestinei, dar, înaintea tuturor, (episcopul) Ancirei și Ammonius de Pelusium; (aceștia), în parte prin daruri, în parte prin amenințări, au sălbăticit și mai mult împotriva lor pe soldații care îi duceau, încât (aceștia) nu mai permiteau nici laicilor, care se ofereau, ca să-i primească. (Aceștia făceau) întocmai cum făcea un episcop, despre care scrie fericitul Ioan Gaius; căci ospitalitatea lui Gaius, îl îndeamnă să nu imite pe episcopii vicleni. Cuvântul (lui Ioan) sună așa: "(Preotul), către Gaiu cel iubit, pe care îl iubesc întru adevăr. Iubitule, mă rog să ai spor în toate și să mergi bine cu sănătatea, precum bine mergi cu sufletul. M-am bucurat când au venit unii (frați) și mi-au povestit că umbli întru adevăr și că ai găzduit pe sfinți. Mai mare bucurie decât aceasta nu am" (III Ioan 1-4). Și adaugă după acestea: "Am scris Bisericii, dar Diotref, cel care ține să fie cel dintâi dintre ei, nu ne primește și ne defăimează cu vorbe urâte; și, nemulțumindu-se cu acestea, el nu primește (nici) pe frați, iar pe cei care vor (să-i primească) nu-i lasă și-i dă afară din Biserică". Apoi, îl îndeamnă, zicând: "Iubitule, nu urma răul, (ci binele). Cel care face bine, din Dumnezeu este, (iar) cel ce face rău n-a văzut pe Dumnezeu" (III Ioan 9-11). Am menționat tot textul vechii răutăți, pentru ca să arătăm felul de a fi al Diotrefilor de acum.

Am lăudat și admirat pe piscopii Capadociei Secunde, ca (pe unii care) au suferit mult și (au vărsat) lacrimi cu episcopii exilați, îndeosebi pe preablândul (episcop) Teodor de Tyana și pe Bosporium de Colonia, care de petruzeci și opt de ani era episcop, și pe Serapion de Ostranchinon, care de patruzeci și cinci de ani era în slujba episcopiei.

Devenind câtva timp mut de indignare, (în cele din urmă) Teodor a zis: deci, ce vom zice, Părinte, despre acestea? Oare, nu cumva este ceasul de pe urmă și apostasia? După Pavel, (ceasul de pe urmă) prin acestea începe. (El zice: "Ziua Domnului nu va sosi până ce...") se va da pe față omul nelegiurii, fiul pierzării" (II Tes. 2, 3). Pentru că faptul că cei răi o duc bine, că săvârșesc acestea, că dăinuie și sunt tari, iar cei buni sunt strâmtorați și prădați, mă face să mă tem că acel (ceas) se apropie.

Episcopul: Într-adevăr, preaînțelepte , sfârșitul este aproape, precum s-a zis: "Copii, este ceasul de pe urmă" (I Ioan 2, 18). Conform și cuvântului: "A ieși stăpânul la ceasul al unsprezecelea să tocmească lucrători în via sa" (Mat. 21, 1 și 6). Ora cea de pe urmă din cele douăsprezece este (deci) ultima. Iar dacă, înainte cu patru sute de ani s-a zis de Apostol (că omenirea se afla în ceasul) cel de pe urmă, cu atât mai mult (trăim acele vremuri) când se întâmplă toate (acestea). De altfel, asemenea lucruri s-au întâmplat, cu îngăduința Domnului de la început, pentru întărirea sfinților. (Atunci, la început) diavolul i-a cerut (pe Apostoli de la El), după cum zice Mântuitorul: "Simone, Simone, iată, satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu; iar Eu M-am rugat pentru tine, să nu piară credința ta" (Luca 22, 31-32). Desigur că nu doar pentru Petru s-a rugat Iisus, ci pentru toți care au credința lui Petru, nimic altceva însemnând ciurul, decât viața pământească, plină de plăceri și dureri, prin care ca prin niște găuri cad cei pământești, (merg) la iad și se separă (de cei duhovnicești), care sunt grâul cel hrănitor, (care rămâne în ciur). Unii se separă ca (neghina), printr-o gaură, prin lăcomie. "Dumnezeul lor este pântecele" (Filip 3,

19). Alții (se separă) satisfăcându-și plăcerea; despre ei zice profetul: “Au fost rătăciți de duhul defrânării”. (Nu vă amăgiți), “nici defrânații, (nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu” (II Cor. 6, 9 și 10). Alții (se separă) prin iubirea de arginți; (este vorba despre) aceia care s-au logodit cu consoarta idolatriei. Alții (se separă) prin mânie și furie; (este vorba despre) cei care au iubit întunericul îngrozitor, despre care zice (Apostolul) Ioan: “Cel ce urăște pe fratele său este în întuneric până acum” (I Ioan 2, 9), căci zice (autorul) Proverbelor: “Mânia pierde chiar și pe cei înțelepți”. Alții (se separă) prin nepăsare și prin uitare; (aceștia) nu stăruie în trezvia sufletului și nu se roagă și (adeveresc cuvântul): “Lâncezit-a sufletul meu de nepăsare” (cf. Ps. 118, 28). Pe alții, certându-i Cuvântul, zice: “Vai vouă, celor ce v-ați pierdut răbdarea; ce veți face când vă va cerceta Domnul?” (Ecles. 2, 16-17). Alții (se separă) prin nesăbuita dorință de a fi slăviți; despre aceștia zicea Psalmistul: “Dumnezeu a risipit oasele celor ce plac oamenilor” (Ps. 52, 7). Alții (se separă) prin aroganță și prin înfumurare, adică prin mândrie; pe aceștia îi mustră profetul ca trădători: “Cei mândri m-au batjocorit peste măsură, dar de la Legea Ta nu m-am abătut” (Ps. 118, 51). Fiecăruia din aceste rele îi urmează multe (altele): îngâmfării — invidia, lăcomia, ura; lipsei de libertate în cugetare — minciuna; mândria — aprinderea și furia, insultele și invidia; desrâului — uitarea, lipsa de teamă, lenea, lipsa zelului, pierderea nesăbuită a timpului; slavei deșarte — curiozitatea, primirea de daruri, pompa, prefăcătoria, înșelăciunile; mândriei — îndrăzneala nesăbuită, lipsa de îndurare, faptele necurceni, ieșirea din minți; alteia, altele, — ca să nu mai împovăram cuvântul —, pentru că (ceea ce trebuia) s-a demonstrat deja prin cele ce s-au spus. Dar, fiecăreia dintre aceste rele, Dumnezeu a opus o virtute. (De exemplu): destrăbălării, casticitatea; lăcomiei, cumpătarea; sgârceniei; dreptatea mâniei, blândețea; tristeții, bucuria; uitării, ținerea de minte; lipsei de răbdare, răbdarea; lipsei de chibzuință, chibzuința; lașității, bărbăția; slavei deșarte, smerenia; alteia, alta; iar tuturor (relelor le-a opus ca antidot Sfânta) Scriptură; numai trufiei nu i-a contrapus o virtute, din cauza enormei răutăți (pe care o conține), dar s-a contrapus Dumnezeu pe Sine Însuși, după cum s-a zis: “Dumnezeu stă împotriva celor mândri” (Iac. 4, 6). De altfel, și profetul zice, implorându-L: “Ridică mâinile Tale împotriva mândriei lor, până la sfârșit” (Ps. 73, 4). Și iarăși: “Răsplătește răsplătirea celor mândri” (Ps. 93, 2), căci după cum fiecare pom se cunoaște după roade, după cum Domnul Însuși a zis: “După roadele lor îi veți cunoaște” (Mat. 7, 16), tot așa (se cunoaște) fiecare dintre oameni fie că este sfânt, fie că (doar) se zice (sfânt). Într-adevăr, nezdruncinată este propășirea celor răi; (dar acest lucru se întâmplă) pentru că Dumnezeu are îndelungă răbdare cu ei (pentru a veni la pocăință). Căci aceasta este voia lui Dumnezeu, ca, văzând încercările sfinților, acest fapt să fie spre mângâierea noastră, a celor ce suferim acum. Primul fiu al răbdării, Iov, după (ce a suferit atât de) multe, ce zice? Făcând aluzie la nevinovăția sa, (zice): “Oare plângerea mea se îndreaptă împotriva unui om? Atunci de ce să nu mă mânie? Uitați-vă la minc, mirați-vă și puneți mâna la gură. Căci, cand mă gândesc, mă îngrozesc și durerile cuprind carnea mea. Pentru că ticăloșii trăiesc și ajung la bătrânețe în bogăție? Urmașii lor se ridică voinici în fața lor și odraslele lor dănuiesc sub ochii lor. Casele lor stau nevătămate, fără teamă, și varga lui Dumnezeu nu stă deasupra lor. Vitele lor nu fată înainte de vreme, sunt păzite de arșiță și, având în pântec, nu înșeală. Copii lor zburdă ca oile și odraslele lor dănuiesc împrejur. Ei cântă din

tobă și nu din harpă și se desfată la sunetele flautului. Își isprăvesc zilele în bunătați și coboară împăcați în împărăția morții. Și tocmai ei zic Domnului: "Depărtează-te de noi! Nu vrem să cunoaștem căile Tale" (Iov, 21, 4 -14). La fel ca acesta zice blândul cântăreț al judecăților divine: "Mila și judecata Ta îți voi cânta Doamne" (Ps. 100, 1)... "Cât de bun este Dumnezeu cu Israel, cu cei drepti la inimă. Iar mie, puțin a fost de nu mi-au alunecat picioarele, puțin a fost de nu s-au poticnit pași mei" (Ps. 72, 1-2). De ce? Pentru că am devenit gelos pe cei fără de lege, văzând pacea celor păcătoși. Și iarăși, faptele lor condamnându-le, zice: "Boii lor sunt grași, oile lor, cu mulți mici, umplu drumurile când ies. Cămrile lor sunt pline și dau una în alta. Fiicele lor sunt înfrumusețate, împodobite ca și chipurile templului" (Cf. Ps. 143, 14, 13, 12). Dar și reaua lor armonie și pace admirându-le, adaugă: "Nu este strigare în ulițele lor, nici gard căzut la casele lor" (Ps. 143, 14). Apoi, dezaprobând opinia greșită a multora, zice: "Au fericit poporul, căruia (i-au fost date toate) acestea". Și adăugând: "Dar (cu adevărat) fericit este poporul căruia Domnul, Dumnezeul lui Iacob îi este în ajutor". Dar, pentru ca nu cumva, oprindu-ne aici cu mărturiile, cuvântul neterminat să fie vulnerabil, ascultă în continuare pe Avacum, care, indignat de acestea, își bate pieptul și zice: "Până când, Doamne, voi striga din pricina silniciei și nu mă vei auzi?" (Avacum 1, 2); pentru că el a numit nedreptățile (făcute) altuia (drept) ale sale. Și, fiind iubitor de frați, adaugă: "Striga-voi către Tine și nu mă vei mântui. De ce mi-ai arătat osteneți, dureri și să văd mizeria și impictatea? Împotriva mea s-a făcut judecată și judecătorul ia mită. De aceea legea este încălcată și judecata nu este dusă până la capăt, pentru că cel fără frica lui Dumnezeu are putere peste cel drept" (cf. Iov, 17, 9). În același duh, Ieremia, cel mai milostiv dintre sfinți, se mira de toate acestea și striga: "Drept ești, Doamne, și înaintea Ta mă voi apăra. Despre judecată vreau să vorbesc către Tine, Doamne. Pentru ce calca necredincioșului este cu izbândă și pentru ce toți călcătorii de lege sunt în fericire? Tu i-ai sădit și ei au prins rădăcini, au crescut și au făcut roade. Tu ești aproape numai de buzele lor, iar de inima lor ești departe" (Ierem. 12, 1-2) Asemenea cu acesta, înțeleptul profet Sofonie (mai bine zis Maleahi), muștrând pe cei ce eleveteau providența și pe sfinți îi socoteau a fi de plâns, zice din partea Domnului: "Aspre sunt pentru Mine graiurile voastre", zice Domnul. Iar voi grațiți: "Ce am spus împotriva Ta?" Și mai ziceți: "Este trudă zadarnică să slujim pe Dumnezeu și ce câștig vom avea din paza poruncilor Sale și să umblăm cu rugăciuni înaintea Domnului Savaot? Dar iată că acum noi îi fericim pe cei străini. Și propășese cei ce săvârșese fărădelegea, ba chiar s-au ridicat împotriva lui Dumnezeu și au scăpat. Acestea grăiesc cei ce se tem de Domnul, fiecare către semenul său" (Maleahi 3, 12-16). La acestea, altele asemănătoare adaugă Pavel, predicatorul dreptei credințe: "Iar oamenii răi și anăgitori vor merge spre tot mai rău, rățâcind pe alții și rățâciți fiind ei înșiși" (II Tim. 3, 13). Apoi: "Dumnezeu ne-a arătat pe noi, apostolii, ca pe cei de pe urmă (oameni), ca pe niște osândiți la moarte, fiindcă ne-am făcut priveliște lumii și îngerilor și oamenilor... Până în ceasul de acum flămânzim și însetăm, suntem goi și suntem palmuiți și pribegim și ne ostenim lucrând cu mâinile noastre". Apoi enumeră suferințele trupești: "Ocărâți fiind, binecuvântăm; prigoniți fiind, ne rugăm; am ajuns ca gunoii lumii, ca măturătura până astăzi" (I Cor. 4, 9-13). Dumnezeu, care este bun și drept, desfășurând lumea întocmai unui stadion, pe noi ne-a făcut, în baza unor rațiuni ascunse (nouă), liberi; acționând asupra lucrurilor din proprie inițiativă,

(suntem datori) să dăm seama (de faptele noastre), după cum și Legea (Vechiului Testament) zice: "Pus-am înaintea feței tale viața și moartea; alege ceea ce vrei" (Ecles. 15, 17). Nu este momentul acum să (întrebăm și) să spunem de ce a pus (înainte cele două căi). De-alfel, nici n-ar fi fost înțelept ca noi să ne aflăm neclintii, să nu ne stea înainte lupte și să (le) învingem prin cuget, imuabilitatea se potrivește doar lui Dumnezeu.

Diaconul: Într-adevăr, bine și înțelept ai răspuns, Părinte, luminând sufletul celor prezenți, care de multe ori se poticnesc în aceste (probleme) pentru că nu cunosc (Sfintele) Scripturi. Biserica, de mult timp, a fost loc de exercițiu (spiritual); ea ne arată că laureații ei, bărbați și femei, n-au mâncat în zadar trupul lui Hristos. Ne întristează însă dezordinea de la voi, și distrugerea Bisericilor.

Episcopul: Te admir, Teodore, pe tine, care ești cel mai cinstit dintre bărbați, care, după ce admiți folosul (luptei spirituale), iarăși vorbești de cele contrare. Fericindu-ne ca (pe unii) care (am învins și) suntem încununăți, ne compătimește ca (pe unii) care suntem căzuți (la pământ), pentru faptul că am fost lipsiți de Biserică. Îmi pari asemenea țăranilor care privesc (jocurile) Olimpice. Ei privesc cu plăcere premiile, dar plâng, stârnind milă, văzând pe luptătorii răniți. Eu cred că este mai bine să cutreier văi, păduri și mări alături de adevăr, decât să mă bucur de bunăstarea care astăzi este socotită slavă și să fiu supus minciunii. Având adevărul, voi avea totul; căci toate sunt rōadele lui. Fiind, însă, în minciună, nici pe mine nu mă am, pentru că nu mai sunt al lui. Având adevărul, nu (încamnă că) vreau să-l am, simplu, ca pe o stăpână, sau roabă, sau vecină, sau soră; (vreau să-i am), dacă este posibil, ca logodnică, să mă bucur de plăcerea (ce-o inspiră prezența ei), s-o moștenesc și să devină consoarta mea. Fiind fiica (celui ce) cu adevărat este adevărul, logodnicul ei (trebuie) să fie la înălțime. Cine are (adevărul) este plin de forță, reîntinereste, nu îmbătrânește, nici nu se ofilește, ci are zelul mai fierbinte decât focul; cuvântul mai ascuțit decât sabia, viața mai ușoară decât a vulturului; ci aleargă neobosit spre studiul (Sfintelor) Scripturi, cum aleargă spre mama care-i poartă de grijă. Înflorește continuu, nu este stăpânit de tristețe, nu se teme, saltă de entuziasm, nu urăște pe nimeni, are milă de cei ce folosesc rău această viață, fericește pe cei ce se mulțumesc cu ceea ce au. Despre acești (clerici) zice Apostolul: "Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluit, pentru ziua răscumpărării" (Efes 4, 30); într-adevăr, întristează pe Duhul cel sfânt acela care îi arată spatele prin neglijență. Dar oare să le amintesc pe toate? (Cel care are adevărul) merge cu curaj la moarte și pe nimeni nu întristează, în afară de demoni și de cei apropiați lor. A avut timp destul, pentru că nu și-a cheltuit cilele în răutăți; a dublat talantul care i s-a dat și, astfel, în puține zile, el a primit atâta dobândă, ca și când ar fi zăbovit aici mulți ani. El nu scrie testament cu (bunurile sale) materiale; viu fiind, el a înțeles să le împrăștie (pe acestea), dându-le celor ce aveau nevoie de ele. Moartea bate la ușa (cortului său) trupesc. Strigând, vin îndată, el cântă: "Vai mie, că pribegia mea (atâta) s-a prelungit" (Ps. 119, 5); (spune aceasta gândind ca nu cumva Stăpânul care l-a trimis să-i reproșeze că, lenevindu-se, a venit. În cele din urmă, însă, fiind eliberat de trupul cel mult chinuit, (trup) asemănător unui adăpost stricat care amenință cu căderea, se bucură; și, îndreptându-și urechea către (Mântuitorul), îl va auzi spunând: "Bine, slugă bună și credincioasă" (Mat. 25, 21) și celelalte. (Deci), mulțimea cuvintelor (mele) să-ți fie ție dovadă a celor spuse: "căci gura vorbește din prisosul inimii" (Mat. 12, 34).

Iar cel ce conviețuiește cu minciuna are viața tulbură. Când se bucură peste măsură de înmulțirea banilor, de o glorie mică, de prietenia unei destrăbălate, de nenorocirea dușmanilor; când se întristează până la moarte, visând schimbări (de situații) și incertitudini, noaptea neavând somn sau având somn urât, bănuind chiar din partea (prienilor) apropiați, neavând încredere în nimeni, nici în sine, și (considerându-i) pe toți mincinoși. Un astfel de om este fricos ca un iepure, obraznic ca un porc, mincinos ca un cameleon, înșelător ca o potârniche, fără milă ca un lup, sălbatic ca un șobolan; (un astfel de om) este propriul său dușman, este invidios peste măsură și nu simte ca el să pătimească rău. A bătut moartea? Dă totul să (mai) rămână puțin, pentru că îi este dragă viața. Timpul care i s-a dat a fost cheltuit în zadar; dinarul nu l-a dublat, nici nu l-a păstrat întreg. "Tremură continuu ca o frunză și nu vrea să îmbătrânească, deși are apucăturile bătrânilor care delirează. Se teme de moarte ca de Dumnezeu; pentru el, Dumnezeu este lumea văzută. Și ce (mai face)? Se face palid, tremură de frică, este neliniștit. Luând-o înaintea judecării lui Dumnezeu, el se pedepsește singur. Conștiința îl chinuie fără milă, aducându-i aminte de fiecare greșală în parte, încât pățește mai grav decât cei ale căror trupuri sunt biciuite de răni. Se pleacă slugarnic în fața puternicilor zilei, lingușește pe oameni în chip rușinos și în loc de un Domn are mii de stăpâni, (numai) ca să nu slujească adevărului. Vrea să fie temut, dar se teme de toți. Acestea ți le-am spus noi, după a noastră putere. Iar dacă cineva îți va relata (aceleași lucruri) mai exact și mai elegant, corectând slăbiciunile noastre, cu plăcere noi îl vom accepta ca pe unul care îndreaptă și este însuflețit de iubirea fraterească și îi vom mulțumi Mântuitorului pentru toate. Acum, însă, spune-mi și tu scopul sinodului apusean și peccu- iește-mi cuvintele dacă ți-au plăcut și dacă îți sunt de folos:

După ce a încetat să povestească, a zis Teodor acestea: "Fie ca Domnul să-ți dea ție, celui ce atât de clar ne-a expus acestea, și care te-ai ținut departe de comuniunea cu aceștia, să afli milă în ziua aceea. Fie ca Domnul să-și amintească de toată jertfa lui Ioan, că până la moarte n-a cedat."

Scopul Bisericii Romane este ca niciodată să nu fie în comuniune cu episcopii orientali, îndeosebi cu Teofil, până ce va da Domnul să aibă loc un sinod ecumenic, care să judece mădularele cele putrede, pe cei care au săvârșit acestea. Căci chiar dacă a adormit fericitul Ioan, adevărul, în legătură cu care se face cercetarea, trăiește. Ah, de-aș întâlni pe cei care au săvârșit astfel de lucruri în Biserică, le-aș zice în față: Unde este preoția? Unde este sfințenia? Unde este firea blândă și accesibilă (a episcopului)? Unde sunt poruncile Mântuitorului? Și anume: "Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, (lasă darul tău acolo înaintea altarului și) mergi întâi și te împacă cu fratele tău, și apoi, venind, adu darul tău" (Mat. 5, 23-24). Unde este (cuvântul): "dacă cineva pământuiește obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt" (Mat. 5, 39). Unde este studiul Scripturilor, acel loc: "Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună" (Ps. 132, 10). Unde este (cuvântul): "Frații în nevoi s-au arătat folositori" (Prov. 17, 17). De ce ați răsturnat (cuvântul): "Frate ajutat de frate este ca o cetate tare" (Prov. 18, 19). (Iar) frate de frate calomniat sau jefuit este ca o cetate fără ziduri și de plâns. Așadar, ce lucru de neiertat ați urmărit o, (voi) care nu o dată, ci de trei ori sunteți nenorociți? Pentru care motiv nu ați ezitat să veniți împotriva lui, ca împotriva unui dușman, și să-l ucideți? Cum de v-a venit să vă sălbăticiți așa unii împotriva altora? De unde atâta schimbare, încât treceți de la

blândețe la cruzime și sălbăticie? Mă mir și sunt uimit de această schimbare, văzând că din cauza aceasta toate sunt atât de răvășite. De ce, mânați de atâta obrăznicie, ați insultat și distrus pântecele care v-a purtat, Biserica lui Dumnezeu, care v-a alăptat și v-a crescut? Cu voi se împlinesțe (cuvântul) profetului: "A urmărit cu sabia pe fratele său și pântecele (plin de rod) l-a nimicit" (cf. Amos 1, 11). Acel pântece roditor asupra căruia, venind Cuvântul divin și mântuitor, v-a semnat pe voi și pe Ioan și v-a sădit spre lucruri bune și folositoare. Dar, în loc ca voi să vă îngrijiți de cele ce se cuvenea, ce-ați pățit că nu v-ați gândit, cel puțin în cele din urmă, să vă calmați și liniștiți? Zidiți, deci, cu nevoia susținerii reciproce, de ce n-ați luat în seamă harul? Nu numai că n-ați ușurat ostelile (fratelui), ba chiar l-ați și respins. Și ați rupt înrudirea (între voi). Zice profetul: "Oare nu este un singur părinte pentru noi toți? Oare nu ne-a creat pe noi un singur Dumnezeu? (Mat. 2, 10). Dar îmi veți spune: (Ioan) a păcătuit față de lege. (Întrebare): Față de care? pe care voi ați călcat-o în picioare și ați zdrobit-o? Unde este legea firii, care îndreaptă cu blândețe? De ce, făcând abuz de lege, vă purtați ca dușmani; persecutați pe cine vreți și faceți lucruri absurde și demne de dușmani? Cât de bine ar fi fost, întrucât sunteți împreună (în același trup al lui Iristos) și participați la aceeași masă (euharistică), să vă comunicați reciproc sfaturile bune spre bucuria și plăcerea Tatălui vostru: Căci virtutea copiilor și armonia dintre ei este foarte plăcută părinților, (care) nimic altceva nu doresc de la copiii lor, decât acest (lucru). Știi bine că prietenia și bunăvoința nu se țin prin altceva decât (prin) a te strădui și a face tot ceea ce place Tatălui, (celui ce este) cauza nașterii, creșterii și conservării (noastre). Pe acesta disprețuindu-L voi, ați prins războaie în Biserică, precum zice și profetul: "Ei au întins capcane în casa lui Dumnezeu" (Osea 9, 8), în loc să se încurajeze și să se îndemne; și, lucrând împotriva cugetului Tatălui, provoacă războaie neîmpăcate între ei. Aduă (că acest lucru) supără foarte tare pe Dumnezeu și pe toți cei ce se apropie de El, pe fiii Lui — frații noștri — îi mișcă și nu-i lasă să tacă; căci (lui Dumnezeu) nu-i este indiferent folosul copiilor (Săi). Suportă cu greu nebunia voastră și opresiunea (făcută) celor nedreptățiți: De aceea, nu consideră că este drept să rămâneți nepedepsiți și acest lucru a și început. (De v-ar lăsa nepedepsiți), acest lucru n-ar fi potrivit pentru el, iar pentru voi n-ar fi de folos. Boala voastră este insuportabilă; de aceea, îngrijirea (nu trebuie să se facă) la întâmplare. Multă nesimțire și insensibilitate iese în evidență (din faptele voastre). (V-ați pornit împotriva) fraților voștri cei adevărați, a colegilor — pe lângă acest lucru și aliați, a celor ce sunt părtași la aceeași masă, casă și neam; până într-atâta ați arătat ură, că i-ați îndepărtat din hotarele (țării) lor, din casa comună și i-ați alungat departe, făcându-i fără cetate și fără casă. În plus, pe cât v-a stat cu putință — dată fiind marea voastră cruzime — ați făcut ca refugiul să nu fie pentru un anume timp, ci să fie nesfârșit. Prin ceea ce ați făcut acestora și fericitului Ioan, ați respins o veche ură (pe care), întocmai ca pe o sabie ascuțită, ați slobozit-o împotriva lui. Ați adoptat ura în locul învățurii celei adevărate, aruncând oprobriu asupra Bisericii, spre indignarea ascultătorilor. Acestea (fie spuse) acelora, cărora Domnul, milostivirea și iubirea Lui de oameni, le va răsplăti după faptele lor.

Iar ție, fericite Ioan, din ce cuvinte, ce coroană îți voi împleți și aduce, după ce voi ieși din stadionul (acestei victii), fără a mă teme că nu te-am lăudat (după cuviință)? Pentru că tu (ai trecut dincolo), scăpând de furtună! Oare nu din acele florițele ale legii mozaice, pe care ni le-a lăsat (Moise) cel care a binecuvântat pe

Iosif, cel plin de viață, și pe Levi, preotul cel contemplativ? (Într-adevăr) în tine îi văd (întruchipându-se) pe amândoi. (A zis Moise seminției lui Iosif): “Să binecuvânteze Domnul pământul tău cu (darurile) cerului și cu roua și cu izvoarele adâncului celui dedesubt, cu roade alese (din cele pe care le face să) crească soarele și cu (cele mai bune) roade care odrăslesc în fiecare lună; și cu (cele mai) alese din câte dau mulțimii cei vechi și cu (darurile alese) ale darurilor celor veșnice (și cu darurile cele alese) ale pământului și ale celor ce-l umplu. Binecuvântarea Celui ce s-a arătat în rugă să vină peste capul lui Iosif — și a celui ce este asemenea lui — pe creștetul celui dintâi dintre frații săi! Frumusețea lui să fie ca a taurului (întâi născut) și coarnele lui să fie ca și coarnele bivolului; acestea va împunge popoarele toate până la marginea pământului” (Deut. 33, 13-17). Apoi lui Levi, și oricui îl imită, i-a zis: “Dați lui Levi dovezile (sfințeniei lui) și (semnul) adevărului; (dați-le) lui, bărbatului celui sfânt, pe care l-au încercat cu încercarea la apa contrazicerii. Celui ce zice tatălui său și mamei sale: nu te-am văzut; pe frații săi nu i-a cunoscut, (dar) a păzit cuvintele Tale și Legământul Tău l-a ținut; Celui ce (a arătat dovezile) dreptății Tale lui Iacob și legea Ta lui Israel. El va pune totdeauna tămâie la sărbătoarea Ta, pe altarul Tău. Binecuvântează, Doamne, puterea lui, și lucrurile lui primește-le; lovește coapsele celor ce se ridică împotriva lui, iar cei ce-l urăsc pe el să nu i se poată împotrivi” (Deut. 33, 8-11). Eu, adăugând, aș zice: Să nu fie rușinați, (Doamne) Iisuse Hristoase, cei care-L iubesc pe El, căci a Ta este puterea în vece, Amin.

Episcopul: Și acest (cuvânt), pe care, tu, Teodore, cel ce scurtează sensurile, îl pui înainte din comoara minții (tale), este dovadă a înțelepciunii, după cum Mântuitorul a zis: “Orice cărturar cu învățăturile despre împărăția cerurilor este asemenea unui om gospodar, care scoate din visteria sa (lucruri) noi și vechi” (Mat. 13, 52). “Vechi”(sunt) documentele înțelepciunii omenești, iar “noi” sunt cuvintele Sfântului Duh. Din ambele părți tu ai scos (ceea ce se cuvenea). Din înțelepciunea Ta a trebuit să spui cele ce se cuveneau păcătoșilor, iar din binecuvântarea lui Moise (a trebuit) să împletești coroana cuvenită lui Ioan, care, slujind preoției cu atâta devotement, (cu adevărat) n-a cunoscut nici tată, nici mamă, nici rudenie, ci numai pe cei care slujeau îndrăgostiți de cuvântul (Domnului). Cei care, însă, în vremea noastră, par a fi episcopi, neamul (acesta) de lut, au schimbat (sensul slujirii, urmărind) profitul, funcțiile și demnitățile au încălcat legea care spune: “preoții să nu-i dea pe fiii lor căpeteniilor și celor ce au trecut înaintea împăratului” (cf. Lev. 18, 21). Aceștia i-au terminat pe (bărbații) duhovnicești, prin curse, necazuri, (prin acțiunile) paznicilor și prin exil. Au socotit că prin acestea umilesc pe prietenii virtuții, despre care Domnul a zis: “Vor veni zile în care se va crede că cei ce văucid aduc slavă lui Dumnezeu” (Ioan 16, 2). Se înțelege că n-a spus (aceste cuvinte) despre păgâni, pentru că ar fi zis (aduc slavă) zeilor, cuvânt prin care sunt desemnați mai mulți și nu (Dumnezeul) cel unic. Dar, întrucât este pomenit Dumnezeu, (desigur că) sunt desemnați (aici) cei care ne oprimă acum, sub pretextul (ocrotirii) Bisericii. Ei, însă, nu fac decât să-și ascundă propriile perversități. Se prefac prin cuvânt că poartă grijă de Biserică, pe care, de fapt, au pătat-o prin faptele lor. Dar, chiar dacă simulează acest lucru, faptele îi vor arăta că fac pe plac celui ce s-a mândrit. (Că au zis în inima lor): “Nu mă voi clinti din neam în neam și rău nu-mi va fi” (Ps. 9, 26). Pentru că, fără să iscodească o nouă erezie, șarpele, inventatorul nelegiurii, cultivatorul poftei cele mai josnice, a aprins în

conducătorii Bisericii pofta uciderii și a întăietății, (poftă) prin care s-a ajuns la schismă. Căci, dacă ar fi existat între (toți) episcopii armonia Duhului lui Dumnezeu, atunci Ioan ar fi trebuit să fie îndepărtat ca unul care este autor al vrajbei (ca unul care este) nevrednic de preoție sau, cum spune Teofil, (ca unul care este) plin de mândrie. Înțelepciunea cea atotputernică a lui Dumnezeu ar fi putut, în mod egal, să-l îndepărteze de la preoție sau ar fi găsit modul prin care fără plâns și tulburare să fie îndepărtat, în nici un caz prin moarte, paralizie și pierderea vocii, așa cum i-am văzut (că au pățit) și încă vor păți unii dintre adversarii săi. Din aceste (patimi), câte lucruri nedemne de Mântuitorul au urmat! (Ioan) n-a fost (numai) caterisit, ci a fost (și) exilat. Este clar că (aici) este lucrarea diavolului, a cărui împărăție (Ioan) o distrugea prin învățătura sa. Eu știu că Ioan pe drept a depus pe cei șase (episcopi), ca pe unii care cumpăraseră demnitatea preoției, așa cum am spus mai înainte. Cine a lăcrimat (atunci)? Ale cărui nări au picurat sânge? Ce păianjen a fost zdrobit? Cine a ieșit din casa lui? Cine a fost păgubit cu un obol? Care vânzător ambulant din Asia, care meșteșugar, care agricultor, care cismar sau care om simplu, înțelegând că toate acestea s-au făcut de dragul legilor sfinte, n-a exclamat: "Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut" (Ps. 103, 24). Pentru că unde lucrează Dumnezeu, totul se face cu înțelepciune, pe când unde (lucrează) demonul cel ce urăște binele, totul se face fără înțelepciune. În plus, lipsei de înțelepciune îi urmează lucruri oribile: invidia, discordia, fierberea celor puternici, rivalitatea, cearta, pornirile furioase, complotul celor neinstruiți, încăierările, zgomotul (spargerilor), torturilor, prafurile, răspăluierea coastelor, arderea cu torțe, răurile de sânge, uciderile, pagubele de nesuportat, confiscarea bunurilor, încălcarea obiceiurilor sfinte, disprețul legilor, lipsa de rușine, dezbinarea lumii, pregătirile pe pământ și pe mare ca prin curse (de tot felul): marine, ecvestre și pedepse să împiedice să părăsească țara pe cei care iubesc adevărul. Prin urmare, cum îndrăznesc să spună că Ioan a fost îndepărtat prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu? Să-mi răspundă cei ce-au făcut acestea! Oare, așa cum am mai spus, n-ar fi putut înțelepciunea cea atotputernică a lui Dumnezeu, cu puterea ei cea nevăzută, (să facă) să înceteze (preoția lui) Ioan, dacă el era nevrednic de aceasta? Sau să-i convingă pe cei care-l contestau să rezolve această chestiune în liniște, fără amestecul autorităților? Căci dacă același este Dumnezeu cu cel care a colaborat cu Moise la eliberarea lui Israel, atunci când Faraon striga înaintea tuturor: "Nu cunosc pe Dumnezeu și nu voi da drumul lui Israel" (Ieșire 5, 2) cum, deci, ar fi avut El nevoie, în cazul lui Ioan, (de ajutorul) autorităților pământești? Este El, oare, ca (omul) care îmbătrânește, slăbește și nu mai poate (să facă ceea ce vrea)? Apoi, El, cel care a dat pe față adulterul unora, amăgirile altora, n-ar fi putut, oare, să arate că Ioan este vinovat? Sau, din contră, Cel care a făcut ca limba (unuia) atât să se umfle de anghină, încât a fost obligat ca în scris să mărturisească adevărul; cel care a permis ca altul, căzând de pe o scăriță, acel lucru să-i fie fatal; cel care pe altul, umplându-l cu viermi, un an întreg l-a chinuit la pat; cel care a adus peste altul podagră îngrozitoare, care aprinde cui vrea picioarele, sau cel care răpește iute cu moarte rușinoasă pe cel pe care toți îl știu: (ci bine), acela, asupra lui Ioan, care, după cum ziceți voi, a fost un sacrileg, n-a putut să aducă una din aceste (pedepse), ci a dus lipsă și de una și de alta, pentru a-l dezonoara, iar prin acest fapt l-a slăcit și mai mult? Așadar, aceștia se înșală, necunoscând tăria poruncii (lui Dumnezeu). Căci cu adevărat este un sacrilegiu nu acela care împarte aurul, sau argintul, sau

țesăturile siriene și (dă) mâncare săracilor, ci acela care vinde pe argint, pe linguire și pe mese învățăturile și preceptele Mântuitorului; cel care ruinează pe bărbatul cel sfânt, împodobit cu viață (aleasă) și cu (dexteritate în) cuvânt; pe acela prin care Mântuitorul, ca dintr-un vas mare și de mare preț se oferă celor îndrăgostiți de cuvântul mântuirii. Așadar, să fie numiți aceia care au prădat Biserica apostolică, lipsind-o de asemenea dascăli și au vândut pe arginți hirotoniile, aceia peste care curând va veni dreptatea divină spre cercetarea ticăloșiei lor. Căci dacă aceia care dintr-o mare neatenție, din faptul că vindeau înlăuntru (templului) porumbei, necinstind legea lui Moise, au fost alungați cu biciul de funie, ce vor suporta cei care au traficată preoția Noului Testament? Ei vor fi zdrobiți de către Arhipăstor cu toiagul cel de fier, după cum spune Apostolul: Cel care calcă legea lui Moise, fără cruțare, să fie ucis în fața a doi sau trei martori. De ce pedeapsă, și mai grea, vi se pare că se va învrednici acela care a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, care n-a dat cinstea cuvenită sângelui Testamentului celui nou și a jignit pe Duhul, (aducătorul) harului? Pentru că îl cunoaștem, pe cel ce a zis: răzbunarea este a mea. Eu voi răsplăti (fiecăruia), zice Domnul: Înfricoșător lucru este a cădea în mâinile lui Dumnezeu celui viu (cf. Rom. 12, 19; Evr. 10, 28-31).

Fie ca Dumnezeu, care a slăvit pe păstorul acesta cuvios și sfânt — pe luceafărul dreptății — să ne facă și nouă parte și moștenire împreună cu el, în ziua cea înfricoșătoare a dreptei lui judecăți. Lui se cuvine mărirea, cinstea.

Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh, acum și în pururea și în vecii vecilor. Amin.

*Traducere din limba greacă de
Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu*

DOCUMENTARE

CATEDRALA MÂNTUIRII NEAMULUI — Documentare istorică —

Problema ridicării unei catedrale impunătoare în București, demnă de faptele mărețe ale poporului român, s-a pus imediat după dobândirea independenței de stat, în urma războiului glorios din 1877-1878, când s-a constatat că nici una din cele peste o sută de biserici, câte existau atunci în Capitală, nu erau atât de încăpătoare încât să primească pe toți cei care ar fi dorit să participe, în liniște și cu demnitate, la Te-Deum-urile oficiate cu prilejul sărbătorilor naționale sau la alte momente solemne. Totodată, s-a avut în vedere ca noua catedrală să fie podoaba orașului, punctul de privire și de atracție al tuturor credincioșilor și mărturie pentru străini despre înaltele sentimente religioase de care este însuflețit poporul român.

În acest scop, în 1884, guvernul liberal condus de Ion C. Brătianu a cerut un credit de 5 milioane lei, pe care Corpurile legiuitoare l-au votat fără nici un fel de obiecțiuni.

Timp de șase ani, până în 1890, creditul a rămas, însă, neîntrebuințat, pentru că, de la început, s-a vrut ca această catedrală să fie amplasată undeva pe bulevardul ce leagă Piața Unirii de Piața Romană de azi, numit mai târziu Ion C. Brătianu, dar care nu era deschis pe atunci decât până la Colțea, ceea ce însemna exproprieri întinse și ample lucrări de sistematizare.

După 1890, s-a schimbat chiar destinația acestui credit, dându-i-se alte întrebuințări. Astfel, în 1892, în timpul guvernării conservatoare, la cererea lui Take Ionescu, ministrul cultelor și instrucțiunii publice, Corpurile legiuitoare au votat diminuarea creditului cu 1 284 437 lei pentru construcții școlare, iar în 1898, la insistențele lui Spiru Haret, ministrul cultelor și instrucțiunii publice în guvernul liberal condus de D.A. Sturdza, s-au mai luat încă 3 180 000 lei spre a se termina clădirile școlare începute anterior, rămânând disponibili pentru catedrală doar 535 563 lei.

Întrebat, în ședința Camerei din 1898, de către deputatul Petre Gârboviceanu, “dacă cu suma ce mai rămâne e posibil a se face expropriările și dacă guvernul este

sau nu dispus ca să înceapă lucrările în scopul acesta¹, ministrul Haret a răspuns: "ceea ce este de făcut, deocamdată, pentru catedrala din București, se poate face cu acest rest de 535 563 lei, adică studiile, planurile și poate chiar exproprierea"².

În ședința senatului, din același an, mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei și Sucevei, după ce și-a exprimat regretul că, de la 1884, când s-a votat creditul de 5 milioane lei pentru construcția unei catedrale în București, începerea lucrărilor a fost amânată în chip nejustificat timp de aproape 15 ani, a arătat că, "fiind vorba de o biserică mare, ea trebuie să se facă în centru, pe loc larg" și a sugerat că "terenul cel mai potrivit este locul fostei Mănăstiri Sărindar, a 40-a biserică refăcută de Matei Basarab, iar nu Cercul Militar să se clădească acolo, chiar unde a fost altarul unei biserici, căci sunt destule locuri pentru militari"³.

La închiderea discuțiilor din Senat pe această chestiune, Spiru Haret a afirmat că o catedrală în București se va face, că restul de bani rămași din credit ajung pentru primele trebuințe și s-a angajat că va numi o comisie de specialiști care să se ocupe de începerea lucrărilor.

Comisia numită de Ministerul Cultelor s-a întrunit în anul 1898 și, constatând că banii rămași din credit nu ajung pentru toată lucrarea, a opinat să se caute alt loc pentru catedrală, tot în centrul Capitalei, unde să nu fie nevoie de exproprieri întinse, care ar fi cerut despăgubiri mari pentru proprietari, astfel încât întreaga construcție să se poată realiza cu cheltuieli mici, în limita sumei existente.

Unii membri ai comisiei au lansat chiar ideea hazardată a plasării noii catedrale pe Dealul Mitropoliei, pentru că aici nu trebuiau făcute exproprieri, în locul vechii ctitorii a lui Constantin Vodă Șerban, ce urma în viziunea lor să fie demolată, ridicându-se pe temeliiile ei alta mai măreață și încăpătoare. Această propunere a fost însă respinsă, pe bună dreptate, de mitropolitul primat Iosif Gheorghian, căci mănăstirea lui Constantin Șerban, devenită catedrală și reședință mitropolitană, ajunsese cu timpul un monument istoric nepieritor, locul ei fiind pentru totdeauna pe Dealul Mitropoliei, acolo unde a fost așezată dintru început de ctitorul ei.

Cu aceasta, comisia și-a încetat activitatea, iar la 11 aprilie 1899 guvernul liberal a demisionat, lăsând problema construirii catedralei în faza căutării locului de amplasare a ei, care să fie acceptat de toți factorii interesați.

Problema a fost reluată în anul următor de dr. Constantin Istrati, ministrul cultelor și instrucției publice în noul guvern conservator, care, în ședința, Sfântului Sinod din 11 mai 1900, după ce a arătat că și restul de bani rămași din creditul votat în 1884 s-au cheltuit în alte scopuri, a propus Bisericii "să ia sub patronajul său construirea unei catedrale în București și să lanseze liste de subscripție publică pentru strângerea de fonduri"⁴, urmând ca, la timpul cuvenit, guvernul să contribuie și el cu o sumă, după posibilitățile bugetului.

Se produce, astfel, o schimbare de atitudine din partea statului față de acest edificiu. Dacă, la început, construirea unei catedrale în București a fost o inițiativă a guvernului, susținută de Corpurile legiuitoare prin votarea unui credit suficient pentru realizarea ei, acum, după trecerea anilor, când se cheltuiseră toți banii fără să se facă măcar un mic început, problema este trecută pe seama inițiativei particulare și tratată ca un fapt de caritate publică, sub patrimoniul Bisericii și cu sprijinul guvernului.

Desigur, propunerea ministrului Constantin Istrati a fost întâmpinată cu obiecțiuni întemeiate, în ședința amintită a Sfântului Sinod, de mitropolitul Iosif

Naniescu al Moldovei și Sucevei și de episcopul Atanasie Mironescu al Râmnicului, care au afirmat că statul luând averile Bisericii, este dator a face această catedrală, deci, el trebuie să aibă inițiativa și să dea bani de la buget, așa cum a dat pentru multe clădiri școlare, militare, căi ferate, drumuri și alte lucrări mari, urmând să contribuie și Biserica, făcând apel la credincioși. Cu acest prilej, mitropolitul Iosif Naniescu a mai arătat că încă un loc potrivit în București pentru catedrală este la "capul Dealului Mitropoliei, unde este azi piața de zarzavat. Acolo, a fost casa unei familii istorice, Brâncoveanu, și terenul n-ar trebui să-l mai răscumpere nimeni, decât ceea ce va cheltui statul cu clădirea bisericii"⁵.

Până la urmă, la insistențele ministrului Constantin Istrati, de a i se da concursul "spre a vedea ridicându-se acest sfânt lăcaș"⁶, și pentru a nu se tergiversa lucrurile, în lipsa altei soluții, Sfântul Sinod a luat în principiu sub patronajul său construirea unei catedrale în București, desemnând în comisia de colectare a fondurilor, alături de persoanele ce urmau să fie numite de Ministerul Cultelor, trei arhieriei și anume, Nifon Ploieșteanul, Vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei, Calist Botoșăneanul, Vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei și Pimen Piteșteanul, Vicarul Episcopiei Argeșului.

Comisia a lucrat anevoios, adunându-se de câteva ori în anii ce au urmat, și a îndatorat pe istoricul Dimitrie Onciu, unul dintre membrii ei, numit de Ministerul Cultelor, să redacteze apelul pentru lansarea listelor de subscripție, care a fost dat publicității abia la începutul anului 1903. Spre sfârșitul acestui an s-a ivit și primul donator, după cum anunța Monitorul Oficial din luna noiembrie: "O persoană care dorește să rămână necunoscută a depus 102 500 lei la dispozițiunea Casei Bisericii, ca prim fond pentru clădirea unei catedrale în București"⁷. Acest binefăcător era boierul basarabean Vasile Stroescu, mare sprijinitor al culturii și școlii românești și inițiatorul multor acte de caritate. În împrejurările de atunci, e lesne de înțeles de ce a ținut ca numele să nu-i fie dat publicității.

Nu avem știri despre mersul subscripției în anii următori, dar este de presupus că nu s-a adunat prea mult, căci, în criza prin care trecea atunci țara, când lumea se strângea din toate părțile ca să facă față nevoilor zilnice ale traiului, nu era ușor ca să constituie un fond de câteva zeci de milioane pentru ridicarea unui asemenea edificiu.

Odată cu izbucnirea primului război mondial, în 1914, colectarea de fonduri a fost oprită, iar inițiativa construirii catedralei pentru un timp amânată.

În această perioadă, prin anul 1913, după construirea pe Dealul Mitropoliei a Palatului Adunării deputaților, pe motiv că se preconizează construirea unei noi catedrale în București, unii edili ai orașului au avansat, pentru a doua oară, ideea dărâmării ctitoriei lui Constantin Vodă Șerban, spre a face loc larg trăsurilor și automobilelor pentru deputați. Mitropolitul primat Conon Arămescu Donici s-a străduit mult ca să atragă atenția opiniei publice asupra acestui sacrilegiu și să-i facă să înțeleagă pe cei ce se ocupau cu sistematizarea orașului că sunt datori să ocrotească vechile noastre monumente — catedrala Mitropoliei din București fiind unul dintre cele mai valoroase — de care sunt legate istoria, arta și credința strămoșească.

Rezultă din cele de mai sus că în curs de trei decenii, de la 1884 până la 1914, dacă s-ar fi dorit cu adevărat, s-ar fi găsit bani în bugetul statului pentru zidirea unei catedrale în București, așa cum s-au construit în această perioadă, cu fonduri de la stat, un șir de clădiri impunătoare, unele, de-a dreptul palate, între care: Palatul

Justiției (1890-1895), al Poștelor (1894-1900), clădirea Ministerului Agriculturii și Domeniilor (1895), Palatul CEC (1896-1900) amenajarea Parcului Carol, cu clădirile și pavilioanele sale (1903-1906), clădirea Ministerului Construcțiilor (1906-1910), unde se află astăzi Primăria Capitalei, Palatul Adunării deputaților de pe Dealul Mitropoliei (1902-1907), al Cercului Militar (1912), clădirea Institutului de Arhitectură (1912-1917), cea a Muzeului Etnografic (1912-1938) și încă multe altele.

După 1918, s-a pus din nou și cu mai multă tărie problema înălțării unei catedrale mărețe în București, drept recunoștință adusă Bunului Dumnezeu pentru înfăptuirea României întregite și ca simbol al unității noastre de neam și de credință.

Demersul a aparținut, de data aceasta, mitropolitului primat Miron Cristea, care a luat problema de la capăt, cum se spune, pentru că ideea construirii catedralei fusese abandonată în anii războiului și nici bani nu mai erau, suma modestă adunată anterior primind altă destinație.

La rugămintea ce i s-a făcut de către mitropolitul primat Miron Cristea, de a lua inițiativa ridicării unei catedrale mărețe în București, de care Capitala României avea multă vreme neapărată trebuință, regele Ferdinand a îndreptat în ziua de 10 mai 1920 o scrisoare către Sfântul Sinod, cerându-i, "pe temeiul orânduirilor canonice, înalta sa binecuvântare spre a se putea începe pregătirile pentru zidirea acestei sfinte biserici"⁸. În aceeași zi, Sfântul Sinod s-a întrunit în ședință solemnă în catedrala Mitropoliei, după terminarea Sfintei Liturghii și, în prezența clerului și credincioșilor, a unor reprezentanți ai Primăriei și ai casei Bisericii, a luat cunoștință de conținutul scrisorii regale și de lămuririle date de mitropolitul primat Miron Cristea în legătură cu această biserică, numită de el, acum, *Catedrala Mântuirii Neamului*, care "trebuie să se ridice cu ajutorul îmbelșugat al întregii țări și cu obolul darnic al fiecărui cetățean și fiu al Bisericii noastre strămoșești"⁹, deci, tot prin colectă publică. După cuvântările rostite de mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei și de arhiereul Vartolomeu Băcăoanu și după citirea răspunsului Sfântului Sinod la scrisoarea regală, prin care s-a dat "cu neagrăită bucurie binecuvântarea de a se începe lucrările pregătitoare pentru proiectata biserică"¹⁰, alegându-se și o delegație sinodală care să prezinte regelui, potrivit protocolului, acest răspuns, episcopul Nifon al Dunării de Jos a presupus constituirea unui Comitet de patronaj, alcătuit din clerici și misionari din toate zonele țării, care să facă apel și să strângă colecte pentru zidirea Catedralei Neamului. Competența nominală a acestui comitet a fost stabilită la consfătuirea sinodală din 19 octombrie 1920, în alcătuirea lui intrând, pe lângă Ferdinand și mitropolitul primat Miron Cristea, toți membrii Sfântului Sinod, un număr de cinci preoți din București, Iași, Sibiu, Cernăuți și Chișinău, deci, câte unul din fiecare provincie românească, apoi, șefii partidelor politice, ministrul cultelor, președintele Academiei Române, președinții senatului și Adunării deputaților, comandanții corpurilor de armată, rectorii universităților din București, Iași, Cluj și Cernăuți, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și cel al Camerei de Comerț, primarul general al Capitalei și administratorul Casei Bisericii, în total 49 de persoane.

Cu aceasta, demersul poate fi socotit încheiat, căci nu avem nici o știre despre activitatea comitetului, ceea ce însemnează că el n-a lucrat efectiv și nici bani nu s-au strâns, pentru că colecta n-a fost lansată, iar construirea catedralei a rămas tot în faza de proiect.

Înființarea Patriarhiei Române, la 4 februarie 1925, a readus în actualitate interesul pentru Catedrala Neamului, menită a marca era nouă a Bisericii și a servi drept catedrală patriarhală.

Inițiativa a aparținut și de data aceasta patriarhului Miron care, la câteva zile după instalarea în scaunul patriarhal, petrecută la 1 noiembrie 1925, mergând în audiență la regele Ferdinand, cum însuși spune în însemnările sale, l-a rugat "să dăm curs liber pregătirilor pentru catedrala Neamului"¹¹. Tot atunci, el a discutat despre această chestiune și cu primul-ministru Ion I.C. Brătianu, care, la cererea sa, "a plecat la Consiliul de Miniștri, unde a și deschis un credit de 3 milioane pentru facerea planurilor"¹². Apoi, la ședința Congresului Național Bisericesc din 3-4 februarie 1926, patriarhul Miron, după ce a anunțat că, sosind momentul să se înceapă pregătirile pentru catedrală, "guvernul a și votat un prim fond de 3 milioane lei"¹³, a propus să se numească o "comisie specială care, în înțelegerea cu guvernul, să lanseze, când va fi opinia publică pregătită și dispusă pentru jertfă, apelul pentru o colectă generală în toată țara"¹⁴, adăugând că "eu contribui de pe acum cu suma de 100 000 lei"¹⁵ și o altă "comisie de specialiști pentru a pregăti caietul de sarcini, cu toate condițiile ce trebuie să întrunească planurile"¹⁶. Primind propunerea patriarhului Miron, Congresul a îndatorat Consiliului Național Bisericesc, organul său executiv, ca, "înainte de lansarea colectei generale, când țara va fi liniștită și timpul oportun"¹⁷, să se consulte cu o comisie specială formată din "toți mitropoliții și arhiepiscopii, ministrul cultelor, al finanțelor, primarul general al Capitalei, prefectul județului Ilfov, un reprezentant al Băncii Naționale și un delegat al Societății Naționale a femeilor Ortodoxe"¹⁸. De asemenea, s-a mai hotărât să se "intervenă la primăria Capitalei pentru a designa și oferi un loc potrivit pentru o asemenea monumentală zidire"²⁰.

După cum era formulată hotărârea Congresului Național Bisericesc, începerea lucrării urma să se facă "la timpul oportun", care, din nefericire, nu s-a ivit în anii următori, bântuții de mari lipsuri și privațiuni. De aceea, apelul pentru deschiderea colectei n-a mai fost lansat.

Cu toate acestea, în anul 1927, după moartea regelui Ferdinand, patriarhul Miron, care era acum Înalt Regent, având la dispoziție doar fondul de 3 milioane oferit de guvern, plus o mică sumă de 125 152, strânsă de el personal de la prieteni și cunoscuți și depusă la Banca Generală a României, s-a încumetat să pornească acțiunea și a cerut în mod oficial Primăriei Capitalei să ofere un loc potrivit pentru noua catedrală.

Vestea a fost primită cu bucurie și interes în cercurile cele mai largi, arătând cât de mult era dorită și așteptată Catedrala Neamului de către populația Bucureștiului și chiar a întregii țări. Nimeni n-a contestat necesitatea clădirii ei. Nu s-a obiectat nici măcar că țara trecea atunci prin vremuri grele, datorită mării crize economice care cuprinsese întreaga Europă. Toți au fost de acord ca această catedrală să fie ridicată cât mai curând și cât mai măreață, demnă de România întregită, nădăjduind că se vor putea strânge sumele necesare pentru zidirea ei.

Fixarea locului de amplasare a edificiului a stârnit însă o amplă dezbateră, care a durat doi ani. Prin articole de presă, prin studii documentate și broșuri tipărite și prin memorii și scrisori adresate direct patriarhului Miron, arhitecți, ingineri, oameni de cultură, profesori universitari, experți în probleme de sistematizare și urbanism, s-au întrecut în a face propuneri privind locul cel mai potrivit pentru noua catedrală.

Pentru a studia aceste propuneri, patriarhul Miron a convocat în ziua de 19 februarie, la reședința patriarhală, o comisie de specialiști formată din arhitecții Petre Antonescu, Roger Bolomey, State Ciortan și inginer G. Balș, cărora li s-au alăturat Aurel Vlad, ministrul cultelor și Dem. Dobrescu, primarul general al Capitalei. Trecând în revistă locurile propuse pentru amplasarea noii catedrale, comisia a constatat că ele erau în număr de 12 și, de la bun început, a respins trei dintre ele ca fiind total necorespunzătoare și anume: Piața Romană, Dealul Schitu Măgureanu și Dealul Mitropoliei (latura dinspre strada Ienăchiță Văcărescu). Luând în discuție celelalte nouă propuneri rămase, comisia a renunțat la șase dintre ele pentru lipsă de perspectivă sau pentru exproprierea mari pe care acestea le presupuneau și anume: pe Șos. Kiseleff, în apropierea Pieței Victoriei de azi; în grădina Cișmigiu; spre Cotroceni, lângă Facultatea de Medicină; în Parcul Carol; lângă Casa Vămilei (sau Vama Poștei), aflată pe atunci în spatele clădirii de azi a Primăriei Capitalei; în cadrul clădirii din jurul bisericii Sf. Gheorghe Nou, propuse a fi demolate, împreună cu ctitoria lui Constantin Brâncoveanu. În final, membrii comisiei au reținut un număr de trei locuri considerate potrivite pentru amplasarea noii catedrale, pe care le-au și vizat, recomandându-le patriarhului Miron, spre a decide și anume: în unghiul format de B-dul Ion C. Brătianu și B-dul Carol, pe locul viran din fața Universității, unde fusese vechea Primărie a orașului și pe care se ridică azi blocul Intercontinental și clădirea Teatrului Național; la poalele Dealului Mitropoliei, în Piața Bibescu Vodă și pe locul Halilor Centrale; pe Dealul Mihai Vodă, unde se afla pe atunci Arsenalul Armatei, ce urma să fie mutat la marginea orașului.

Analizând cele trei propuneri recomandate de specialiști, patriarhul Miron a constatat că terenul fostei Primării de pe B-dul Ion C. Brătianu era într-adevăr potrivit, fiind situat în punctul central al orașului, dar oferea un spațiu prea strâmt, astfel că noua catedrală ar fi stat ascunsă într-un conglomerat de clădiri, alături de Universitate și de spitalul Colțea, iar Dealul Mihai Vodă, un loc înalt și bun pentru catedrală, aflat și el în inima Capitalei, cerea trasări de străzi și bulevarde, concomitent cu asanarea împrejurimilor sale, lucru complicat și foarte costisitor. De aceea, patriarhul Miron s-a oprit asupra locului de la poalele Dealului Mitropoliei, numit pe atunci Piața Bibescu Vodă, care nu presupunea exproprieri, decât mutarea Halilor de zarzavat, obținându-se astfel peste 30 000 metri pătrați, iar dacă se astupa Dâmbovița în această porțiune, lucru relativ simplu de înfăptuit, se mai câștigau aproape 20 000 metri pătrați, deci, o suprafață totală de 50 000 metri pătrați, suficient de largă pentru o biserică monumentală și cu posibilități de acces spre mai multe artere ale orașului.

Desigur, un loc ideal era un deal, o colină aflată într-o poziție centrală, spre care să ducă câteva bulevarde largi, din perspectiva cărora, privind, să vezi din depărtare ridicându-se o biserică măreață, în așa fel încât ea să se impună cât mai bine vederii, fără a fi căutată. Un loc care să ofere noii catedrale nu numai posibilitatea de a domina cât mai mult orașul, dar să-i asigure și adevărata liniște de care avea neapărat nevoie. O asemenea poziție nu se mai găsea însă pe atunci în București, căci orașul se dezvoltase haotic, prin soluții improvizate, lipsite de un plan general de sistematizare edilitară. Era regretabil că, prin construirea Palatului Adunării deputaților pe Dealul Mitropoliei, se pierduse un loc potrivit, poate cel mai prețios, de așezare a noii catedrale, înfigându-se un pinten laic și profan pe colina mitropo-

litană. Trebuia să se aleagă, deci, un loc în centrul Capitalei, căruia să i se asigure o lărgime cât mai mare, fără cheltuieli exagerate, ce nu se puteau face în acele vremuri de criză și de scumpete.

Alt loc mai bun pentru Catedrala Neamului decât Piața Bibescu n-a aflat patriarhul Miron atunci în București. Această piață, deși nu era situată pe un loc înalt și se găsea într-un mediu pronunțat comercial, avea, totuși, o poziție și cu cheltuieli mici, oferea un spațiu suficient de larg, ce nu s-ar fi putut obține în altă parte. La aceasta se mai adăuga și factorul tradițional, cum îl numea patriarhul Miron, când spunea că "strămoșii noștri, înainte cu veacuri, au destinat și dat dealului Mitropoliei noastre, devenit Dealul Patriarhiei, și locurile din preajma lui, un caracter bisericesc creștin. Pe acest deal și în jurul lui, pe temeiul unui plan de sistematizare artistic conceput de arhitecți și tehnicieni pricepuți, urmașii mei în scaunul de patriarh, care vor avea fericirea să termine catedrala începută de mine, vor concentra și înstări cele isprăvite de mine cu noi așezăminte, încât să se creeze aici o cetățuie a Ortodoxismului, a Patriarhiei noastre, ale cărei instituțiuni să răspândească raze de lumină și de credință nu numai pentru fiii țării, ci și pentru întreg Orientul creștin, care e legat de noi prin aceiași credință, salvată pentru viitor cu grele jertfe de mucenici"²¹.

După alegerea locului pentru viitoarea catedrală s-a procedat, conform datinei, la marcarea lui prin ridicarea unei troițe. La dorința patriarhului Miron, guvernul a admis, în ședința sa din 30 aprilie 1929, ca punerea troiței să se facă într-un cadru solemn, în ziua de 11 mai, același an. Serviciul religios, la care au participat membrii Regenței, ai guvernului, reprezentanții clerului, ai armatei și mulțime de credincioși, a fost oficiat de episcopul Tit Sîmedrea, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, iar patriarhul Miron, după ce a stropit troița cu apă sfințită din râul Iordan, a rostit o frumoasă cuvântare.

Actul pietrei fundamentale a Catedralei Neamului a fost primit cu viu interes în întreaga țară, știrile fiind anunțată și amplu comentată în presă. A doua zi după sfințirea locului, de pildă, Vasile Goldiș, marele bărbat de stat și veșnic luptător pentru întregirea României, telegrafia de la Arad următoarele patriarhului Miron: "Vă felicit din suflet pentru sfânta cerbicie prin care susțineți locul singur potrivit al Catedralei Neamului. Întreg Dealul Mitropoliei trebuie prefăcut în cetatea puternică a Ortodoxiei. În centru, catedrala, stăpânitoare a Capitalei, împrejmuită de Palatul patriarhal, Palatul congreselor, sinoadelor și Consiliului Central Bisericesc (actuala Camera a deputaților), apoi, biblioteca și muzeul Ortodoxiei, Palatul episcopilor și oaspeților, mauzoleul patriarhilor. Urcarea prin via sacră, dărâmându-se toate clădirile împrejmuitoare de azi. Mistică măreție, executarea putând dura chiar cincizeci ori una sută de ani, fiindcă trebuie clădit pentru eternitate"²².

Prin alegerea și sfințirea locului noii catedrale se realizase, în sfârșit, un mic început, se făcuse ceva corect spre împlinirea acestei vechi dorințe a Bisericii și a țării, mereu amânată, an după an, vreme de aproape o jumătate de secol.

Din nefericire, lucrurile s-au oprit aici, căci criza economică ce se abătuse asupra țării a dăinuit și în anii următori, ceea ce l-a determinat pe patriarhul Miron să amâne zidirea unei catedrale monumentale în București, vrednică de România întregită, și să-și concentreze eforturile pentru restaurarea vechii citonii a lui Constantin Șerban de pe Dealul Mitropoliei, pe care cele câteva veacuri de existență o deterioraseră rău de tot, atât la exterior, cât și în interior, lucrare de mare amploare, care s-a

și executat între 1932-1935, cu o cheltuială de 5 milioane lei, adunați cu multă trudă în acele timpuri grele.

Intervenind, tot acum, încă o proprietate în strădaniile Bisericii și anume, construirea Așezămintelor românești de la Ierusalim și Iordan, care au cerut și ele eforturi mari, adunate de asemenea prin contribuția credincioșilor, Catedrala Neamului a fost abandonată, iar patriarhul Miron a murit cu acest vis neîmplinit, lăsându-i moștenire urmașilor.

Au venit anii grei ai celui de-al doilea război mondial, care au îndreptat eforturile întregului nostru popor spre refacerea integrității teritoriale a țării, cum se știe, de vecinii hărpăreți și acaparatori, când nu s-a mai pus problema construcțiilor edilitare.

Înregistrăm, totuși, în acești ani, o încercare de a readuce catedrala neamului în atenția autorităților statului pornită de la credincioși. Astfel, profesorul Maximilian Calomfirescu din București, într-o scrisoare adresată, prin Ministerul Cultelor, la 16 ianuarie 1941, generalului Ion Antonescu, îl îndeamnă să înceapă cât mai curând această catedrală în Capitală, oraș lipsit de biserici monumentale, care va avea un puternic răsnet în toată lumea românească. În această scrisoare, autorul mai arată că "la o întrebare pusă acum douăzeci de ani prin ziarul "Dacia" al intelectualilor Al. Vlașu și Al. Brătescu-Voinești, care ar fi cel mai corespunzător monument al clipelor reîntregirii neamului nostru de după războiul din 1918, răspunsurile s-au divizat în două: unii, fiind pentru un arc de triumf, care s-a și făcut la șosea și se vede singuratic, rece și trist pentru privitori, ca o poartă uriașă de altădată, fără a grăi nimic mulțimii poporului; iar alții, pentru o măreață catedrală, care nu s-a făcut din cauza francmasonilor din guvern și din conducerea Capitalei și adăuga: "la cererile repetate ale Ierarhiei bisericești, precum a fost cea a patriarhului Miron, regele Ferdinand, care în scris a răspuns de ochii lumii, făgăduind că va face catedrala, verbal spunea că atâta vreme cât va domni el, aceasta nu se poate face", iar principele Carol, răspundea, "nici tata, nici eu nu putem începe acest lucru", fără a spune și de ce"²³.

Tot acum, fostul mitropolit al Bucovinei, Visarion Puiu, într-un memoriu înaintat patriarhului Nicodim, prin care solicită revizuirea pensionării sale forțate de către regele Carol al II-lea, afirmă, în legătură cu Catedrala Neamului, că "fostul rege Carol al II-lea a spus patriarhului Miron că nu poate începe catedrala pentru că se teme de masoni"²⁴.

Desigur, nu putem verifica aceste afirmații, dar întrebarea de ce atâta vreme nu s-a făcut această catedrală? rămâne până astăzi fără răspuns. Dacă s-ar fi cerut numai câte un leu de la fiecare locuitor, s-ar fi adunat, anual, circa 15 milioane, iar la douăzeci de ani s-ar fi strâns 300 milioane lei, sumă cu care orice arhitect ar fi realizat un asemenea monument național și bisericesc. Iar dacă ne gândim, câte miliarde s-au risipit în toată această vreme fără să se înfăptuiască ceva de folos obșteșc, cum ar fi fost această catedrală, care ar fi vorbit peste veacuri despre valoarea morală a poporului român, se înțelege de ce persistă nedumerirea noastră.

După război, în deceniile întunecate ale ateismului, nu s-a mai putut vorbi de Catedrala Neamului, iar aplicarea unui plan nesăbuit de sistematizare în București a dus la dărâmarea multor monumente vechi, între care și unele biserici, grăitoare pentru trecutul nostru național. În cadrul acestui plan, la sfârșitul anului 1987,

cătoria lui Constantin Șerban, pentru a treia oară în existența ei de câteva secole, a fost amenințată cu demolarea, ca și reședința patriarhală, spre a face loc larg de acces Palatului Adunării deputaților. Cu mari eforturi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a reușit să îndepărteze primejdia, arătând mai marilor zilei că prin aceasta se lovește în istoria aproape legendară a Dealului Mitropoliei, martor al trecutului nostru zbuciumat, care ne reamintește atât de sugestiv de măreția vremurilor de altădată, că acest deal trebuie să fie tuturor scump și sfânt, pentru că el ne leagă pe firul tradiției de înaintași, iar ruperea tradiției poate avea urmări grave în sufletul poporului, făcându-l să se simtă străin în propria lui țară.

Dar, în decembrie 1989, prin voia lui Dumnezeu și jertfa eroilor martiri, ne-am redobândit libertatea și primejdia a fost înlăturată. Acum, s-au putut relua cu și mai multă vigoare, după o tăcere de 45 de ani, discuțiile privind construirea în București a unei impunătoare catedrale, aducându-se în sprijinul ei noi argumente, pe lângă cele existente și anume, cinstirea eroilor care și-au jertfit viața în revoluție și a celor care au pierit în închisorile și lagărele comuniste, astfel încât acest măreț edificiu să fie închinat triumfului luptei seculare a poporului nostru pentru independență și reîntregire națională, pentru libertate, credința creștin-ortodoxă și abolirea pentru totdeauna a comunismului în România, să simbolizeze, deci, mântuirea neamului românesc.

Pentru aceasta, încă din 26 ianuarie 1990, Consiliul Național Bisericesc, în consens cu dorința credincioșilor, a adresat Primăriei Capitalei rugămintea de a stabili un loc potrivit în București pentru viitoarea catedrală, sugerând, totodată, că ea ar putea să fie amplasată pe fundațiile deja existente ale așa-numitului Centru Național Cântarea României, din Piața Unirii, în imediata vecinătate a clădirii Bibliotecii Naționale, aflată în construcție.

În perioada următoare, Primăria Capitalei, solicitând Institutului Proiect București întocmirea studiului de amplasament pentru Catedrala Neamului în mai multe variante și locuri, a făcut cunoscut Patriarhiei Române că, în contextul ultimelor prefaceri cu caracter urbanist și edilitar pe care le-a cunoscut centrul orașului, spațiul cel mai potrivit pentru așezarea acestui edificiu este Parcul Carol, unde se află și Monumentul Eroului Necunoscut.

Urmează, acum, știindu-se locul de amplasare a viitoarei catedrale, să se treacă la adoptarea măsurilor pregătitoare pentru începerea lucrărilor, cea mai urgentă fiind întocmirea planurilor, care se va face prin concurs, cu participarea largă a specialiștilor, concomitent cu obținerea primelor fonduri de la guvern, căci Biserica nu are mijloace, iar acest edificiu, prin rolul și importanța lui națională și bisericească, nu se poate realiza decât cu sprijinul nemijlocit al statului, la care se va adăuga, desigur, participarea credincioșilor, a societăților și a societăților culturale și de spiritualitate creștină-ortodoxă, precum și a tuturor celor interesați în redresarea morală a națiunii noastre.

Demersul a fost deja făcut de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cu prilejul festivităților din 4-7 februarie 1995 dedicate aniversării autocefaliei Bisericii și înființării Patriarhiei noastre, prin apelul îndreptat în acest scop către președintele României, primul-ministru al guvernului și președinții celor două Camere legiuitoare, către reprezentanții armatei, liderii partidelor politice și conducătorii organizațiilor culturale, prezenți la aceste festivități, toată lumea fiind de acord să sprijine edificarea în București a Catedralei Mântuirii Neamului.

Nădărdim că, în noile condiții de libertate, această dorință a înaintașilor, veche de peste un secol, care este și a noastră, a generațiilor de azi, se va realiza, iar dacă alte obstacole nu stau în calea înfăptuirii ei, ca în trecut, decât lipsa banilor, atunci, cu siguranță, aceștia se vor aduna prin obolul românilor de pretutindeni.

Gheorghe Vasilescu

NOTE

1. *O catedrală în București, Biserica Ortodoxă Română* (Anul XXI), nr. 4/1898, p. 453.
2. *Ibidem*, p. 454.
3. *Ibidem*, p. 455.
4. Arhiva Sf. Sinod, dos. nr. 106/1900, f. 335.
5. *Ibidem*, f. 342.
6. *Ibidem*, f. 458.
7. *Biserica Ortodoxă Română* (Anul XXVI), nr. 11/1903, p. 1248.
8. Arhiva Sf. Sinod, dos. nr. 151/1920, f. 391.
9. *Ibidem*, f. 374.
10. *Ibidem*, f. 390.
11. *Însemnările Patriarhului Miron Cristea, Vestitorul Ortodoxiei* (Anul VII), nr. 128/16-3 ianuarie 1995, p. 6.
12. *Ibidem*.
13. *Apostolul* (Anul III), nr. 5-6/1-15 martie 1926, p. 44.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.
16. *Ibidem*.
17. *Ibidem*, p. 38.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*, p. 39.
20. *Ibidem*.
21. *Ibidem* (Anul VI), nr. 10/15 mai 1929, p. 147.
22. Arhiva Consiliului Național Bisericesc, dos. nr. 40/1929, f. 36.
23. Arhiva Sf. Sinod, dos. nr. 522/1941, f. 123 și 128.
24. Arhiva Patriarhiei Române, Fond Mitropolitul Visarion Puiu, dos. nr. 21/1941, f. 26.

O IPOTEZĂ PRIVIND DATAREA ȘI PROVENIENȚA UNUIA DINTRE CELE MAI VECHI OBIECTE LITURGICE DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ: CĂDELNIȚA DE LA MÂNĂSTIREA TISMANA — JUDEȚUL GORJ

Printre numeroasele lucrări de mare valoare artistică și documentară aflate în patrimoniul secției de Artă Medievală a Muzeului Național de Artă din București, se numără și o cădelniță ce aparține mănăstirii Tismana, județul Gorj. Se pare că este cel mai vechi obiect liturgic ortodox, din această categorie de obiecte de cult, din țara noastră. Este o lucrare robustă, realizată din argint masiv, aurit, având o greutate de 1700 grame și o înălțime de 26 cm. În lucrările de specialitate ce au apărut până acum, atât atribuția, cât și datarea ei sunt incerte, de regulă, ea fiind considerată opera unui atelier transilvănean care ar fi realizat-o într-un interval de timp situat între sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de-al XV-lea.

Incertitudinile sunt datorate faptului că lucrarea nu are nici un fel de inscripții sau mărci de meșter. Singurul lucru știut cu precizie este că lucrarea s-a aflat de multe veacuri în patrimoniul mănăstirii Tismana, unde a fost identificată și inventariată de către Al. Odobescu, cel ce va propune aducerea sa în Muzeul Național de Antichități, secția ecleziastică. Fiind vorba de o lucrare de o excepțională valoare artistică și documentară, ea a constituit obiectul unei cercetări mai minuțioase. Iată câteva date care pot aduce lămuriri suplimentare privind perioada de realizare și proveniența sa.

Se știe că biserica mănăstirii Tismana a fost întemeiată în jurul anilor 1375-1376, sfințirea ei având loc "la anul de la facerea lumii 6886", adică 1377-1378, de către sfântul călugăr Nicodim. Acesta se refugiase în valea Tismanei, venind de la Vodița — cu mica obște de călugări — spre a scăpa de evenimentele militare ce aveau ca obiect al disputei, luarea în stăpânire maghiară a Banatului de Severin.

Mănăstirea Vodița, cu hramul Sfântului Antonie, patronul eremiților, fusese ridicată, după cum se știe, de către același călugăr Nicodim "și frații lui" (scrie cronică), probabil către vara anului 1372 — oricum anterior anului 1374 — cu sprijinul material al voievodului Vladislav I — acel Vladislav Vlaicu (sau Vlaicu Vodă) ce a domnit între anii 1364-1377. Voievodul îi acordă o serie de privilegii și o înzestreață cu importante danii și moși, ca pe o veritabilă ctitorie domnească, menită să joace un rol important în viața religioasă și monahală a vremii. Într-unul din aceste documente de danie, se consemnează următoarele: "Pentru că eu, cel întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul Vladislav, din mila lui Dumnezeu domn a toată Ungrovlahia, am binevoit, după îndemnul lui Dumnezeu să ridic o mănăstire la Vodița în numele marelui și purtătorului de Dumnezeu Antonie, ascultând pe cinstitul între monahi Nicodim, de asemenea și cu cheltuială și daruri de la domnia mea, iar cu munca lui chir Nicodim și a fraților lui, am zidit și am zugrăvit. Și după cât aduce vremea, acum am dăruit un *Tetraevanghel ferecat cu argint și aurit, o cădelniță de argint* (subl. nr), vase de alujbă de argint, odăjdii preoțești de mătase, o perdea, perdelele de altar de camhă, câte are nevoie biserica, un epitrahil, și rucavițe cusute cu fir de argint..." ("Documente privind istoria României", vol. I, doc. 4, p. 36-37, București, 1938).

Sunt deci menționate aici mai multe obiecte de cult a căror enumerare ne-a reținut atenția și iată din care motive.

Este de presupus că odată cu refugiarea temporară a obștei călugărești de la Vodița la Tismana (La Vodița obștea cuprindea 12 călugări, pentru ca mai apoi, la Tismana, ca să rămână numai în 10 cuvioși), refugiu ce a avut loc probabil între anii 1375-1376, Sfântul Nicodim să fi luat cu sine și odoarele de preț cu care fusese înzestrată de către voievodul Vladislav Vlaicu, nu cu mult timp înainte. Printre acestea, va fi fost desigur și acea cădelniță de argint menționată în actul de danie, alături de broderiile și țesăturile de preț care nu puteau fi lăsate pradă pierzaniei. Epitrahilul și bedernița se află și astăzi în colecția mănăstirii Tismana, ele fiind considerate printre cele mai vechi și mai de preț lucrări textile din patrimoniul religios al țării. Deși au fost date de către cercetători ca fiind realizări ale intervalului 1381-1389, pe baza monogramei Mitropolitului Antim — Daniil Critopol ce se află brodată pe lucrări, nu este exclus ca ele să fie mai timpurii, întrucât Mitropolitul Critopol a păstorit între anii 1370-1402, perioadă ce se suprapune celei în care a fost construită și a funcționat (temporar) Vodița. Se mai vorbește în document (care, din păcate nu este datat, dar este atribuit perioadei dintre anii 1372

— data construirii Vodiței, și 1375 — anul mutării la Tismana) și de “un Tetraevanghel ferecat cu argint și aurit”, lucrare ce s-a aflat la Tismana, iar în prezent se află la București, dar acesta reprezintă un manuscris de către călugărul Nicodim între anii 1404-1405, ferecătura fiind atribuită aceleiași perioade, având ca reper vechimea manuscrisului.

Fără a intra acum în detalii cu privire la acest Tetraevanghel, s-ar putea totuși presupune că ferecătura masivă din argint aurit a acestuia este una și aceeași cu ferecătura dăruită de Vladislav, (menționată în documentul citat), manuscrisul pe care îl conținea putându-se deteriora în timp (este vorba de o perioadă de 30 de ani între anul daniei lui Vladislav și anul când Sf. Nicodim a realizat manuscrisul său, cuprins între copertile îmbrăcate în argint aurit), Sfântul Nicodim refolosind vechile coperti pentru a îmbrăca propria scriere. Nu este primul caz cunoscut de refolosire a copertilor pentru alte manuscrise sau tipărituri decât cele cărora le-au fost destinate.

Revenind însă la obiectul atenției noastre, considerăm ca plauzibilă ipoteza că această cădelniță a făcut parte din odoarele ce au aparținut mănăstirii Vodița, prin dania lui Vladislav Vlaicu menționată în document. Forma cădelniței este unică, până în prezent, în argintăria de cult din țara noastră. Ea are aspectul unei biserițe cu planul în cruce greacă înscrisă, având un coronament de cinci turle: una centrală, mai amplă, și alte patru mai mici, la colțuri. Acest tip de plan l-au avut (și îl au) Biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, terminată în anul 1352, dar pictată între anii 1364-1366, în vremea — nota bene! — aceluiași domnitor Vlaicu Vodă și, mai târziu, biserica fostei Mitropolii din Târgoviște, al cărei coronament număra și el 5 turle.

Cădelnița — așa-zisă “de la Tismana” — deși prezintă din punct de vedere planimetric similitudini cu edificiile de cult ortodoxe practicate în Serbia și în zona balcanică, are și elemente de proveniență gotică occidentală (așa cum sunt arcadele în arc frânt de la ferestrele suprapuse de pe fiecare latură, fleuronii gotici, ferestrele polilobe). Sub arcadele inferioare se află amplasată silueta câte unui monah îmbrăcat în rasă călugărească apuseană. Aspectul cădelniței îmbină deci elementele a două arii de cultură — cea orientală — ortodoxă și cea occidental-gotică, fapt ce i-a determinat pe unii cercetători să o atribuie unui atelier dalmatin (posibil, date fiind cunoscutele legături pe care Vlaicu Vodă le-a avut cu Serbia). Alții o consideră ca operă a unui atelier transilvănean. Cert este că, prin funcția sa liturgică, cădelnița a fost dintru început comandată pentru un edificiu de cult ortodox, iar forma sa unică, nerepetată în Țările Române, reprezentând planuri ce nu au fost reluate în veacurile următoare decât în mod excepțional, poate să conducă spre ipoteza unui atelier transilvănean, ipoteză către care ar înclina și perfecțiunea execuției. Concluzia pe care o avansăm deci — ca ipoteză, desigur — este că această lucrare a putut fi realizată între anii 1372-1375, într-un atelier transilvănean, neidentificat încă, și a aparținut inițial bisericii mănăstirii Vodița din ținutul Severinului.

Victor Simion

LOCURI SFINTE DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

BISERICA “OBORUL VECHI” DIN BUCUREȘTI

Biserica cu hramul “Sf. Ioachim și Ana” este un monument de arhitectură, din pricina monumentalei cruci de piatră ce se află în altar.

Sfântul locaș de închinăciune, din punct de vedere arhitectonic prezintă un specific al său, în sensul că ridicarea sa a fost efectuată în trei etape distincte: mai întâi a fost construit altarul (troița de odinioară), după aceea naosul și în al treilea rând pronaosul, în forma actuală.

a. *Exteriorul.* Sfântul locaș, fiind construit în secolul al XVIII-lea, la zidirea lui s-a folosit cărămidă oltenească, altarul deosebindu-se de restul edificiului, printr-un brâu circular și niște panouri fără pictură, scoase în evidență din tencuială, pentru a se încadra stilului “brâncovenesc”. Acoperișul bisericii s-a făcut din olană de Dobrogea, care-i dă un aspect plăcut privirii credincioșilor decât tabla obișnuită.

b. *Interiorul.* Pridvorul a fost adăugat în 1938 când s-a restaurat biserica. Această anexă a Bisericii nu are picturi murale, ci adăpostește în el câteva icoane mai vechi din patrimoniul bisericii, însă nici una din ele nu este mai veche de secolul al XVIII-lea. Sfintele icoane sunt interesante pentru evoluția artei picturale bisericesti ale pictorului D. Belizarie (icoana Sf. Gheorghe).

Pronaosul se află pe locul pridvorului vechii biserici și în el au mai rămas resturi din frescile picturii de la începutul secolului al XVII-lea. Pe locul vechiului pridvor al Bisericii, sunt două icoane mai vechi, din care una arată că la Biserica “Oborul vechi” își serbau dogarii patronul lor, pe Sf. Haralambie.

Naosul Bisericii păstrează din vechea frescă două bucăți, iar în Sf. Altar se află monumentală cruce a serdarului Matei Mogoș, executată la începutul secolului al XVII-lea (1719) precum și câteva părți din pictura în frescă, de la finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

c. *Istoricul Bisericii.* Față de alte locașuri de cult, Biserica nu are pisanie și nici documente mai vechi. Informațiile istorice provin din tradiția locală, deoarece lipsesc documentele autentice care să vorbească de originea bisericii. După istoricul

Ionescu Gion, cât și după ceilalți istorici care vorbesc despre Biserica "Oborul-Vechi", datele acestora se bazează tot pe tradiția orală, conform căreia biserica a fost construită astfel: peste crucea monumentală, înaltă de aproape 5 m, adăpostită de o troiță de zid, la îndemnul mitropolitului Grigorie în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (1760-1780), s-a zidit o bisericuță fără abside care a devenit Biserica "Târgului de Afară". Acest sfânt locaș în închinăciune era aproape de oborul de vite și cereale, așa cum la vremea aceea locurile comerciale se aflau la periferia orașelor. La începutul sec. al XIX-lea, biserica va purta și ea numele de "Oborul Vechi", deoarece spațiul de schimburi comerciale al Bucureștiului s-a mărit și mutat la periferia orașului, cam unde este astăzi Liceul "Iulia Hașdeu". Prima formă a bisericii era dreptunghiulară (n-avea abside) și de dimensiuni foarte mici. De aceea, spațiul fiind prea mic, enoriașii l-au lungit cu 5 m, astupând vechiul pridvor și spărgând zidurile laterale de lângă Sf. Altar. Tot acum au fost construite și cele două abside.

Monumentul de arhitectură de la Biserica "Oborul Vechi", îl formează crucea din piatră a serdarului M. Mogoș, din Sf. Altar, care este adevărat giuvaer prin sculpturile ei interesante, cât și prin inscripția cu caractere chirilice. Inscripția are următorul cuprins: "Crucei Tale ne închinăm, Stăpâne, și prea sfântă Învierea Ta slăvim. Crucea păzitoare a toată lumea; cruce bisericii podoabă, cruce a împăraților întărire, cruce a credincioșilor întemeiere; cruce a îngerilor slavă și diavolilor rană. O, buni credincioși călători, care pe aceia treceți și pe cinstita cruce în lavă vedeți, pe a credincioșilor podoabă și a dracilor stricare, așternut picioarelor lui Iisus Christos, ei vă închinați cu dragoste mare, că pre dânsa s-a înălțat Dătătorul de viață. Rugați-l pe tară să o păzească de rele primejdii ca să nu păță, iar pe acel ce, cu a lui cheltuială crucea a încălțat, al țării marele serdar Matei Mogoș să știți că s-a chemta, păzită de cele rele Dumnezeu să-l miluiască și spre împărăția cerească ajute-i să moștenească" leat 7227 (1719).

Serdarul Matei Mogoș, a fost dregător din timpul epocii brâncovenesti. Despre viața și activitatea acestuia nu sunt documente, pe baza cărora să putem alcătui o biografie mai detaliată.

Dintre icoanele care împodobesc sfântul locaș, ne atrage cea a patronilor bisericii, Sfinții Părinți Ioachim și Ana, donată de domnitorul Alexandru Ipsilante. Această sfântă icoană, așa cum confirmă tradiția, a fost adusă de la Constantinopol și are pe dânsa, în limba greacă, următoarea inscripție: "Rugați-vă către Domnul sfinților, pentru robii lui Dumnezeu, Alexandru Ipsilante și Ecaterina Doamna, cu fiii lor". Probabil că de la această icoană datorită de domnitor, biserica și-a ales hramul Sf. Părinți Ioachim și Ana.

În inventarul bisericii sunt înregistrate cărți vechi de ritual și care nu sunt mai vechi de anul 1830. Cele existente nu au pe ele inscripții interesante care să ne dea posibilitatea ca să oferim date de ordin istoric. Ceea ce găsim pe cărțile de cult, sunt însemnări generale lipsite de interes cărturăresc.

Pr. Paroh Emilian Cornișescu

PERSONALITĂȚI ALE TEOLOGIEI ȘI SPIRITUALITĂȚII ROMÂNEȘTI

NOI ELEMENTE PRIVIND ACTIVITATEA LUI DIONISIE SMERITUL ÎN SPAȚIUL CULTURAL BIZANTIN

1. *Proiectul unei "universități" creștine se realiza greu chiar în Răsăritul posterior epocii Sfântului Constantin cel Mare. Reorganizat prin decretul din 26 februarie 425 al lui Teodosie al II-lea cel mai înalt centru de cultură al imperiului trebuia și să eclipseze faima Atenei păgâne cu origini în veacul lui Platon și al lui Aristotel. A rămas totuși puțin deschisă studiului teologiei.*

Pentru Occident, sarcina înființării unui învățământ religios creștin, era o necesitate mult mai evidentă decât în altă regiune a lumii. O impuneau cu prisosință, combaterea tradiției romane și antice, neîntrerupte, cercurile senatoriale păgâne mai conservatoare decât în Bizanț, pustiirile migrațiilor barbare, puterea lumească a factorilor Bisericii.

Cum școlile mănăstirești și episcopale aveau menirea — la nivel mediu — să mijlocească învățarea *Psaltirii*, cunoașterea *Bibliei*, noțiuni de doctrină canonică și liturgică, tot de aici au survenit și preocupările culturale creștine mai înalte.

În acest sens, se citează o primă încercare a starețului Eugipiu de la mănăstirea Sfântului Severin de lângă Lucullanum, Milano. Preocupările sale literare predominante, erau legate de opera Fericitului Augustin¹. O dovadă în plus a acestei reputații, o constituie și darul cu care Galla, cumnata marelui Boețiu, se mândrea printre alte personalități ale cercurilor aristocrate romane.

O altă încercare de înființare a unei "universități" creștine a avut loc la Roma. Pe timpul Papei Agapet (535-536), studiul *Sfintei Scripturi* nu avea aici importanța disciplinelor profane. De aceea, împreună cu pontiful amintit, Casiodor s-a hotărât să cîntorească o instituție de învățământ corespunzătoare. Ca model le-a stat Didaskaleion-ul creștin alexandrin².

Vremurile de cotropire străină, cu victoriile alternative ale bizantinilor și ale goșilor, au făcut curând imposibilă petrecerea îndelungată a oamenilor Bisericii cu muzele.

Dar chiar dacă școala romană laică va primi ultima lovitură de la năvălirea longobarzilor (5680, cea bisericească va dura prin intermediul mănăstirilor îndeosebi.

Cu răstimpuri mai liniștite, în locuri de mai mică mișcare a populațiilor și cu personalități culturale influente și bogate, va funcționa aici în mod sporadic chiar învățământul monahal "superior". Este cazul școlii de asceză și de studii religioase de la Vivarium, astăzi Squillace, în Calabria. Un om de cultură român o socotește chiar "prima universitate din Italia"³. Mai aproape de adevăr este părerea altuia, care precizează că la amintita mănăstire siciliană a existat "un fel de academie"⁴.

Aici, la moșia sa, Casiodor poposea după apusul unei îndelungate cariere politice. În această direcție nu-i mai rămânea decât educarea intelectuală a popoarelor neromane, apărute în Apus. Punea în noua cititorie⁵ o năzuință a originii sale de orient, experiența vieții, reflecțiile sufletești în urma călătoriilor la Bizanț și modelul contemporan al școlii creștine de la Nisibi, din Siria.

Ca structură sufletească, fostul prim-ministru al lui Theodoric, înclina către cultivarea istoriei, a gramaticii și a retoricii. Totuși, el era conștient că noii monahi de la institutul înființat de el⁶ pe la 550, nu pot ajunge la profunzimile exegezei patristice a textelor copiate, fără cunoștințele profane mulțumitoare și fără elemente de limbă greacă. Monahii de la Vivarium, o cunoșteau în număr mai mare, dar, puțini erau în măsură să obțină o traducere corespunzătoare. De aceea, el le-a pus la dispoziție instrumente de instrucție creștină, invitând aici mai mulți învățați. Este cazul cu ieromonahul străromân, Dionisie Smeritul din Tomis, pe lângă abații contemporani ai mănăstirii, Chalcedonius și Gerontius⁷.

Vivarium a fost, așadar, un așezământ al desăvârșirii monahale, dar și o școală superioară de studii creștine și clasice. Două au fost curente dominante lui: biblic și umanist-păgân. Alături de un "scriptorium", de o casă de editură proprie, bibliotecă de texte și comentarii biblice, dar și de istorie, de dialectică, de muzică ș.a., arăta clar multitudinea preocupărilor. Într-o mănăstire ca aceasta, sudică și cu viață chinovială⁸, tradiția clasică avea rădăcini deosebite. Le-a respectat atât Theodoric cât și Justinian.

Din nefericire, faima mănăstirii, cu traducătorii, cu copiii și cu bogata ei bibliotecă, a durat cât viața întemeietorului și animatorului nobil. Pe timpul Papei Grigorie Dialogul, monahii de aici se judecau cu un episcop de Squillace. Reușita acestei inițiative cărturărești monahale, s-a arătat nu atât în prezentul cititorului, cât în deceniile de viitor ale programului.

Benedictinii, călugării cărturari ai restului Italiei și ai istoriei, au dus mai departe acest impuls. Manuscrisele ucenicilor lui Casiodor, după împrăștierea de la locul de baștină, s-au regăsit parțial în marile centre menite unei mai durabile dăinui: Montecassino, Milan, Verona, Firenze, Bamberg, St. Gall, Corbie.

2. Centrul de studii religioase de la Vivarium trebuie să respecte *structura învățământului pe care o promova epoca*. În aceste veacuri dominate de personalități ca: Martianus Capella, Boetiu, Casiodor și alții, se constituie prescolastica⁹. Cele șapte arte liberale, se delimitau tot mai hotărât în două grupe: "trivium" cuprindea disciplinele care exprimau gândul omului ("verba"); Gramatica, Retorica și Dialectica și "quadrivium", cele care se ocupau cu cercetarea lucrurilor ("res"): Aritmetica, Geometria, Astronomia și Muzica.

În rândul primelor discipline, și anume în Dialectică, se integra și Dreptul roman, îndeosebi sub influența *Codului lui Justinian*¹⁰.

Cele șapte Arte liberale proveneau din Antichitatea greco-romană. Dintre învățații medievali, Casiodor le întrebuițează hotărât. *Instituțiile sale, le analizează pe*

fiecare în parte, oferind astfel o sinteză și un cadru util acestei minunate încercări de cultură monahală.

“Totuși, — subliniază autorul modern citat mai sus —, o linie clară de demarcație între învățătorul mediu — predat în ciclurile “trivium” și “quadrivium” — și cel universitar, nu poate fi trasată. Sistemul, metodele, chiar și disciplinele de bază, erau aceleași. Între ele nu era o diferență de natură sau de grad — decât că ceea ce se va numi o “universitate” va avea privilegiul de a putea conferi grade didactice — academice, și faptul că se va bucura de o autonomie administrativă”.

Asupra unei discipline care ne interesează în articolul de față, se poartă discuții și astăzi între învățați. Căutând să afli conținutul Dialecticii, te lovești de însăși diversitatea noțiunii ei în veacul al VI-lea.

O categorie a lor îi dau sensul de logică formală, chiar dacă analiza aceasta se potrivește pe deplin doar momentului scolasticii propriu-zise. Atunci Dialectica dobândește cunoscuta-i întâietate față de Gramatică, după cum mai înainte era opusă pe de-a-ntregul retoricii. “Singurele cărți care erau mai întâi la dispoziția scolasticilor, au fost câteva părți din “*Organum*-ul lui Aristotel, cu introducerea lui Porfiriu, și câteva tratate ale lui Boetiu, ale lui Isidor de Sevilla. Studiile logice, trebuiau așadar, să domine de la început. Spirite mai atente la formă ca și la fond, aflau în ele o metodă comodă pentru comentariul adevărilor religioase. De acolo o primă metodă în Evul Mediu: *dialectica*. Se raționează, se argumentează, se trag la infinit consecințe, fără a verifica principiile, care rămân pe deasupra examenului; se reduce totul la logică sau la silogism, care este forma cea mai riguroasă a deducției; se neglijează inducția și observația. Abuzul de silogism antrenează subtilitatea, gustul pentru diviziuni și pentru subdiviziuni, reducția raționamentului logic gândirii însăși, într-un cuvânt formalismul¹¹.

În fața unui tablou ca acesta, înfricoșător pentru un intelectual în răsărit, trebuie să amintim încă o dată că el se referă cu deosebire la stadiul al treilea al scolasticii. Mentalitatea și conținutul lui sumar se regăsese însă, în scrierile lui Casiodor. Dedicând un capitol dezvoltat Dialecticii, el amintește de *Isagogica* lui Porfiriu și de *De interpretatione* a lui Aristotel. Mai analizează următoarele elemente: felurile silogismului, definiția, silogismul, paralogismul¹².

Desigur că învățăceii de la Vivarium erau oameni ai epocii și ai spațiului la cultural. Acestora le era destinată disciplina formală de mai sus, precum și alte instrumente de lucru intelectual pe care Casiodor le-a pus la îndemână atât de hotărât.

Dar ei, erau meniți și unei opere culturale de mare anvergură și oarecum unice, dacă avem în auz zgomotul săbiilor năvălitorilor și praful distrugător al copitelor cailor care îi purtau. În intenția întemcietorului, mânăstirea de la Vivarium trebuia să unească pe toți creștinii prin spiritul Sfinților Părinți îndeosebi răsăriteni. Pentru înțelegerea textului teologic devenea obligatorie consultarea autorilor profani. În același timp, aveau misiunea să aducă în contemporaneitate pe marii reprezentanți ai culturii clasice, chiar dacă operele lor erau păgâne. De aceea credem că, în cazul Cuviosului Dionisie Smeritul (*Exiguul*), noțiunea de dialectică trebuie să aibă prioritar alt înțeles. Dincolo de arta discursului, a raționalizării, a disputei sau a dialogului, ea urma să familiarizeze pe mohan cu filosofia platonice și neoplatonică în spiritul religiei creștine¹³.

Credem că, unul dintre marii istorici de astăzi, a înțeles just poziția și strădanii fostului demnitar al lui Theodoric, când îl caracterizează astfel: “Dar el a stu-

diat de atunci, în compania lui Dionisie Smeritul, dialectica, adică el s-a impregnat de comentariile lui Ammoniu de Alexandria”¹⁴.

Cine adaugă la administrația lui Casiodor pentru Orient și zestre filosofică a lui Boetiu agonistă la Alexandria, știe câtă greutate și cât adevăr cuprinde caracterizarea reprodușă. Asemenea acestuia, majoritatea oamenilor păgâni de cultură romană, admirau filosofia lui Plotin perpetuată în epocă de comentariile și de personalitatea lui Proclu Licianul, și aceasta, în plină epocă a credinței creștine și chiar la apogeul ofensivei lui Justinian pentru impunerea Ortodoxiei.

3. — Activitatea didactică a lui Dionisie Smeritul din ultima parte a vieții sale, nu ne este cunoscută decât imperfect și anume din elogiul pe care i l-a făcut Casiodor la câteva decenii după moarte. Îl reproducem fragmentar pentru caracterizarea fidelă și plină de admirație a învățatului și a monahului: “Mai produce însă și azi Biserica Universală bărbați iluștri, strălucitori de podoaba învățăturilor sănătoase. Astfel a fost în zilele noastre călugărul Dionisie, scit de neam, dar întru totul, roman ca moravuri, foarte învățat în amândouă limbile. *Sfintele Scripturi* le-a cercetat cu atâta râvnă, încât despre orice l-ai fi întrebat avea gata răspunsul potrivit. A predat împreună cu mine *Dialectica* și cu ajutorul lui Dumnezeu a petrecut mulți ani din viața lui în gloriosul templu al magisterului (...) Alte multe lucruri folositoare nevoilor bisericești a mai tradus el din grecește în latinește. Se distingea printr-o atât de mare ușurință a limbii și a celei grecești, încât orice carte grecească lua în mână o citea pe latinește fără nici o împiedicare. La fel și pe cele latine le citea în grecește, încât credeai că lucrarea e scrisă în limba în care ieșea din gura lui cu o rezeziune fără oprelițe (...)

Dar ca să enumăr toate virtuțile lui intelectuale cu o laudă sinceră și adevărată (mai adaug): era un dreptcredincios convins și atașat întru totul datinilor strămoșești și tot ce putea căuta cineva citind la alții afla în mod strălucit în știința lui...”¹⁵.

În caracterizarea fostului demnitar al lui Theodoric, învățatul daco-roman era un “bărbat ilustru” al întregii Biserici. Vrednicia aceasta se baza pe trăirea poruncilor scripturistice pe care le propovăduia și pe învățătura umanistă profundă și multilaterală pe care o stăpânea.

Desigur că “multa înțelepciune” pe care o agonisise provenea și din frecventarea de ani îndelungați a filosofiei. Dacă este așa, ne vine greu să credem că *Dialectica* pe care o predă la Vivarium se asemăna cu materia expusă de Casiodor însuși. Poate că și în această specificitate de factură răsăriteană, atât de deosebită de anunțurile de teze și de contradicții logice apusene, stă miracolul rămânării învățatului nostru în amintirea colegului său. Oricum, rezultatele persistente și la atâția ani după trecerea în veșnicie a titularului, dă indicii asupra bogatei sale înzestrări și activități.

Pe lângă știrea explicită a carierei didactice (și aceasta a fost de “*plurimos annos*”) din epoca premergătoare morții, amintitul elogiu aruncă lumini și asupra preocupărilor de școală din tinerețea acestuia. Astfel, chiar și numai simpla citare a predării *Dialecticii* indică pe un titular cu experiență acumulată cu mult înainte. Sarcina predării ei în alt peisaj intelectual decât acela al propriei formări nu putea fi încredințată decât unei personalități didactice mature și recunoscute ca atare. În cultura ei trebuia să intre neapărat disciplinele “trivium”-ului, dar și istoria filosofiei, teologia patristică ș.a.

Că învățatul “scit” a fost neapărat dascăl de școală în tinerețe, o demonstrează și cunoașterea celor două limbi care a smuls sincere mărturii de admirație lui

Casiodor. Dacă ținem seamă de întreaga vrednicie a învățatului (canonist, traducător, teolog ș.a.) și de faptul că mulți slujitori ai Bisericii erau utilizați uneori ca funcționari politici, putem deduce că locul acesta de formare și activitate era capitala. Aici la Constantinopol, au putut fi învățate și utilizate cele două limbi clasice, aici erau la îndemână bibliotecile, aici a fost însușită o cultură teologică excepțională.

Neacceptarea primei faze a activității profesore în biografia învățatului monah este un element merit să tulbure și înțelegerea activității lui din a doua parte a vieții. Dacă luăm bine seama, Cuviosul Dionisie a avut nu numai o activitate de traducător ci și una de editor. El are prioritatea publicării în latinește a primei colecții complete de canoane apostolice, locale și ecumenice. Ba faima lui printre romani a fost atât de mare, încât i s-a încredințat și sarcina primei ediții apusene a decretelor pontificale. Toată această activitate științifică și de cercetare, cerea o serioasă stăpânire a limbilor de cultură majoră, cunoașterea izvoarelor, clasarea lor cronologică, o metodă clară de lucru, simț critic și perseverență.

Toate aceste calități intelectuale nu le putea avea într-un grad atât de înalt un funcționar de arhivă. Le-a avut însă omul dedicat unei îndelungate activități didactico-profesore. Aceeași formație culturală au cerut-o traduceri efectuate din sfinții Chiril Alexandrinul și Grigorie al Nissei.

Sunt unii învățați de astăzi¹⁶, care constatând la editorul nostru calitățile semnalate, încearcă să acrediteze ideea că ele au fost dezvoltate în Apus, în cetatea de tradiție a dreptului roman.

Cu mult mai îndreptățită ni se părea vechea opinie, după care școala de cultură din Bizanțul veacului al VI-lea, l-a format pe eruditul monah daco-roman. De altfel, în noua capitală, tocmai înflorea acum preocupările de codificare a textelor vechi juridice pe care le-a inițiat împăratul Justinian.

Mai adăugăm, în sprijinul ipotezei că mesagerul Tomisului la Roma a fost cândva dascăl și argumentul solidelor cunoștințe istorice și pascaliole. Ele au avut un rol atât de salutar în epocă, încât au conciliat cele două părți ale credincioșilor, dezbinat pe această temă de peste un secol.

În sfârșit, *Dialogurile lui Pseudo-Chesarie* afirmă că necunoscutul autor a fost profesor în Bizanț timp de două decenii¹⁷. După concluziile noastre științifice, această operă aparține lui Dionisie Smeritul¹⁸.

4. *Opera științifică a profesorului Dionisie Smeritul* este impresionantă, dacă ținem seama de epoca și de condițiile în care ea a apărut. Contribuțiile sale întrunesc astfel o scară întinsă de valori, de la simpla epistolă la tratatul și la cursul universitar. Bineînțeles că unele nu-i aparțin decât simple traduceri.

O evaluare științifică a ei am făcut-o în articolele și în studiile noastre citate până acum. De data aceasta suntem preocupați să stabilim doar numărul pieselor și aria lor cronologică, unde a fost posibil.

În enumerarea de titluri de mai jos, vom folosi și datele bibliografice respective. Ea ne-a fost impusă de marea cantitate de ipoteze și deducții la care suntem siliți să recurgem în cazul unui învățat care s-a tănuț pe sine toată viața.

I. OPERA DIONISIANĂ CUNOSCUTĂ

- Memoriul delegațiilor alexandrini la Constantinopol (Libellus), traducere, 496¹⁹;
- Corpusul canoanelor (Corpus canonum)
- ed. I. *Codicele canoanelor Bisericii Universale*, ediție, prefață și traducere, 498²⁰;
- ed. a II-a *Codicele canoanelor bisericești*, prefață, 499²¹;
- ed. a III-a *Idem* (text: paralel grec și latin), ediție și prefață, 514-518²²;
- *Colecția decretelor pontificale* (*Collectio decretorum pontificum romanorum*), ediție și prefață, 498²³;
- *Epistola sinodică a Sfântului Chiril al Alexandriei* (*Epistola synodica Cyrilli Alexandrini contra Nestorium*), traducere și prefață, pe la 519²⁴;
- *Cele două Epistole către Successus ale aceluiași* (*Ad Successum episcopum*), traducere și prefață, 519²⁵;
- *Tomosul către armeni al lui Proclu* (*Epistola S. Procli ad Armenios*), traducere și prefață, 519²⁶;
- *Florilegiul patristic* (*Exempla Sanctorum Patrum*), antologie și traducere, 519²⁷;
- *Predica lui Proclu despre Maica Domnului* (*Oratio prima S. Procli de Deipara*), traducere, 519²⁸;
- *Viața Sfântului Pahomie* (*Vita Sancti Pachomii*), selecție, traducere și prefață, 524²⁹;
- *Istoria aflării capului Sfântului Ioan Botezătorul* (*Relatio de inventione capitis Beati Ioannis Baptistae*), traducere și prefață, 523³⁰;
- *Epistola lui Proterie, Patriarhul Alexandriei* (*Epistola Sancti Proterii*), traducere, înainte de 525³¹;
- *Pascalia adevărată și regulile îndreptării ei* (*Epistola prima din De reŃione Paschae*), 525³²;
- *Modul simplu de calculare a datei Paștelui* (*Epistola II din De ratione Paschae*), 526³³;
- *Tabela ciclului lunar de 19 ani* (*Cyclus decemnovennalis Dionysii*), 526³⁴;
- *Pascalia pe 95 de ani* (*Cyclus paschalis*), 526³⁵;
- *Elementele calculului calendaristic și pascal* (*Argumenta paschalia*), 526³⁶;
- *Despre crearea omului a Sfântului Grigorie al Nisei* (*De conditione seu opificio hominis*), traducere și prefață, 540-550³⁷;
- *Pocăința Sfintei Taisia* (*Paenitentia Sanctae Thaisis*), traducere și prefață, la o dată necunoscută³⁸.

II. SCRIERI ATRIBUITE ÎN VEACUL NOSTRU
CUVIOSULUI DIONISIE SMERITUL

- Actele sinodului ecumenic de la Calcedon (451), traducere³⁹;
- Colecția de canoane *Pontica*, alcătuire⁴⁰;
- Colecția de canoane *Prisca versio* sau *Itala*⁴¹;
- *Sintagma în XV titluri*⁴²;

- *Epistola către Posesor*⁴³;
- *Către senatori (Ad senatores)*⁴⁴;
- Fragmente din opera Arhim. Ioan Maxențiu (*Capitula*)⁴⁵;
- Ediția tesaloniciană de canoane (*Colectio thesalonica*), din timpul lui Bonifaciu al II-lea⁴⁶;
- Versurile din *Codex Novariensis XXX* (66)⁴⁷;
- Versiunea Isidoriană⁴⁸;
- Traducerea latină a scrisorilor lui Petru Gnafevs⁴⁹;
- *Avellana*, o colecție de documente pontificale, pe la 553⁵⁰;
- *Liber diurnus*, o colecție de dispoziții administrative⁵¹;
- Fragmente de traduceri din Evagrie Ponticul⁵²;
- Fragmente de traducere a tratatului *De natura hominis* de Nemesiu de Emesa⁵³;
- *Gesta Silvestri*⁵⁴.

III. SCRIERI COMPLET NECUNOSCUTE ALE LUI DIONISIE SMERITUL

- *Apocrifele simoniene*, în colaborare⁵⁵;
- *Corpusul pseudoareopagitic*, pe la 510⁵⁶;
- *Liber pontificalis*, în colaborare, între 514 și 524⁵⁷;
- *Passio S. Anastasiae*⁵⁸;
- *Dialogurile lui Pseudo-Chesarie*⁵⁹.

În încheierea derulării activității intelectuale a marelui fiu al Daciei Pontice și chiar după enumerarea operei sale, observăm că perioada de dascăl la Academia de la Vivarium a avut urmări puțin ne semnificative printre contemporani. Epoca însăși, cu victorii și cu înfrângeri de ani îndelungați, era una dintre cele mai nepotrivite unor preocupări de școală cât de elementară. De altfel, bătrânul dascăl se și plângea de singurătatea vieții și de lipsa convorbirilor cu intelectualii adevărați. Era epoca în care el traducea amintita operă a Sfântului Grigorie de Nissa.

Efigia învățatului și întreaga lui zbatere launtrică s-a transmis posterității ca a unui creator și multilateral. Anumite specii din cultura vremii lui, își revendică o atenție exclusivă și specială: *canonul disciplinar*, *comentariul exegetic*, *observația științifică*, *piesa aghiografică*, *versul*, *cursul universitar*, *tratatul*.

Pe de altă parte, viitorul biograf va trebui să arate pe Cuviosul Dionisie Smeritul drept una dintre cele mai înzestrate personalități ale epocii străromâne. Punând la contribuție toate cele trei categorii de opere pe care le-am enumerat, acesta poate fi socotit deopotrivă: profesor (polemist, poet și critic), funcționar superior (arhivist, antologator și traducător), consilier pontifical (canonist și diplomat bisericesc), calendarist (cercetător astronom), computist cronologist, istoric și aghiograf, gânditor (dogmatist, exeget, moralist și filozof).

5. *Printre nemuritorii "fondatori ai Evului Mediu"*. După cum este cunoscut, doar pentru nume se bucură unanim de această recunoaștere: Boețiu, Casiodor, Benedict de Nursia și Beda Venerabiluc.

Ei erau cu toții romani prin naștere, favoare pe care nu o avea ambasadorul bisericesc și cultural al Tomisului printre ei.

Totuși Cuviosul Dionisie a cunoscut pe mulți dintre aceștia și i-a influențat din punct de vedere teologic, intelectual și duhovnicesc. Unii o recunosc deschis, iar unde tac ei, vorbește istoria, imparțialitatea absolută a veacurilor scurte.

Din punctul de vedere al învățământului, după cum am arătat, această prioritate i se recunoaște.

Reproducem în continuare prețuirea dascălului și a învățatului, exprimată îndeosebi în ultimele secole. “Naște și astăzi Biserica universală bărbați iluștri”, mărturisese Casiodor — colegul său de Academie — la câteva decenii de la moarte.

În prelungirea acestei atmosfere, un istoric contemporan apreciază: “la Roma numai, în jurul a doi oameni hrăniți cu cultura greacă, Dionisie cel Mic (smeritul) și Boețiu, vom avea norocul să întâlnim teologi...”⁵⁹ El a fost la latinii veacului al VI-lea, mărturisește altul⁶⁰, acela care a introdus Dreptul bisericesc grec, deja foarte avansat la formarea lui, și părintele și magistrul științelor juridice”. Harnicul istoric și canonist ne apare în cultivata societate romană a veacului al VI-lea ca cel mai ilustru promotor al instrucției și al studiilor⁶¹.

“Dacă mi s-ar cere părerea despre Dionisie Smeritul, eu sunt convins că sub numele și haina lui modestă, se ascundea un mare geniu, expert în aproape toate științele; unul dintre acei oameni pe care obișnuim să-i numim “biblioteci vii” sau “ambulante”, de aceea, nu fără temei, a afirmat Casiodor despre el: “tot ce putea căuta cititorul la alții, afla în știința lui în mod strălucitor”. Căci în el admirăm pe omul învățat în adâncirea *Sfintelor Scripturi*, pe cunoscătorul desăvârșit al Sfinților Părinți, pe magistrul veteran al catedrei de dialectică, concursul lui Casiodor însuși, pe corifeul tuturor dascălilor de drept canonic, pe preainvățatul bărbat în amândouă limbile, greacă și latină, pe cel atât de distins în știința calculelor astronomice, încât a devenit “Părintele erei creștine” și prin părerea sa fără recurs, a fixat pentru veacurile viitoare felul sărbătoririi Paștilor, pe cel atât de priceput în aghiografie. De aceea, nu e de mirare că Dionisie al nostru s-a bucurat de bunăvoința și încrederea atâtor papi și de prietenia atâtor oameni învățați, drept care, cu bun temei îl putem socoti un alt Ieronim al veacului său”⁶².

“Dionisie era un teolog și un savant”, conchide un recent exeget român al lui⁶³.

“Dionisie al nostru, filosof, poliglot, om de mare tact, știind să se adapteze în conversațiile sale fie unui rege, la palat, fie unui păstor, într-o colibă, era mare teolog și astronom și poseda la perfecție latina și greaca”⁶⁴.

Pr. Conf. Dr. Gheorghe Drăgulin

NOTE

1. Dr. Al. Tăutu, *Dionisie Românul* — o podoabă a Bisericii noastre strămoșești, Roma, 1978, p. 50.
2. Pierre Courcelle, *Les lettres grecques en Occident*, Paris, 1943, p. 316; Pierre Riche, *Education et culture dans l'Occident barbare*, VI-e - VIII-e siècles, Paris, 1962, p. 177.
3. Iosif Constantin Drăgan, *Prin Europa*, Prefață de Traian Filip, București, 1973, p. 319.
4. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Manual pentru uzul Institutelor teologice, București, 1956, p. 315.
5. Vezi cap. XXXIX. *De positione monasterii Vivariensis sive Castellensis*, la Cassiodorus, *Institutiones divinarum et seacularium litterarorum*, în J. — P. Migne, “P.L.”, vol. LXX, Paris,

- 1865, col. 1167; Pierre Corcelle, *Le site du Monastere de Cassiodore*, în "Melanges d'archeologie et d'histoire", LV (1938), nr. I-IV, p. 259-307.
6. Altă dată a înființării (555), la Enrico Josi, *Vivarium*, în *Enciclopedia cattolica*, col. XII, Firenze, 1954, col. 1564. Anul 538 este indicat la Dr. F.X. von Funk und Dr. K. Bihlmayer, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, Paderborn, 1911, p. 523. Pentru Hubert Wurm, *Studien und Texte zur Dekretalsammlung des Dionysius Exiguus*, Amsterdam, 1964, n. 15, data înființării așezământului de la Vivarium este 537-538.
7. Perre Riche, *ibid.*, p. 212, Asupra bogăției fondului de carte al bibliotecii lui Casiodor, vezi P. Capparoni, *Scuola Salernitana*, în *Enciclopedia italiana*, vol. 30, Roma, 1949, p. 509-512.
8. Perre Courcelle, *ibid.*, p. 307.
9. Anton Dumitriu, *Histoire de la Logique* (I), în "Scientia", revista di Scienza, Milano, 1971, p. 6; Gheorghe Vlăduțescu, *Introducere în istoria filosofiei medievale*, București, 1973, p. 31.
10. Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. 3, București 1990, p. 158.
11. Alfred Foilles, *Histoire de la philosophie*, Paris, 1901, p. 198. Comp. Andre Lalande, *Vocabulaire technique et critique de la philosophie*, Paris, 1972, p. 226: "Au Moyen Age (usage emprunt a certains Stoiciens), *Dialectique* designer la Logique formelle et s'oppose a la Rhetorique 66.
12. Casiodor, *De dialectica*, la J. — P. Migne, "P.L.", vol. LXX, Paris, 1865, col. 1167 și urm. Comp. Augustin, *De dialectica*. Ediție, traducere, introducere, note, comentarii și bibliografie de Eugen Munteanu, București, 1991, p. 37: "Dialectica este știința de a purta bine dezbaterile".
13. G. Capone, *Dialectica*, în *Enciclopedia filosofică Sansoni*, Firenze, 1957, p. 1547; Emile Lashax, *La dialectique et le rythme de l'Univers*, Paris, 1925, p. 48 și urm.
14. Pierre Courcelle, *op. cit.*, p. 340.
16. Franca de Marini Avonzo, *Secular and clerical culture in Dionysius Exiguus's Rome*, în "Atti della Facolta di giurisprudenza", Milano, 17 (1978), p. 358-362.
17. Precizăm că, în privința șederii la Constantinopol al lui Pseudo-Chesarie, sunt două citiri ale datei manuscrisului: douăzeci de ani și șase ani. Vezi Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin și Prof. Augustin Gh. Drăgulin, *Cercetări asupra operei lui Dionisie Exiguul și îndeosebi asupra celei necunoscute până acum*, în "Mitropolia Olteniei", XI (1988) nr. 5, p. 27, nota 7.
18. Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin și Prof. Mariana Gh. Drăgulin, *O operă necunoscută a lui Dionisie Exiguul* (aprox. 470-555), în "Studii teologice" XLI (1989), nr. 3, p. 74-77.
19. Dr. Al. L. Tăutu, *op. cit.*, p. 31. Și la operele următoare se dau alături anii de apariție a lor.
20. J.P. Migne, *P.L. Supplementum accurante* A. Hamman, vol. IV, Paris 1967, col. 17; H. van Cranenburgh, O.S.B. *la vie latine de Saint Pachome* traduite du grec par Denys la Petit.
21. J.P. Migne, col. 17; H. van Cranenburgh, O.S.B., *ibid.*, p. 33.
22. Dr. Al. L. Tăutu, *op. cit.*, p. 40.
23. H. Van Cranenburgh, O.S.B. *ibid.*
24. *Ibidem*, p. 35. Alți cercetători socotesc că această traducere s-a făcut mai înainte, în anul 497 (William C. Bark, John Maxentius and "Collectio palatina", în "Harvard theological review", XXXVI (1943), nr. 2, p. 96, nota 7.
25. H. van Cranenburgh, O.S.B., *ibidem*; Dr. Al. L. Tăutu, *ibid.*, p. 28.
26. Dr. Al. L. Tăutu, *ibid.*, p. 29; Hubert Wurm, *op. cit.*, p. 14, nota 18, o societate efectuată în anul 534.
27. *Exempla Sanctorum Patrum*, în *Corpus christianorum*, vol. LXXXV Scriptores, "illyrici" minores, Turnhout, 1972, p. 83-129; Dr. Al. L. Tăutu, *ibid.*, p. 24 îl socotește întocmit la anul 534 (după Dom. A. Amelli); Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *Studiu introductiv la Prefeșele Cuviosului Dionisie Smeritul sau Exiguul la unele traduceri ale sale în limba latină*, în "Mitropolia Olteniei", XXXVIII (1986), nr. 2, p. 98
28. H. Van Cranenburgh, O.S.B. *ibid.*, p. 35.
29. *Ibidem*; Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *ibid.*, p. 101.
30. Idem, *Studiu introductiv*, la Cuviosul Dionisie Smeritul sau Exiguul, *Două Epistole despre problemele datei Paștelui și Elementele calculului calendaristic și pascal*, în "Mitropolia Olteniei", XXXIX (1987), nr. 1, p. 41.
31. *Ibidem*, p. 37, p. 41; *ibidem*, p. 101-103.
32. J.P. Migne, "P.L.", vol. 67, Paris, 1865, col. 19-23; col. 485-494 Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *ibid.*, p. 42. Precizăm că echivalențele românești ale originalului ne aparțin.
33. J.P. Migne, "P.L.", col. 23-28; col. 513-520; trad. rom. citată în nota precedentă.

34. J.P. Migne, *ibid.*, col. 493-494.
35. *Ibidem*, col. 495-496.
36. *Ibidem*, col. 498-508.
37. Dr. Al. L. Tăutu, *op. cit.*, p. 34.
38. Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *Studiu introductiv*, citat la nota 27.
39. Pr. Stanislaus Frankl, *Florilegium de "Uno ex Beata Trinitata"*, în "Collectanea theologica", Lemberg, 1934, nr. 15, p. 15.
40. Eugenio Corsini, *Diogini il Picolo*, în *Grande dizionario enciclopedico*, vol. IV, Torino, 1956, p. 657.
41. Charles Munier, L'oeuvre canonique de Denys le Petit, d'après les travaux du R.P. Wilhelm Peitz, S.J., în "Sacris erudiri", XIV (1963), p. 247.
42. P. Ivan Zuzek, S.J., Kormcaja kniga. Studios on the Chief Code of Russian Canon Law, în *Orientalia christiana analecta*, 1964, nr. 168, p. 73, după Pr. Prof. Nicolae V. Dură, *Străromânul Dionisie Exiguul (465-545) și opera sa canonică*. O evaluare canonică a contribuției sale la dezvoltarea Dreptului bisericesc, în "Ortodoxia", XLI (1989), nr. 4, p. 58.
43. *Epistola*, traducere românească de Pr. Prof. Nicolae Petrescu, în "Mitropolia Olteniei", XXXVII (1985), nr. 9, p. 680-683.
44. Dom. M. Cappuyens, *L'origine des "Capitula d'Orange 529"*, în "Recherches de theologie ancienne et medievale", VI (1934), p. 140.
45. Hubert Wurm, *Studien und Texte zur Dekretalensammlung des Dionysius Exiguus*, Amsterdam, 1964, pl 21, nota 46.
46. *Ibidem*.
47. Charles Munier, *ibid.*, p. 249, nota 18.
48. Cf. L. Duchesne, L'Eglise au VI siecle, Paris, 19, p. 89: "Este prima dată, după mai mult de o sută de ani, când Chiril al *Anatematismelor* apărea într-un document roman: Dionisie Exiguul nu pierduse timpul traducând *Epistola sinodală*. Cele două teologii — a Romei și a Alexandriei — erau, în sfârșit, reconciliate: suntem departe de Leon și de Ghelasie".
49. Prot. Vitalie Borovoi, "Ciollectio Avellana kak istoriceskii istocinik", în "Bogoslovskie trudı", 1959, nr. 1, p. 129.
50. Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *Ieromonahul Dionisie Smeritul "Exiguus sau "cel mic" (aprox. 470-555)*. Încercare de întregire bio-bibliografică, în "Studii teologice", XXXVII (1985), nr. 7-8, p. 535.
51. Idem, *Studiu introductiv*, cit. în nota 27, p. 105 și urm.
52. F.J. Witty, *Translation literatura, tearly (pagan and christian)*, în *New catholic encyclopedia*, Washington, 1967, p. 247.
53. Radu Constantinescu, la Gerard din Cenad, *Armonia lumii*, Studiu introductiv, selecție, traducere și comentarii, București, 1984, p. 197, nota 46.
54. Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *ibid.*, p. 529 și urm.
55. Pr. Gheorghe I. Drăgulin, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu Ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*. Cercetare ortodoxă a unei controversate probleme de istorie a culturii bizantine și a celei străromâne, Craiova, 1991, p. 299.
56. *Ibidem*, p. 533 și urm.; *idem*, *Cercetări asupra operel lui Dionisie Exiguul* cit. la nota 17.
57. *Ibidem*, p. 49.
58. *Ibidem*, p. 51-67; *idem*, *O operă necunoscută a lui Dionisie Exiguul*, cit. în nota 18.
59. Pierre Riche, *op. cit.*, p. 38; Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin, *ibid.*
60. J.M. Versanne, *Denys le Petit et le droit canonique dans l'Eglilatine ou V^e siecle*, Villefranche, 1913, p. 9.
61. Filippo Ermini, *Storia della letteratura latina medievale della origini fine del sec. VII*, Spoleto, 1960, p. 336.
62. Dom Ambrosius Amelli, O.S.B., *Dionysii Exigui nova collectio* Pro controversia "De Uno e Trinitate in carne passo", în "Spicilegium Casinense", t. primus (1893), p. XLVIII.
63. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Scrittori bisericești din epoca străromână*, București, 1979, p. 71.
64. Iosif Constantin Drăgan, *op. cit.*, p. 319.

VIATA BISERICESCA

SARBATOAREA BISERICII ORTODOXE ROMANE

Biserica Ortodoxă Română a sărbătorit anul acesta, la soroc aniversar, două acte de seamă din trecutul său, cu adâncă semnificație bisericească și națională și anume: 110 ani de la recunoașterea autocefaliei (25 aprilie 1885) și 70 de ani de la înființarea Patriarhiei (4 februarie 1925) și de la înscăunarea primului ei titular patriarhul Miron Cristea (1 noiembrie 1925). Lor li s-au adăugat omagierea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cel de-al cincelea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, la împlinirea venerabilei vârste de 80 de ani (7 februarie 1915) și a 45 de ani de slujire arhierescă (5 martie 1950).

Având în vedere că aceste mari evenimente bisericești, strâns legate de momente hotărâtoare din istoria poporului nostru — Unirea Principatelor (1859), proclamarea independenței de stat (1877) și desăvârșirea statului național unitar român (1918) — constituie încununarea luptei îndelungate a Bisericii Ortodoxe Române de împlinire a năzuințelor spre unitate și neatarnare ale credincioșilor ei, Sfântul Sinod a hotărât ca ele să fie cinstite după cuviință, potrivit rânduielilor tradiționale, prin ample festivități comemorative, organizate de-a lungul întregului an, din februarie și până în noiembrie.

După manifestările jubiliare desfășurate la nivel național între 4-7 februarie 1995, despre care s-a relatat la timpul cuvenit, în perioada 26 octombrie-1 noiembrie 1995 s-au organizat ample festivități de cinstire a acestor momente aniversare cu participarea reprezentanților Ortodoxiei de pretutindeni, ai unor Biserici creștine și ai forurilor internaționale.

În vederea desfășurării acestor festivități s-a constituit o comisie sinodală, care a întocmit programul, a adresat invitațiile de participare și a luat convenitele măsuri de organizare, dintre care menționăm emiterea unei medalii jubiliare și tipărirea unui volum omagial, în limbile română și engleză, dedicat momentelor aniversare. De asemenea, pentru informarea mass-mediei, s-a organizat o conferință de presă, în ziua de 23 octombrie, cu care prilej s-a difuzat și lista invitațiilor și s-au făcut cunoscute toate detaliile de desfășurare.

Primirea delegațiilor de peste hotare

Delegațiile Bisericilor de peste hotare au sosit la București în cursul zilei de miercuri, 25 octombrie, și în dimineața zilei următoare și au fost întâmpinate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Bisericile Ortodoxe surori au fost reprezentate la manifestările jubiliare ale Bisericii noastre prin:

Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, însoțit de IPS Mitropolit Nicomedos de Ierissos, Sfântul Munte și Ardamerion și de IPS Mitropolit Iakobos al Laodiceii;

Prea Fericirea Sa Partenios III, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi și PS Episcop Theodoros de Kirini;

Sanctitatea Sa Pavle, Patriarhul Serbiei, împreună cu IPS Mitropolit Nicolae de Sarajevo, PS Episcop Sava de Sumadia și Pr. Vicar Vladimir Marcovici al Vicariatului ortodox sârb din Timișoara;

Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei, și IPS Mitropolit Neofit de Dorostolo-Cervenski;

Prea Fericirea Sa Hrisostomos, Arhiepiscopul Ciprului, și IPS Mitropolit Chrysostomos de Kition;

IPS Mitropolit Elias de Tir și Sidon, PS Episcop Damaschinios de Edessa și PS Episcop George, Vicar patriarhal, delegați ai Patriarhiei Antiohiei;

IPS Mitropolit Constantinos de Skytopolis, delegatul Patriarhiei Ierusalimului;

IPS Mitropolit Prokopios de Philippi, IPS Mitropolit Iakovos de Argelis și IPS Mitropolit Igtatios de Arta, din partea Bisericii Greciei;

Prea Fericirea Sa Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii;

Prea Fericirea Sa Dorotei, Arhiepiscop de Praga și Mitropolit al ținuturilor Cehiei și al Slovaciei și PS Episcop Ioan de Mihalkov;

IPS Mitropolit Simoin de Lodz și Poznan, delegat al Bisericii Ortodoxe din Polonia;

IPS Arhiepiscop Ioan al Kareliei și întregii Finlande;

IPS Theodosius, Arhiepiscop de Tokyo și Mitropolit al întregii Japonii.

Credincioșii ortodocși români din Diaspora au fost prezenți prin delegații conduse de arhiepiscopii lor și anume: IPS Arhiepiscop Victorin Ursache al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada, IPS Mitropolit Serafim Joantă al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală și PS Episcop Nathanael Pop al Episcopiei Ortodoxe Române din America.

De asemenea, a fost prezent IPS Petru Păduraru, Mitropolitul Basarabiei, în fruntea unei delegații de preoți și credincioși, precum și reprezentanți ai Vicariatelor Ortodoxe Române de la Vârșeț (Serbia) și Gyula (Ungaria).

Bisericile Ortodoxe Orientale au fost reprezentate de Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Suprem Catolicos al tuturor armenilor, și de Sanctitatea Sa Shenouda III, Papă și Patriarh al Alexandriei și al Bisericii Copte din Egipt.

Din partea Bisericii Romano-Catolice a participat Eminentza Sa Cardinalul Edward Idris Cassidy, președintele Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștine și Monseniorul dr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericile Orientale din Germania.

De la Consiliul Mondial al Bisericilor a fost prezent Secretarul general adjunct, dl. Wesley Adriarajah, iar din partea Conferinței Bisericilor Europene, dl. rector Wilhelm Nausner.

Deschiderea festivităților

Deschiderea festivităților jubiliare s-a stabilit să aibă loc la Catedrala patriarhală, în ziua de joi, 26 octombrie, când se prăznuiește Sf. Mare Mucenic Dimitrie, Izvoarătorul de Mir. Întrucât, tot în această zi a fost programată și ceremonia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din București Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătorii și reprezentanții Bisericilor de peste hotare, prezenți la festivități, au avut bucuria să participe și la această solemnitate academică, desfășurată în Aula Magna a Universității bucureștene, conferindu-i un plus de spiritualitate și o notă de distincție aparte.

În ziua fixată pentru deschiderea festivităților, pe Dealul Patriarhiei s-au adunat șiruri nesfârșite de credincioși, veniți împreună cu preoții lor să participe la această mare sărbătoare a Ortodoxiei și să se închine la Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou, patronul catedralei și ocrotitorul orașului București, prăznuit a doua zi, și ale cărui moaște, încă de pe acum, au fost așezate sub un baldachin, afară, lângă biserică.

Făcându-și loc cu greu prin mulțimea credincioșilor, la orele 18,00, Înălții oaspeți au urcat Dealul Patriarhiei și, după ce au sărutat moaștele Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou, au intrat în catedrală, unde s-a oficiat un Te-Deum.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, într-o scurtă cuvântare, a arătat că "avem rara bucurie să primim în aceste zile sfinte pe solii Ortodoxiei, în frunte cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, și pe reprezentanții unor Biserici creștine, cărora le mulțumim călduros, în numele clerului și credincioșilor, pentru că au venit să dea strălucire momentelor sărbătorești ale Bisericii noastre", iar Sanctitatea Sa Bartolomeu I a felicitat Biserica Ortodoxă Română la aniversarea jubileului său și a mulțumit pentru primirea frățescă și pentru bunele sentimente manifestate față de Patriarhia Ecumenică.

După slujba Te-Deum-ului, Înălții oaspeți au fost invitați la Reședința patriarhală, unde le-a fost adus la cunoștință programul festivităților și li s-a oferit fiecăruia câte o icoană, reprezentând sfinții români canonizați în 1992 de Biserica noastră, precum și volumul dedicat momentelor aniversare, iar ierarhii Bisericilor Ortodoxe surori au primit și engolpioane și crucea patriarhală.

Mulțumind în numele tuturor pentru darurile primite, Sanctitatea Sa Bartolomeu I a oferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și membrilor Sinodului Permanent câte un exemplar, în limba greacă, frumos ilustrată, al cărții despre Biserica Ortodoxă Română, anume tipărită la Constantinopol în cinstea acestui jubileu.

Sfânta Liturghie Arhierescă

În dimineața zilei de vineri, 27 octombrie, la praznicul Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou, pe un podium amenajat afară, lângă catedrală, în comuniune de rugăciune și de recunoștință adusă lui Dumnezeu, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și membrii Sinodului Permanent al Bisericii noastre, împreună cu Sanctitatea Sa

Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului și cu Întâistătătorii și conducătorii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe surori, participanți la festivități, au săvârșit *Sfânta Liturghie Arhierască*, în prezența unei mari mulți de credincioși care, înfruntând ploaia și frigul din acea zi, au umplut până la refuz platoul din fața clopotniței, ascultând slujba, în picioare, de la început și până la sfârșit.

Pentru credincioșii aflați în imposibilitatea de a se deplasa la catedrală, slujba a fost transmisă, în direct, la radio și televiziune.

După citirea Sfintei Evanghelii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus, între altele, că „aproape cinci decenii, din cei 70 de ani de Patriarhat, Biserica noastră a răbdat suferințele închisorilor, chinurilor exilului și durerilor emigrării, dar răbdarea ei a rodit și avem bucuria ca vârstarele neamului nostru din Europa, din America și de pe celelalte continente să se afle astăzi aici, prin ierarhii și preoții lor, ca să slăvească pe Dumnezeu împreună cu noi, iar la bucuria noastră participă și solii Ortodoxiei și reprezentanții unor Biserici creștine și ai forurilor ecumenice internaționale”. Expimându-și recunoștința pentru evlavia cu care credincioșii participă la slujbă, stând, încă de dimineață, în ploaie și frig, ca să se închine la moaștele Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou, Prea Fericirea Sa a mulțumit în numele lor, Înălților oaspeți, „pentru osteneala ce și-au luat de a fi în aceste momente sărbătorești împreună cu noi, ca mângâiere și mărturie a dragostei față de clerul și credincioșii Bisericii noastre, pe care nimic nu-i poate clinti de la credința ortodoxă”.

La sfârșitul cuvântării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, icoana Sfinților Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, preoți mărturisitori și mucenici pentru credința ortodoxă în Transilvania, canonizați în 1992 de Biserica noastră.

În continuare, a luat cuvântul Sanctitatea Sa Bartolomeu I care, după ce a mulțumit pentru darul primit, s-a referit la începuturile creștinismului pe pământul românesc, arătând că „rădăcinile lui ajung până în timpurile apostolice”, apoi, a exprimat mirarea și admirația creștinătății pentru faptul că „aproape o mie de ani după martiriul Sf. Sava, populația acestor ținuturi, scăpând de curse și de primejdii, și-a arătat credința ortodoxă și limba latină, ceea ce este o adevărată minune a istoriei, căci, având în vedere mărimea actuală a Bisericii României, suntem neputincioși în a explica cum acest popor ortodox a ieși deodată din întunericul istoriei, în secolul al XIV-lea, pentru a asigura omenirea întregă că, evitând alienarea culturală și asimilarea sa de către alte popoare străine, supraviețuise ca popor numeros și unitar, iar secretul acestei minuni ar trebui poate căutat în credința lui puternică și de neclintit, care l-a făcut să reziste, în deceniile trecute, și amenințărilor venite din partea puterii ateiste”.

După ce a scos în evidență sprijinul dat secole de-a rândul Patriarhiilor Apostolice din Răsăritul Ortodox de voievozii Țărilor Române, Sanctitatea Sa Bartolomeu I a subliniat măreția lăuntrică a misticii Ortodoxiei românești, spunând că „două sunt elementele ei dominante: credința în martiriu până la moartea pentru Hristos și setea isihastă a unirii cu Hristos, adică exact elementele ce caracterizează adevărata trăire ortodoxă” și a adăugat: „Ne bucurăm că aceste elemente continuă să împodobească și astăzi Ortodoxia românească. Disponibilitatea și pregătirea în fața martiriului pentru Hristos s-au trăit deja în perioada recentă a regimului ateist, iar setea isihastă a vederii lui Dumnezeu și a unirii cu Hristos este evidentă în mulțimea mânăstirilor și a monahilor din țară”.

În încheiere, Sanctitatea Sa Bartolomeu I Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, a oferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cărja arhipăstorească, pentru a călăuzi "încă mulți ani poporul ortodox român spre slava lui Dumnezeu și spre binele Sfintei Biserici Românești", iar Întâistătătorul Bisericii noastre a mulțumit pentru acest dar, care "va da o mai mare responsabilitate lucrării tuturor celor cărora ne sunt scumpe credința, neamul, graiul și datinile noastre românești".

Au luat, apoi, cuvântul, pe rând, Întâistătătorii și conducătorii delegațiilor Bisericilor Ortodoxe surori, care și-au exprimat bucuria de a fi putut să participe la această în-doită sărbătoare și să depună mărturia dragostei frățești și prețuirii pentru ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Mulțumind călduros pentru atenția cu care au fost întâmpinați și pentru frumoasa ospitalitate, Înaltii Ierarhi au rugat pe Bunul Dumnezeu să ajute Biserica soră a României ca să continue a urma spre veșnicie sfânta ei misiune în dragostea lui Hristos, ca un adevărat sfeșnic de lumină, pentru ocrotirea și mântuirea bincredinciosului popor român. În amintirea acestei fericite prăznuiri, subfiniată și prin conslujirea Sfintei Liturghii, Înaltii oaspeți au oferit, în dar, Întâistătătorului Bisericii noastre câte o icoană, urându-i din toată inima deplină sănătate, zile îndelungate în slujirea patriarhală și întru toate bună sporire.

După slujba Sfintei Liturghii, tuturor solilor Ortodoxiei le-a mulțumit cu recunoștință Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, "pentru mesajele lor aducătoare de liniște, de încredere și de spor în slujirea noastră". Totodată, Prea Fericirea Sa a mulțumit membrilor Sfântului Sinod, precum și ierarhilor și preoților din Mitropolia Basarabiei, din Mitropolia Germaniei și Europei Centrale și din cele două eparhii românești din America și Canada, "care au venit să împărtășească bucuria noastră de astăzi". De asemenea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit preoților de la parohii, călugărilor și călugărițelor, invitaților din partea Președenției României, a Parlamentului și Guvernului țării, membrilor corpului diplomatic, prezenți la slujbă și bineînțeles, credincioșilor, dorindu-le la toți, din toată inima, pace, bucurie și prosperitate, iar celor care poartă numele de Dimitrie le-a urat mulți ani cu sănătate și împliniri duhovnicești.

Întâlnirea de la Reședința Patriarhală

După amiază, la orele 17,00, Întâistătătorii și reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori, prezenți la festivități, s-au întâlnit la reședința Patriarhală cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Pentru aducerea aminte a momentelor de bucurie duhovnicească și de comuniune sfântă trăite la București de solii Ortodoxiei, în zilele aniversării a 110 ani de la recunoașterea autocefalicii Bisericii Ortodoxe Române și a 70 de ani de la ridicarea ei la rangul de Patriarhie, precum și a sărbătoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea vârstei de 80 de ani și a 45 de ani de slujire arhierescă, s-a semnat ACTUL ANIVERSAR, înscris și în Condica Sfântă a Patriarhiei Române. Apoi, li s-a înmănat participanților *Medalia jubiliară*, emisă de Sfântul Sinod cu prilejul acestui popas aniversar.

În continuare, reprezentanții Ortodoxiei, în frunte cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, în unitate de credință, de viață sacramentală și de mărturie creștină, au adoptat un MESAJ, prin care, în numele credin-

cioșilor pe care-i reprezintă, exprimându-și dorința de pace și înțelegere, s-au declarat "solidari cu suferințele fizice și morale pe care le îndură în multe părți ale lumii popoare și oameni nevinovați", susținând "pe toți cei care caută o soluție pașnică și dreaptă, mai ales, în conflictul de astăzi din Bosnia-Herțegovina". Totodată, solii Ortodoxiei, "hotărâți să revigoreze propovăduirea Evangheliei, mărturisirea credinței și trăirea moralei creștine în sânul Bisericilor locale, care formează Ortodoxia ecumenică", și-au arătat dorința "că acestea să se întărească și între toți creștinii care caută unitatea pentru care s-a rugat Hristos-Domnul".

A luat, apoi, cuvântul Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, care, după ce s-a referit la valoarea universală a autocefaliei, așa cum funcționează ea în Ortodoxie, slujind unității Bisericii, a menționat că "o mare parte a Ortodoxiei, abia ieșită din umbra morții spirituale care a amenințat-o, are de înfruntat astăzi multe greutăți interioare" și a precizat "că cei care administrează treburile politice sunt datori să cunoască bine că mai ales grație Ortodoxiei s-a păstrat unitatea și integritatea popoarelor noastre și că ea rămâne singura lor corabie de salvare și supraviețuire". De aceea, a adăugat Sanctitatea Sa, trecând peste unele măsuri folositoare Bisericii, care deja s-au luat peste tot în aceste țări, "așteptăm și recomandăm și alte măsuri, în cazul în care conducătorii țărilor de tradiție ortodoxă nu doresc fărâmițarea socială și culturală a popoarelor lor, ci, dimpotrivă, doresc împreună cu noi o prezență unită și creatoare a Ortodoxiei în noua realitate europeană".

Cât privește greutățile noastre interioare, a continuat Sanctitatea Sa, "le putem învinge prin două căi: solidaritatea ortodoxă, pocăința și înnoirea panortodoxă. Solidaritatea deja se exercită la cele mai mari nivele și în diferite chipuri, totuși, în mare parte ea rămâne în urma nevoilor urgente și a posibilităților existente. În prezent, semnalăm nevoia de mobilizare panortodoxă pentru lucrarea misionară, însoțită de slujirea durerilor, a sărăciei, bolilor și deznădejdii, ca și pentru încheierea definitivă a tragediei ucigătoare de oameni din Bosnia-Herțegovina, concomitent cu conlucrarea sistematică în misiunea de vindecare a rănilor și a exercitării slujirii de împăcare în dragostea lui Hristos, care nu cunoaște nici limite, nici condiții".

În încheiere, Sanctitatea Sa Bartolomeu I a subliniat că "putem să luăm mult curaj din experiența Bisericii surori a României, care ne găzduiește astăzi. Aici, puterea vindecătoare a fost pocăința, a fost suflarea de viață dătătoare a unei înflori-toare teologiei ortodoxe patristice, filocalice, purificatoare și prin aceasta înnoitoare și dinamice, a fost nădejdea renașterii neașteptate a idealului monastic și angajării acestuia în lucrarea de slujire a iubirii reciproce. Aici, ca și în alte țări, trăim cu bucuria învierii renașterea Bisericii din propria țărână".

Mulțumind Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, pentru frumoasele aprecieri făcute la adresa Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a arătat că "întâlnirea noastră panortodoxă s-a îmbogățit, dobândind noi dimensiuni pentru lucrarea ei vrednică de vremurile transformatoare pe care le străbatem, Ortodoxia fiind chemată astăzi, mai mult ca oricând, să aducă cuvântul mântuitor al Domnului Iisus Hristos pentru potolirea valurilor grele ale lumii acesteia". Apoi, Prea Fericirea Sa, în numele ierarhilor, clerului și credincioșilor, a transmis urări de sănătate, pace și liniște Înălților soli ai Ortodoxiei, care au împodobit în aceste zile viața noastră duhovnicească.

Întâlnirea de la Reședința Patriarhală a fost urmată de vizitarea Mănăstirii Cernica, unde Înălții oaspeți s-au închinat la moaștele Sf. Ierarh Calinic, au vizitat așezământul și s-au întâlnit cu obștea monahilor.

Adunarea solemnă

În continuare, sâmbătă, 28 octombrie, în aula Camerei deputaților de pe Dealul Mitropoliei, a avut loc o *Adunare solemnă* dedicată acestor aniversări, la care au participat membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, delegațiile Bisericilor de peste hotare, reprezentanți ai Bisericilor și Cultelor creștine din țara noastră, personalități ale vieții culturale românești, ale învățământului și educației, senatori și deputați, miniștri, generali și ofițeri superiori, membrii ai corpului diplomatic acreditați la București, profesori de la școlile teologice, stareți de mănăstiri, conducători ai asociațiilor ortodoxe, etc.

Adunarea, în cadrul căreia s-au rostit mesaje și cuvântări, transmise în direct pe posturile naționale de radio și televiziune, a început la orele 9,00, cu rugăciunea *Împărate Ceresc*.

Cuvântul de deschidere a fost prezentat de *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, care a îndreptat un gând pios către Dumnezeu, spre a-i mulțumi pentru binefacerile revărsate cu înbelșugare asupra Bisericii Sale din România, de-a lungul celor aproape două milenii de existență a ei, subliniind că păstrarea prin secole a tezaurului de credință apostolică pe pământul nostru strămoșesc "o datorăm lucrării neîntrerupte a generațiilor de slujitori ai altarului și credincioșilor care ne-au precedat, iubitori deopotrivă de Hristos și de țară, dintre care, unii și-au împodobit viața cu harul martirajului și al sfințeniei, învrednicindu-se a se înscrie în calendarul nostru ortodox, alături de cetele sfinților Bisericii universale".

După ce a arătat că Biserica noastră "a împletit neconținut îndatorirea pentru păstrarea unității sufletești a fiilor ei, cu grija păstrării unității cu celelalte Bisericii Ortodoxe surori, grijă care a îmbrăcat, nu de puține ori, în decursul istoriei, forma împlinirii unor nevoi ce împovărau viața acestor Biserici și în special a celor din Orient", Prea Fericirea Sa a scos în evidență faptul că Biserica noastră, "resimțind dureros starea de dezbinare din sânul creștinătății", s-a alăturat celorlalte Biserici Ortodoxe surori la toate încercările de apropiere intercreștină, "însă cu fidelitate totală față de învățătura Bisericii celei nedespărțite", fiind bine cunoscută "rodnicia prezenței reprezentanților noștri la conferințele pregătitoare ale Sfântului și Marelui Sinod Ortodox, în dialogurile teologice, la activitatea Consiliului Mondial al Bisericilor, a Conferinței Bisericilor Europene și în alte foruri intercreștine". ↑

Înceind acest cuvânt introductiv, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a invitat pe *IPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* să rostească prelegerea dedicată momentului aniversar, intitulată *Aduceți-vă aminte de înaintașii voștri!*

De la început, *IPS Mitropolit Daniel* a arătat că, în aceste zile, pomenim cu evlavie și iubire sfântă "pe toți martirii, cunoscuți și necunoscuți, care au sfințit cu sângele lor și cu moaștele lor pământul țării noastre; mulțimea ierarhilor, care au apărut credința ortodoxă; pe cuvioșii părinți și cuvioasele maici care, în locuri retrase, prin puterea rugăciunii lui Iisus, au ridicat sufletul românesc spre bucuriile negrăite ale împărăției lui Dumnezeu; pe domnitorii noștri, apărători ai credinței și ai patriei străbune; mulțimea profesorilor de teologie, a preoților de mir și a milioa-

nelor de credincioși români, care, de-a lungul veacurilor, au format generații de slujitori ai altarelor și au ctitorit cele mai multe biserici pe teritoriul țării noastre; pentru mamele noastre creștine, care ne-au învățat credința, ne-au arătat cum să ne facem semnul crucii și ne-au povățuit să ne rugăm în vreme de necaz și în vreme de bucurie”. Pomenirea lor din neam în neam, a adăugat IPS Sa, “nu este doar un act de cult, ci o lucrare de cultivare a sufletului în comuniunea de iubire între generații, este sfințirea rădăcinilor spirituale ale identității noastre, întărirea conștiinței continuității și a dăinuirii noastre în fața lui Dumnezeu și a oamenilor”.

În continuare, IPS Mitropolit Daniel a subliniat că evenimentul de la București, din aceste zile, al coliturghisirii atâtor Întâistătători de Biserici Ortodoxe surori, este “binecuvântare a Sfintei Treimi pentru Biserica și poporul nostru” și totodată, exprimă “coresponsabilitatea și frățietatea tuturor în fața Sfintei Treimi Căreia îi sunt prezentate Bisericile și popoarele în diversitatea și comuniunea lor”. De asemenea, prin participarea și a reprezentanților altor Biserici și Culte, a conducerii de stat a țării și a unor reprezentanți ai vieții publice și instituții culturale, a mai spus IPS Sa, această aniversare nu este numai o sărbătoare a Ortodoxiei, ci “comuniune și apropiere între persoane și popoare diferite, care recunosc împreună că Dumnezeu iubește pe toți oamenii și toate popoarele pe care le-a creat și le cheamă la viață și bucurie veșnică întru Slava Sa”.

S-a dat, citire mesajului *Președintelui României, domnul Ion Iliescu*, în care se arată că Biserica Ortodoxă Română și-a împletit de la început destinele sale cu cele ale poporului român, “modelându-i viața spirituală prin învățătura creștină, prin întemeierea de școli, înființarea de tipografii, traducerea și tipărirea de cărți care au apărut de-a lungul veacurilor limba și cultura neamului nostru”. În provinciile românești, Transilvania, Bucovina și Basarabia, supuse samavolnic unor imperii străine, unde suferințele românilor ortodocși au fost mai mari, iar tentativele de răpire a credinței strămoșești și de deznaționalizare au fost mai violente și mai agresive, se spune mai departe în mesaj, “acolo și rezistența Bisericii Ortodoxe Române a fost mai stăruitoare, căci, apărându-și credincioșii, Biserica strămoșească se apăra pe sine, apăra legea morală, identitatea națională, limba, cultura și spiritualitatea românească”.

Acest spirit generos al Bisericii Ortodoxe Române se manifestă și astăzi, se precizează în mesajul Președintelui României, “prin grija statornică față de ortodocșii români de peste hotare, cărora le trimite preoți și episcopi destoinici, devotați Bisericii și neamului românesc, literatură religioasă, obiecte și cărți de cult și le dă sprijin pentru construirea sau pictarea bisericilor, ajutându-i în felul acesta să-și păstreze legăturile cu istoria, cultura și spiritualitatea românească”. În acest cadru, mesajul a subliniat că “Biserica Ortodoxă Română a fost singura instituție a societății românești care, după decembrie 1989, prin reactivarea Mitropoliei Basarabiei, a găsit calea potrivită și folositoare pentru a sprijini lucrarea culturală și religioasă a românilor din Basarabia de a-și redobândi, apăra și dezvolta identitatea culturală, etnică și religioasă”.

În încheiere, în mesaj se arată că, “în anii regimului totalitar, Biserica Ortodoxă Română și-a îndeplinit înalta ei menire cu cinste, devotament și spirit de jertfă, fiindu-i neamului obidit și sărac bun sfetnic, care i-a luminat viața”, iar astăzi, “spre lauda ei, Biserica Ortodoxă Română își continuă cu și mai multă vigoare activitatea misionară, socială, culturală și ecumenică, statul român ajutând-o să-și

redobândească rolul pe care l-a avut în trecut, pentru slujirea cetățenilor și a societății, promovarea binelui public și a intereselor naționale”.

Următorul vorbitor a fost *Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului*, care, mulțumind conducătorilor României pentru cinstea de a invita Biserica în Parlamentul țării, a pus în lumină “necesitatea și folosul conc lucrării dintre Stat și Biserică în orice țară, cu atât mai mult într-o țară în care majoritatea populației este creștină”. În acest context, Sanctitatea Sa a subliniat că “Biserica lui Hristos de totdeauna a propovăduit adevărul conform căruia orice încercare de îmbunătățire a societății umane, la orice nivel, pornește de la îmbunătățirea fiecărui membru al ei, iar aceasta nu se realizează prin măsuri legislative, ci prin imprimarea în inimile oamenilor a principiilor de bază ale unei conviețuiri sociale sănătoase și aducătoare de progres, care este o lucrare pedagogică fundamentală, pe care o face Biserica” și a adăugat că “mai bun cetățean decât creștinul adevărat nu există: muncitor, cinstit, iubitor de adevăr, iubitor de lege, pașnic, iubitor de oameni, iubitor de patrie”. De aceea, a mai spus Sanctitatea Sa, “dacă dorim să limităm criminalitatea, drogurile, alcoolismul, dereglarea morală și orice boală socială, este de preferat ca în loc de polițiști și medici să angajăm buni pedagogii în Hristos. În felul acesta prevenim și nu mai este nevoie să vindecăm”.

În continuare, Sanctitatea Sa Bartolomeu I și-a exprimat admirația față de poporul român, “care a reușit, în pofida repetatelor stăpâniri străine, să-și păstreze limba sa națională și credința ortodoxă, iar astăzi, în mijlocul durerilor perioadei de tranziție, vedem zămislindu-se o nouă minune românească, ce iriază spre noile orizonturi care i se deschid în cadrul renașterii generale a popoarelor ortodoxe, dar și în cadrul unității Europei, în curs de formare, în care dinamica culturilor și nu granițelor statale vor asigura specificul fiecărui popor”. Legat de aceasta, Sanctitatea Sa a mai spus că “poporul român, apărut în istorie ca o insulă latină într-o mare slavă, constituie liantul între Europa orientală și cea occidentală, căci, prin limbă, el este înrudit cu popoarele Occidentului, iar prin credința ortodoxă, aparține Răsăritului, fiind astfel o permanentă provocare pentru unirea Răsăritului cu Apusul, în legătura păcii”. Totodată Sanctitatea Sa Bartolomeu I a precizat că “Biserica Ortodoxă Română are și bunăvoința și capacitatea de a ajuta la marele efort de pace pentru unitatea popoarelor din Răsărit și Apus. Având de totdeauna legături foarte strânse cu celelalte Biserici Ortodoxe locale, Biserica Ortodoxă Română și-a dezvoltat legături frățești multilaterale și cu Bisericile din Europa Occidentală. Participarea diferitelor Biserici la sărbătoarea de astăzi a Bisericii Ortodoxe Române ne convinge de această realitate”.

A luat, apoi, cuvântul *domnul Oliviu Gherman, Președintele Senatului*, pentru a arăta că, “din decembrie 1989, Biserica Ortodoxă Română, ca și celelalte Culte religioase din România, deși în condițiile dificile ale tranziției, și-a sporit considerabil influența în societate, extinzându-și aria de misiune în sfera vieții sociale”, iar această lucrare se desfășoară în condiții de deplină libertate, “legislația românească neîngrădind în nici un fel exercitarea dreptului la libertatea de gândire, conștiință și religie”.

Totodată, vorbitorul a subliniat că activitatea Bisericii Ortodoxe Române din ultima perioadă este “indisolubil legată de activitatea neobosită a Întâistătătorului ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist”, căruia, la împlinirea vârstei de 80 de ani și a 45 de ani de arhierie, “îi aducem calde urări de sănătate, putere de muncă și

roade bogate în lucrarea arhipăstorească” și a mai adăugat că, în îndelungata sa activitate în slujba Bisericii și a țării, “Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a slujit viața religioasă în toate domeniile ei, a întărit eparhiile pe care le-a păstorit, școlile teologice și celelalte instituții bisericești, astfel că Biserica Ortodoxă Română a reușit să-și îndeplinească misiunea și datorită contribuției pe care a avut-o Prea Fericirea Sa, chiar și în condițiile vitrege ale dictaturii, menținând vie credința și tradițiile spiritualității ortodoxe ale poporului român”.

În continuare, *Sanctitatea Sa Karekin I, Patriarhul Suprem Catolicos al tuturor armenilor*, a adus omagiul unei Biserici și al unui popor care a îmbrățișat creștinismul din cele mai vechi timpuri. Referindu-se la atitudinea de deschidere, bunăvoință și prietenie pe care Biserica Ortodoxă și poporul român le-au avut întotdeauna față de armenii stabiliți pe pământul românesc, în urma persecuțiilor din propria lor țară, Sanctitatea Sa a subliniat că “aici, în orice parte a României, armenii au găsit un cămin cald”, de aceea, “dacă am fost frați în timpuri grele de suferință, să fim uniți și în vreme de pace și independență”, căci acesta este “spiritul cu adevărat creștinesc al credinței, omeniei și dorinței de cooperare strânsă”.

A urmat la cuvânt, *domnul Adrian Năstase, Președintele Camerei Deputaților*, pentru a se referi la legământul trainic și durabil între Biserică și Stat, care a existat întotdeauna în Țările Române, “statul sprijinind organizarea Bisericii, ca apoi, sprijinit de Biserică, să-și poată îndeplini misiunea lui în viața țării”. Cu acest sentiment, inspirat din trecut, a mai spus vorbitorul, “privim cu încredere spre viitor și vedem în Biserica străbună o garanție a păcii sufletești, a dragostei și frățietății, de care are astăzi atâta nevoie neamul nostru pentru ca să se dezvolte în ordine și în liniște, să se întărească și să-și manifeste din plin însușirile”.

Mesajul Vaticanului a fost adus de *Eminența Sa Cardinalul Edward Cassidy*, trimisul Papei Ioan Paul al II-lea, care și-a exprimat speranța în progresul dialogului teologic între cele două Biserici, “nădăjduind că spiritul de încredere și iertare reciprocă va contribui mult la o nouă legătură între catolici și ortodocși în România și în alte locuri”, spre lauda lui Dumnezeu și unitatea lumii.

Luând cuvântul în numele guvernului, *domnul Nicolae Văcăroiu, primul-ministru*, a arătat că “transformările istorice de după decembrie 1989 au readus în actualitate și Biserica, statul ajutând-o să-și refacă structurile sale, pentru a redeveni ceea ce ea a fost în istoria țării noastre: o instituție fundamentală a statului, a societății”. În acest cadru, vorbitorul a subliniat că “s-au înființat și reactivat eparhii, s-au reînființat și înființat așezăminte monahale, s-a lărgit considerabil rețeaua învățământului teologic seminarial și universitar, s-a reintrodus ora de religie în învățământul public, a fost reluată asistența religioasă în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și orfelinate”.

Referindu-se, apoi, la sprijinul pe care statul l-a dat Bisericii, vorbitorul a spus că, “în perioada 1989-1995, s-au alocat sume importante pentru construirea de noi biserici, precum și pentru repararea și conservarea celor vechi, îndeosebi, a monumentelor istorice, s-au alocat de la buget surse financiare sub forma contribuției la salarizarea preoților și a celorlalți angajați. De asemenea, începând cu anul 1992, pensionarii Bisericii Ortodoxe Române au devenit beneficiari ai pensiilor de stat. Prin legea fondului funciar, fiecare parohie are dreptul să primească până la 5 hectare teren agricol, iar mănăstirile până la 10 hectare. S-a reglementat exclusivitatea producerii și desfacerii de către Biserică a bunurilor și obiectelor

necesare cultului, acestea fiind exceptate de la plata impozitelor, ca și lăcașurile de cult”.

După o scurtă pauză, în care formația corală Te-Dum Laudamus a preoților din Capitală, sub îndrumarea PC Pr. Constantin Drăgușin, a prezentat un program de cântări bisericești, a luat cuvântul *domnul profesor Virgil Constantinescu, Președintele Academiei Române*, care a scos în evidență aportul adus de-a lungul anilor de unii slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române la întemeierea și sprijinirea celui mai înalt for de cultură al țării și a arătat că, după decembrie 1989, “Academia Română, revenind la respectarea rolului religiei în viața spirituală a poporului român, a ales între membrii ei și oameni ai Bisericii, în frunte cu părintele și marele teolog Dumitru Stăniloae, alegere ce are valoare de simbol, de reconsiderare valorică și de regenerare morală”.

Următorul vorbitor, *Rev. Wesley Ariarajah, Secretar general adjunct al Consiliului Mondial al Bisericilor*, a mulțumit Bisericii Ortodoxe Române pentru că a dat acestui for ecumenic intercreștin “pe cei mai buni teologi ai săi, care au contribuit la îmbogățirea meditațiilor și dezbaterilor noastre, oferindu-ne cu generozitate propria lor experiență teologică și zestrea moștenirii lor spirituale și culturale”.

În continuare, *IPS Arhiepiscop Victorin Ursache* a adus salutul preoților și credincioșilor ortodocși români din America și Canada, exprimându-și bucuria de a putea fi, în aceste zile, cu frații de acasă și a mulțumi pentru grija și încrederea ce le-o arată permanent Biserica mamă.

Ultimul vorbitor a fost *PC. Pr. profesor Dumitru Popescu, decanul Facultății de teologie din București*, care a înfățișat exigențele de astăzi ale învățământului teologic românesc și importanța legăturii lui strânse cu Biserica.

În încheierea solemnității, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a mulțumit participanților pentru prezența și căldura cu care au vorbit despre Biserica Ortodoxă Română, despre cultura și trecutul ei și despre contribuția pe care ea o aduce la viața ortodoxiei contemporane și pe plan creștin și a subliniat că “păstrând în inima noastră învățăturile pe care le-am desprins din această Adunare, ne vom spori râvna pentru slujirea credinței noastre strămoșești, a unității neamului nostru românesc și pentru aportul ce trebuie să-l aducem cu toții, în aria largă a lumii, la statornicia păcii, încetarea suferințelor și curmarea durerilor pe pământ”.

A urmat o recepție dată de Patriarhia Română, în onoarea participanților, la Camera Deputaților, iar la orele 14,00, înalților oaspeți de peste hotare li s-a oferit un dineu la Hotelul Sofitel.

Închiderea festivităților

În după amiaza zilei de sâmbătă, 28 octombrie, unele delegații ale Bisericii Ortodoxe surori, participante la festivități, au plecat spre casă, iar alte delegații au vizitat între 29 și 31 octombrie unele eparhii, la invitația Chiriarhilor lor. Astfel, Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, Prea Fericitul Partenie III, Patriarhul Alexandriei, Sanctitatea Sa Pavel, Patriarhul Serbiei, Prea Fericitul Hrisostom, Arhiepiscopul Ciprului, IPS Arhiepiscop Ioan al Finlandei și IPS Mitropolit Constantin de Skitopolis, reprezentantul Patriarhiei Ierusalimului, însoțiți de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de unii membrii ai Sfântului Sinod al Bisericii noastre, au făcut o vizită în Moldova, iar delegațiile

Bisericilor Greciei și Albaniei au vizitat așezămintele monahale din Episcopia Râmnicului.

Miercuri, 1 noiembrie, ultimii oaspeți au părăsit Bucureștiul, ducând în suflet bucuria de a fi fost părtași, în duhul dragostei frățești, la marea sărbătoare a Bisericii Ortodoxe soră a României, împreună cu mesajul de pace, de solidaritate și unitate al drept credinciosului popor român.

Prin participarea unui număr impresionant de Întâistătători și delegați ai Bisericilor Ortodoxe autocefale, în frunte cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului excepție făcând absența regretabilă a Bisericii Ortodoxe Ruse și cea determinată de împrejurările locale a Bisericii Ortodoxe a Georgiei, Bucureștiul a fost în zilele aniversării autocefaliei și înființării Patriarhiei Române gazda ortodoxiei universale, ceea ce arată că Biserica Ortodoxă Română este o Biserică soră de mare prestigiu, care a știut să treacă cu bine prin iadul comunist, datorită maturității spirituale și capacității sale de a păstra unitatea ortodoxă de credință, de viață sacramentală și de ordine canonică și pe care se poate conta mult în perspectiva reintegrării panortodoxe și a refacerii unității creștine.

Gheorghe Vasilescu

ÎNTRU UNITATE DE GRĂIRE ȘI SIMȚIRE ROMÂNEASCĂ

*Participarea Prea Fericitului Părinte Teoctist la reuniunea
“Învățământul în limba română în spațiul romanității orientale”
(Ploiești, 22-26 august 1995)*

MOTTO: “Însă rumânii au înțăleg nu numai ceștia de aici (din Țara Românească), ce și den Ardeal, carii și mai neaoși sânt, și moldovenii și toți căți într-altă parte se află și au această limbă, măcar fie și cevași osăbire în nește cuvinte den amestecarea altor limbi (...); pe aceștia cum zic, tot rumânii îi ținem, că toți aceștia dintr-o fântână au izvorât și cură”.

(Stolnic Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Rumânești*)

De-a lungul întregii sale existențe, poporul român a găsit Biserica strămoșească drept măritoare a Răsăritului reazem la grele încercări, nădejde la vremuri de cumpănă și mai ales multă lumină în creșterea duhovnicească și a conștiinței de neam. De aceea, pe drept cuvânt, Biserica Ortodoxă Română a fost numită “Biserica neamului” sau “Maica neamului nostru”, ea fiind cea la sânul căreia s-a plămădit, a crescut și s-a desăvârșit ființa poporului român și unitatea lui spirituală, dincolo de fruntăriile vremelnice cu care neprietenii l-au îngrădit.

Dacă am pomeni numai uriașa personalitate a unor slujitori ai Bisericii ca Mitropoliții Varlaam, Dosoftei, Simion Ștefan sau smeritul diacon Coresi ale căror opere, monumente de zidire duhovnicească și națională s-au revărsat spre toate zările locuite de români; s-au de am aminti acele vetre de sihăstrie și în egală măsură vetre de spiritualitate creștină și românească precum mânăstirile înțeleptului Mircea cel Bătrân ale lui Ștefan cel Mare și Sfânt sau ale acelor spirite ascuțite și rafinate care au fost Domnitorii Matei Basarab, Vasile Lupu sau Martirul Constantin Brâncu-

veanu, cel care s-a jertfit pentru idealul credinței și identității naționale; dacă ne-am referi mai apoi la acei mulți și smeriți trăitori ai mănăstirilor sau preoți de mir, ale căror nume istoria nu le pomenește dar ale căror strădanii au rodit în a plămădi alese virtuți creștine poporului român, nu am face decât să prezentăm o parte din ceea ce a însemnat grija permanentă a Bisericii Ortodoxe Române de-a lungul istoriei față de fiii ei, față de neamul hărăzit ei spre păstorire prin rânduială canonică. Această grijă constantă nu s-a împușinat nici la vremi de restriște, chiar dacă s-a săvârșit cu mai multă greutate și mai multă trudă.

În vremurile de astăzi, când ieșim din încercarea de o jumătate de veac de dictatură atee, Biserica Ortodoxă Română caută să fie mai prezentă în viața și nădejdea poporului român din interiorul și din afara granițelor țării. În acest context al grijii părintești și față de frații români de pe alte meleaguri pot fi amintite noile structuri organizatorice bisericești din Europa Centrală și de Vest, din America și Canada sau din Basarabia. De asemenea, în același context trebuie să amintim și vizitele pastorale ale Întâistătătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la frații români din Ungaria, din toamna trecută (prima vizită a unui patriarh român în aceste părți), sau la cei din Iugoslavia, din vara aceasta.

Conștienți de această relație istorică între lucrarea Bisericii Ortodoxe Române și năzuințele poporului român, inclusiv a fiilor acestuia de dincolo de fruntariile țării, organizatorii Reuniunii: "*Învățământul în limba română în spațiul romanității orientale*" s-au adresat Prea Fericitului Părinte Teoctist cu rugămintea de a participa la lucrările acesteia, prezența Prea Fericirii Sale fiind considerată ca "accentuând sentimentul că păstrarea credinței este liantul care a asigurat și asigură perenitatea valorilor spirituale ale românilor, oriunde s-ar afla ei".

Răspunzând cu multă sollicitudine, Prea Fericirea Sa, însoțit de Părintele profesor Dumitru Colotelo, directorul Seminarului teologic din București, a binevoit să fie de față la ședința inaugurală a conferinței, desfășurată în aula Universității de Petrol și Gaze din Ploiești.

La intrarea în incinta Universității, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost întâmpinat de P.C. Pr. Lazăr Gheorghe, protopopul Protoieriei Ploiești și de un grup de preoți, care au ținut să-și exprime dragostea și respectul față de Păstorul sufletesc al Arhiepiscopiei Bucureștilor și al întregii Biserici Ortodoxe Române. În continuare, Prea Fericitul Părinte Teoctist a fost întâmpinat de inițiatorul și organizatorul conferinței, Domnul Academician A. Buzura precum și de gazda acesteia, Domnul rector Prof. Dr. Inginer Ionescu, care i-a făcut rugămintea înalțului oaspete să onoreze tradiționala instituție de cultură ploieșteană cu prezența sa. Astfel, la rectoratul Universității, Prea Fericitul Părinte a fost primit cu sinceră emoție de domnii: Prof. Liviu Maior, ministrul învățământului; Nicolae Bălănoiu, prefectul județului și Ștefan Săvulescu, primarul municipiului Ploiești.

În pușinul răgaz, până la deschiderea conferinței, Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a întreținut în mod cordial cu cei prezenți, abordând însă și câteva probleme de larg interes atât pentru viața Bisericii cât și pentru implicarea acesteia în viața socială și spirituală a poporului. Astfel, având în vedere prezența mai multor personalități cu responsabilități în domeniul învățământului și mai ales a Domnului Ministru, Părintele Patriarh a abordat problema învățământului în școlile de stat, arătând că, în ciuda imperfecțiunilor ei, Legea învățământului oferă un cadru de care atât Biserica și profesorii abilitați de ea, cât și instituțiile statului, începând cu

Ministerul Învățământului, continuând cu inspectoratele școlare și până la conducerile școlilor, trebuie să țină seama pentru ca din strădania comună să rezulte școlarizarea la disciplina Religie a tuturor copiilor. Rezultatele de până acum, de cinci ani, în care Religia a pătruns în școli a demonstrat fără tăgadă importanța acesteia în conturarea benefică a personalității morale ale celor care sunt urmașii noștri de mâine și aceasta în contextul în care prefacerile moral-spirituale nu sunt de regulă spectaculoase, iar efectele educației se văd mult mai târziu.

Prea Fericitul Părinte Patriarh a insistat mai ales în ce privește învățământul religios în județul Prahova.

Apoi Prea Fericirea Sa, a împărtășit celor de față și alte probleme cu care se confruntă Biserica Ortodoxă Română, atât de natură misionară, cât și socială, filantropică sau educațională, unele generate de îndelungata perioadă de dictatură atee prin care am trecut, altele de natură nouă, izvorâte în egală măsură de frământări interne, cât și de cele general-europene. Dincolo însă de aceste probleme sau greutăți, Părintele Patriarh și-a exprimat nădejdea că lucrarea de azi a Bisericii nu poate să fie decât spre binele, uneori mai apropiat, alteori ceva mai îndepărtat al fiilor ei. În acest sens, Prea Fericirea Sa a amintit unele rezultate îmbucurătoare pe care Biserica le are deja în ce privește asistența spiritual-religioasă în spitale, în armată și mai ales în penitenciare sau orfelinate și azile.

Mulțumind pentru aceste discuții pe care le-a caracterizat ca un fericit preambul la deschiderea conferinței, domnul academician A. Buzura l-a invitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh în aula Universității pentru a lua parte la lucrările inaugurale ale conferinței.

Înainte de a intra în sală, Prea Fericirea Sa a înmănat organizatorilor câte un exemplar pentru fiecare din cei peste șaptezeci de participanți din următoarele cărți:

1. "Adevărul despre Mitropolia Basarabiei", București 1993.
2. "Ortodoxia românească", București 1992.
3. "Calendarul creștin ortodox al românilor Bucovinei pe anul 1994-1995".
4. "Noul Testament cu psalmi".
5. "Almanahul Arhiepiscopiei Bucureștilor".
6. Manuale de religie pentru clasele I, II, III.

În cuvântul de întâmpinare, Președintele Fundației Culturale Române, Domnul Academician Augustin Buzura a arătat importanța reuniunii și rolul pe care îl are învățământul în limba maternă pentru fiii neamului românesc împrăștiați prin toată Europa și în lume. În continuare Domnia Sa făcând apel la tradiția bimitenară a neamului nostru în care Biserica s-a implicat în toate segmentele vieții păstoriiților ei, a arătat rolul pe care îl joacă și astăzi Biserica Neamului în păstrarea identității spirituale a românilor de pretutindeni. În același timp și-a exprimat bucuria că alături de participanții din România, Basarabia, Bucovina, Odessa, Transcarpatia, Iugoslavia și Canada se află și Părintele duhovnicesc al tuturor acestora, Prea Fericitul Părinte Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Mulțumind pentru prezența Prea Fericirii Sale și apreciind această întâlnire ca providențială pentru problematica cu care sunt confruntate comunitățile românești din afara granițelor, Domnul Academician Augustin Buzura l-a rugat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh să adreseze cuvânt de zidire spirituală participanților.

Răspunzând invitației, Părintele Patriarh de la prezidiul Reuniunii, a spus următoarele:

Onorată asistență,

“Am răspuns cu bucurie invitației domnului Prof. Acad. Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române spre a fi astăzi, împreună cu dumneavoastră, la această întâlnire foarte interesantă pentru unitatea noastră românească. Ne aflăm, așadar, spre a reflecta asupra unei tematici de mare însemnătate pentru dăinuirea culturii și identității noastre naționale. Cred că enunțarea întrunirii sub titlul: *“Învățământul în limba română în spațiul romanității orientale”* către acest scop ne îndreaptă luarea aminte. Și aceasta cu atât mai mult se impune, cu cât frații noștri români de peste Prut, din Bucovina de nord și chiar cei din stânga Nistrului se confruntă cu atitudini brutale și dușmănoase la adevărul existenței limbii române pe aria de viețuire-jertfelnică ale aceleiași rădăcini românești ca și în Transilvania, Moldova și Muntenia. Deși despărțite politic și administrativ din pricina vitregiei istoriei, cele trei Țări Românești au rămas unite în comuniunea credinței, limbii și conștiinței de neam.

Cunoaștem bine că însăși Sfânta Scriptură arată importanța și rolul Cuvântului ca mijloc de comuniune dintre oameni și dintre aceștia și Dumnezeu. Logosul cel din veci, întrupat la plinirea vremii în istorie, Domnul nostru Iisus Hristos, a trimis de la Tatăl pe Duhul Sfânt în ziua Cincizecimii consfințind astfel limba fiecărei națiuni. Este dreptul sfânt al fiecărui neam ca să dialogheze cu Dumnezeu și cu semenii, să admire și să proslăvească natura. Ca și alte neamuri, noi, românii, prețuim mult valoarea limbii cu care ne-am născut și cu care am constituit în istorie zestrea noastră spirituală. Cunoaștem de asemenea, de-a lungul istoriei, ce a însemnat Biserica pentru promovarea și cultivarea limbii noastre, atât de frumoasă, exprimând cele mai profunde adevăruri de gândire în domeniu teologiei, al filosofiei, al științei, al artei și al poeziei. Ca sinteză a ceea ce a fost limba latină, al cărui fond l-a păstrat, limba română s-a modelat și a devenit flexibilă, calitatea cerută de modulațiile imnologice bizantine, tolerând însă și un însemnat inventar de cuvinte de la popoarele care au trecut peste noi sau cu care am venit în contact.

Faptul că noi românii suntem de credință răsăriteană, ne-a adăugat și ne-a sporit valoarea limbii și în ceea ce privește expunerea doctrinei ortodoxe și a slăvirii lui Dumnezeu pe înțelesul credincioșilor, cerute de realitatea că Bisericile Ortodoxe locale sunt organizate pe principul respectării culturii naționale, autocefale sau autonome, cu structuri proprii, nu cu un centru de conducere din afara teritoriului lor jurisdicțional. În Biserică nimeni nu poate să-L înlocuiască pe Hristos sau să se intituleze șef al ei decât El care S-a jertfit pentru mântuirea neamului omenesc și a întemeiat-o pe pământ, călăuzind-o în chip nevăzut prin Duhul Său cel sfânt.

Noi românii ne-am bucurat de un privilegiu haric din partea lui Dumnezeu să fim fiii acestei Biserici și să o slujim în limba noastră, care a înscris în cultura națională și universală opere de mare valoare. În primul mileniu creștin, când Biserica era una, Biserica Universală, ne-am remarcat cu ierarhii noștri străromâni de la Tomisul sfârșitului secolului al III-lea, care s-au implicat în formulările de credință ale sinoadelor ecumenice și celor locale și chiar în viața bisericească din Apus unde au fost chemați marii trăitori duhovnicești din secolul al V-lea, ca Sfântul Ioan Casian și Sfântul Dionisie cel Smerit, autori de studii teologice de mare valoare, fondatori ai erei creștine și întemeietori de mănăstiri.

Ca fii ai Bisericii Ortodoxe Române deci, știm ai cu fii suntem, cine sunt Părinții, cine ne-a botezat din apă și din Duh, cine ne-a dăruit Bisericii prin ungerea

cu Sfântul și Marele Mir. Nu suntem un popor încreștinat în fluvii, în râuri, în lacuri de către stăpânirea seculară, din rațiuni politice și în grabă, ci suntem încreștinați apostolicește prin predică și chemare, prin dragoste și vrednicie personală. Am luat cunoștință de învățătura Sfintei Evanghelii prin predică și osândirea Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat, ale cărui urme sunt foarte numeroase în Dobrogea. Aici ne întâmpină nume de martiri, temelii de mănăstiri și de biserici, în care slujeau episcopi, preoți și monahi de la care ne-au rămas obiecte liturgice din primele secole.

Sunt încredințat că împărtășesc lucruri cunoscute. Ele însă sunt atât de importante pentru definirea și păstrarea identității noastre spirituale și naționale, încât amintirea lor ne mângâie și ne îndatorează; Ortodoxia în general, și deci și Biserica Ortodoxă Română, confruntată cu o adevărată invazie de credințe și secte, cu probleme și stări deosebite amintite și aici, nu cere cu insistență să ne întoarcem privirile și mintea spre începuturile existenței noastre în istorie ci să ne îndestulăm setea de unitate și comuniune românească din "izvorul de apă vie" al credinței și al vieții jertfelnice ale înaintașilor noștri. Din acest izvor al începuturilor noastre creștine, culturale și geografice au luat forță strămoșii noștri și și-au dat viața pentru credință și pentru neam. Și tot din izvoarele Ortodoxiei luăm curaj, înțelepciune, răbdare spre a nu ne pierde identitatea de neam și de comuniune cu toți înaintașii noștri dar și cu toți frații români de același neam, răspândiți în lume sau rupți de la tulpina țării în grelele valuri de invazii și stăpâniri nesățioase.

Cu această conștiință Biserica noastră, în condițiile libertății sfinte, ca dar dumnezeiesc din decembrie 1989, și-a dobândit autonomia ei bisericească, dreptul de organizare a vieții bisericești, de selecționare a personalului clerical, de așezare a învățământului teologic începând de la școala primară până la universitate potrivit cerințelor credincioșilor. Aceasta nu înseamnă că Biserica nu ține cont de existența și rolul statului de drept în viața poporului român și a legilor țării. Ortodoxia, în general, este structurată pe realitățile spirituale, culturale și geografice ale națiunilor cu care ea împărtășește aceeași soartă. Statul și Biserica, având împreună același scop de slujire a binelui și a face din cetățenii statului cetățeni ai împărăției lui Dumnezeu, Biserica trebuie să vegheze la împlinirea acestei misiuni. De aceea, nu ne-am despărțit de stat ci suntem în colaborare spre mai binele întregii obști românești, fie de acasă fie de peste hotare. De altfel, nu a fost ușor pentru noi cei ce în 45 de ani de totalitarism ateu, a trebuit să suportăm diferite îngrădiri în scopul de a păstra credința și valorile ei.

Văd între dumneavoastră intelectuali, din rândurile credincioșilor români de peste hotare, aparținând parohiilor, eparhiilor românești în legătură cu Biserica mamă. Ele reprezintă o punte ecumenică între noi și Bisericile locale, fie catolice, fie protestante, fie anglicane. Dincolo de autonomia canonică, legăturile cu Biserica mamă nu poate constitui ameste în viața comunităților românești de peste hotare, ci dimpotrivă, le imprimă prestigiu necesar activității lor. Pe aceste baze, avem legături cu toate parohiile, cu toate comunitățile, până în Noua Zeelandă. Ne-am organizat parohiile și structura ierarhică în așa fel, încât acum avem trei dieceze românești în lume. Credincioșii români din S.U.A. și Canada sunt organizați în două eparhii: Arhiepiscopia Ortodoxă Română cu reședința în Detroit, condusă de Înalt Prea Sfințitul Victorin Ursache, și a doua cu reședința la "Vatra Românească"

păstorită de Prea Sfințitul Episcop Natanail, care se află în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Americane dar în comuniune euharistică cu noi.

Todeauna am ajutat credincioșii români din Republica Moldova, chiar în perioada comunistă. Multe cărți și obiecte bisericești au trecut Prutul. Ca și întreaga suflare românească, am așteptat cu ardoare schimbări sociale peste Prut odată cu ieșirea acestui teritoriu de sub robia sovietică. Dobândirea suveranității fiicei Bisericii noastre și a neamului, Republica Moldova, Basarabia noastră înălțată și scumpă, ne-a dat prilejul ca prima telegramă trimisă Parlamentului de la Chișinău să fie cea a Patriarhiei Române. Și aceasta în nădejdea, așa cum întrezăream cu toții, ca această suveranitate statală să fie folosită ca și aceea din 1918. Văzând că înstrăinarea de tulpina neamului se întetește, nu am putut trece cu vederea stăruințele fraților români din Republica Moldova constituiți în Mitropolie — cum a fost înainte de ocuparea Basarabiei de tancurile sovietice — cerând Sfântului Sinod de la București să-i sprijine în reactivarea Mitropoliei sub conducerea Prea Sfințitului Petru de Bălți, ca locțiitor de mitropolit. Recunoscută în canonicitate cu Biserica mamă, Mitropolia Basarabiei va împlini în decembrie a.c. trei ani de existență. Adevărul acesta este expus într-o broșură pe care v-am adus-o spre clarificarea unor opinii străine de adevăr. Este însă foarte dureros că Mitropolia, nu numai că nu a fost recunoscută, ci este neîncetat, pusă în afara legii. Am făcut intervențiile necesare dar toate au rămas zadarnice. Am arătat că tocmai suveranitatea și independența unui stat de drept îl obligă pe acesta să acorde drepturile sfinte ale credinței și exercitării ei tuturor cetățenilor lui, altfel nu este un stat independent și suveran. Tocmai pentru că este suveran și independent, el are datoria să aprobe funcționarea unității bisericești de însemnătatea unei mitropolii; cu atât mai mult cu cât de această libertate se bucură alte culte și chiar secte din republică.

La vremea cuvenită am făcut cunoscut Patriarhiei Moscovei și tuturor Bisericilor Ortodoxe surori, despre reactivarea Mitropoliei Basarabiei. Dar nu ne-am împușinat legăturile tradiționale cu Biserica Rusă, cu teologia rusă, care a adus literaturii ortodoxe, în general, un folos mare. Considerăm că românii din Republica Moldova au dreptul să se organizeze, să reactiveze Mitropolia lor, Mitropolia Basarabiei în comuniune sfântă cu Biserica mamă, așa cum ne arată istoria că a luat ființă și apoi desființată, fără cunoștința Patriarhiei Române.

Mitropolia de Chișinău aparținând de Patriarhia Moscovei nu e autonomă, cum a lășat să se înțeleagă Patriarhia Moscovei, pentru că de curând episcopul de Tihina a fost transferat tocmai la Murmansk în urma unor abateri disciplinare. Această măsură a Patriarhiei Moscovei de a transfera un episcop dintr-o Biserică autonomă și o țară suverană, independentă la un scaun episcopal din altă țară, arată că Biserica Ortodoxă din Moldova nu este autonomă. Deci, așa zisa Mitropolie de la Chișinău nu este autonomă, nu este apoi nici constituțională, deoarece poartă titlul de "a toată Moldova". Deși în Constituție se definește clar titlul țării de "Republica Moldova", Mitropoliei i s-a aprobat, să se intituleze "Mitropolia Chișinăului și a toată Moldova". Ce înseamnă aceste cuvinte: "a toată Moldova?" oare până la Carpați? se constată că statul acesta se intitulează în constituția sa "Republica Moldova". Între altele numeroase acțiuni, Mitropolia Basarabiei a organizat de curând la Chișinău o foarte frumoasă manifestare cu prilejul sărbătorii Sfintei Cuvioase Teodora, de la Sihla. Aici a participat împreună cu Înalt Prea Sfințitul Petru, P.S. Episcop, Casian al Dunării de Jos în prezența a mii de credincioși din capitala

Republicii Moldova. Avem gânduri frumoase și nădejdi mai frumoase că am restaurat conștiința unității românești iar Prutul, pentru Biserica noastră, nu există ca frontieră. Și ne va ajuta Dumnezeu să facem și Mitropolia Bucovinei, dar cu reședința la Cernăuți, nu cum cer unii suceveni la Suceava. De asemenea, Sfântul Sinod a aprobat în Europa o Mitropolie, la cererea clerului și credincioșilor, cu reședința la München, care este condusă de Înalt Prea Sfințitul Serafim, ierarh de talie europeană, cu studii la Paris, care lucrează foarte frumos cuprinzând toate parohiile românești din Spania până în Scandinavia, cu cei mai buni preoți. A rânduit la parohii preoți cu o frumoasă pregătire și teologi cu doctorat, dintre cei mai buni.

De mai bine de două decenii, toți acești preoți slujesc credincioșii ortodocși români în tot cuprinsul Europei, în Australia și în Noua Zeelandă în condiții de lipsă. Suntem acum pe punctul de a primi cereri și din Africa de Sud, unde credincioșii români au nevoie de preoți, cărți și școală în limba română. O atenție aparte s-a acordat credincioșilor din jurul frontierelor, dublate de localități românești cum se exprima cineva de existența românilor aflați în acele ținuturi, fie după cucerirea Basarabiei și Bucovina în chip abuzic, fie prin stabilirea noilor frontiere după primul război mondial. Aflați sub stăpâniri străine, aceștia urcă și acum Golgota suferințelor. La Mesager, am văzut și auzit o învățătoare de la o școală din Transnistria, vorbind foarte frumos românește, despre necesitatea foarte urgentă a cărților de școală pentru copii în limba română, dorind a avea operele marilor clasici români spre a le pune la dispoziția elevilor. Iată datoria noastră și a forurilor administrative și guvernamentale spre a le veni cât mai grabnic în ajutor.

Pe măsura posibilităților am răspuns mai demult acestor trebuințe, iar acum am oferit manuale de religie și alte cărți de inspirație românească, cărți cu care am mers și în Ungaria, în Serbia și în alte părți spre a le oferi fraților noștri români. Am vizitat de asemenea și parohiile din S.U.A., Canada și din Europa. Le cunoaștem stările și va trebui să ne îngrijim de soarta românilor răspândiți prin exilare și deportări în Serbia și Moscova. Astfel de cereri ne sunt adresate din Valea Timocului și din alte părți din sudul Dunării. Ne-ar fi de mare folos dacă aceștia ar putea să se organizeze în comitete de inițiativă și să ceară recunoașterea lor autorităților locale de stat.

Avem apoi la Facultățile de Teologie și Seminarii, studenți și elevi din aceste zone cu *burse de la Biserica și de la Stat*, despre care v-a vorbit domnul Ministru Liviu Maior. Folosesc împrejurarea să evidențiez faptul că ne-am organizat învățământul religios de toate treptele. Am înființat mai mult de 30 de seminarii și școli speciale pentru călugări și călugărițe, facultăți de teologie cu diferite profile de studii, necesare Bisericii. Pe baza protocolului semnat de Ministerul Învățământului și Secretariatului de Stat pentru Culte, Biserica are datoria să definitiveze programul de studii, să elaboreze norme de educație bisericească și să avizeze asupra numirii profesorilor, etc.

Aș vrea să vă împărtășesc bucuria, că sentimentul religios este foarte viu în sufletele tinerilor și copilașilor, la praznicul Adormirii Maicii Domnului, la toate bisericile și mănăstirile noastre, au participat la rugăciune sute de mii de credincioși pentru a cere ocrotirea Maicii Domnului. Avem bucuria să vedem credincioșii, greco-catolici până în 1948, ruși cu forța de Biserica mamă în 1700, că acum ei se află statonici la sânul Bisericii Ortodoxe Române cu toate că sunt mereu hărțuiți de

unii fanatici catolici. Ei au cunoscut frumusețile Ortodoxiei și nici noi și nici nimeni altcineva nu-i poate obliga să se înstrăineze de viața acesteia, mai cu seamă că timp de 42 de ani, ei și-au împodobit bisericile existente și și-au zidit altele din temelie.

Biserica noastră se străduiește să fie tot mai prezentă în societatea românească atât divizată și aproape dezorientată. Prin participările reprezentanților Bisericii, profesori, preoți, monahi, la programele bisericești de la radio și televiziune, prin dese prezențe ale ierarhilor și clerului la diferite momente liturgice și culturale, în școli, în spitale, penitenciare și orfelinate, prin toate aceste căi se împlinește lucrarea misionară, pastorală și catehetică, așteptată cu interes de credincioși. Mănăstiri și schituri sunt refăcute, altele apar ca noi așezăminte prin vrednicia credincioșilor și călugărilor. Suntem în discuție cu reprezentanți ai armatei spre a introduce și reactiva clerul militar. Apreciem că Biserica Ortodoxă Română din țară și de peste hotare se află în preocupări de refacere a căilor de manifestare și propovăduire a vocii lui Dumnezeu. Este de înțeles că avem multe obstacole și neîmpliniri, pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu sperăm să le depășim.

Ortodoxia este chemată mai urgent decât în trecut să-și ofere valorile Părinților ei, a căror gândire din veacurile strălucitoare ale patristicii este atât de necesară formării personalității umane. Din nefericire Apusul încă nu le cunoaște, sau le ignoră din cauza secularizării în care se zbate de decenii. Nu se apreciază bunăoară faptul că românii au constituit poarta de apărare a Europei contra invaziilor neamurilor barbare și a otomanilor, și astfel au apărut cultura și civilizația europeană. Nu cunoaștem deajuns jertfele lui Mircea cel Bătrân, ale lui Ștefan cel Mare și ale lui Mihai Viteazul, care au făcut din această țărișoară, cum spunea Ștefan cel Mare în scrisoarea sa către principii europeni: "Poartă a creștinătății".

Distinsă asistentă,

M-am bucurat că am avut prilejul să răspund acestei invitații adresată mie de Dl. prof. acad. Augustin Buzura, care și-a dăruit o bună parte a vieții și a talentului cu care l-a înzestrat Dumnezeu, talent de mântuitor al cuvântului, al limbii române, pentru a sluji Cuvântului lui Dumnezeu, Logosul, în arta și cultura noastră națională pentru unitatea românilor de pretutindeni, concretizate în astfel de reuniuni ca cea de față. Ca slujitor al Bisericii noastre, rog pe Bunul Dumnezeu, pe Maica Domnului și pe toți sfinții să vă ajute la această osteneală pe care v-ați asumat-o. Vă rog să transmiteți și celorlalți frați și surori din afara granițelor, că Biserica îi păstrează pe toți în iubirea ei, bucurându-se, că sufletele și cugetele românilor de pretutindeni vibrează de căldura unității credinței, neamului și a ținuturilor înstrăinate și v-a ajuta după puterile ei lucrarea lor sfântă de zidire duhovnicească, culturală și națională.

Vă doresc succes la aceste lucrări spre a vă întoarce de aici mai plini de curaj și mai plini de nădejde pentru lucrarea foarte importantă pe care o aveți de îndeplinit în apostolatul pe care vi l-ați asumat din cuget și inimă românească.

Dumnezeu să vă binecuvânteze!

La aceste înălțătoare cuvinte rostite de Întâistătătorul Bisericii noastre, Președintele reuniunii, Domnul Academician Augustin Buzura, făcându-se ecolul celor prezenți, a adresat calde mulțumiri pentru gândurile exprimate, pentru bogăția ideilor și

pentru îndemnul de suflet pe care Prea Fericitul Părinte le-a transmis participanților la reuniune.

După această primă parte a reuniunii, pe parcursul pauzei, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost abordat de mai mulți reporteri și jurnaliști de la posturile de radio și televiziune, de la unele publicații locale și centrale, pentru a împărtăși gânduri și sentimente legate de problematica reuniunii sau de alte probleme majore ale Bisericii.

Prezența și aportul Prea Fericitului Părinte Patriarh la deschiderea lucrărilor reuniunii *“Învățământul în limba română în spațiul romanității orientale”* a constituit încă un nou prilej de reafirmare a voinței Bisericii Ortodoxe Române în a sprijini strădaniile fraților români din toate părțile lumii, de a-și menține și consolida identitatea națională și spirituală.

Au fost momente în care toți participanții au trăit sentimentul că, dincolo de vremelnice, există o maică iubitoare, Biserica Ortodoxă Română, la al cărei sân toți fiii săi se regăsesc ca frați. Toți sunt acasă.

Gheorghe Vasilescu

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST Doctor Honoris Causa al Universității București

Joi, 26 octombrie a.c., Aula Magna a Universității bucureștene, a găzduit un eveniment cu importanță simbolică deosebită, pentru că ceea ce ar fi părut sărbătoarea unuia, s-a dovedit a fi sărbătoarea Bisericii, adică a tuturor. Decernarea titlului de Doctor Honoris Causa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, s-a săvârșit în prezența reprezentanților întregii Ortodoxii, așa cum s-a spus în acele momente în ziua prăznuirii Sfântului Mare Mucenic Dimitrie și în ambianța marelui jubileu al Bisericii Ortodoxe Române — sărbătorirea a 110 ani de la recunoașterea autocefaliei.

Festivitatea a fost deschisă de către dl. Prof. Dr. Emil Constantinescu, Rectorul Universității București, care, în alocuțiunea sa, a arătat rolul important al Bisericii Ortodoxe Române pentru istoria și spiritualitatea românească, evident în păstrarea prin unitatea credinței a unității și a identității poporului nostru. Ca atare, a continuat domnia sa, chiar recunoașterea autocefalici și ridicarea Bisericii noastre la demnitatea de Patriarhat, s-au constituit într-un fundament spiritual al realizărilor istorice ale României moderne. De altfel, a mai spus dl. Rector, însăși revenirea Facultății de Teologie în cadrul Universității, presupune recunoașterea unanimă a rolului pe care Biserica noastră l-a avut și îl are în societatea românească. Pomind de la aducerea aminte că Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost primul Rector al Institutului Teologic în vremea înlăturării abuzive a Facultății de Teologie din Universitate de către regimul comunist, dl. Rector a arătat că titlul conferit acum Părintelui Patriarh e motivat de realizările vieții Prea Fericirii Sale în timpul persecutării Bisericii, dar și după aceea.

A urmat cuvântul Părintelui Prof. Dr. Dumitru Popescu, Decanul Facultății de Teologie a Universității București, care a rostit îndătinata *Laudatio*. Prezentând bio-

grafia Părintelui Patriarh, vorbitorul a arătat că experiența ascensiunii ierarhice l-a condus spre o înțelepciune și o înțelegere profundă, dublate de trăirea spiritualității ortodoxe. Întreaga operă teologică a Prea Fericitului Părinte Patriarh, a continuat Părintele Decan, de la monografiile închinat mitropoliților Iacob Putneanul și Dosoftei, la volumele care alcătuiesc lucrarea *Pe treptele slujirii creștine*, militează pentru statornicia în spiritualitatea ortodoxă autentică. Teologia Părintelui Patriarh e profund ancorată în spiritualitate, dinamică și actuală. Meritul Prea Fericirii Sale este acela de a fi arătat că teologia și spiritualitatea coboară în realitate, spre a o asuma și transfigura, prin Sfânta Liturghie, prin viața în Hristos. Sfânta Liturghie generează iubire, toleranță și renaștere morală, și prin ea justifică locul Bisericii în societatea contemporană. Prin omagierea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a încheiat Părintele Decan, Universitatea București omagiază Biserica și rolul său în societate.

După citirea, de către dl. Prorector, a actului de decernare a titlului de Doctor Honoris Causa, dl. Rector a înmănat Părintelui Patriarh Diploma și Medalia Universității București, după care laureatul titlului a fost invitat să rostească discursul de recepție.

Părintele Patriarh a început cu ceea ce s-ar putea numi o lecție de academism ortodox — smerenia —, arătând că nu a fost un om de bibliotecă și de catedră, și cu atât mai puțin un om care să năzuiască la asemenea înalt titlu academic. De aceea, a subliniat Prea Fericirea Sa, acceptând acest titlu în numele și pentru Biserica pe care a slujit-o toată viața și căreia îi datorează totul. Acest discurs, a continuat Prea Fericirea Sa, e un omagiu adresat unei Biserici răstignită de atâtea ori în istorie și înviată spre a salva lui Dumnezeu, nu acestei lumi.

În discursul său, Părintele Patriarh a arătat că Biserica e ancorată în același timp în cer și pe pământ, fiind spațiul comunicării între revelația care coboară de la Dumnezeu spre lume și cultura care urcă din lume spre Dumnezeu, prin Hristos — Dumnezeu și om. După săvârșirea unei profunde exegeze a experienței paradisiace a omului, Părintele Patriarh a arătat că originea culturii este cultul și că există o interdependență între Evanghelie și cultură. "Revelația sau Evanghelia are nevoie de cultură pentru a se înrădăcina în realitățile veacului(...), astfel încât harul divin să aducă roadă îmbelșugată", pe de altă parte, "nici cultura nu se poate dispensa de revelația divină, care arată omului calea spre comuniune de viață eternă cu Dumnezeu și îi împărtășește puterea necreată în vederea acestui scop". Mai mult, a continuat Părintele Patriarh, "fără revelația biblică, omul contemporan n-ar fi putut să dea naștere progresului pe care îl cunoaștem cu toții, fiindcă ar fi rămas sclavul forțelor naturale sau cosmice, așa cum se întâmplă cu eroii tragediei antice grecești, care nu se pot elibera din înălțuirea unui destin implacabil". Relația dintre revelație și cultură a fost înțeleasă de Biserica Ortodoxă atât ca asumare selectivă a culturii pentru a sluji drept vehicul al revelației, cât și ca operă culturală săvârșită de Biserică în istorie. "Viziunea sobornicească a culturii, promovată de Biserica Ortodoxă, se întemeiază pe faptul că, evitând atât imperialismul, care așează universalul deasupra localului, dar și naționalismul, care plasează localul deasupra universalului, și consideră că universalul a dat prin local, afirmând identitatea locală a fiecărui neam pentru a rămâne închis întâlnirii culturale cu alte neamuri". ↑

Arătând că cele auzite din cuvântul Părintelui Patriarh, constituie un răspuns și pentru așteptările și eforturile Universității București, dl. Rector l-a invitat să

vorbească pe Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Constantinopolului, care, pornind de la imaginea paulină a Bisericii ca trup al lui Hristos, a reamintit legătura dragostei existentă din vechime și până astăzi între Patriarhia Ecumenică și Patriarhia Română. Bucuria momentului, a afirmat Sanctitatea Sa, se răsfrânge asupra întregii Ortodoxii. În cuvântul său, Patriarhul ecumenic a arătat că Biserica cinstește orice preocupare înaltă, de ordin spiritual, pentru că adevărații oameni de cultură promovează apropierea de Dumnezeu. Oamenii de cultură devin centre de iradiere pentru transfigurarea mentalităților, spre o mai mare disponibilitate a tuturor de ceilalți. Biserica Ortodoxă a respectat mereu libertatea spirituală, a științei și a cercetării. Dar această libertate presupune responsabilitate. Dacă Biserica ar sufoca această libertate, ar suferi ea însăși. Pe de altă parte, omul de știință trebuie să aibă conștiința că însăși rațiunea lui vine de la Duhul libertății. Numai cu o asemenea conștiință poate fi depășită autonomia care a declanșat situația critică de la începutul de mileniu.

Festivitatea a fost încheiată printr-un nou cuvânt al d-lui Rector, care, apelând la memoria tinerilor martiri ai Revoluției, cei ce au strigat "Dumnezeu este cu noi" și "vom muri și vom fi liberi", a arătat că și Universitatea București simte că se află sub aripa lui Dumnezeu.

Redacția

DIN AGENDA DE LUCRU A ÎNTÂISTĂTORULUI MITROPOLIEI MUNTENIEI ȘI DOBROGEI, PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST, ÎN PERIOADA 1 IUNIE - 30 DECEMBRIE 1995

Joi, 1 iunie a.c.

- a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București predicând credincioșilor la sărbătoarea Înălțării Domnului. În aceeași zi a participat la slujba de pomenire a Eroilor Neamului românesc, la Cimitirul Eroului Necunoscut din București.

**Vineri, 2 iunie —
luni, 5 iunie a.c.**

- a efectuat o vizită în Eparhia Oradei, pritej cu care a participat la sesiunea anuală de comunicări științifice, ediția a V-a, a Universității din Oradea. Cu această ocazie, senatul Universității a acordat Prea Fericii Sale titlul de "Doctor Honoris Causa", ca semn al recunoașterii efortului de o viață pusă în slujba Bisericii și a neamului. Tot acum, Prea Fericea Sa a sfințit monumentul Brâncovenilor din incinta Universității. A participat la Ședința Sinodului Mitropolitan, ținut în Reședința Episcopiei Oradea. A participat la slujba Vecerniei de la mănăstirea "Sf. Cruce" și a sfințit clopotul cel nou al acestui așezământ. A vizitat biserica de lemn de la Băile Felix, biserica parohială și monumentul

eroilor din comuna Coica, Școala Normală "Nicolae Balcaș" din Beiuși și biserica "Budureasa" din această localitate. A săvârșit Sf. Liturghie pe locul viitoarei catedrale ortodoxe din Oradea și a vizitat biserica "Vii-C.F.R.", rostind peste tot cuvânt de învățătură.

Marți, 6 iunie a.c.

- a primit pe dl. General Maior Mircea Mureșan de la Ministerul Apărării Naționale, în legătură cu unele probleme privind organizarea clerului militar. Au participat la discuții P.S. Episcopi Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul, Vicari Patriarhali, și dl. maior Gheorghe Căldăruș, de la Ministerul sus amintit;
- a acordat un interviu ziarului "PRAVOSLÁVJE" din Belgrad, privind apropiata vizită a Prea Fericirii Sale în fosta Jugoslavie.

Miercuri, 7 iunie a.c.

- a primit pe Lordul Blaker, Președinte de onoare al Fundației "Omenia", împreună cu soția și cu dl. deputat Ion Rațiu, în legătură cu opera de ajutorare a acestei fundații;
- a primit o delegație a preoților români din Ungaria și Serbia, cu care a avut un dialog asupra credinței ortodoxe și a vieții de parohie din diaspora românească;
- a primit pe dl. Michael Einik, însărcinat cu afaceri al Ambasadei S.U.A. la București, însoțit de dl. Vice Consul Nicholas J. Greanios, al aceleiași ambasade. La dialog a participat P.S. Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal.

Vineri, 9 iunie a.c.

- a primit pe dl. Ministru Secretar de Stat Adrian Dohotaru, însoțit de dl. director Ion Bar, de la Ministerul de Externe.

Duminică, 11 iunie a.c.

- a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, rostind cuvânt despre importanța Sărbătorii Pogorării Duhului Sfânt.

Luni, 12 iunie a.c.

- a efectuat o vizită pastorală în județul Prahova, unde a săvârșit slujba de târnosire a noii biserici din Teleaga și slujba Sfintei Liturghii, acordând, cu acest prilej, preotului paroh Mihail Vișa, crucea patriarhală pentru deosebită vrednicie în slujirea Bisericii.

Marti, 13 iunie a.c.

- a primit delegația Consiliului pentru Protecția Constituției din Republica Islamică Iran, formată din: Ayatollah Geanati, șeful delegației, Ayatollah Seyed Mohammad Hashemi, membru al Consiliului pentru Protecția Constituției, și dl. Ambasador al Iranului, Excelența Sa, dl. Seyed Mahmud Sadri. Din partea română au participat dl. Prof. univ. dr. Ioan Muraru, Președintele Curții Constituționale a României, și Prof. univ. dr. Victor Dan Zlătescu, Judecător. Au mai fost de față P.S. Episcop Teofan

Sinaitul, Vicar Patriarhal, și P.C.Pr. Mihail Tița, Consilier Patriarhal;

Miercuri, 14 iunie a.c.

- a primit pe dl. Cătălin Botezatu, om de afaceri, cu doamna Gianni Portmann din Franța, în legătură cu zidirea în țară a unei biserici;
- a primit pe dl. deputat Nicolau Sotirios, Președintele Uniunii Elene din România.

Joi, 15 iunie a.c.

- a primit pe Excelența Sa dl. Desimir Jevtic, Ambasadorul Serbiei la București.
- a primit pe dl. director Sebastian Duicu, de la Muzeul Național Cotroceni.

Vineri, 16 iunie —

Marți, 20 iunie a.c.

- în fruntea unei delegații formate din Înalț Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, și P.C. Pr. Vicar Constantin Pârnu, de la Cancelaria Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a efectuat o vizită frățească în Patriarhia Serbiei la invitația Sanctității Sale Patriarhul Pavel al Serbiei. În timpul acestei vizite, Prea Fericirea Sa Patriarhul Teoctist a avut mai multe întâlniri cu clerici și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Sârbe și cu credincioșii ortodocși români, stabiliți în țara vecină.

În urma acestei vizite, Sanctitatea Sa Patriarhul Pavel al Serbiei a acceptat invitația de a participa în toamna acestui an la festivitățile de la București, prilejuite de aniversarea a 110 ani de Autocefalie și a 70 de ani de Patriarhat ai Bisericii Ortodoxe Române.

Vizita a fost un prilej de întărire a frățietății și a relațiilor dintre cele două Biserici Ortodoxe surori. Tot acum, Prea Fericitul Teoctist a făcut o donație "pentru copiii Serbiei din partea copiilor Bisericii Ortodoxe Române".

Miercuri, 21 iunie a.c.

- a primit pe dl. Karl Banthauer, de la Parohia Ortodoxă Română din Offenbach, Germania.

Joi, 22 iunie a.c.

- a primit pe Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Dionisios de Neapolis și Stavropolis, din Grecia. A participat la discuții și Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal.

Sâmbătă, 24 iunie a.c.

- a efectuat o vizită pastorală la mănăstirea Ghighiu și la Schitul Sf. Maria Cricov, asistând la Sfânta Liturghie oficială de Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul, cu un sobor de preoți și diaconi.

Duminică, 25 iunie a.c.

- a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, rostind cuvânt de învățătură la Duminica a II-a după Rusalii, a Sfinților români.

Luni, 26 iunie a.c.

- a primit pe doamna Vera Maria Neagu, de la publicația "Viața cultelor";
- a primit pe P. Cuv. Maică Semfona Gafton, stareța mănăstirii Sf. Maria Techirghiol.

Marti, 27 Iunie a.c.

- a primit pe dl. deputat de Braşov, Horea Pop însoţit de P.C. Pr. Emil Roman, deputat de Arad.

Miercuri, 28 Iunie —

Luni, 3 Iulie a.c.

- La invitaţia Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, a Episcopiei Romanului şi Huşilor, a Prefectului Judeţului Vaslui şi a Consiliului Local al Municipiului Huşi, Prea Fericirea Sa a participat la manifestările religioase prilejuite de aniversarea, la 29 Iunie 1995, a cinci secole de când Voievodul Ştefan cel Mare şi Sfânt a pus piatra de temelie a lăcaşului bisericesc, Catedrala, "Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" din Huşi. În ziua aniversării, după săvârşirea Sfintei Liturghii în acest sfânt edificiu al credinţei şi istoriei noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a sfinţit monumentul închinat lui Ştefan cel Mare şi Sfânt din curtea mănăstirii "Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel".

Ziua următoare, Prea Fericirea Sa a binecuvântat deschiderea lucrărilor Conferinţei naţionale ecumenice a Facultăţilor şi Institutelor de Teologie din România, ţinute la Iaşi, cu tema: "Reconcilierea, dar al lui Dumnezeu şi început de viaţă nouă". Apoi a participat şi a rostit cuvânt la deschiderea lucrărilor Congresului Mondial al Refugiaţilor din teritoriile româneşti ocupate de fosta Uniune Sovietică.

În cadrul programului acestei vizite pastorale, Prea Fericirea Sa a sfinţit sâmbătă, 1 Iulie, Biblioteca ecumenică "Dimitru Stăniloae" a Facultăţii de Teologie ortodoxă a Universităţii din Iaşi. A urmat apoi un "Te-Deum" în catedrala Mitropolitană, prilejuit de împlinirea a cinci ani de la instalarea Înalt Prea Sfinţitului Daniel ca Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei, după care, într-o atmosferă de emoţie şi sfinţenie, a avut loc depunerea jurământului de către absolvenţii Facultăţii de Teologie din Iaşi.

După vizitarea Mănăstirii Vorona, Prea Fericirea Sa a poposit la mănăstirea Neamţ, unde, Duminică, 2 Iulie, a săvârşit Sf. Liturghie. Vizitarea mănăstirilor Sihăstria şi Bistriţa, pe 3 Iulie a.c. au încheiat acest itinerar pastoral. Pe întreaga durată a vizitei în Moldova, Prea Fericirea Sa a fost înconjurat de mulţime de clerici şi credincioşi, pe care i-a îndemnat, cu dragoste în cuvânt, spre păstrarea şi întărirea credinţei în Dumnezeu şi în Biserica neamului nostru.

Marti, 4 Iulie a.c.

- a primit pe P. Cuv. Maică Arsenia Opriş, Stareţa mănăstirii Viforâta;
- a primit pe dl. director Ioan Nicola de la Secretariatul de Stat pentru Culte.

Miercuri, 5 Iulie a.c.

- a primit pe P. Cuv. Arhim. Col. Timocheos Mano Șeful Serviciului religios al Armatei Greciei însoțit de P. Cuv. Arhim. Col. Nicolaos Rigas și P. Cuv. Arhim. Mr. Paulos Patias. Au participat la dialog P.C.Pr. prof. Ștefan Buchiu și Dl. Mr. Gheorghe Căldăruș, Șeful Compartimentului Asistență Religioasă din cadrul Ministerului Apărării Naționale;
- a primit o delegație a Ligii Tineretului Ortodox Român formată din: Popescu Gh. Nuță, Vicepreședinte, Rădună Eduard, Secretar executiv, Veronica Medelanu, Consilier editori, Petre Adelina și Petre Crsitina, membri simpli. Reprezentanții Ligii Tineretului Ortodox Român au oferit Prea Fericirii Sale Diploma și insigne, emise de această organizație cu prilejul împlinirii a cinci ani de existență în semn de mulțumire și recunoștință față de Părintele Patriarh care i-a sprijinit și povățuit cu multă dragoste de-a lungul activității lor. Mulțumind, Prea Fericirea Sa le-a oferit tinerilor cărți, felicitându-i pentru activitate și urându-le succese în viitor, "căci — le-a spus Prea Fericirea Sa — succesele voastre sunt succesele Bisericii noastre de mâine".

Joi, 6 Iulie a.c.

- a prezidat lucrările Sinodului Permanent care a dezbătut probleme actuale ale Bisericii cum ar fi:
  - a) *interne*: pregătirea festivităților aniversare bisericești din acest an; propunerile Patriarhiei Române în legătură cu Legea învățământului; atribuțiile și responsabilitățile asistentului social; dialogul Bisericii Ortodoxe Române cu reprezentanții Bisericii Catolice orientale de rit bizantin; sprijinirea printr-o colectă a Mitropoliei Basarabiei; necesitatea retipăririi manualelor de religie pentru clasele I-IV;
  - b) *externe*: informare privind vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh la Patriarhia Serbiei; punerea pițrei de temelie a viitoarei biserici "Sf. Ioan Botezătorul" din Geneva-Elveția etc.

Joi, 6 Iulie a.c.

- a primit pe Înalt Prea Sfinția Sa mitropolit Melio de Philadelphia, Secretarul Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Ioan de Pergam din cadrul aceleiași Patriarhii, în legătură cu pregătirea viitoarei întâlniri panortodoxe din Insula Patmos (septembrie 1995).

Sâmbătă, 8 Iulie a.c.

Duminică, 9 Iulie a.c.

- a primit pe dl. gen. Nicolae Spiroiu.
- a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală din București împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și un sobor de preoți și diaconi. După predica teologică rostită de Înalt Prea Sfințitul Daniel, la sfârșitul slujbei, Prea Fericirea Sa a adresat credincioșilor, din fața reședinței Patriarhale, un cuvânt părintesc.

- Luni, 10 iulie** — a primit pe dl. Alfred Moses, Ambasadorul S.U.A. la București, cu care a avut un dialog întru mai bună cunoaștere reciprocă a credinței și a poporului român și american.
- Marti, 11 iulie** — a primit pe Eminența Sa Monseniorul Janusz Bolondkș, Nunțiu Apostolic.
- Miercuri, 12 iulie** — a primit pe Excelența Sa dl. Karolos Dapoulis, Ministru de Externe al Greciei însoțit de Excelența Sa dl. Christos Alexandris, Ambasadorul acestei țări la București, care în fruntea unei delegații au avut o întrevedere cu Prea Fericirea Sa în cadrul căreia s-au discutat anumite aspecte ale relațiilor româno-grecești și ale frățietății Bisericilor Ortodoxe din cele două țări.
- Joi, 13 iulie a.c.** — a primit pe P.C.Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultății de Teologie din Sibiu.
- Vineri, 14 iulie a.c.** — a primit pe Pr. Gianandreea di Dona din partea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Antonie de Padova, însoțit de drd. Uță Mircea de la Padova, Italia.
A participat Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal.
— a prezentat lucrările Permanenței Arhiepiscopiei Bucureștilor.
— a participat la ceremonia depunerii jurământului de către absolvenții Facultății de Teologie din București, adresând tinerilor teologi cuvânt de felicitare și îndemn spre creșterea neîntreruptă în cunoașterea învățăturii Bisericii și în întărirea credinței.
- Sâmbătă, 15 iulie a.c.** — a efectuat o vizită pastorală la Schitul Cricov-Jercălăi, cercetând biserica și interesându-se de bunul mers al acestui așezământ. Întâlnindu-se cu viețuitorii acestui locaș de închinăciune și osteneți monahicești, Prea Fericirea Sa le-a acordat povățuirea și îndemn spre vrednică slujire a lui Hristos și a Bisericii Sale.
- Duminică, 16 iulie** — a efectuat o vizită pastorală la schitul Chițorani, asistând la Sfânta Liturghie săvârșită de P. Cuv. Pr. Casian Costache, și rostind predică spre întărirea credinței strămoșești.
- Luni, 17 iulie a.c.** — a prezidat lucrările Comisiei de Pictură ce s-au desfășurat la Cabinetul Patriarhal;
— a primit pe P.S. Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor.
- Marti, 18 iulie a.c.** — a primit pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului;
— a primit pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Lucian al Tomisului;
— a primit pe P.C. Pr. Ioasaf Ganea;
— a primit pe P.C. Protopop Ștefan Mușat, protoieria Urlați.
- Miercuri, 19 iulie a.c.** — a primit pe d-na Oana Leonora Brătianu, însoțită de dl. Nae Bedras, Președintele Fundației Universitare AISTEDA;

- Joi, 20 Iulie a.c.**
- a primit pe Prea Sfințitul Episcop Calinic al Argeșului.
  - a efectuat o vizită pastorală la parohia "Vadul Părului", Protoieria Urlați, unde a asistat la un parastas oficiat de Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaițul, Vicar Patriarhal, care a săvârșit aici Sfânta Liturgie și slujba de sfințire a bisericii cu hramul "Sf. Ilie". Prea Fericirea Sa a adresat credincioșilor parohiei cuvânt părintesc.
- Vineri, 21 Iulie a.c.**
- a primit pe dl. Mihai Gavril, scriitor din Ardeal, care a oferit Prea Fericirii Sale o carte cu autograf;
  - a primit pe dl. Emil Constantinescu, rectorul Universității București;
  - a primit pe P.C. Pr. Ioan Tota, Președintele Ligii Tineretului Ortodox Român.
- Duminică, 23 Iulie a.c.**
- a săvârșit Sf. Liturghie la biserica "Sf. Spiridon-Nou", Paraclis Patriarhal, rostind cuvânt de învățătură la Duminica a 6-a după Rusalii.
- Luni, 24 Iulie a.c.**
- a primit pe P.C. Pr. Aurel Grigoraș de la parohia "Pogorârea Sfântului Duh" din Paris.
- Marti, 25 Iulie a.c.**
- a primit pe dl. Ștefan Cucu, Președintele Uniunii Veteranilor de Război, și pe dl. Ion Constantinescu, Vicepreședinte, care au oferit Prea Fericirii Sale o medalie cu ocazia aniversării a 75 de ani de la Unirea de la Alba Iulia. În înscrisul care a însoțit medalia se spune: "Ne îngăduim, Prea Fericite Teocist, ca, în numele veteranilor membri ai Uniunii noastre, să oferim acestui sfânt locaș care este Patriarhia Română și Prea Fericirii Voastre, Medalia Comemorativă 75 de ani de la Marea Unire din 1918 săurită la "Cetatea Eternă", Alba Iulia";
  - a primit pe dl. prof. Radu Ciuceanu, fost deținut politic.
- Miercuri, 26 Iulie a.c.**
- a prezidat lucrările Consiliului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, la care au fost invitați și au participat toți P.C. Preoți protopopi ai acestei Eparhii.
- Joi, 27 Iulie a.c.**
- a primit pe P.C. Pr. Chiorean Vasile de la Parohia Iernuțeni-Reghin, însoțit de consilieri ai parohiei, care au prezentat Prea Fericirii Sale invitația de a participa la sfințirea acestei biserici înălțate în zilele noastre;
  - a primit pe dl. Birger Hassel din Göteborg-Suedia;
  - a participat la festivitatea de absolvire a Academiei de Înalte Studii Militare de către "Promoția 100" și la ceremonialul de înmânare a drapelului de luptă, oficiind slujba de sfințire a drapelului. Apoi, Prea Fericirea Sa a purtat discuții cu oficialitățile prezente și cu tinerii absolvenți ai Academiei, cărora le-a adresat cuvânt de felicitare și binecuvântări arhieresti.

**Sâmbătă, 29 iulie —
marți, 8 august a.c.**

- a vizitat Schitul Sfânta Maria-Techirghiol. În timpul șederii aici, a asistat la Sfintele Liturghii săvârșite în biserica schitului în zilele de 30 iulie și 6 august, rostind cuvânt de învățătură credincioșilor. De asemenea, a vizitat muzeul, atelierile de pictură bisericească, gospodăria, cantina, spațiile de cazare rezervate preoților aflați la tratament, purtând discuții cu soborul de măicuțe asupra organizării mănăstirești în conformitate cu regulamentele monahale, și s-a întâlnit cu participanții la Seminarul internațional pe probleme de ecumenism, ce a avut loc la Techirghiol între 24-30 iulie.
- a întreprins o vizită frățească Înalț Prea Sfințitului Lucian, Arhiepiscopul Tomisului. Pe lângă discuțiile referitoare la administrația bisericească și nevoile pastoral-misionare ale Arhiepiscopiei și Bisericii Ortodoxe Române, au fost vizitate șantierul de construcții al Căminului "Sfântul Mina" și locul unde se ridică o nouă biserică, în Constanța, cu hramul "Sfinții Trei Ierarhi".

Joi, 10 august a.c.

- a primit pe P.C. Pr. Ioan Stanciu, lector la Facultatea de Teologie din Pitești, aflat în prezent la studii de doctorat la Ierusalim.

Vineri, 11 august a.c.

- a vizitat-o la spitalul Christiana din București pe D-na profesoară Anastasia Popescu — "Mama Sica".

Sâmbătă, 12 august a.c.

- a vizitat șantierul de construcții al noii biserici ce se înalță în cartierul bucureștean Titan, cu hramul "Pogorârea Sfântului Duh".

Duminică, 13 august a.c.

- înconjurat cu soborul de preoți și diaconi, a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură la Evanghelia Duminicii a IX-a după Rusalii. La vremea potrivită, a hirotonit diacon pe absolventul de seminar Vasile Voicilă pentru parohia Valea Plopiiilor, protoieria Giurgiu Nord, jud. Giurgiu.

Miercuri, 16 august a.c.

- a primit pe Înalț Prea Sfințitul Dr. Serafim Joantă, Mitropolitul Germaniei și al Europei Centrale și de Nord.
- a primit pe Dl. Ion Broșteanu din Geneva, Elveția;
- a primit pe P.C. Pr. Petre Coman de la parohia ortodoxă română din Florența, Italia.
- a primit pe Dl. Senator Radu Vasile.

Joi, 17 august a.c.

- a primit pe P.C.Pr. Adrian Diaconu de la parohia ortodoxă română din Geneva, Elveția, însoțit de D-na Toana Mirabeau și de Dl. Radu Efîmie, Președinta, respectiv vicepreședintele Comunității ortodoxe române din Geneva, în legătură cu transportarea bisericii noi la Geneva.

Vineri, 18 august a.c.

- a primit pe Dl. Nicolae Flareș, solist al Operei Române, pentru realizarea unui disc cuprinzând

pricesne, colinde și alte cântări bisericești din Banat.

Sâmbătă, 19 august a.c.

- a primit pe dl. Prof. Dr. Răzvan Teodorescu.
- a avut o întâlnire cu Î.P.S. Dr. Daniel Ciubotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, și cu Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, în legătură cu întrunirea Pregătitoare pentru întâlnirea Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe din insula Patmos, pentru aniversarea a 1900 de ani de la scrierea Apocalipsei de către Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan.
- la invitația Prea Sfințitului Andrei, a vizitat orașele Sighișoara, Târgu-Mureș și Mănăstirea Recea.

Duminică, 20 august a.c.

- însoțit de P.S. Andrei, Episcopul Alba-Iuliei, de P.S. Ioan, Episcopul Covasnei și Harghitei, și de P.S. Ioachin Vasluiuanul, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor, a tâmosit noua biserică ridicată în Municipiul Reghin, jud. Mureș și a rostit un cuvânt de învățătură. Pentru vrednicia de care a dat dovadă pe parcursul celor 10 ani (1985-1995), cât a durat construcția bisericii, Prea Fericirea Sa a acordat P.C.Pr. Paroh Vasile Chiorean distincția "Crucea Patriarhală".

Martți, 22 august a.c.

- a primit pe P.S. Iustin Sigheteanul, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei Maramureșului.
- a primit pe Dl. deputat Ion Diaconescu, Prim Vicepreședinte al P.N.Ț.C.D.

Miercuri, 23 august a.c.

- a participat la Universitatea de Petrol și Gaze din Ploiești la deschiderea Reuniunii internaționale "Învățământul în limba română în spațiul romanității orientale", rostind cuvânt de binecuvântare și apreciere a acestei întruniri. A participat la lucrări P.C. Pr. Dumitru Colotelo, Directorul Seminarului Teologic din București.

Joi, 24 august a.c.

- a primit pe Dl. Dimitrie Crăciunescu, Președintele Mișcării Valahilor-Românilor din Jugoslavia, și pe Dl. Boiko Stankovici, consilier al Președintelui Mișcării, însoțiți de Dl. Petre Sofronie, consilier în cadrul Ministerului Afacerilor Externe.
- a primit pe P.C. Pr. Nicolae Dură, de la parohia ortodoxă română din Viena.
- a primit un grup de credincioși ortodocși greci din Larissa, Mitropolia Tesalonicului conduși de Dl. Prof. Kostas Athanasopoulos, cărora Prea Fericirea Sa le-a adresat un cuvânt de întâmpinare, prezentându-le istoria și activitatea misionar-pastorală de astăzi a Bisericii Ortodoxe Române.
- a vizitat mănăstirea Zamfira din Județul Prahova.

Duminică, 27 august a.c.

- a tâmosit biserica nou zidită a parohiei Drajna de Jos, cu hramul "Sfânta Treime". În cadrul Sfintei Liturghii, Prea Fericirea Sa a rostit cuvânt de învățătură și a hirotonit în diacon pe tânărul teolog Laurențiu-Dorin Pescar.

- Luni, 28 august a.c.** — a primit pe Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului.
- a avut o întrevedere de lucru cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari și cu Prea Cucernicii Părinți Consilieri de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, cu privire la pregătirea programului aniversărilor Patriarhiei Române, ce vor avea loc în luna octombrie a.c.
- Marti, 29 august a.c.** — a primit pe Dl. Prof Univ. Dr. Teodor Maghiar, Rectorul Universității din Oradea.
- a primit pe P.C.Pr. Ioan Sauca, director de studii în cadrul Comisiei "Credință și constituție" din Geneva.
- a primit pe Dl. Acad. Prof. Dr. Virgil Căndea.
- Miercuri, 30 august a.c.** — a participat împreună cu Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală Mitropolitul Ardealului la Simpozionul Național "România în vara anului 1940, sub impactul politicii de forță".
- Joi, 31 august a.c.** — a primit pe Excelența Sa, Dl. Iuliu Gheorghiu Pancrațiu, Ambasadorul României la Vatican, și pe Dl. Prof. Octavian Ghibu.
- a primit un grup de traducători cu ocazia participării acestora la un Simpozion internațional al traducătorilor de literatură română.
- Vineri, 1 sept. a.c.** — a primit pe dl. Neagu Udroi, director general Rompres;
- a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care a dezbătut probleme actuale ale acestei eparhii.
- Duminică, 3 sept. a.c.** — a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, rostind predica la Duminica a XII-a după Rusalii.
- Luni, 4 sept. a.c.** — a avut o întâlnire cu dl. Iulian Mincu, Ministrul Sănătății, cu care a analizat situația așezământului monahic și a spitalului "Christiana". La dialog a participat P.C.Pr. Constantin Pârvu, Vicar Patriarhal.
- Marti, 5 sept. a.c.** — a avut o întrevedere cu dl. Ilie Fonta, Secretar de Stat la secretariatul de Stat pentru Culte;
- a primit pe dl. dr. Pavel Chirilă și P.C. Pr. Constantin Mihoc de la așezământul "Christiana", însoțit de dl. Prof. Emilian Popescu, de la Facultatea de Teologie București, cu care a discutat probleme ivite în acest așezământ spitalicesc și monahal;
- a primit pe Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, cu care a avut un frătesc dialog;
- a primit pe dl. Mircea Moarcăș, Directorul ziarului "Ordinea", publicație care anul acesta împlinește cinci ani de la apariție, ocazie cu care Prea Fericirea Sa a adresat Redacției un cuvânt la ceas aniversare;

Miercuri, 6 sept. a.c.

- a primit pe P. Cuv. Protos. Lavrentie Gâță, Starețul Mănăstirii Căldărușani, care a făcut Prea Fericirii Sale o prezentare a vieții de obște și a activității gospodărești de la acest sfânt așezământ monahicesc.
- a primit pe P.C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Decanul Facultății de Teologie din București, cu care Prea Fericirea Sa a discutat problemele actuale ale învățământului teologic;

Joi, 7 sept. a.c.

- a primit o delegație de studenți din conducerea ASCOR, cărora Prea Fericirea Sa le-a recomandat mai mult dinamism și o implicare mai vizibilă în viața liturgică a Bisericii.
- a primit pe dl. Virgil Teodorescu de la Arhivele Statului;

Sâmbătă, 9 sept. a.c.

- a prezidat lucrările Consiliului Profesorat de la Seminarul Teologic din București, Prea Fericirea Sa recomandând ca în noul an școlar să se pună un accent sporit pe pregătirea duhovnicească a elevilor, insistându-se asupra conștientizării responsabilității viitorilor slujitori ai Bisericii în contextul noilor transformări din viața țării. Prea Fericirea Sa a urât cadrelor didactice și întregului personal al Seminarului un an plin de roade profesionale și duhovnicești, și le-a acordat arhierescă binecuvântare în prag de începere a noului an de învățământ;
- a avut o întrevedere cu dl. Mugur Isărescu, Guvernatorul Băncii Naționale.
- a efectuat o vizită pastorală la Mănăstirea Viforâta, unde, în glas de clopote, Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de întreg soborul de viețuitoare ale acestui sfânt așezământ, având în frunte pe maica stareță Arsenia Opriș. Prea Fericirea Sa a adresat măicuțelor cald cuvânt părintesc, de îndemn la rugăciune neconținută și la strădanii spre creșterea duhovnicească.

Duminică, 10 sept. a.c.

- a vizitată schitul Dragoslavele, asistând la Sfânta Liturghie săvârșită în paraclisul acestui așezământ monahicesc, și a rostit cuvânt la Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci.

Luni, 11 sept. a.c.

- a primit pe d-na preotească Ecaterina Iuga din Canada;
- a primit pe dl. Radu George Serafim de la Televiziunea Română.

Marti, 12 sept. a.c.

- a primit pe P. Cuv. Pr. Aurel Goraș de la Mănăstirea Moldovița.

Miercuri, 13 sept. a.c.

- a primit pe Prea Sfințitul Episcop Nifon al Sloboziei și Călărașilor;
- a primit pe d-na profesoară Ana Ionescu, Directoarea Grupului Școlar economic-administrativ "A.D. Xenopol" din București, însoțită de P.C. Pr.

Consilier Mihai Hau, de la Arhiepiscopia Bucureștilor, în legătură cu festivitățile de deschidere a noului an școlar;

Joi, 14 sept. a.c.

- a primit pe dl. prof. Kitsakis Georgios din Grecia.
- de ziua Înălțării Sfintei Cruci, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, hirotonind în diacon pe tânărul absolvent de Seminar Mihail-Emanuel Dincă;

Vineri, 15 sept. a.c.

- a primit pe dl. prof. Răzvan Teodorescu și pe dl. arhitect Cristian Moicescu, în legătură cu construirea viitoarei Catedrale Ortodoxe din București.

- a participat la festivitățile prilejuite de deschiderea anului școlar 1995-1996 la "Grupul școlar economic-administrativ A.D. Xenopol", care anul acesta aniversează centenarul existenței sale. Rostind cuvânt către cadrele didactice și către elevi, Prea Fericirea Sa, a arătat că "școala și Biserica nu au încetat niciodată să fie dascălii fiilor și fiicelor acestui pământ, și iată că acum pot merge din nou împreună, spre binele generațiilor de azi și de mâine, spre păstrarea credinței și sănătății sufletești a neamului nostru".

Duminică 17 sept. a.c.

- a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, rostind cuvânt de învățătură.

Luni, 18 sept. a.c.

- a participat la deschiderea noului an școlar la liceul teoretic "I.L. Caragiale" din Ploiești, sfințind icoanele din sălile de curs și adresând cuvânt de îndemn la învățătură și la păstrarea credinței și a tradiției neamului nostru românesc;
- a vizitat protopopiatul din acest oraș și s-a întreținut cu preoții prezenți.

Marti, 10 sept. a.c.

- a primit pe P.C.Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, Decanul Facultății de Teologie din București;
- a avut o întrevedere cu doamna Florina Ionea, noul Ambasador al României în Finlanda, însoțită de dl. Vasile Soare, de la Ministerul de Externe.

Miercuri, 20 sept. a.c.

- a primit pe membrii Comisiei Sinodale pentru Canonizarea Sfinților Români, prezidată de Înalt Prea Sfințitul Nestor, Mitropolitul Olteniei, întruniți în ședință de lucru la Palatul Sinodal de la Mănăstirea Antim.

Joi, 21 sept. —

Joi, 28 sept. a.c.

- În fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la festivitățile organizate de Patriarhia Ecumenică în Insula Patmos, cu prilejul aniversării a 1900 de ani de la scrierea "Apocalipsei" de către Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, în aceste locuri de istorie creștină. Din delegație au mai făcut parte: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei, I.P.S. Antonie al Ardealului, Maramure-

şului şi Crişanei, Prea Sfinţitul Nifon al Sloboziei şi Călăraşilor şi P.C. Pr. Dr. Constantin Coman.

Acum a avut loc şi cea de-a doua întrunire a Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe, care au adresat la sfârşitul lucrărilor un mesaj către întreaga lume creştină, din care cităm: "Într-o lume confruntată cu tot felul de secte şi interpretări înfricoşătoare ale cărţii Apocalipsei, noi toţi, dar mai ales generaţia tânără, suntem chemaţi să învăţăm şi să mărturisim prin cuvânt şi faptă, că numai iubirea lui Dumnezeu, a semenilor şi a întregii creaţii dă sens şi mântuire vieţii noastre, chiar şi în cele mai grele perioade ale istoriei".

Delegaţia Bisericii Ortodoxe Române a participat tot acum şi la Simpozionul internaţional cu tema "Apocalipsa şi mediul înconjurător".

Vineri, 29 sept. a.c.

— a primit pe dl. Eddy Navarro, cetăţean brazilian de origine română, aflat împreună cu soţia într-o vizită în România;

— a primit pe dl. dr. Paul Blidaru, membru în Adunarea Naţională Bisericească şi în Consiliul Naţional Bisericesc, spre a-i oferi un cuvânt către credincioşii parohiei Micloşani, Jud. Dâmboviţa, cu ocazia re-sfinţirii bisericii "Adormirea Maicii Domnului".

Sâmbătă, 30 sept. a.c.

— a primit pe P. Cuv. Arhim. Hrisostom, delegatul Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului.

Duminică, 1 oct. a.c.

— la deschiderea anului Universitar, Prea Fericirea Sa a săvârşit Sfânta Liturghie la Biserica Sfântul Nicolae (paraclis universitar), hirotonind în preot pe P.C. Diac. Nicolae Marian pentru parohia Vila protoieria Giurgiu Sud. În cuvântul rostit, Prea Fericitul Părinte Teoctist a subliniat importanţa pregătirii tinerilor atât intelectual cât şi duhovniceşte pentru a fi cetăţeni de nădejde ai ţării şi credincioşi vrednici ai Bisericii.

Luni, 2 oct. a.c.

— a participat la Catedrala Armeană din Bucureşti şi Casa de Cultură Armeană, la un concert religios şi o recepţie oferită cu ocazia aniversării a 35 de ani de slujire arhierescă a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Dirayr Mardichian;

— a primit pe dl. Eugen Caraghiaur din Canada.

Martî, 3 oct. a.c.

— a avut o întrevedere cu Excelenţa Sa dl. Szőcz Ferenc, Ambasadorul Ungariei la Bucureşti care a fost însoţit de dl. Szilagy Matyas, secretarul Ambasadei;

— a primit pe P.S. Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei şi Hălmeagului;

— a participat la deschiderea anului de învăţământ la Facultatea de Teologie din Bucureşti rostind cuvânt pentru tânăra generaţie de teologi din care a răzbătut grija şi exigenţa Bisericii noastre pentru o pregătire pe măsura vremurilor pe care le trăim. Prea

Fericirea Sa a fost însoțit de P.S. Episcop Timotei al Aradului;

Miercuri, 4 oct. a.c.

- a primit pe dl. dr. Vintilescu Teodor deputat de Timișoara.
- a primit pe dl. arhitect Simionescu Constantin care a prezentat Prea Fericirii Sale un album ce urmează a fi tipărit, cuprinzând întreaga salbă de biserici ale Bucureștilor zilelor noastre;

Joi, 5 octombrie a.c.

- a primit pe dl. dr. Paul Blidaru și d-na Cecilia Blidaru însoțit de dl. Chițu Tudor sponsorul principal al lucrărilor de refacere a bisericii de la parohia Micloșani din Arhiepiscopia Târgoviștei.
- a avut o întrevedere cu dl. Ilie Fonta, Secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte;
- a primit pe P.Cuv. Arhim. Teoclit din Grecia împreună cu doi editori de carte din această țară. Au participat P.C. Pr. Prof. Constantin Coman și drd. Maricel Popa, bursier la Atena;
- a primit pe P.C. Pr. Matty Sidoroff de la Aidrom la încheierea mandatului acestuia în România;
- a participat în aula Facultății de Teologie din București la Simpozionul comemorativ în memoria Părintelui Academician Prof. Dr. Dumitru Stăniloae rostind cu acest prilej cuvânt de prețuire a celui care a fost una dintre cele mai mari personalități ale teologiei ortodoxe contemporane și fiu al Ortodoxiei românești.

Vineri, 6 oct. a.c.

- a primit pe dl. Prof. Dr. Răzvan Teodorescu;
- a primit pe Înalt Prea Sfințitul dr. Serafim Joantă, Mitropolitul Germaniei și al Europei Centrale și de Nord;
- a primit pe P. Cuv. Arhim. Placide Desscille din Franța, personalitate de vârf a spiritualității ortodoxe în Occident, cu ocazia vizitei Prea Cuvioșiei Sale în România.

Sâmbătă, 7 oct. a.c.

- a vizitat gospodăria Arhiepiscopiei Bucureștilor de la Chițorani, Județul Prahova, interesându-se despre activitățile agricole specifice acestui sezon, despre bunul mers și eventualele probleme ale gospodăriei.

Duminică, 8 oct. a.c.

- În cea de-a XX-a Duminică după Pogorârea Sfântului Duh, a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala Patriarhală de către P.S. Teodosie Snagoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Luni, 9 octombrie a.c.

- a primit pe dl. Prof. Univ. Dr. Emil Constantinescu, Rectorul Universității din București;
- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Antonie, Arhiepiscop romano-catolic de Padova, Italia;

Marti, 10 octombrie a.c.

- a primit pe Dl. Traian Arbol, Președintele Consiliului Parohial al Parohiei Ortodoxe Române din Melbourne, Australia, aflat în vizită în țară natală;

- a primit-o pe Doamna Dora Pakoiannis, membră în Parlamentul Republicii Elene.
- Miercuri,**
11 octombrie a.c.
- în sala Sinodală a palatului Patriarhal Prea Fericirea Sa a primit pe dl. Gheorghe Tinca, Ministrul Apărării Naționale, dl. Dumitru Cioflină, Secretar de Stat, însoțiți de un grup de ofițeri superiori în legătură cu semnarea Protocolului privind asistența religioasă în Armată.
- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Dirayr Mardichian, Arhiepiscopul Bisericii Armeano-Gregoriene din România;
- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Calinic, Mitropolitul Pireului, însoțit de P. Cuv. Protos. Ignatios și de Dl. Dimitrios Fourlemadis;
- a primit pe P. Cuv. Arhim. Iachint Unciuleac stareț al mănăstirii Putna.
- Joi, 12 octombrie a.c.**
- a prezidat lucrările Consiliului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor în care s-au dezbătut problemele actuale ale eparhiei, stabilindu-se măsuri de îmbunătățire a activității misionar-pastorale și administrative la nivelul fiecărei parohii, protoierii și a Centrului Eparhial;
- a primit pe dl. Banu Rădulescu de la Fundația Culturală "Memoria";
- a primit pe dl. Victor Crăciun, Președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Secretar Executiv al Congresului Spiritualității Românești.
- Vineri, 13 oct. a.c.**
- a primit pe P.C. Pr. Moise Gabriel de la parohia Aliceni, Protoiera Satu Mare, căruia Prea Fericirea Sa i-a oferit o cruce de binecuvântare.
- Sâmbătă, 14 oct. a.c.**
- în zi de mare praznic pentru ortodocșii români, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Cuvioasa Paraschiva din cartierul bucureștean Titulescu, hirotonind în preot pe P.C. Diac Gheorghe Dogaru și în diacon pe tânărul Mihai Aurel, ambii profesori la Seminarul Teologic din București.
- Duminică, 15 oct. a.c.**
- a efectuat o vizită pastorală la Mănăstirile Pasărea și Cernica din jurul Bucureștiului.
- Luni, 16 oct. a.c.**
- a primit pe doamna Diana Lupescu și dl. Mircea Diaconu, în legătură cu "Serbările Bucureștilor" din timpul zilelor de Sfântul Dimitrie;
- a primit pe dl. academician Constantin Bălăceanu Stolnici;
- a primit pe P.C. Pr. Mihăescu Gabriel, parohul bisericii "Victoria" Botoșani;
- a primit pe P.C. Pr. Năstase Pericle, P.C. Pr. David Stelian și dl. Nedelcu Vasile de la Parohia "Ocnița" jud. Dâmbovița, Arhiepiscopia Târgoviștei.
- Marti, 17 oct. a.c.**
- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antonio Mattiazzo al Episcopiei de Padova, însoțit

de Gianandreea Di Donna. Au participat Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal și dl. Uță Mircea, Inspector bisericesc cu probleme de tineret;

Miercuri, 18 oct. a.c.

- a primit pe dl. Prof. Univ. Dr. Străchinaru Ion, deputat, membru în Comisia pentru învățământ;
- a primit pe P.Cuv. Maică Heruvima Timaru, Stareța Mănăstirii Tigănești.
- a primit pe dl. prof. Ioan Ungureanu de la Chișinău din Republica Moldova;
- a primit pe P.C. Pr. Ierom drd. Juvenalie Ionașcu, parohul Parohiei Ortodoxe Române din Roma;
- a primit pe dl. Ion Stavre de la Televiziunea Română;

Joi, 19 oct. a.c.

- La Biserica "Sf. Gheorghe Vechi", Prea Fericirea Sa a participat la lansarea cărții "Despre viața lui Moise" a Sfântului Grigorie de Nyssa, tradusă de P.C.Pr. Prof. Ioan Buga, parohul acestei biserici.
- a primit pe P.C. Pr. Constantin Buga și P.C. Pr. Nedelea Cărămizaru din orașul Giurgiu, însoțiți de dl. Voitici Leonida de la primăria acestui oraș.

Vineri, 20 oct. a.c.

- a primit pe P.C. Pr. Prof. dr. Constantin Coman, redactor la ziarul "Vestitorul Ortodoxiei" căruia i-a acordat un interviu pentru această publicație, în ajunul aniversării a 110 ani de Autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române și 70 de ani de Patriarhat.

Duminică, 20 oct. a.c.

- a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, hirotonind în diacon pe tânărul teolog Marcel Bujor pentru parohia Podul Văleni, Protoieria Ploiești, rostind cuvânt de învățătură la Duminica a 22-a după Rusalii.

Luni, 23 oct. a.c.

- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Petru, Mitropolit al Basarabiei însoțit de P.C. Protoieru Petru Buburuz.

Marti, 24 oct. —

Miercuri, 25 oct. a.c.

- a prezidat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romane în care au fost dezbătute probleme actuale ale Bisericii.

Joi, 26 oct. a.c.

- a fost invitat la Universitatea din București unde i-a fost decernat titlul de "Doctor Honoris Causa" de către Senatul Universității ca semn al recunoașterii eforturilor unei vieți de om pusă în slujba Bisericii și a neamului românesc;
- a participat la slujba "Te-Deumului" din Catedrala Patriarhală prilejuită de sosirea la București a oaspeților de peste hotare, invitați la serbările de aniversare a 110 ani de Autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române și a 70 de ani de Patriarhat;
- a adresat cald cuvânt de bun venit invitaților.

Vineri, 27 oct. a.c.

- împreună cu înalții reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, s-a închinat la Moaștele Sfântului

Dimitrie, după care a participat la Sfânta Liturghie alături de conducătorii delegațiilor ortodoxe prezente în frunte cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Arhiepiscop al Constantinopolului și Patriarh Ecumenic;

- a primit delegațiile ortodoxe de peste hotare la reședința patriarhală, unde s-au întâlnit cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;
  - a vizitat împreună cu aleșii oaspeți, mănăstirea Cernica important centru al monahismului românesc.
- Sâmbătă, 28 oct. a.c.**
- a prezidat lucrările Sesiunii aniversare prilejuite de împlinirea a 110 ani de Autocefalie și 70 de ani de Patriarhat a Bisericii Ortodoxe Române, care s-au desfășurat în rotonda Camerei deputaților, după care Prea Fericirea Sa a oferit o recepție în onoarea participanților;
  - a participat împreună cu înalții oaspeți la dineul oferit de Domnul Ion Iliescu, Președintele României, la Hotelul "Sofitel" în onoarea invitaților sosiți la sărbătoarea aniversară a Bisericii Ortodoxe Române;
  - în seara aceleiași zile Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu oaspeții bisericești a plecat spre Moldova într-un pelerinaj la locurile de închinăciune și de mare sfințenie ale neamului românesc din această Sfântă Mitropolie. Ajunși la Iași, înalții pelerini au poposit la Catedrala Mitropolitană unde au fost întâmpinați de mulțime de preoți și credincioși și unde s-au închinat la moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva. Aici au cuvântat credincioșilor Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarh Ecumenic, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, aducând slavă lui Dumnezeu pentru lucrările Sale, și cinstire Bisericii Ortodoxe Române pentru vredniciei ei credincioși și ostenitori.

Duminică, 29 oct. a.c.

- Ierarhii ortodocși au participat la Sfânta Liturghie de la Catedrala Mitropolitană din Iași într-un sobor de preoți și diaconi. Înalții slujitori au cuvântat apoi către poporul drept credincios.
- În seara aceleiași zile ierarhii pelerin ai plaiurilor moldoveane au poposit la mănăstirea Sihăstria unde fericirii viețuitori ai acestei obști monahicești au primit înalta binecuvântare a ierarhilor oaspeți. A avut loc apoi un dialog duhovnicesc cu părintele Ilie Cleopă.

Luni, 30 oct. a.c.

- Pelerinajul s-a continuat apoi spre mănăstirea Durău, cu un scurt popas la mănăstirea Neamț pentru binecuvântarea obștii monahicești. La mănăstirea Durău a fost săvârșită slujba de sfințire a noii biserici și Centrului pastoral-cultural "Sfântul Daniil Sihastru", de către înalții ierarhi prezenți,

în frunte cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarh Ecumenic.

Au fost apoi cercetate în duh ortodox parohia "Victoria", satul natal al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, mănăstirea Vorona și parohia Boroaia.

Ziua s-a încheiat ca un popas la mănăstirea Putna unde înalții oaspeți s-au închinat la biserica mănăstirii și și-au plecat genunchii la mormântul Sfântului Ștefan, cel Mare. A fost săvârșit un Polihroniu și au fost binecuvântați viețuitorii mănăstirii după care au fost rostite impresionate cuvântări.

Marți, 31 oct. a.c.

— Au fost cercetate acum mănăstirile Sucevița, Moldovița și Voroneț, adevărate centre ale spiritualității ortodoxe românești dar și ale frumosului artei noastre bisericești.

În sunet de buciurn și întâmpinați de un număr impresionant de credincioși în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților și cu un sobor de preoți, ierarhii oaspeți au intrat în cetatea de scaun a Moldovei, Suceava, unde s-au închinat în Catedrala Arhiepiscopală și de unde a adresat cuvânt mulțimii de credincioși, după care o parte din membrii delegației s-au reîntors la București împreună cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist, ceilalți plecând spre țările unde își au reședința.

Miercuri, 1 nov. a.c.

— Prea Fericitul Părinte Teoctist a condus la Aeroportul Otopeni pe Sanctitățile Lor, Patriarhul Partenie al Alexandriei și Pavle al Serbiei care au participat la festivitățile aniversare ale Bisericii Ortodoxe Române.

Joi, 2 nov. a.c.

— a condus la Aeroportul Otopeni pe Sanctitatea Sa Karechin I Patriarh și Catolicos al tuturor armenilor;

— a primit pe dl. Constantinos Stephanopoulos, Președintele Greciei, însoțit de dl. Ion Iliescu, Președintele României, alți înalți demnitari ai Statului Român și Elen, numeroși jumaliști;

— a primit pe dl. prof. Octavian Ghibu.

Sâmbătă, 4 nov. a.c.

— a primit pe dl. Roman Mircea, Consulul Ambasadei României la Washington, S.U.A.;

— a participat la vernisajul expoziției de pictură "Construcții filocalice" de la Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" din București.

Duminică, 5 nov. a.c.

— a săvârșit slujba de reșfințire a Bisericii și Sf. Liturghie la parohia "Adormirea Maicii Domnului" din cartierul Rașovei, hirotonind în preot pe P.C. Diac. Constantin Cristian Marius pentru parohia "Bălanu" protoieria Giurgiu-Sud. A rostit amplu cuvânt de învățătură.

- Martți, 7 nov. a.c.**
- a primit pe dl. academician Virgil Câdea;
  - a participat la Ambasada Israelului la prezentarea de condoleanțe în urma asasinării Primului Ministru, Itzhac Rabin, al acestei țări;
- Miercuri, 8 nov. a.c.**
- a primit pe dl. Lullis Constantinos, Guvernator al Sfântului Munte Athos, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Vicar patriarhal.
- Joi, 9 nov. a.c.**
- a efectuat o vizită pastorală la Schitul "Sf. Maria-Jercălăi", asistând la Sfânta Liturghie de sărbătorirea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.
- Vineri, 10 nov. a.c.**
- a primit pe dl. arhitect Nicolae Sâmbotin cu care a avut un dialog pe teme de construcții bisericești.
  - a primit pe dl. Dan Boghiu din Elveția;
  - a primit pe prințul Dimitrie Ghica împreună cu soția;
  - a primit pe P.C. Pr. Ilinca Ion de la Parohia "Sf. Petru și Pavel" din Pipera.
- Duminică, 12 nov. a.c.**
- a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală din București alături de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Statele Unite și Canada și Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanul, Vicar Patriarhal; a rostit cuvânt de învățătură.
- Luni, 13 nov. a.c.**
- a participat la deschiderea examenului de selecționare a preoților pentru capitală și orașele din Arhiepiscopia Bucureștilor rostind cuvânt către preoții candidați.
- Martți, 14 nov. a.c.**
- a primit pe P.C. Pr. Dumitrescu Ion de la parohia "Adormirea Maicii Domnului" din București;
  - a primit pe P.C. Pr. Florea Nicolae de la Parohia "Deleni" protoieria Giurgiu-Nord.
- Miercuri, 15 nov. a.c.**
- a primit pe P.C. Pr. Berezescu Pavel de la parohia "Nicolae Bălcescu" — Voluntari;
  - a primit pe P.C.Pr. Protopop Iordache Dumitru de la Protoieria I Capitală.
- Joi, 16 nov. a.c.**
- a avut o întrevedere cu dl Ilie Fonta, Secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte;
  - a primit pe dl. Paul Niculaescu Mizil;
  - a participat la Te-Deumul săvârșit în paraclisul Reședinței Patriarhale de către Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal și un sobor de preoți și diaconi, cu ocazia aniversării a nouă ani de la introducerea Prea Fericirii Sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române. Cu această ocazie, Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanul a rostit un cuvânt omagial după care Prea Fericirea Sa a mulțumit tuturor celor prezenți pentru dragostea cu care-l înconjoară.
- Vineri, 17 nov. a.c.**
- a primit pe dl. Radu George Serafim și dl. Titu Dincă de la Televiziunea Română;
  - a primit pe P. Cuv. Sa, Maica Stareță Semfora Gafton de la Schitul "Sfânta Maria" Techirghiol.

- Sâmbătă, 18 nov. a.c.** — împreună cu un grup de preoți și de arhitecți din București, Prea Fericirea Sa a vizitat Parcul Carol în vederea fixării amplasamentului viitoarei Catedrale a Neamului după care a efectuat o vizită pastorală la Seminarul Monahal de la Mânăstirea Cernica.
- Duminică, 19 nov. a.c.** — a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, rostind cuvânt de învățătură la Duminica a XXVI-a după Rusalii.
- Luni, 20 nov. a.c.** — a primit pe P.Cuv. Sa, Maica Heruvima Timaru, Stareța mânăstirii Tigănești, însoțită de P. Cuv. Maică Heruvima Pică;
- a primit pe dl. Remus Tunaru, primarul orașului Giurgiu, însoțit de dl. Vintilă Leonida șef de Cabinet.
- a primit pe P. Cuv. Arhim. Irineu Chiorbeja Starețul Mânăstirii Neamțu.
- Marti, 21 nov. a.c.** — a asistat la Sf. Liturghie săvârșită la biserica "Schitul Maicilor" din București, rostind cuvânt către credincioșii acestei biserici a cărei pictură a fost de curând restaurată.
- Miercuri, 22 nov. a.c.** — a primit pe dl. Ion Diaconescu Președinte interimar al P.N.Ț.C.D.;
- a primit pe P. C. Pr. protopop Buburuz Petru din Basarabia;
- a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.
- Joi, 23 nov. a.c.** — a primit pe dl. Jean Tischer Secretar General al Consiliului Bisericilor Europene, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal și P.C. Pr. Prof. dr. Viorel Ioniță, secretar de Studii în cadrul Conferinței Bisericilor Europene și Decan al Facultății de Teologie din Iași;
- a avut o întrevedere cu dl. Ilie Fonta Secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte.
- Vineri, 24 nov. a.c.** — a primit pe Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului și Prea Sfințitul Episcop Calinic al Argeșului cu care a avut un dialog frățesc;
- a participat la întrunirea Secretariatelor Generale ale Consiliilor Naționale Bisericești din Europa, organizată de Conferința Bisericilor Europene în colaborare cu Aidrom. A rostit cuvânt ocazional.
- Duminică, 26 nov. a.c.** — a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București, hirotonind în diacon pe tânărul teolog Mihai Bădiță. După rostirea predicii duminicale de către P.C. Pr. Prof. dr. Viorel Ioniță, Decanul Facultății de Teologie din Iași, Prea Fericirea Sa a acordat acestuia "Crucea Patriarhală, ca semn de prețuire a activității P.C. Sale;
- a primit în Reședința Patriarhală un grup de membrii ai Conferinței Bisericilor Europene, în frunte cu dl. Jean Fischer, Secretar General, care au asistat la Sfânta Liturghie din Catedrala Patriarhală.

Luni, 27 nov. a.c.

- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului cu care a avut un frățesc dialog;
- a primit pe dl. Petre Tănăsescu, Consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte și dl. Gheorghe Felea, Șef Serviciu la Ministerul Învățământului, însoțiți de P.C. Pr. Consilier Nicu Octavian cu care a avut un dialog pe tema învățământului teologic și a învățământului religios;
- a primit pe dl. prof. dr. Martin Hausser, pastor luteran.

Marti, 28 nov. a.c.

- a prezidat lucrările Consiliului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor;
- a primit pe P.C.Pr. Tău Gheorghe din Canada căruia i-a oferit cărți pentru comunitatea românească de la parohia "Învierea Domnului" din Hamilton.

Miercuri, 29 nov. a.c.

- a primit pe d-na Ioana Postelnicu, scriitoare;
- a primit pe dl. Titu Dincă, Redactor, Șef Adjunct la Redacția "Viața Spirituală" din cadrul Societății Române de Televiziune;
- a primit pe P. Cuv. Protosinghel Olivian Bindiu;
- S-a deplasat la Galați pentru a participa la sărbătoarea Sfântului Andrei, patronul acestui oraș. Ajuns la Catedrala Episcopală din Galați, a cărei pictură a fost refăcută în întregime, Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, de un sobor de preoți și diaconi, de numeroși credincioși, cărora adresându-le "bun găsit" le-a cuvântat despre "valoarea frumosului ca strălucire a dumnezeirii".

Joi, 30 nov. a.c.

- a săvârșit Sfânta Liturghie, și sfințirea Sfintei Mese și a Sfințelor Antimise, la Catedrala Episcopală din Galați într-un sobor format din Înalt Prea Sfințitul Petru al Basarabiei, Prea Sfințitul Gherasim al Râmnicului, Prea Sfințitul Ioan al Covasnei și Harghitei, Prea Sfințitul Casian al Dunării de Jos, preoți și diaconi. A adresat cuvânt către cler și credincioși explicând Evanghelia duminicală și vorbind despre chemarea la apostolie și despre moștenirea lăsată de Sfântul Apostol Andrei neamului românesc și Bisericii noastre strămoșești. Cu acest prilej Prea Fericitul Părinte Teoctist a oferit "Medalia Jubiliară" și "Crucea Patriarhală" pentru mireni, unor demnitari ai orașului și ctitori ai Catedralei Episcopale.

Vineri, 1 dec. a.c.

- de ziua Națională a României, Prea Fericit Patriarh Teoctist a săvârșit slujba de pomenire la Mormântul Eroului Necunoscut împreună cu Prea Sfințitul Calinic al Argeșului, Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanul, preoți și diaconi. A rostit cuvânt de cinstire.

Duminică, 3 dec. a.c.

- a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, hirotonind în diacon pe tânărul teolog Ștefan

Potop, pentru parohia "Cireșani", protoieria Urlați, județul Prahova. A rostit cuvânt de învățătură.

Luni, 4 dec. a.c.

- a primit pe P.C. Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, Decanul Facultății de Teologie București, însoțit de dl. prof. univ. dr. Remus Rus, în legătură cu funcționarea Facultății de Teologie – Patrimoniu;
- a primit pe P.C. Pr. Ilie Georgescu de la parohia "Sf. Stelian-Lucaci" din București în legătură cu redacția parohiei Sf. Stelian
- a primit pe P.C. Pr. Aurel Bundă de la Spitalul de Urgență, în legătură cu constituirea unei capele la acest așezământ

Marti, 5 dec. a.c.

- a primit pe P. Cuv. Maică Andreea de la Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, Târgul Cărbunești;
- S-a întreținut cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului în legătură cu întrunirea comisiei mixte de dialog între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Luterană din Germania.

Miercuri, 6 dec. a.c.

- a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, la Catedrala Patriarhală. A mulțumit Înalt Prea Sfințitului Nicolae pentru predica rostită și a adresat calde urări părintești credincioșilor și tradiționalul "La mulți ani!" tuturor celor care poartă numele Sfântului Nicolae.

După Polihroniu a oferit Înalt Prea Sfințitului Nicolae o icoană.

Vineri, 8 dec. a.c.

- a primit un grup de tineri studenți din Basarabia cărora le-a vorbit despre importanța tradițiilor românești la Nașterea Domnului și de Anul Nou, și le-a oferit cărți;
- a primit pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei în legătură cu participarea la ședința Comisiei Monumentelor Istorice;
- a primit pe dl. Gavriș Vasile de la Consiliul județean Sălaj.

Duminică, 10 dec. a.c.

- a săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală, rostind cuvânt de învățătură.

Luni, 11 dec. a.c.

- a participat la Concertul de Colinde și Căntece de stea susținut de Concerte a Radiodifuziunii Române.

Marti, 12 dec. a.c.

- a primit un grup de studenți teologi din Bucovina cărora le-a adresat cuvânt părintesc și le-a oferit cărți;
- a primit pe dl. Traian Iancu, Directorul Fondului Literar al Uniunii Scriitorilor;

- a primit pe dl. Gen. de Brigadă Chiș Ioan, Șeful Direcției Generale a Penitenciarelor, în legătură cu situația preoților slujitori din Penitenciare. A participat și Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul.

Miercuri, 13 dec. a.c.

- a primit pe dl. Gen. Lt. Konstantinos Vulgaro, Șeful Statului Major al trupelor de uscat ale Armatei Elene, împreună cu o delegație de ofițeri ai Armatei

Elene, însoțiți de dl. gen. Nicolae Pășunică. Au participat la un dialog în legătură cu organizarea preoților în armată Prea Sfințitii Episcopi Teofan Sinaitul și Vincențiu Ploieșteanul.

- însoțit de Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul a binecuvântat Uzina "Autobuzul" din București, cu prilejul colindelor;
- a primit pe dl. Ioța Bulic, Redactor Șef și responsabil al săptămânalului "Libertatea" din Serbia, Jugoslavia.

Joi, 14 dec. a.c.

- a primit pe dl. Viceprimar Iulian Creșu;
- a primit pe dl. Tucra Nicolae, credincios ortodox din Oradea;
- a primit pe dl. Fourlemadis Dimitrios Președintele Asociației Studenților eleni din Iași;
- a primit pe dl. Paul Păsculete de la Televiziunea Română.

Vineri, 15 dec. a.c.

- a participat la vernisajul Expoziției "Armata și Biserica" de la Muzeul Militar Național;
- a primit pe dl. Marck Mayer, de la Banca Româno-Americană, căruia i-a acordat un interviu și prin care a transmis românilor din America și Canada un cuvânt părintesc.

Duminică, 17 dec. a.c.

- a primit pe P.C. Pr. Mihăiescu Gabriel de la parohia "Victoria-Botoșani".
- a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, hirotonind în diacon pe tânărul teolog Sorin Marinuș, predicând despre Taina Hirotoniei în viața Bisericii și importanța misiunii preoțești în pastorația contemporană;
- a primit pe dl. prof dr. Mircea Olteanu;
- a primit un grup de colindători, membri ai A.S.C.O.R.

Luni, 18 dec. a.c.

- a primit pe P.C. Pr. Aurel Bundă de la Spitalul de Urgență din București, însoțit de dl. Cristian Sindie, în legătură cu viitoarea capelă ortodoxă ce se va înălța la acest așezământ;
- a primit pe P.C.Pr. Constantin Duțu de la parohia ortodoxă română din Luxemburg;
- a primit pe P.C. Pr. Ioan Buta, pensionar din Sibiu.

Marti, 19 dec. a.c.

- a primit pe dl. Marian Jack, Secretar General al S.C.A.O.T.

Vineri, 22 dec. a.c.

- a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Național Bisericesc;
- a expus spre înregistrare pentru Postul Național de Radio "Pastorala la Nașterea Domnului".

Duminică, 24 dec. a.c.

- a participat la Sf. Liturghie de la Mănăstirea Antim, rostind predica zilei;
- a primit un grup de colindători, lucrători în cadrul Redacției "Viața spirituală" din Televiziunea Română.

- Luni, 25 decembrie a.c.** — a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală împreună cu Prea Sfințitul Episcop Teofan Sinaitul, Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul și soborul de preoți și diaconi ai catedralei. A rostit cuvânt pastoral la Nașterea Domnului.
- Miercuri, 27 dec. a.c.** — a primit pe domnii: Acad. Virgil Cândea, Acad. Răzvan Teodorescu, Acad. Teodor Popescu, arhitect Cristian Moisescu, arhitect Voicu Florea, în legătură cu construirea "Catedralei Neamului";
— a primit pe domnii: prof. Radu Ciuceanu, prof. Paul Coravia.
- Joi, 28 dec. a.c.** — a primit pe dl. Amine N. Matta cu soția, în legătură cu o donație pentru Patriarhie;
— a primit pe P. Cuv. Maică Arsenia Opreș, stareța Mănăstirii Viforâta.
- Vineri, 29 dec. a.c.** — a primit pe P. Cuv. Maică Filoftea Potcoavă, stareța Mănăstirii Bunești;
— a primit pe dl. Manolescu Ovidiu de la Ministerul Finanțelor;
— a avut o întrevedere cu Dl. Florin Georgescu Ministerul Finanțelor, în legătură cu ajutoarele pentru unele parohii unde preoții nu-și pot completa salariile.
- Sâmbătă, 30 dec. a.c.** — a primit pe dl. dr. Stan George;
— a primit pe dl. Liviu Maior, Ministrul Învățământului, pentru a analiza posibilitatea imprimării manualelor de religie;
— a primit pe dl. arhitect Sorin Vasilescu.

Diac. Nicolae Constantin

DIN NOU DESPRE TRĂIRE

Doi teologi greci la București

În a doua jumătate a lunii mai a.c., studenții teologi bucureșteni au avut (unii dintre ei poate unica și) fericita ocazie de a audia pe doi reprezentanți de seamă ai școlii filosofice și teologice grecești contemporane: d-nii profesori Hr. Yannaras și Stylianos Papadopoulos. Discursurile ambilor au avut darul de a aduce printre noi din nou aerul mereu proaspăt al teologiei Părinților, și aceasta nu printr-un limbaj academic forțat (cum poate ne-am fi temut) sau printr-o complicație cât mai abundentă de citate, ci în cel mai autentic spirit apostolic, în cuvinte simple, dar grele de semnificație, prin afirmații clare în spatele cărora se ghiceau smerit ani îndelungați de studiu, de aplecare sinceră asupra problemelor tratate.

Cei doi conferențieri s-au completat în mod fericit, ambii situându-se în duhul a ceea ce dl. Yannaras enunțase cu câteva zile înainte d-lui Papadopoulos: acela al apofatismului ca "*atitudine ce refuză a epuiza adevărul în propria sa formulare*". Între adevăr și expresia acestuia — spune Domnia Sa — rămâne întotdeauna o distanță care nu poate fi străbătută decât printr-un demers personal", printr-o intrare în relație cu adevărul.

Dl. Yannaras propune așadar apofatismul ca metodologie atât în cunoașterea lui Dumnezeu, cât și în relațiile interumane. Pornind de la acest principiu metodologic, dânsul a făcut o evaluare teologică a istoriei civilizației de după Hristos, punând față în față Ortodoxia cu modul de gândire occidental, care, suprimând această distanță apofatică, a dat naștere unei civilizații care se caracterizează de aceea prin lipsa de relație între oameni. În acest sens, consecințele sociologice spre care deschide demersul d-lui Yannaras ar fi util de evaluat în alt context.

În urmă, dl. Papadopoulos — asupra căruia vrem să ne oprim în rândurile ce urmează — aplică aceeași metodologie apofatică, de data aceasta limbajul ca “factor definitoriu al ființei umane”. Este original și edificator modul în care dl. Papadopoulos pune în confruntare două realități de o parte, cea a filosofiei analitice, pentru care adevărul poate fi cuprins în cuvinte, el însuși este un “eveniment de limbă” (Heidegger); ca atare, limitele adevărului sunt limitele noțiunilor, ale rațiunilor pe care le avem despre el, și între semnificat și semnificant nu există distanță. Pe de altă parte, cea a teologiei Sfântul Ioan Hrisostom (și a Părinților în general), în care limbajul *nu* exprimă, nu redă firea adevărului, ci doar indică, pune un semn referitor la acesta. Sau — cum spune Sfântul Ioan Damaschin — “termenii/limbajul nu se referă în mod absolut la Dumnezeu, ci constituie o realitate din această lume”. Distanța dintre formulare și adevăr, pe care o amintește și dl. Yannaras, se parcurge și aici prin experiența personală a relației cu Dumnezeu. Rezultă un fapt fundamental, care a și constituit de altfel ideea-forță a discursului d-lui Papadopoulos; anume că Sfinții Părinți au creat ceea ce numim “limbajul teologic” numai în urma trăirii personale a adevărului. Limbajul creat de ei este de aceea cel mai potrivit spre a se referi la adevăr; dar nici el nu este absolut, ci menit unei continui creșteri (nu adăugări), tot așa precum adevărul se oferă unei infinite cunoașteri prin experiență.

De aceea ține Biserica la termenii dogmatici, întrucât ei indică adevărul. Mai mult, ea oferă și un criteriu al situației în adevăr: acela al omogenității limbajului prin experiența aceluiași adevăr. Oricine va ajunge la adevărata trăire, va vorbi despre Dumnezeu (“structural”) în aceeași termeni în care grăiește Biserica.

Am vrea să insistăm numai asupra unei concluzii care ni se pare a fi importantă: anume că orice erezie nu este deci una de limbaj, ci în primul rând o erezie de trăire, de situare în raport cu adevărul. Ortodoxia este determinată de ortopraxie, de o trăire dreaptă. În spatele oricărui dezechilibru în favoarea limbajului se ascunde artificul intelectual sau — mai grav — limba de lemn.

Dl. Papadopoulos nu face decât să reafirme, în termeni moderni, cuvintele Sfântului Apostol Pavel, care ne îndeamnă să nu cădem sub robia literii, ci să căutăm duhul din ea, duhul care dă viață. Însă clarificarea pe care o aduce dânsul este utilă în poziția noastră față de cultele neo-protestante, care absolutizează limbajul Scripturii, considerând că acesta epuizează discursul referitor la Dumnezeu. Pentru noii creștini, a trăi drept înseamnă a te conforma — literal vorbind — poruncilor din Biblie. Se poate spune că noi, ortodocșii, admitem o Revelație deschisă, în sensul creșterii pe trunchiul unei experiențe comune, în Tradiția și Duhul Bisericii. Noi nu vom fi niciodată obsedați de găsirea “temeiurilor scripturistice” pentru orice atitudine din viața noastră religioasă, pentru că nu ne raportăm în mod absolut la Scriptură și la limbajul ei. Nici măcar numele, lui Iisus nu este absolut — are

“curajul” să afirme dl. Papadopoulos — în sensul că acesta ar spune ceva referitor la ființa lui Dumnezeu.

Ortodoxia afirmă deci prioritatea trăirii față de limbaj, în sensul cuvintelor Sfântului Maxim Mărturisitorul: “Pe Dumnezeu nu-L strigă decât tăcerea desăvârșită și nu și-L reprezintă decât neștiința totală prin depășire” (Filocalia 3, p. 437).

Gabriel Memelis,

Student anul IV,

Facultatea de Teologie Ortodoxă București

SFINȚIREA BISERICII DIN DRAJNA DE JOS — PRAHOVA

În ziua de 27 august 1995 a avut loc tâmosirea bisericii cu hramul Sf. Treime din cimitirul parohiei Drajna de Jos.

Această sărbătoare a creștinilor din Drajna de Jos a fost cinstită cu prezența Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României, care a venit în localitate împreună cu P.C. Arhimandrit Grigorie Băbuș și cu P.C. Pr. Profesor Alexandru Ciurea. A fost întâmpinat de către P.C. Consilier Ioan Șurubaru și P.C. Nicolae Tănăsioiu Inspector Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Protoiereu Dumitru Costică de Câmpina, și P.C. Protoiereu Lazăr Gheorghe de Ploiești, preoți și diaconi și un număr impresionant de credincioși și copii cu buchete de flori în mână, precum și de corul de copii al școlii.

Primarul comunei, Ion Călinoiu, a primit înalții oaspeți cu pâine și sare.

După rânduială, a urmat sfințirea apei, înconjurarea bisericii și sfințirea ei prin ungerea cu Sfântul și Marele Mir, și stropirea cu apă sfințită, citirea rugăciunilor, intrarea în biserică, punerea Sf. Moaște în Pristol, spălarea și ungerea Sf. Mese și acoperirea cu giulgiu, precum și trecerea credincioșilor prin Sf. Altar, sărutând Sf. Masă și Sf. Evanghelie.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită sub un baldochin de către Prea Fericitul Părinte Patriarh, înconjurat de soborul de preoți și diaconi, iar la vremea convenită a fost hirotonit în diacon un tânăr teolog, și au fost împărțiți un mare număr de credincioși.

Localitatea Drajna de Jos, este atestată documentar din timpul domnitorului Dan al II-lea, potrivit unui document din 1429 datat din Argeș, iar viața omenească pe teritoriul satului nostru se pierde în epoca bronzului, potrivit tezaurului de bronz descoperit în punctul pe Vale: șapte spade din bronz, 17 vârfuri de suliță, 15 topoare, un sceptru și 199 seceri din bronz, obiecte aflate la Muzeul Național București.

Satul a fost de moșneni, dar treptat au fost făcuți clăcași, începând din 1630, când Hrizea Vornicul cumpără moșia Stănești, cum se numea atunci satul, apoi fiul său, Udrea, iar de la acesta Radu Mihalcea-vel comis; urmează Ion Abagiu din Ploiești iar în 1678 apare Constantin Filipescu, cu care începe șirul boierilor Filipești, care au dăinuit aici prin urmașii lor până în 1948. Au construit aici castelul Filipeștilor și bisericile Sf. Nicolae și Sf. Alexandru.

Primele biserici au atestate la 1630 pe malul Teleajenului, fiind menționați preoții Dumitru și Văsiu; în 1680 ia ființă schitul Cetățea, apoi o altă biserică pe

Vale, alta în Popari, biserica Sf. Nicolae, construită de Nicolae Filipescu, iar în 1844 marele logofăt Alexandru Filipescu termină biserica Sf. Alexandru, menită a fi groznița familiei.

Între anii 1991-1995 a fost construită actuala biserică, Sf. Treime, din cimitirul parohial, din prefabricate bca, centuri, stâlpi și grinzi din beton armat, acoperișul cu tablă și o turlă, realizându-se și racordarea la rețeaua electrică.

Pictura în tehnica frescă a fost executată de către pictorul Marcel Codrescu. Au fost puse pardoseli din lemn, lambriuri, străni pentru popor, alei din beton armat de la biserică la clopotniță și între cele două biserici, o cameră de locuit și magazie.

În cuvântul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh, vorbind despre parabola datornicilor, a arătat datoriile pe care le avem față de Dumnezeu, și iată de semenii noștri. Întâi avem datorii față de Dumnezeu, care ne-a dat viață, sănătate, ne-a făcut cu propria Sa mână, ne-a dăruit natura înconjurătoare, ca omul să se bucure de ea, pentru binefacerile date de Dumnezeu. Avem datorii față de semenii — constituie o componentă a vieții noastre — față de sufletele noastre, în familie. Uneori datoriile față de Dumnezeu le uităm, credem că nu mai avem nici o datorie față de El, credem că suntem învățați, avem averi, sănătate. Astăzi, omenirea se caracterizează prin uitare de Dumnezeu — legea datoriei a dispărut, cei necredincioși se ridică cu influență, din mândrie, sfadează pe cei din jur. Mândria a depărtat de credința ortodoxă pe unii credincioși și au apărut o puzderie de secte — de predicatori evangheliști, aventurieri care, cu cuvinte amăgitoare, caută să dezbină poporul român și cu multă tristețe îi vedem la televizor exprimându-și învățăturile răcite. Poporul român a fost creștinat de Sf. Apostol Andrei, avem adevărata credință vestită de Mântuitorul, propovăduită de Sf. Apostoli, precizată de Sfintele Sinoade și de Sfinții Părinți.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh a vorbit despre educația religioasă a copiilor în școală, afirmând necesitatea obligativității predării religiei nu numai la clasele I-IV, ci la toate celelalte clase, insistând asupra rolului binefăcător al religiei la clădirea viitorului neamului românesc.

La sfârșit, Prea Fericirea Sa a felicitat preotul paroh, membrii consiliului parohial și enoriașii, pentru eforturile deosebite depuse.

În continuare un cuvânt înălțător și emoționant a ținut Dl. general de divizie Victor Sorescu, veteran din primul și al doilea război mondial, care, la vârsta de 98 de ani, a venit să-l vadă pe Patriarhul României binecuvântând și sfințind truda unor vrednici credincioși, și evocând trecutul glorios al armatelor române în primul și al doilea război mondial.

P.C. Pr. paroh Ilie Vasile, protoieru al Protoieriei Vălenii de Munte, a mulțumit bunului Dumnezeu pentru această zi de bucurie duhovnicească și a exprimat mulțumirea enoriașilor de a avea în această zi cinstea ca sfințirea bisericii lor să fie săvârșită de Întâistătătorul Bisericii noastre. După un scurt istoric al localității, așa cum a fost descris mai înainte, a precizat că aici, în movila din fața bisericii Filipescu, sunt înmormântați oștenii căzuți pe câmpul de luptă ai domnitorului Radu Șerban (1602) în luptele cu tătarii aduși de frații Ieremia și Simion Movilă să cucerească tronul Munteniei.

Tot aici a pierit viteazul legendar Stroe Buzescu în lupte cu Ghirali, fiul hanului tătar.

Mulțumind enoriașilor pentru dragostea și devotamentul față de casa lui Dumnezeu, donatorilor, meșterilor fierari, betoniști, zidari, dulgheri, tâmplari, donatori

de obiecte, pictorilor Marcel Codrescu și profesoarei Eugenia Cioc, membrilor Consiliului și Comitetului parohial și tuturor care s-au nevoit la această lucrare, a rugat pe Dumnezeu să le dăruiască pace și binecuvântare.

La sfârșit, pentru cinstea deosebită arătată localității noastre, dl. primar Ion Călinoiu a oferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist diploma prin care îl declară cetățean de onoare al comunei Drajna, județul Prahova.

Astfel s-a încheiat un popas duhovnicesc pentru mulțimea de credincioși adunați din tot Plaiul Teleajenului.

Preot Ilie T. Vasile

MOMENTE DE REFERINȚĂ DIN VIAȚA BISERICII ȘI A ȘCOLII ROMÂNEȘTI

Vineri, 15 septembrie 1995, orele 10, la Grupul Școlar "A.D. Xenopol" din București, începutul anului școlar a fost profund marcat de participarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de P.C. Pr. Consilier Cultural Mihai Hau.

În fața unei prezențe numeroase a cadrelor didactice și a elevilor acestei unități de învățământ de frunte a Capitalei, cuvântul blând și părintesc al Întâistătorului Bisericii noastre strămoșești a încălzit inimile celor prezenți, făcându-i ca, emoționați să simtă arhierescă binecuvântare pentru începutul activității didactice.

Tâlcuind cu înțelepciune semnificația acestui moment Prea Fericitul Părinte Patriarh spunea: "Ne adresăm cu bucuria de a constata că Biserica se regăsește din nou, împreună cu Școala, în nobila și înălțătoarea misiune sfințitoare și învățătoarească. Și cum să nu ne bucure această regăsire dintre Biserică și Școală și a noastră a tuturor în ele, când cele două instituții reprezintă, așa cum, pe bună dreptate s-a spus și trebuie să fie cele două coloane de rezistență ale unei națiuni. Dacă Școala aduce înnoirea minții, a cugetului, Biserica inundă sufletul și viața personală, de familie și întreaga societate cu darurile ei sfințitoare".

La această sărbătoare a școlii au mai participat: dl. Inspector Gen. Florin Diac, dl. Insp. Gen. Vasile Molan, din cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București și alți reprezentanți ai autorităților de stat.

Vineri, 6 octombrie 1995, orele 9, în sala de festivități a Liceului teoretic "Mihai Viteazul" din sectorul II București, s-a desfășurat consfătuirea didactică a profesorilor de Religie din Capitală și Sectorul Agricol Ilfov.

În acest sens au fost transmise profesorilor de Religie informații legate de: problema încadrării personalului didactic; organizarea și funcționarea cercurilor pedagogice și a comisiilor metodice; structura anului școlar; prezentarea noii programe analitice pentru predarea Religiei, cu explicarea unor principii ale fundamentării și aplicării, pentru fiecare clasă în parte ș.a.

O parte din problematica expusă, a fost prezentată de dl. Insp. Gen. Vasile Molan, de la Inspectoratul General al Municipiului București.

Miercuri, 15 noiembrie 1995, orele 9,30, la Casa Corpului Didactic din București s-a desfășurat dezbateră cu tema: "Educația religioasă, disciplină în

«curriculum-ul» școlar, antrenând gândirea și problematizându-i pe cei prezenți — profesori de religie, de istorie și de educație moral-civică.

Au onorat cu prezența această dezbatere și au rostit câteva cuvinte: P.C. Pr. Inspector Nicolae Iordăchescu — de la Ministerul Învățământului și dl. Inspector General Florin Diac.

Referatele dezbaterii au fost susținute de: dl. Insp. Gen adj. Vasile Molan, prof. Gh. Smarandache, prof. Magdalena Vasilescu, centrul de greutate al întrunirii fiind fixat asupra discursului teologic al P.C. Pr. prof. univ. Constantin Galeriu care a deschis noi orizonturi de cunoaștere celor prezenți prin tâlcuirea legăturii profunde dintre știință și credință, în lumina textelor patristice și a unor noi descoperiri științifice.

Marti, 19 decembrie 1996, orele 10, la Liceul teoretic “Nicolae Iorga”, din București, s-a desfășurat o frumoasă serbare de colinde susținută de elevii acestui liceu, în prezența Prea Sfințitului Teodosie Snagoveanul, Episcop-vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a P.C. Pr. Cons. Mihai Hau și a altor colaboratori de la Centrul Eparhial.

Sala de festivități a Liceului s-a dovedit a fi neîncăpătoare față de mulțimea de copii, părinți și cadre didactice, trăind laolaltă momente de aleasă înălțare sufletească prilejuite de caldă rostire a colindelor strămoșești, a cântecelor bătrânești și a poeziilor de Crăciun și cântecelor de stea.

Uimitor spectacol de lumină și culoare a tinereții, închinat Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, serbarea elevilor de la Liceul Nicolae Iorga a impresionat pe cei prezenți prin puritate, ritm și varietate în cântec și vers.

Pe această cale, a slovelor, adresăm felicitările noastre d-nei directoare Tana Mi-na care s-a dovedit o strălucită organizatoare, plină de energie și căldură sufletească.

Drd. Valentin Bădescu

MERGÂND, ÎNVĂȚAȚI TOATE NEAMURILE

PENTRU O MAI ACTIVĂ PREZENȚĂ A BISERICII
ÎN SOCIETATE. CONVORBIRE CU PĂRINTELE
ARHIMANDRIT DR. IOASAF POPA

Reporter: Părinte Arhimandrit, ca duhovnic, vă aflați într-o apropiere aparte cu cei care vin în biserică și astfel ajungeți să simțiți starea lor sufletească. Duhovnicii sunt călăuzele noastre, fiindcă Îl mărturisesc în mod continuu pe Hristos, fie printr-o relație directă cu credincioșii, fie prin simpla lor existență. Dar, în lipsa acestor călăuze, drumul devine dificil, cărările întortocheate, și mulți se rătăcesc. De aceea vin și vă întreb, părinte, ce se poate face în această situație, în care oamenii — și în special cei din mediul urban, — împărțiți între serviciu și casă, între grijile zilei de azi și grijile zilei de mâine, ajung să piardă contactul cu Biserica?

Arhim. Ioasaf Popa: În biserică vin doar cei ale căror inimi bat la fel ca și ale noastre. Cei care conduc societatea, factorii de răspundere din societate, nu vin. Nici cei care o conduc politic, nici cei care o conduc economic. Nu vin... că n-au nevoie de Dumnezeu. Viitorul Bisericii noastre depinde doar de noi, nu de starea socială. Mulți din Biserică aruncă totul pe comunism, pe această perioadă de întuneric... Ce-a făcut Biserica în acești cinci ani? Ce-au făcut preoții în București? Trebuia fiecare să se ducă să predea normă dublă, să facă religie! Sunt puțini preoți care predau. Vedeți dumneavoastră, s-a zis că ne-au persecutat comuniștii. Ideologic așa a fost, dar am avut o teologie... Se organizau cursuri de doctorat. Cu ordine și disciplină s-a făcut teologie. Eu am realizat o statistică, și e evident că ceea ce s-a scris între cele două războaie, când aveam toate condițiile, e de două ori mai puțin față de perioada comunistă. S-a făcut carte. Acum, după Revoluție, parcă toate au amorsat. Vedeți, noi, românii, înțelegem libertatea greșit. Democrația, după mulți, este libertatea de a face orice. Nu este adevărat. Ești liber să faci ce vrei, dar ținând seama întotdeauna de aproapele tău și de semenii tăi. Nu poți face rău altuia sub nici o formă — nici chiar prin inactivitate.

Părintele Stăniloae spunea că libertatea înseamnă responsabilitate.

Sigur că da, responsabilitate.

Iar la toate acestea se mai adaugă și superficialitatea sau comoditatea celor ce ar avea nevoie de preoți, de duhovnici. Această apropiere e cu atât mai greu de realizat.

Nu vin oamenii. Eu cred că ar trebui ca preoții, în parohiile de la țară, pentru că la oraș e mult mai greu, să se ducă ei după oameni. Fiindcă Mântuitorul când a venit, n-a stat în templul din Ierusalim să vină lumea la El. A umblat după ei.

Să ieși în întâmpinarea celui ce are nevoie de tine.

Sigur că da. Altfel, de ce te numești păstor? Păstorul stă și așteaptă oile, sau se duce după ele, le ia, le duce la păscut, le adapă? Nu se desparte de ele. Am spus asta și înainte de Revoluție, în niște articole. Preoții trebuie să coboare în popor. Cel mai mare rău ni l-a făcut Cuza, că a secularizat. Dar, când l-a transformat pe preot în funcționar, atunci a făcut rău. Acum, preoții noștri stau și așteaptă, iar acest lucru e foarte grav. Preoții trebuie să pornească. Dacă nu pornim noi după oameni, se duc sectanții. Acum suntem puși în situația să ne apărăm noi. În timpul comunismului am fost apărați: sectanții n-aveau voie să miște, erau patrusprezece culte, dar nu se făcea prozelitism masiv. Că Biserica Ortodoxă a avut probleme, este altceva, dar interesele nației creștine ortodoxe au fost păstrate; acum suntem lăsați "liberi", astfel că s-au dezlănțuit toți împotriva noastră ca să distrugă Ortodoxia. De aceea, spun că legătura cu parohia este viața Bisericii și depinde de preoți. De ce sunt păstori? Am întâlnit de curând un preot tânăr, fost șef de promoție, care are o parohie într-un sat. Mi-a spus: "Părinte Ioasaf, nu plec de acolo. E adevărat că n-am mașină, dar am casă parohială; m-am aranjat și mă simt așa de legat de sat... N-am nici un sectant. Sunt prezent în sat. Pe lângă familia mea, satul îmi este familie, că n-am putut să mă smulg din el". Și mi-a plăcut. Viitorul Bisericii noastre depinde doar de noi, nu de altcineva. Asta e păstoria: procesul de continuă învățură, care culminează cu liturghia.

Părintele Paisie Olaru spunea că cei din ziua de azi sunt lipsiți de bucurile vieții creștinești fiindcă, depărtându-se de preot, se despart de Biserică și astfel de Hristos.

Desigur. Iar eu îmi amintesc preotul de la mine din sat. Stătea în poarta casei, cu coatele pe gard, și vorbea cu oamenii: "Ce faci, nea Oprea? Ce face cutare?", adică era foarte popular. Făcea slujbe, dar nu lua nici un ban. Toamna însă, avea fiecare grijă. Îmi amintesc că bietul tata — Dumnezeu să-l ierte! — spunea: "Mărițe, să punem ceva deoparte, să-i ducem popii, că a venit și ne-a făcut slujbe". Nu-i nevoie să te tocmești. Atunci te iubește poporul, când nu ceri, altfel nu. Cu preoți negustori nu facem decât să înjunghiem Biserica lui Hristos. Și aici este treaba episcopilor. Episcopii au un rol foarte important; de aceea sunt conducători. Păcat că toate treburile astea administrative le răpesc tot timpul. Câte ore de păstorie duhovnicească, de învățură face un episcop? Trebuie să se găsească o formulă pentru a se elibera, și episcopii să poată fi prezenți în popor. Eu aș organiza chiar și în zile de lucru, prin sate, slujbă episcopală. *Ca să fie prezenți în mijlocul maselor.* Prezența episcopilor în mijlocul maselor e foarte importantă. De ce nu chiar episcopi misionari? Nu cu alte treburi. Nu se poate să semeni așa în oameni și să lași la întâmplare cum crește. Trebuie să ai grijă în continuare. Dacă mai este ceva în credincioșii noștri, e așa, ce-au mai apucat, ce mai știu de acasă și ce crește de la sine, pentru că este legea morală din om. Și crește, dar cu buruieni, nu cum trebuie. Or, sub îndrumarea preotului ar putea crește drept.

Totuși, dacă este privită statistic situația Bucureștiului, adică numărul populației — care este în continuă creștere — raportat la numărul redus de biserici, observăm că fiecarei biserici îi corespund, în medie, peste 10 000 de persoane. Nu vi se pare cam mult?

Așa este. Duceți-vă la unii preoți care au 10 000 de credincioși, mai ales de când s-au făcut blocurile... Mie mi se pare că ar trebui să fie mai mulți preoți, să nu se

mai pună opreliști. Oricum, tinerii nu vor avea unde să fie încadrați. Știu și eu că sunt preoți care nu vor să lase din parohia lor. Chiar și la țară. Eu sunt de principiu să fie preoți cât mai mulți.

Părintele Stăniloae spunea că fiecare bloc ar trebui să fie o parohie, doar astfel păstrându-se, după modelul rural, intimitatea și bucuria specifică și absolut necesară comuniunii ortodoxe, doar astfel Biserica fiind "o bucurie a tuturor de toți". Cum credeți că poate fi rezolvată actuala criză, ale cărei efecte se fac simțite nu doar la oraș? Recent am călătorit în Oltenia, unde am întâlnit un preot bătrân, care slujea pe rând în trei sate, destul de depărtate unul de altul.

Da. Spune și părintele Niculae Popescu, care da situația preoților în sate. Înainte erau mai mulți. Slujeau cu rândul. Părintele Stăniloae avea perfectă dreptate. Ar trebui un număr mai mare de preoți, altfel...

Părintele Teofil Pârâian, spunea că la baza actualei crize spirituale se află lipsa de interes religios, în sensul că oamenii au ajuns "să trăiască doar social în religie și nu religios în societate", orientarea materialistă a omului modern venind și din faptul că, în literatura ortodoxă, nu există cărți duhovnicești scrise pentru diverse categorii de credincioși, după vârstă, cultură și profesie. În același timp, se observă o nevoie tot mai acută a cărților teologice, ziditoare de suflet.

Zice foarte bine. Sfântu! Vasile are un "Discurs către tineri". Vorbea pe categorii de oameni. Sfântul Grigorie Teologul, la fel.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că puțini preoți se mântuiesc. Asta din cauza răspunderii foarte mari. Nu atât pentru păcatele personale, cât pentru răspunderea pe care o au pentru credincioși. Să nu credeți că poate fi o ruptură între viața personală a preotului și activitatea sa. Dacă viața personală a preotului este curată, influențează pe toată lumea care îl cunoaște. Preotului i se zice *părinte*, nu? Asta trebuie să fie: părinte. Cum e părintele pentru copiii săi, așa să fie și pentru toți credincioșii; o prezență continuă. Rezolvarea nu este decât să te identifice, ca preot, cu principiile pe care le susții, pe care le propovăduiești. Ca preot, să fii una cu ceea ce spui. Numai așa se poate îndrepta și lipsa cărților despre care vorbim.

Părinte Arhimandrit, care vi se pare cea mai mare problemă cu care se confruntă în prezent societatea românească și, în special, Ortodoxia?

Acest lichelism — dați-mi voie să-i spun așa — politic. Sunt cazuri în care nu ne-au cerut rușii cât am făcut noi. Acum ni se cer mai multe. Rușii nu ne-au cerut să legiferăm homosexualitatea. Nu ne-au cerut să facem case de toleranță. Politicienii noștri au lăsat să fie atacată infrastructura spirituală a neamului. Fac unitate cu tine, dar unitate economică. Merg cu tine și te urmez, dar pe căile economice nu pe cele ale imoralității. Olanda, Belgia, Danemarca, noile Sodome au devenit modele internaționale. Câte semnături nu s-au strâns împotriva legiferării homosexualității? Și a ținut cineva cont de ele? Nu!

Deci, speranța rămâne în preoții tineri, care ar reuși să dinamizeze...

Da, dar celor tineri trebuie să le fie alături și ierarhi tineri, activi în mijlocul oamenilor. Prezența episcopului face foarte mult.

Biserica "Sfântul Ilie" — Rahova, 31 octombrie

*A consemnat Leon Magdan
Student în anul I, Teologie — Limbi clasice,
Facultatea de Teologie Ortodoxă București*

ÎNDATORIRI CARE SE CER ÎNDEPLINITE

1. *Bibliotecile parohiale*

Activarea și funcționarea "bibliotecilor parohiale" se impune realizată în toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Ortodoxe Române. Suntem confrunțați cu o activitate de propagandă sectară cu cărți, reviste, ziare, oferite în special credincioșilor ortodocși, în mod gratuit, prin sate și în orașe, prin instituții și alte locuri de muncă. Până prin anii 1947-1948, au funcționat în toate parohiile "biblioteci parohiale" cu reale rezultate pastorale, conform unor dispozițiuni și îndrumări venite de la Centrele eparhiale. A urmat epurarea tuturor bibliotecilor publice, ca și a bibliotecilor parohiale, de toate publicațiile considerate de regimul totalitar comunist indezirabile. A fost o mare dramă a culturii românești, pe care a trăit-o și Biserica Ortodoxă Română. Bibliotecilor parohiale li s-a impus atunci un regim de uz intern, putând fi folosite, după ce au fost epurate de organele de control ale Ministerului, apoi ale Departamentului cultelor, numai de către personalul clerical în serviciu.

Această situație moștenită, astăzi se cere remediată. Pentru o lucrare unitară în toate parohiile ortodoxe, este de dorit să se transmită prin Cancelaria Sfântul Sinod recomandări și îndrumări scrise către toate centrele eparhiale, pentru parohii, de reorganizare și funcționare a "bibliotecilor parohiale" pentru enoriași. Se impune ca fiecare biserică parohială să aibă amenajată, fie în pronaos, fie în naos, câte o bibliotecă cu vitrină cu geamuri, dotată cu cărți de cultură creștină ortodoxă, cu reviste, cu publicații de la Centrele eparhiale etc., care să fie puse la îndemâna enoriașilor, la recomandarea și indemnul preoților slujitori. Bibliotecile pot fi dotate fie din bugetele parohiilor pentru care trebuie introdus un aliniat în planul de cheltuieli, fie prin donații din partea credincioșilor și a personalului clerical. Ele trebuie să aibă un registru de evidență a publicațiilor și un registru de funcționare, cu trecerea cititorilor și a cărților împrumutate, ca și un program de funcționare afișat pe bibliotecă. Funcționarea în bune condițiuni a "bibliotecilor parohiale" săptămânal, a sta de vorbă cu cititorii, a le da îndrumările necesare, a le oferi cărțile și revistele de citit, este în atribuția fiecărui preot de serviciu cu rândul săptămânal. De activitatea "bibliotecilor parohiale", parohiile trebuie să raporteze trimestrial protoieriiilor, care, la rândul lor, să raporteze Centrelor eparhiale. Este de dorit ca și protoieriiile și Centrele eparhiale să aibă amenajate biblioteci funcționale.

2. *Activarea serviciului samaritean în parohii*

Suntem confrunțați în prezent în parohii cu o activitate sectară "samariteană", în special în cartierele periferice ale orașelor, unde, activiști din partea diferitelor organizații sectare se introduc în locuințele celor nevoiași, săraci, și le împart bunuri și bani cu scop prozelit.

De la început, Sfânta Liturghie a fost însoțită de "agapa creștină", așa cum este reprezentată în scena *Fractio panis* din Capella greacă din cimitiul Sfânta Priscilla din Roma, datată de la începutul sec. II d. Hr. La agapele creștine erau ajutorați în primul rând cei în nevoie.

Este de dorit ca, în fiecare biserică, în duminici și sărbători, credincioșii să fie sfătuiți și îndrumați ca să își aducă fiecare și câte un dar pe care să-l depună pe masa

“punerii înainte”, în fața icoanei Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, care așteaptă darurile lor, ca și darurile aduse de păstori și magi la ieslea din Betleem. Este de înțeles ca mai întâi fiecare slujitor din biserică, diacon, preot, episcop, atunci când slujește, să-și depună și el darul său Maicii Domnului, atât în bisericile de mir, cât și în bisericile catedrale eparhiale.

La sfârșitul fiecărei slujbe, organizat prin comitetele parohiale, darurile aduse să fie împărțite la ieșirea din biserică copiilor și celor din nevoi, dar trimise și duse prin membrii (membrele) comitetelor parohiale și în parohiile celor săraci, bolnavilor, copiilor orfani etc.

Când se fac parastase-pomeni și se împart de către credincioși daruri și haine, preoții au datoria să îndrumeze aceste “pomeni” mai întâi spre cei în nevoi: săracilor, bolnavilor, orfanilor, văduvelor etc.

3. *Cercurile pastorale-preoțești*

Până la instalarea regimului totalitar comunist, în țara noastră au funcționat cu remarcabile rezultate “Cercurile pastorale-preoțești”, pe protoierii. Fiecare protoierie era împărțită în “Cercuri preoțești” alcătuite dintr-un număr de parohii învecinate, conduse de câte un păstor, de regulă cel mai în vârstă, sau care făcea sau a făcut parte din administrația bisericească, după rangul administrativ bisericesc ce l-a avut.

După numărul parohiilor cuprinse în Cercurile pastorale (4-5), se fixau calendaristic anual duminicile sau sărbătorile, incluzându-se și hramurile bisericilor, când toți clericii slujitori se adunau în sobor și slujeau în biserică fixată mai înainte. Unul din preoți era rânduit de protos din vreme să predice și altul să țină cateheză, cronometrate, predica la 15 minute, și cateheza la 8-10 minute. La sfârșitul slujbei se făceau parastase și pentru cei răposați și ctitorii bisericii, în care slujea soborul clerical.

Cu acest prilej erau mobilizați credincioșii din toate parohiile prin preoții lor să participe la slujbe în sobor, unde se săvârșea. Era un mijloc de înfrățire între credincioșii parohiilor respective. La sfârșitul slujbei se servea masa în comun de către preoții slujitori și credincioșii participanți la slujbă. De pregătirea și servirea mesei se îngrijea comitetul parohial al bisericii de rând. Răspunsurile la Sfânta Liturghie erau date în comun de toți credincioșii participanți. Pentru biserică în care se slujea de rând în sobor și se servea agapa în comun era o sărbătoare bisericească, cu adevărat sărbătorită.

Este de dorit să se poată relua și organiza “Cercurile pastorale-preoțești”, care vor avea, în special pentru parohiile contaminate de sectanți, un rol important pastoral.

4. *Îndatoriri catehético-pastorale*

a) Revine preoților slujitori din parohii, îndatorirea pastorală de a se îngriji de participarea copiilor, a elevilor, de la grădinițe și școli, la slujbele religioase din duminici și sărbători praznicale, și de a-i pregăti catehetic pentru primirea tainei Sfintei Cuminecături, în special la Crăciun și la Paști, pentru care trebuie să fie în colaborare cu profesorul ce predă obiectul religiei în școala din parohie.

Este îndeplinirea obligatorie pastorală pentru preot a poruncii Mântuitorului: “Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți” (Mat. 11, 14; Mc. 10, 14; Lc. 18, 16). Învățământul religios în școli trebuie să fie Hristo-centric și Ecclesio-centric.

b) Este în îndatorirea preoților slujitori ca, după citirea pericopei evanghelice duminicale, timp de cel puțin 5 minute, să scoată învățătura tematică a pericopei și să precizeze Evanghelia, capitolul și versetele textului citit, și să îndrumeze pe credincioși ca acasă să citească și ei și membrii familiilor lor capitolul pericopei citite. În felul acesta, se realizează un învățământ catehetic al cunoașterii Sfintei Scripturi, pe care preotul slujitor trebuie să se îngrijească să fie în casa fiecărei familii creștine, cel puțin Noul Testament. Este o măsură catehetică efecace contra propagandei sectare.

c) Potrivit învățăturilor liturgice, preotul slujitor poate săvârși Sfânta Liturghie numai dacă este împăcat cu toți și cu Dumnezeu. Acolo unde sunt doi sau mai mulți preoți slujitori, înainte de începerea Sfintei Liturghii, este de recomandat ca fiecare cleric slujitor să-și depună mărturisirea fratelui său conslujitor sau duhovnicului său. Unde slujește și ierarhul, conslujitorii trebuie să-și depună mărturisirea ierarhului.

d) După rânduiala liturgică și canonică, preotul slujitor este dator ca, la proscomidie, pe lângă pomenirea ierarhului său care l-a hirotonit, ca și a ierarhului eparhiot de care depinde, precum și a părinților săi și a membrilor familiei, vii și morți, ca și a învățătorilor și profesorilor săi, să pomenească și ctitorii bisericii, morți sau vii, ca și numele preoților conslujitori, precum și numele preoților decedați care au slujit în biserica respectivă.

Pentru aceasta este obligatoriu ca în fiecare biserică, la proscomidie, să existe un pomelnic al ctitorilor și un pomelnic al slujitorilor clerici decedați, de dorit pomelnicele să fie scrise la mașină și aplicate pe suporturi de carton, ca să fie ferite de uzură. Pentru uniformitate, ar fi de dorit să fie tipărite pomelnicele de către eparhii și trimise parohiilor, contra cost.

e) Un vechi deziderat pentru parohii, este ca fiecare biserică parohială să aibă o *Cronică* a sa, în care preotul paroh să consemneze istoricul bisericii, descrierea localității în care se află, sub aspectul geografic și istoric, ca și etnografic, cu viața enoriașilor, cu numărul familiilor, ocupațiile lor, cu obiceiul specific, cu port, particularități de limbă, folclor, etc.

Cronica să fie înzestrată cu fotografii ale bisericii, ale preoților slujitori, ale personalului ajutător, cântăreți, ca și epitropi, ai membrilor comitetului parohial, momente din viața bisericii, la hramuri, la sărbători, cununii, botezuri, înmormântări, troițe, case mai reprezentative, locuitorii în porturile lor țărănești, etc. Ea trebuie să prezinte viața parohiei. În ea, preotul paroh trebuie să consemneze săptămânal viața parohiei. Este o lucrare de mare importanță istorică, pe care fiecare nou slujitor al bisericii o primește și o duce și el mai departe. Trecutul trăiește astfel mereu în prezent. Trebuie conștientizată importanța acestei lucrări. Istoria scrisă a poporului român începe cu pomelnicele mănăstirilor și bisericilor. Cea mai veche cronică a istoriei literaturii vechi românești este Cronica preotului Vasile de la biserica din Scheii Brașovului. În această privință, a existat o tradiție în Biserica noastră ortodoxă și ea trebuie actualizată.

Dieci și preoți vechi, au însemnat evenimentele trăite de ei pe filele vechilor cărți de ritual din biserici și mănăstiri, și câtă importanță istorică prezintă astăzi! Este timpul să se poată face o lucrare organizată și îndrumată de toate centrale eparhiale din țară.

f) Potrivit rânduicelilor noastre canonice, orice tânăr candidat la preoție, care dorește să se căsătorească, este dator să ceară mai întâi aprobarea de cununie cu

viitoarea sa soție, ierarhului său. Numai după o cercetare canonică și pe baza unor referințe date de preotul său paroh, ca și de protoieru, candidatul la preoție se poate căsători religios. La dosarul fiecărui candidat la preoție trebuie să existe aprobarea de cununie religioasă dată de ierarhul său. Pentru aceasta, trebuie ca tinerii teologi, atât din Seminariile teologice-liceale, cât și din Facultatea de Teologie, să fie puși în cunoștință de către conducerile instituțiilor respective. Problema recăsătoririi preoților divorțați, în special cei tineri, este o problemă ce trebuie analizată și soluționată de ierarhia noastră bisericească.

g) Un greu păcat, de neiertat pentru clerici, este a cere plată pentru slujbele religioase solicitate de credincioși. A cere bani și a fixa taxa în aceste cazuri, este păcatul simoniei, păcat împotriva Duhului Sfânt, adică păcat de moarte, fiindcă Mântuitorul a poruncit ucenicilor: "În dar ați luat, în dar să dați" (Mat. 10, 8; Luc. 10, 9). Ce dă credinciosul clericului sau bisericii sale pentru slujba săvârșită, este ofranda sa de bună voie, pe care clericul o primește cu binecuvântare: "Dumnezeu să vă binecuvânteze darul!" căci, "vrednic este lucrătorul de plata sa" (Mat. 10, 10).

Tinerii seminariști, ca și tinerii teologi, precum și preoții slujitori, în Conferințele preoțești, trebuie îndrumați în acest spirit evanghelic, de la care nu ne putem abate. Cine se face vinovat de păcatul simoniei, de a cere bani sau plată pentru slujbele religioase solicitate de credincioși, se supune judecății canonice a Consistoriului bisericesc. Îndatorirea pentru îndeplinirea acestei conduite pastorale, revine, după dreptul canonic, ierarhiei bisericești, fiindcă, în cazul contrar, se face părtașă de același păcat.

h) *Reorganizarea Conferințelor preoțești.* Considerăm că în prezent este binevenit să se revină și la modelul Conferințelor preoțești din trecut, și anume: Conferințele preoțești să se țină trimestrial, și de dorit să fie prezidate numai de ierarhii eparhiilor respective, precum și de ierarhii vicari, ca să poată fi în contact cât mai mult cu preoții păstoriți, să le poată cunoaște nevoile, dorințele și propunerile, și să-i îndrumeze îndeaproape. Conferințele preoțești conduse prin delegați de la Centrele eparhiale cad în păcatul birocrăției și al formalismului. Mântuitorul este prezent în mijlocul Apostolilor Săi și-i îndrumează. Ierarhul se cere prezent mereu în mijlocul preoților săi păstoriți pentru a-i îndruma.

Din cele patru conferințe preoțești, una sau două să fie dedicate pregătirii profesionale liturgice, catehetice și omiletice a clericilor. Este nevoie ca preoții și, în special cei tineri, să învețe corect, fără a se abate de la rânduielile tipiconale, cum să slujească la altar, cum să predice și cum să catalizeze pe credincioși. Pe protoierii, și chiar pe câte două protoierii, în special la orașe, să se fixeze câte o biserică încăpătoare în care să se desfășoare programul conferinței, care trebuie să conștie în slujirea Sfintei Liturghii în sobor de preoți, unde este cazul și cu diaconi, care să fie indicați din timp de protoierii. Unul din preoții slujitori, indicați la vreme, să susțină predica cu temă, indicată de Centrul eparhial, cronometrată 15 minute, iar alt preot indicat din timp să susțină cataheza, cu tema fixată tot de la Centrul eparhial, cronometrată 8-10 minute, cel mult.

După terminarea serviciului religios, să aibă loc discuțiile, privind slujirea liturgică, precum și predica și cataheza, și să se rețină îndrumările în concluzie date de ierarhul prezident.

Una din conferințele preoțești să fie consacrată și pregătirii permanente intelectuale a clericilor, în sensul de a fi la curent cu lectura revistelor centrelor eparhiale

ale Centrului patriarhal, precum și cu tipăriturile apărute în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ca și cu tipăriturile apărute cu conținut religios-creștin, ce interesează informarea clerului, în diferite edituri.

La conferință, preoții trebuie să se prezinte cu materialul de consultat indicat prin Centrele eparhiale, conspectat în caiete, și să fie informați că vor fi toți obligați să răspundă când vor fi nominalizați de președintele Conferinței. Răspunsurile obținute este de dorit să fie reținute cu calificative, care trebuie trecute în procesele verbale anuale de inspecție întocmite de protoierii pentru preoții protoieriei respective.

Ar fi mult de dorit ca o conferință preotească anual să fie ținută pe protoierii și cu preoții însoțiți de soțiile lor, fiindcă, în viața unei parohii, soția preotului, preoteasa, are un mare rol de îndeplinit. Ea secondează activitatea pastorală a preotului. De activitatea ei în familie, în biserică, în cadrul comitetului parohial, în cadrul cântării omofore în biserică, depinde în mare măsură reușita activității pastorale a preotului. Această activitate trebuie însă coordonată și îndrumată, pentru folosul Bisericii, de la Centrele eparhiale.

Prezența la Conferințele preotești să fie obligatorie pentru toți preoții, ca și pentru cei din administrația bisericească, iar cei absenți nemotivat să fie sancționați cu reținerea salariului pe o săptămână, fie în fondurile protoieriei, fie în fondul ajutorului social creștin de la centrele eparhiale pentru bolnavi, săraci, copii orfani, etc.

Prin protoierii, preoții trebuie anunțați de data și locul unde se va ține conferința, pe bază de tabele semnate de luare la cunoștință de către preoți.

În cadrul eparhiilor, paralel cu Conferințele preotești, trebuie ținute trimestrial și conferințele cu protoieriei, care să prezinte rapoarte scrise de activitatea desfășurată în protoierii și de prezentarea situației reale din protoierii, ca ierarhul eparhiei să fie în cunoștință de realitățile din eparhie, și să poată dispune la timp de măsurile ce se impun de luat.

i) *Pensionarea preoților.* În ședința din noiembrie 1973, Sfântul Sinod a hotărât pensionarea preoților la vârsta limită de 70 de ani. În prezent, prin pensionarea de către stat a preoților la cerere, la vârsta legală, se pot aplica hotărârile Sfântului Sinod din 1973, la vârsta limită de 70 de ani. Prin legea nr. 1/1992, se dă posibilitatea ca pensionarii să poată fi reîncadrați de către instituțiile unde au funcționat, dacă se consideră necesar. În această situație, locurile rămase vacante prin neprezentarea de candidați, pot fi ocupate prin concurs de către preoții pensionari, în condițiile prevăzute de lege, care este în avantajul degrevării bugetelor parohiale, fiindcă drepturile bănești de la parohie obținute de pensionari sunt mult reduse, la salariul inițial, de bază.

II. Propuneri în legătură cu învățământul religios

1. La nivelul învățământului de stat preuniversitar și universitar există "Cercuri metodologice-didactice", care se ocupă cu analizarea și studierea programelor de învățământ la toate nivelele, cu problemele de metodologie, etc. Un asemenea cerc, alcătuit din cadre didactice cu experiență în învățământul preuniversitar și universitar, în activitate sau pensionar, este de dorit să poată fi înființat și pe lângă Inspectoratul general patriarhal al Administrației Patriarhale.

2. În cadrul Universităților din țară, pe facultăți, se desfășoară o activitate cultural-științifică și la nivel de conferințe publice. O asemenea activitate este de dorit să se desfășoare și la Facultatea de Teologie din București, ca și la celelalte Facultăți de Teologie din țară, activitate care a existat și înainte de reforma învățământului sub regimul comunist, din 1948.

Conferințele, desfășurate lunar, cu teme de interes public, la nivel universitar, să fie anunțate prin afișe tipărite și să fie susținute atât de cadre didactice universitare din cadrul Facultăților de Teologie, în activitate sau pensionari, ca și de personalități cu activitate publicistică teologică, afirmate.

3. Este de dorit ca în cadrul tuturor Seminarilor teologice-liceale să activeze *cercuri pedagogice*, cu activitate lunară, constând din susținerea unui referat pedagogic de către un cadru didactic și predarea unei lecții deschise, conform unui plan de lecție scris și avizat de directorul școlii. La susținerea referatului și a lecției deschise să poată participa, pe lângă cadrele didactice, și studenți de la Facultățile de Teologie din localitate, ca și cadre didactice care predau obiectul religiei în învățământul școlar din localitate. Activitatea Cercurilor pedagogice să fie îndrumată și condusă de la Inspectoratul general patriarhal și controlată prin rapoartele înaintate de direcțiile Seminarilor teologice-liceale lunar.

Ca teme de referate metodologice-didactice indicăm: metodica predării obiectului de învățământ a religiei; metode generale și metode specifice; principiilor pedagogice de predare și specificul principiului hristocentric și ecesiocentric; momentele sau treptele psiho-pedagogice ale unei lecții; alcătuirea unui plan de lecție, etc.

Bibliotecile Seminarilor teologice-liceale să fie dotate cu materiale didactice de informare la îndemâna cadrelor didactice.

4. În cadrul învățământului teologic, la nivelul Seminarilor teologice liceale și al Facultăților de Teologie, să se desfășoare programat și o activitate social-misionară. În duminici, după amiază, elevii din ultima clasă și studenții din ultimul an, sub conducerea câte unui profesor, pe grupe, să meargă în spitale, în cămine de copii handicapați, în cămine de bătrâni, în închisori, etc., și acolo să desfășoare câte un mic program artistic-religios, cu lecturi și cântece religioase. Această activitate să intre în programul activității didactice pastorale pentru elevi și studenți, ca să le fie îndrumare în activitatea pastorală de viitori preoți în parohii.

5. Între disciplinele de studiu înscrise în planul actual de învățământ la specializarea Teologie Pastorală, alături de limbile clasice, greacă și latină, nu mai figurează și limba slavă, care a fost predată și studiată în Institutele teologice. Cursul prof. I.D. Negrescu, *Limba slavă veche. Perioada slavonă la români*, tipărit de Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1961, care a fost predat la Institutul Teologic din București, se bucură și astăzi de aprecieri din partea specialiștilor.

Ținând cont de importanța studiului limbii slave pentru învățământul teologic românesc, în special pentru secția istorică, se impune din nou introducerea studiului limbii slave, alături de studiul limbilor clasice, greaca și latina, în planul de învățământ la specializarea Teologie Pastorală.

6. Cerința cărții religioase în păturile cât mai largi de cititori, nevoile de manuale școlare de religie în școli și Seminarii teologice-liceale, a cursurilor de teologie tipărite, depășește astăzi posibilitățile tipografiei cărților bisericești și impune efortul din partea Sfintei Patriarhii, de a ridica o nouă tipografie modernă, care să răspundă așteptărilor credincioșilor, atât din țară, cât și din afară. Este un

deziderat așteptat de îndeplinit, care ar fi acoperit de recunoștința unanimă, ca și a urmașilor noștri.

7. În fața Sfintei Patriarhii stă de îndeplinit și un vechi deziderat, organizarea unui muzeu istoric, care să reprezinte viața istorică, culturală și artistică a Bisericii Ortodoxe Române, din toate ținuturile românești, viața spirituală creștină ortodoxă a poporului român. Poate intervenția la forurile în drept în acest scop și tratarea cauzei pentru obținerea localului fostului Seminar Central, ar putea rezolva și această operă de mult așteptată.

Pr. Ion Ionescu

CONFESIUNI ȘI GRUPĂRI ETERODOXE ÎN ROMÂNIA CONTEMPORANĂ

SINCRETISMUL SPIRITUAL
AL “ȘCOLII” DOMNULUI VASILE ANDRU

Dezvoltarea comunicațiilor, antrenează inevitabil decadența civilizațiilor. Comparând elenismul și contemporaneitatea, așa cum a făcut la vremea sa Lucian Blaga, se observă două timpuri de eferescență. Comunicațiile și informația deschid cu siguranță noi orizonturi minții umane, dar generează riscul sincretismului, în care părțile fuzionează fără a-și mai păstra identitatea. Pretextul încercărilor sincretiste — se manifestă în cultură, în civilizație sau în spiritualitate, — este acela de a apropia oamenii, și e cu totul evident că vremurile noastre, ca oarecând elenismul, au drept megatendință constantă regăsirea unității.

*

“Școala” domnului Andru, după moda New Age, promovează un sincretism spiritual cusut cu ață albă. Expresii de genul “tcate căile sunt bune, adevărate și duc către Dumnezeu” ar indica un respect pentru diversele tradiții religioase, însă noul guru al plaiurilor mioritice se dezice atunci când afirmă temerar că harul din creștinism e totuna cu prana din sistemele hinduse, că sângele euharistic e totuna cu vinul libațiilor necreștine, sau atunci când critică “școala” lui Gregorian Bivolaru, care nu e nici mai bun, nici mai rău decât alți contrafăcuți-de-cel-rău “maestri spirituali”. Mai mult, dumnealui reduce spiritualitatea la nivelul unei tehnici de rezolvare a stresului, alternativă pentru psihanaliză, arătând un revelatism care nu mai are nimic de-a face cu o atitudine spirituală matură.

Mai mult decât curios — de fapt, de-a dreptul periculos — e că domnul în cauză vrea cu stăruință să pară creștin; în spatele unei pseudo-cateheze evanghelice (probabil după evanghelia apocrifă zisă a Sfântului Toma, pe care domnul Andru a tradus-o fără să spună de unde), magul inițiază “cursanții” — studenți, cei mai mulți, și, din când în când, măicuțe de la Vladimirești, ceea ce ridică serioase întrebări legate de discernământul și al primilor, și al celor din urmă — în nebulosul domeniu cunoscut sub numele de “optimizare umană și stimulară mentală” (cu

trimiteri la yoga, radiestezie și altele), probabil mai ales în beneficiul studioșilor care au probleme cu cartea. Adică un răspuns ambiguu pentru problemele unei societăți cuprinsă de duhul veacului.

Sub conducerea misticului domn, "cursanții" practică un simulacru al rugăciunilor lui Iisus din isihasm, pe care îl numesc "oratio mentis", rugăciunea minții, în timp ce spiritualitatea ortodoxă promovează "oratio cordis", rugăciunea inimii. Diferența e că, în vreme ce mistica Bisericii Ortodoxe urmărește "coborârea minții în inimă", adică centrarea puterii cunoscătoare a omului în sediul cel mai adânc al persoanei umane, ca început al transfigurării și al îndumnezeirii întregului uman, practica domnului Andru vizează numai aparent o experiență ontologică; de fapt, e o experiență a intelectualului, sinonimă — în planul vieții reale — cu caii verzi pe pereți, cu iluzia. În măsura în care e totul o experiență, nu poate fi vorba decât de o pervertire a practicii isihaste, un drog menit să-l scoată pe bietul stressat, aflat în criză de identitate de cele mai multe ori, din teroarea ritmului cotidian. Un fel de aspirină pentru SIDA, atâta vreme cât rămâne o experiență extraecclesială.

În "oratio mentis" nu mai e vorba de o punere în relație, de comuniunea cu Hristos și de rugăciune, ci de repetarea delirantă — pe post de mantră yoghinică — a unui nume vidat de orice semnificație: "Iisus, Iisus"... În schimb, delirul îl aruncă pe practicant în transă (așa-zisa stare *alfa*, semiconștientă și autoindusă), în care receptează — spune domnul Andru - "energiile mistice" din cosmos, prana (pe care Sfântul Apostol Pavel ne învață să le numim "duhurile răutății de prin văzduhuri"). Un prieten mi-a mărturisit că s-a despărțit de "școală" în momentul în care l-a văzut pe "maestru" într-o asemenea transă — lipsită de liniștea proprie contemplării luminii lui Hristos, adică neisihastă.

Domnul Andru interzice practicarea "rugăciunii" cu ochii închiși, astfel încât, printr-un aparent contact cu realitatea, omul nu mai poate scăpa dispersiei produsă de simțuri. Or, isihasmul reclamă "retragerea simțurilor în inimă", pentru ca rugăciunea să nu mai fie superficială și intelectuală, ci să ridice omul întreg la relația cu Dumnezeu. Reacția la cele din jur limitează sau chiar anulează intensitatea rugăciunii-comuniune, lăsând teren de acțiune pentru *cel* care profită de orice spațiu din care Dumnezeu a fost alungat. Cu ochii deschiși, meditația, numită de domnul Andru "autoprogramarea subconștientului", pentru că nu mai poate fi vorba de rugăciune, ratează comuniunea cu Hristos și, odată cu aceasta șansa spiritualizării celor mai profunde abisuri ale persoanei umane. Omul nu-L mai primește în sine pe Hristos, Cel ce bate la ușă, Creatorul și Mântuitorul universului, ci se expune *altor duhuri*... Iar fără Hristos, orice umanizare — ca să nu mai vorbim de îndumnezeire — e imposibilă. În fond, domnul Andru invită la o jalnică solitudine, incompatibilă cu isihia. Isihia, domnule, înseamnă bucuria și lumina comuniunii.

Paralel, dumnealui se erijează în hermeneut al creștinismului, dând iama ca vodă prin lobodă în Taina Euharistiei, unde totul ar sta în conductibilitatea electrică a vinului, "simbol" al sângelui sacrificial din religii. În treacăt fie vorba, oare această prioritate a băuturii îl determină pe domnul Andru să-și trimită "ucenicii" la Sfânta Liturghie, sau numai dorința de a poza în creștin? Pentru că dacă e vorba numai de vin, s-ar găsi mai mult într-o cârciumă. Sigur, s-ar putea răspunde că motivația acestei trimiteri ar fi chiar spațiul ecclesial, loc prin excelență de receptare a pranei, după cum afirmă domnul în cauză, care nu știe că pentru ortodocși omul aflat în comuniune cu Sfânta Treime, în Biserica lui Hristos, e cel care sfințește locul. La

fel, dumnealui ignoră faptul că harul nu e o energie cosmică, ci însăși comuniunea cu Hristos, Creatorul și Domnul cosmosului, și că orice acces la har e condiționat de unirea cu Hristos prin credință și Euharistie, în Biserică.

Toate acestea se petrec într-un decor New Age, domnul Andru predicând ieșirea de sub semnul Peștilor (peștele e anagrama lui Hristos) și apropiata schimbare religioasă produsă de intrarea în Vărsător. Profet al noii ordini, dumnealui își permite să recomande barbaria avortului drept soluție "civilizată" (foarte duhovnicească și umană!) a problemelor demografice și să vorbească de o "terapie a destinului" (parcă am mai auzit noi și de o "vindecare a arborelui genealogic") în care Dumnezeu nu mai are nici un rol. E însăși predica — destul de abil cosmetizată — omului autonom, care se vrea stăpân absolut al său și al lumii.

Cititorul poate recunoaște, fie și din aceste câteva rânduri, că "școala" domnului Andru nu are cum să fie una creștină. Mai mult, fațada creștină a încercării spirituale în cauză, pervertește, în inima și în mintea celor neîntăriți, însăși baza credinței, pentru că aici nu mai e vorba de nici o credință, de nici un adevăr care depășește subiectivismul experienței particulare, de nici o Împărăție a luminii, a iubirii și a frumosului dumnezeiesc. De altfel, despre ce adevăr mai poate fi vorba atunci când se promovează laxismul moral? În același timp, nu putem neglija faptul că o asemenea "spiritualitate" nu are nimic comun cu trăirea românească, ale cărei note sunt realismul, optimismul și comuniunea, întemeiată pe simțirea în cele mai banale aspecte ale cotidianului, a prezenței susținătoare și luminoase a lui Dumnezeu cel în Treime închinat și slăvit.

Față în față cu trăitorii lui "Doamne, ajută!" și ai lui "cum o vrea Dumnezeu", sincretismele spirituale falimentează. Asemenea încercări nu au nimic de-a face cu geografia, cu istoria și cultura, cu mentalitatea românească. În cele din urmă, domnul Andru și confracții săi igienizează Biserica de ceea ce nu era Biserică și pe români de ceea ce nu era dintru ei.

*

Ceea ce nu știe domnul Andru și cei osândiți cu dânsul, e că orice sistem de gândire, orice concepție despre realitate sau despre viață este expresia, de multe ori inconștientă, a unui discurs cosmologic. La rândul său, spiritualitatea e forma cea mai expresivă a unei cosmologii, a concepției despre lume. Nimic dintr-o mentalitate sau din spiritualitate nu poate fi judecat, *decodificat* decât din perspectiva cosmologică pe care o exprimă.

Există trei tipare cosmologice, cu premise complet diferite și care determină diferențele de expresie, astfel încât, dincolo de anumite asemănări formale, atitudinile spirituale rămân ireductibile, după cum și concepțiile cosmologice pe care se întemeiază. Ele nu au numai premise, ci și metode și finalități diverse, încercările de "combinare", adică sincretismul spiritual, nefiind altceva decât butaforie de prost gust, motivată, dacă nu de orgolii și de interese pecuniare, cel puțin de setea *mereu-noului*, într-o lume plictisită în urma pierderii sensului său autentic de a fi.

Cele trei poziții sunt *panteismul*, care consideră că Dumnezeu e esența ultimă a lumii sau, invers, că lumea este Dumnezeu, *dualismul*, care operează o separație profundă între Dumnezeu transcendent și o lume văzută ca închisă în "cercul strâmt" al imanenței, și, ca o situație complet deosebită, concepția Bisericii Ortodoxe, numită *panenteism* sau *cosmologie teonomă*, care afirmă distincția netă între

Dumnezeu și lume (Dumnezeu e necreat, cosmosul e creat de Dumnezeu), dar și o relație internă între Dumnezeu și lume prin energiile divine necreate (cunoscute sub termenul generic *har*), astfel încât "Dumnezeu este în toate" și "toate sunt în Dumnezeu" după cuvântul Sfântului Apostol Pavel că "în El trăim și ne mișcăm și suntem" (*Faptele Apostolilor* 17, 21), creația întregă (cosmosul) fiind centrată pe Dumnezeu ca izvor susținător și sens al său de a fi (de unde teocentrism sau teonomie).

După cum se poate ușor vedea, primele două concepții se situează pe poziții extreme, ca încercări de înțelegere a realității prin simplificare (acomodare cu mintea omului): excludere sau confuzie, în primul caz; separație, în al doilea. Cosmologia ortodoxă depășește ambele perspective, recunoscând realitatea *așa cum este*, chiar dacă expresia e antinomică (Dumnezeu e și totuși nu e în lume!).

În spiritualitate, panteismul determină o *perspectivă impresionalistă*. Omul nu mai e chemat la identitate și nu mai cunoaște o aspirație la veșnicie ca persoană reală și unică. El trăiește în teroarea ordinii naturale inflexibile, unde totul e curgere. Tot ce există e lipsit de consistență, e *maya*, *phainomenon* (iluzie). Spiritualitatea devine o tehnică de eliberare din mrejele aparenței, lumea și orice existență concretă fiind văzută ca păcat (păcatul, de a fi!), urmărind stingerea la *marele tot* indistinct, integrarea prin confuzie în "natural". De aici, vegetarianism, meditație la esențe impersonale, ideea de destin și reîncarnare, căutarea "eternului feminin" sau a "eternului masculin" dincolo de comuniunea persoanelor în iubire etc. Adică o neasumare a condiției umane, lășitate în fața realității, justificare a iresponsabilității.

La rândul său, dualismul a generat două atitudini, dintre care una spirituală — pietismul, și una non-spirituală — secularismul sau vitalismul. Prima, luând drept model îngerul, predică o retragere din lume și din societate, promovând o spiritualitate descărcată în care domină precepte morale inflexibile (celebrul puritanism protestant spre exemplu). A doua, asumând condiția diabolică a autonomiei față de Dumnezeu, ignoră duhul și promovează lipirea exclusivă a omului de valorile materiale, într-o lume care nu se mai întrezărește nici o semnificație spirituală și în care se încearcă realizarea unui paradis pământesc al autosuficienței și al comodității. Ambele situații afirmă o superioritate a omului față de lume, dar metodele diferă; pietismul disprețuiește lumea, în timp ce secularismul se afirmă prin dominarea tehnologică a mediului înconjurător. Primul e suspicios față de cele "naturale", al doilea ignoră cele spirituale.

Cosmologia ortodoxă promovează o spiritualitate autentică și realistă, afirmând o relație internă între Dumnezeu, om și lume. Întrucât toate sunt în relație cu Dumnezeu (cu Dumnezeu cel viu și adevărat, Sfânta Treime — Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt), nimic nu e lipsit de valoare sau de semnificație duhovnicească, nimic nu e fără sens. Ca persoană creată după chipul lui Dumnezeu, omul se cunoaște și se împlinește, adică se afirmă ca atare în comuniune cu Dumnezeu, cosmosul ne mai fiind doar spațiul de întâlnire între ei, ci și mediul prin care Dumnezeu vorbește (prin întemeierea rațională a lumii), iar omul răspunde (prin contemplarea acestei raționalități). Spiritualitatea nu mai e evadare din trup și din realitate, nici integrare în "firescul" unei lumi fără sens, nici adorare a materiei, ci urcușul nesfârșit al omului prin relația cu semenii și cu întreaga creație, într-un efort de asumare personală a condiției sale în lume, spre transfigurarea sa și a lumii, spre înveșnicirea ca persoană în comuniune cu Dumnezeu.

În acest context, orice încercare de împăcare a mai multor “căi spirituale” e imposibilă fără o convergență a concepțiilor cosmologice. Un “creștinism tantric” sau un isihasm fără comuniunea personală cu Hristos în Biserică nu sunt decât cosmetizări jalnice ale unei mentalități care are alte premise și altă finalitate decât spiritualitatea Bisericii lui Hristos.

Școala domnului Andru și alte încercări asemănătoare sunt deja anacronice. Modelul sincretist pe care îl propun, ca și uniatismul promovat în trecut de Roma, nu întâmpină doar dificultățile descrise mai sus, ci însăși redescoperirea de către societatea contemporană a vocației universale a fiecărei culturi, dublată de încercarea de a ține contrariile împreună — nu departe de logica sobornicească și integrativă proprie Bisericii ortodoxe, structurată pe viața de comuniune a Sfintei Treimi —, de a afirma valoarea părților și de a căuta prin ele relația. Nu mai e vorba de sincretism, care neagă aceste identități și valoarea părților prin promovarea unei unități amorphe sau prin noi forme, “universale”, ci de polimorfism, unde fiecare cultură, civilizație și spiritualitate e chemată la regăsirea de sine pentru a-și aduce aportul propriu la simfonia tuturor. Bineînțeles, nu înseamnă că polimorfismul și toleranța sunt mai bune decât sincretismul care înghite totul, atâta vreme cât se neglijează fundarea în Adevăr, singurul criteriu valoric, dar e vorba, oricum, de altceva.

Dacă Roma și-a cosmetizat metoda uniatistă, convertind-o într-o nouă strategie, cum afirma recent Părintele Profesor Dumitru Popescu, chiar dacă aceasta nu înseamnă și o depășire a vechilor intenții imperiale, a venit vremea ca “școlile” sincretiste (cu tot serviciul igienic amintit) să-și schimbe orarul chiar să dispară. Zorile se arată, căci mâna lui Dumnezeu lucrează în istorie prin cele neașteptate.

Cateheza Bisericii trebuie să aibă în vedere aceste elemente, pentru a pune capăt ignoranței și apetitului pentru “spiritualități neconvenționale” și sincretism, însă lupta doctrinară trebuie susținută neapărat prin revigorarea, la nivelul parohiilor, a vieții și a instituțiilor din vechime și, în primul rând, a portarilor care să păzească Sfânta Liturghie de porcii care profanează mărgăritarele Bisericii crezând că sunt în Biserică.

Doru Costache

ESEU TEOLOGIC

VOCAȚIA FEMEII CREȘTINE

Motto: "Nu mai este iudeu, nici elin, nu mai este rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus!"

Încă din vechime și chiar până în timpurile creștine, femeia a fost privită ca o ființă inferioară, adeseori doar ca un obiect aflat în posesia bărbatului. În legende grecești, femeia apare ca o pedeapsă pe care zeii o dau bărbatului, Pandora fiind aceea care a eliberat toate relele ce erau ascunse în cutia ei; idealul femeii grecești este răbdătoarea Penelopa și nu o soție care să-l ajute activ pe soțul ei.

Este inutil să mai insistăm asupra tradiției iudaice, în care se mulțumea: "Binecuvântat să fii tu, Adonai, care nu m-ai făcut femeie"; sau asupra celei mahomedane, care păstrează haremul ca un motiv de mândrie.

Chiar și în scrierile creștine întâlnim pasaje în care se spune că femeia trebuie să tacă, căci "slăbiciunea minții" ei o face incapabilă să învețe pe cineva ceva. (Comentariu al Sfântului Toma d'Aquino la I Corinteni 14, 34).

În ciuda acestor concepții, au fost multe exemple de fecioare care, prin înțelepciunea și sfințenia lor, au uimit păgânătatea; cel mai cunoscut exemplu pentru noi, studenții de la teologie, este Sfânta Ecaterina, ocrotitoarea Paraclisului nostru Universitar.

De altfel, au fost unele maici din diferite mănăstiri care erau căutate de oameni pentru a li se cere sfatul, iar către 1 200 un avva Isaia a alcătuit o carte de cugetări ale maicilor, sub numele de "Meterikon", analogă "Paterikonului".

Dar nu numai înțelepciunea, ci și puterea de înfrânare a femeii a fost recunoscută adesea: "femeia este plină de emulație și de forță..., dacă o ia pe calea virtuții, mai curând își pierde viața decât să renunțe la hotărârea ei" (Omilia a 4-a, despre Ana, a Sf. Ioan Gură de Aur).

Puterea de jertfă, iubirea profundă și dragostea maternă au fost adeseori amintite ca fiind calități de necontestat ale femeii. Există și mulți teologi moderni care

recunosc imaginea reală, harismatică a femeii, ca "loc de întâlnire între Dumnezeu și om" (Paul Evdokimov, *Taina Iubirii*, Buc. 1994, p. 48).

Se pare că, în general, Biserica Ortodoxă pare interesată în a găsi sau a regăsi rolul tainic dar esențial al femeii în viața și lucrarea creștină. Faptul că li se dă fetelor posibilitatea să studieze teologia este un pas în plus în afirmarea capacității femeii de a crea, de a înțelege și scrie teologie! Vom privi deci cu încredere concursul inițiat în facultatea noastră privind femeia și familia într-o viziune creștină.

Este o mare greșală în a cere drepturi religioase egale pentru femei și bărbați; femeia nu este la fel ca bărbatul. N-a fost nici la creație la fel, și cu atât mai mult se deosebește acum, după ce Sfânta Fecioară Maria a rostit "Fie mie după cuvântul Tău!" (Luca 1, 38), mărturisind dorința de mântuire a întregii omeniri.

Nu putem decât să ne înspăimântăm de dorința unor creștini de a hirotoni femei. Să ne ferească Dumnezeu de așa ceva! Femeile numite "diaconițe" erau învrednicite doar cu o hirotésie, nu erau hirotonite; bărbatul este preot în creație. Rolul femeilor în Biserică este de o cu totul altă natură și este datorია noastră să-l înțelegem. Poate ar trebui pornit de la faptul că femeile mironosițe au vestit multora Învierea Domnului, fiind primele cărora li S-a arătat.

Totuși, femeia este încă înțeleasă doar ca o lumânare ce se stinge încet, luminând și jertfindu-se în tăcere.

Poate ar fi bine ca și această făclie să nu mai fie pusă "sub obroc, ci în sfeșnic, și ea să lumineze tuturor celor din casă" (Matei 5, 15).

Monica Ruset

Studentă anul II, Teologie-Litere,

Facultatea de Teologie Ortodoxă București

SOFISMELE CONTEMPORANE ȘI DRUMUL SFINȚENIEI

Suma binelui și a răului este probabil aceeași în fiecare secol. Timpul nostru nu e mai rău decât altele, în ciuda victoriilor progresului. Numai distribuirea viciilor și a virtuților e de fiecare dată alta. Întrebați-i pe tinerii de azi care este sensul vieții lor și dacă existența lor are gust! Vă va întâmpina un iz general de plictiseală fundamentală, cu toate că salvarea ar fi aplicarea oricărei reguli de acțiune creștină. Acest efort, dacă e sincer, poate reintroduce în realitate, acolo unde se manifestă adevăratele conflicte, unde apar liniile de forță ale vieții spirituale, acolo unde drama vocației se precizează imediat.

Tot răul vine de la faptul că vrei să scapi, să evadezi, pentru a nu te mărturisi răspunzător, fie că alergi să te ascunzi printre arbori, cu speranța prostească în sinea ta că Dumnezeu te va uita acolo, fie că urci în nori sau că, invers, te înfunzi în stupiditatea bestială.

Fie că aleargă să se piardă în anonimatul maselor sau în enormul cotidian, fie că este credincios științei sau invocă paranormalul, omul de azi arată o constantă și masochistă propensiune spre iresponsabilitate. Totul îi este un alibi, toate sunt bune pentru a dovedi că el nu a fost de față, că nu e el acela, că el nu poate face

nimic. Știința lui îi spune: erai determinat, nu e vina ta; și pasiunea lui îi spune: era vital, nu există vinovăție.

Sunt unii care și-l reprezintă pe om ca pe un complex de glande endocrine, enzime și vitamine. Ei au din ce în ce mai multă dificultate în a concepe că judecata morală are vreun sens și că persoana există ca un tot, deopotrivă liber și responsabil. Răul și păcatul nu mai sunt, din punctul lor de vedere, decât efectele unor tulburări temporare sau cronice în regimul secrețiilor interne. Au citit asta pe undeva. Ciudată nevroză a omului modern! de fiecare dată când descoperim un nou mecanism al vieții, trăim cu obsesia că "asta explică totul". Ce e mai prostesc decât să crezi că poți să explici conduita și deciziile morale ale unui tot prin descrierea funcționării unora din părțile lui? Cine poate să dovedească faptul că glandele determină comportamentul mai mult decât acesta glandele? Omul acesta e rău, iar ficatul său e bolnav; mulți spun că omul e rău pentru că ficatul său e bolnav. Cine a început? Cine e răspunzător pentru decizia rea? Omul, sau ficatul lui? Suntem cu mult mai interesați să negăm păcatul personal, pentru a acorda ipotezei materialiste dreptul de a spune că e obiectivă.

Singură, acuzația nu se îndreaptă spre știință, ci spre sofismele care îndreptătesc o asemenea acuzație. Cel viclean caută pretexte pe care ni le servește pentru a justifica demisiile noastre morale. Iar când e vorba de pretexte, există destule și mult mai bune decât știința și imprudențele ei vulgare; adjectivul *vital*, de exemplu.

În epocile trecute se considera că un lucru e adevărat sau fals, bun sau rău. Dacă spuneai o minciună, știai că minți și căutai să nu te lași descoperit. Dacă săvârșeai vreo faptă rea, încercai cel puțin să te desculpi față de un adevăr și de un bine general admise. Dar epoca noastră a înlocuit criteriul adevărului prin valori de intensitate și respectul binelui prin cel al "vieții". Tot ceea ce pare suficient de intens înlocuiește, de acum încolo, adevărul sau minciuna. Se crede, în zilele noastre, că pasiunea, emoția și istoria duc dincolo de bine și de rău. Ele eliberează de orice obligație și nu mai necesită justificare.

"Jurasem să fiu credincios" spune cineva, "dar îmi dau seama că asta e incompatibil cu viața". "Semnasem acest tratat", spune o națiune, "dar, vedeți și dumneavoastră că îmi lezează interesele vitale". În acest moment, firește, nimic nu se mai leagă. Și, mai mult, ne laudăm cu asta având ca sprijin romancierii, ziariștii, filosofii și doctrinariii politici. Tribunalele au obiceiul să achite crimele pasionale. *În marile epoci de altădată s-ar fi dublat pedeapsa.* Respectul nostru față de pasiune și față de "viață" sunt semnele unei decadente a pasiunilor înseși și a adevăratei vieți — aceea întru Hristos.

Împrumut aici de la André Gide o pătrunzătoare și minuțioasă descriere a acestei alunecări a adevărului spre "vital", în lumea secretă a unei conștiințe moderne: "dar eu aveam scrupule și, înainte de a mă abandona, demonul care mă hărțuia trebuia să mă convingă de faptul că ceea ce-mi solicita el era permis, că această permisiune îmi era necesară. Câteodată, cel viclean își inversa propozițiile, începea cu ceea ce era necesar; raționa astfel — căci cel viclean este Rezoneurul însuși: "cum adică", ceea ce-ți este necesar, nu ți-ar fi îngăduit? Consimte acum să numești necesar lucrul de care nu te poți lipsi. Vei câștiga astfel o mare forță, adăuga el, mai degrabă decât dacă te istovești luptând contra ta însuși; nu vei mai lupta decât împotriva obstacolului din afară... Haide, învață în sfârșit să învingi până la urmă și față de tine, și față de propria ta onestitate"... Pe scurt, el își scoate argumentele

și avantajul din ceea ce m-ar fi costat dacă îi cedam dorinței, mai curând decât dacă aș fi controlat-o mai departe... E de la sine că n-am înțeles decât mult prea târziu ce era diabolic într-un asemenea îndemn. Credeam atunci că eu singur eram cel ce vorbea astfel și că acest dialog specios îl duceam cu mine însumi. Auzisem vorbindu-se de cel viclean, dar nu făcusem cunoștință. El locuia deja la mine, dar eu nu-l distingeam încă. *El făcuse din mine o cucerire a sa; eu mă credeam victorios asupra mea însumi pentru că mă părăsisem în voia lui. Pentru că el mă convinsese, eu nu mă mai simțeam acum învins*" (s.n.).

Raționamentul acesta, pe care vicleanul îl propune conștiinței individuale, se poate numi teoria spațiului vital: "Cum adică, ceea ce-ți este necesar nu ți-ar fi îngăduit? Ce este binele, dacă nu propria ta sete mare? Vei dobândi o mare forță dacă, mai degrabă decât să te istovești în a-ți respecta angajamentele, ai lupta și mai mult împotriva străinului care te-a forțat să le semnezi. Ce înseamnă adevărul în fața dinamismului tău? Ce înseamnă dreptul înțepenit contra vieții schimbătoare? Am să-ți spun eu: ceea ce este legal este ceea ce slujește intereselor tale".

E, aici, locul să ne întrebăm în numele a ce valoare ar putea ai noștri să combată doctrinele sofiste?

Unul dintre profeții erei moderne, Joseph de Maistre, scria în vremea lui Napoleon: "Când o putere preponderentă înspăimântă universul, ne irităm și nu găsim nici un mijloc pentru a o opri; ne răspândim în amare reproșuri împotriva egoismului sau imoralității guvernelor care ne împiedică să ne reunim pentru a conjura primejdia comună. Dar o astfel de coaliție dezinteresată ar fi un miracol. Iar Dumnezeu nu face minuni inutile. El face ca puterea să se sugrume singură sau pune un obstacol imperceptibil, care crește, nu se știe cum, și devine de netrecut".

Vom putea deveni participanți la această victorie cu adevărat desăvârșită? O condiție a acestei victorii este ca noi să devenim, fiecare pe seama lui, o persoană răspunzătoare.

Cât de departe e judecata noastră, în analiza ei patologică adesea, de sfințenie? Cât de departe suntem noi, în dependența noastră cotidiană de biologicul prozaic și robii poftelor, de idealul adevărului? Ne scaldăm cel puțin în incertitudini morale și în dulceața plăcerilor mărunte sau plene ale păcatelor. Justificări? Par a fi idealul nostru de viață.

Depart de desăvârșirea creștină, ne apărăm cu judecăți zise "de valoare" care ne propulsează pe scara putredă a non-valorilor umane, unde amețala sarcastică a celui viclean e poleită cu merite iluzorii și confortabila senzație de bine. Numai un sfânt ar fi la înălțimea eroismului de a fi răspunzător față de răul desfășurat de adversar. Iată adevărul care ne luminează, dar ne și condamnă, căci noi suntem sfinți. Și cine ar dori, cu adevărat, să devină așa ceva? Dar pentru a deveni sau a rămâne oameni, pur și simplu, în eroziunea universală provocată de neantul justificărilor, trebuie să tindem cu pasiune spre sfințenie; altminteri, vom fi măturați la o parte.

Traian Stafuc
Student anul IV,
Facultatea de Teologie Ortodoxă București

PUNCTE DE VEDERE

HOMOSEXUALITATEA

PĂCAT ÎMPOTRIVA FIRII, STRIGĂTOR LA CER

Numele de *homosexualitate*, dat astăzi *sodomiei*, "vine de la locuitorii Sodomei care practicau această perversitate¹. Prin acest păcat, "se înțelege orice fel de desfrânare împotriva firii" și este tot atât de gravă ca și "omuciderea" sub toate formele ei, întrucât amândouă "vatămă legea conservării speciei și individului", fiind păcat strigător la cer². Legile (canoanele) bisericești, sancționează aspru pe făptuitorii acestui viciu când ei vin la Biserică să se tămăduiască, oprindu-i de la Împărtășanie multă vreme, ceea ce constituia o mare pedeapsă pentru un creștin, socotit marginalizat de comunitate³.

Sfânta Scriptură menționează că *cetățile Sodomei și Gomorei erau așezate pe valea Iordanului, udată cu apă ca raiul de odinioară și ca valea Nilului* (Fac. 2, 10), ceea ce a făcut pe Lot, nepotul lui Avraam, să se așeze cu familia sa, dar se spune că oamenii acestor cetăți "*erau răi și tare păcătoși înaintea lui Dumnezeu*" (Fac. 13, 12-13). Aceasta, pentru că aproape toți practicau homosexualitatea cu toate formele ei, *încât nici măcar 10 persoane nu mai erau drepte în fața lui Dumnezeu, ca să poată fi iertați* (Fac. 18, 23-32). De aceea, Dumnezeu a scos din Sodoma pe Lot cu ai săi, iar peste aceste cetăți și cele din jur a dat "*ploiă de pucioasă și foc din cer*", arzând "*pe toți locuitorii cetăților și toate plantele pământului*" (Fac. 18, 1-30; cf. Iuda 7). Dumnezeu însuși spune că "*mândria, imbuibarea și trândăvia*" au născut și răspândit acest îngrozitor păcat (Iez. 16, 48-50). Părjolirea acestor cetăți a făcut-o Dumnezeu "*ca pildă nelegiuitorilor în viitor*" (II Petru 2, 6). Spre a feri pe poporul Său ales de acest cumplit păcat, Dumnezeu a poruncit pedepsirea cu *moartea a făptașilor acestui păcat* (Lev. 20, 13), iar Apostolul Pavel menționează și pe "*sodomiji*" între cei care nu vor moșteni Împărăția cerurilor" (I Cor. 6, 9).

Cetățile cu acești homosexuali erau păgâne și, precum se știe, păgânii au inventat zei pentru patimi, inclusiv pentru homosexualitate. "Zei egipteni Horus și Tet... erau homosexuali", iar "pedofilia, adică dragostea maturului pentru un adolescent, a fost răspândită cu predilecție în Grecia", culminând cu Socrate, Platon și alții⁴. Platon însuși filosofează asupra pederastiei într-o lucrare specială⁵.

Imperiul grecesc, întinzându-se prin cuceririle lui Alexandru Macedon și în laturile afectate odinioară de sodomie și fuzionând cu rele moravuri ale altor popoare păgâne, homosexualitatea s-a generalizat și întărit, "atingând apogeul la Romani"⁶, a căror stăpânire s-a așternut peste cuceririle grecilor.

În acest imperiu de cultură și morală greco-romană, a venit și s-a întrupat Hristos, Logosul-Fiu al lui Dumnezeu. Se menționează că în noaptea în care s-a născut Hristos, Dumnezeu a trimis mai întâi pe îngerii săi de a ucis pe toți sodomitenii de pe pământ ca să curățească lumea de acest groaznic păcat⁷. Inima Imperiului Roman era la Roma, unde se practicau și se oficializau, prin legi, și multe păcate, între care și acesta al homosexualității. Către acest centru politic și cultural, își îndreaptă cuvântul, printr-o scriere specială, Sfântul Apostol Pavel, atacând din capului locului această pervertire, fără să amintească "de alte păcate, ca de pildă omuciderea sau lăcomia", vizând astfel "pe cei care-l ascultau atunci"⁸.

Urmând logica Apostolului, sfinții comentatori ai acestui capitol, începând cu Sfântul Ioan Gură de Aur și sfârșind cu arhiepiscopul Teofilact (părinte post-patristic), susțin că "dogmele cele rele, păgânătatea și necredința nasc viața cea rea și stricată"⁹. Și cum pe de o parte mândria este hrănitoarea tuturor patimilor¹⁰, filosofia și cultura greco-romană cultivând la exces rațiunea ca scaun luciferic al orgoliului, iar pe de alta lipirea de grijile lumești și împovărarea gândurile cu păcate "întunecă oglinda sufletului și acesta nu mai poate primi lumina (energia) Duhului Sfânt"¹¹, înlesnind astfel generarea "de către diavol a gândurilor rele"¹², mintea acelei omeniri greco-romane "s-a trândăvit", a devenit "neglijentă", "nu a mai crezut în prezența lui Dumnezeu"¹³, a fost prinsă de cursele diavolilor și astfel "a fost lipsită de privirea lui Dumnezeu pe care și-o agonisea prin continua aducere aminte de El"¹⁴. De aceea, aroganța acestor raționaliști i-a încopciat în așa fel, încât ei n-au vrut să știe că "Dumnezeu a creat universul", n-au luat aminte la "armonia" acestei lumi, la "ordinea și frumusețea" cosmosului, ceea ce a constituit "*o crimă enormă*"; și aceasta numai la ei, căci în același timp "*sciții și barbarii*" au adus "*existența lui Dumnezeu din existența lumii create și au suit până la El*"¹⁵. Explicând versetele 21-23, Sfântul Ioan Gură de Aur aduce patru capete de acuzare "înțelepților, ajunși nebuni": — nu l-au găsit pe Dumnezeu, — deși au avut mari și vădite ocazii ca să-l găsească; — și-au zis înțelepți, — oferind astfel cultul lor demonilor. În felul acesta "*au schimbat slava lui Dumnezeu în minciună*, după spusa Apostolului, și s-au închinat și au slujit făpturii". "*Au schimbat*" vrea să arate că au mutat ceva de la locul firesc și l-au pus într-alt loc, adică "au depășit normele fixate"¹⁶.

Drept urmare a acestei esențiale devieri de la legile puse inițial de Dumnezeu în om, "*Dumnezeu i-a dat necurăției după poftele inimilor lor*" (v. 24), apostolul "făcând să se vadă aici că împietatea este începutul violării legilor", zice Sfântul Ioan Gură de Aur. "*I-a dat*" vrea să spună că "i-a lăsat să se ducă" să se depărteze de la El, după ce făcuse tot ce trebuia ca să-i țină la El, dar ei "refuzase darurile Sale". Nu i-a forțat, căci forțarea "nu mai face pe oameni virtuoși". Iar ei făcând ce au vrut, "tatăl i-a abandonat"¹⁷. Și adaugă Apostolul: "...ca să-și pângărească trupurile între ei"¹⁸. În versetele 26 și 27, marele Apostol dă la iveală două aspecte majore ale pângării: cea dintre femei, adică lesbianismul, și cea dintre bărbați, adică homosexualitatea. Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează că acești împătimiti n-au avut nevoie să-și pângărească alții, ci dimpotrivă "s-au purtat unul față de altul ca și cum s-ar fi purtat dușmanii cu ei"¹⁹. "Toate patimile sunt înjositoare, continuă

Sfântul Părinte, dar mai ales sodomia, că prin ea sufletul este pângărit mai mult decât trupul prin infirmități. Ca și mai sus, când se referea la principiile teoretice, și aici Apostolul arată că *"femeile au schimbat fireasca rânduială"* a legii unirii prin căsătoria între bărbat și femeie, adică "au trecut de la ceea ce cineva posedă în mod firesc la ceea ce nu posedă". Iar despre bărbați, același Apostol spune că *"au rânduiala cea după fire a părții femeiești"*. Și un sex și altul "au abandonat ceea ce era firesc și au recurs la ceea ce era contra firii", acțiune penibilă și dezgustătoare, întrucât "adeverata plăcere este conformă cu firea. Dar când Dumnezeu se retrage, totul se sucește invers". Precum se vede la aceștia "nu numai credința era diabolică, ci și purtarea". Părăsirea folosirii firești a femeii de către bărbat "indică o extremă depravare", cele două sexe "tratându-se tacit ca dușmani". Și Apostolul arată că *"Ard de poftă unii pentru alții"*, adică "sunt pârjoliți de dragoste potrivnică legilor firii", *"bărbat cu bărbat săvârșind rușinea"*, viciu care vine din cauza nedreptăților lor, care "ei primii l-au părăsit pe Dumnezeu" și de aceea și Dumnezeu i-a părăsit pe ei"²⁰. Sfântul Ioan Gură de Aur arată că în mod firesc bărbatul și femeia au fost creați ca *"să fie amândoi un singur trup"* (Fac. 2, 24), "dorința de unire conjugală producând acest efect și unind cele două sexe. Diavolul, distrugând această dorință și înlocuind-o cu alta, a rupt raportul dintre un sex și altul...; a înarmat aceste două părți una împotriva alteia și între ele de așa fel, încât femeile nu au batjocorit numai pe bărbați (folosindu-se una de alta), ci și pe femeia (parteneră). Bărbații de asemenea nu-și fac război numai între ei, ci fac același lucru și sexului feminin (folosind femeia ca bărbat), de parcă s-ar afla într-o luptă pe timpul nopții... Ruperea legăturii firești- (trupești) dintre sexele opuse, duce la desființarea neamului omenesc nu numai prin lipsa înmulțirii, ci și prin dezbinarea și războiul declanșat între sexe". Prin aceasta se adeverește spusa Apostolului: *"...și primind astfel în ei înșiși răsplata rădăcirii lor"*²¹.

Pe acești homosexuali, care "delirează și se maltratează", care "râd" și se consideră "fericiți", în pătimăsa lor poftă sub privirile știutoare ale opiniei publice, Sfântul Ioan îi socotește vrednici de tot disprețul, pentru că "nu vor să ia aminte la starea lor", deși cunosc bine "ce ar trebui să facă" spre a se elibera de această voință îndrăcire. De aceea, dacă pe cei chinuți de durerile necurate trebuie să-i compătimim, pe aceștia nicidecum. "Ei sunt mai de condamnat decât prostituatele, întrucât la acestea relațiile trupesti cu bărbații sunt nelegitime, dar nu împotriva firii"²². Aceștia "sunt mai vinovați decât ucigași", căci "pe când aceștia despart sufletul de trup, aceia (sodomiiți) pierd și trupul și sufletul". Acești nelegiuți "nu numai că au devenit femei, ci au încetat a mai fi bărbați", întrucât "și-au schimbat firea..., pângărind și-un sex și altul". S-au schimbat într-un "animal mult mai josnic decât un câine", căci un câine "este folositor, pe când unul ca acesta nu are nimic bun". Legile condamnă pe cei ce se castrează, "pentru că prin aceasta se micșorează neamul oamenilor", totuși acești eunuci "sunt folositori", pe când homosexualii sub nici un chip²³. "Vai vouă, că sunteți mai fără de minte decât dobitoacele", de vreme ce "la nici un animal nu s-a văzut astfel de împreunări, firea lor respectând hotarele puse de Dumnezeu, iar voi plasându-vă mai jos decât ele"²⁴.

Fără de acești ciumați și leproși homosexuali, un dezastruos pericol pentru societatea creștină, Sfântul Ioan Gură de Aur, în consens cu Apostolul, rostește cea mai aspră sentință: *"meritați să fiți alungați de popor și uciși cu pietre"*²⁵. Apoi același sfânt, luând ca temeii cuvântul Înțeleptului (Sirah 13, 19), că *"orice animal*

iubește pe cel asemenea lui și omul pe semenul său”, constată că homosexualii, afundându-se în mocirla fărădelegilor, “au ajuns mai sălbatici decât animalele”, ajungând și el la concluzia Apostolului (verset 32) că “sunt vrednici de moarte nu numai că le fac ei pe acestea, ci că îi și aprobă pe cei care le fac”. Altfel spus că de pe pozițiile lor de legiuitori și supraveghetori ai aplicării legilor, practicând și aprobând homosexualitatea sub diferitele ei forme, sunt mult mai pasibili de pedeapsa capitală decât cei care numai săvârșesc păcatul, căci “cel care aprobă păcatul este mult mai vinovat decât cel ce îl face”, afirmă cu tărie marele sfânt Părinte²⁶.

Felul în care la acel sfârșit de secol al IV-lea este stigmatizată patima homosexualității, denotă că viza atât pătura intelectuală care intenționa să treacă la creștinism sau abia trecuse, unii din ei nelepădându-se încă de această patimă sau lăsându-se iarăși prinși de ea, dar și pe viciații din lumea de rând. Tocmai de aceea, se recomanda alungarea lor din societate, chiar uciderea lor cu pietre. Tot în acest timp Sfântul Vasile cel Mare aplica pedepse foarte mari celor care veneau la creștinism cu dorința de a se îndrepta²⁷. Spre sfârșitul sec. VI, dezvoltându-se cultul și diversificându-se căile de pocăință prin “importanța cultului extern și faptele bune vizibile, cu post și rugăciuni formale”²⁸, canonul dat pentru sodomie a fost de oprire 3 sau 4 ani de la Împărtășanie cu condiția ca cei căzuți în acest păcat să se înfrâneze cu ajunări, cu mâncare uscată și câte 100 până la 400 de metanii pe zi, cu vărsări de lăcrimi²⁹. În ultima perioadă a primului mileniu “atât în Răsărit cât și în Apus, moralitatea nu a fost la înălțime”. În Răsărit, nesfârșitele dispute dogmatice și răspândirea mahomedanismului au demoralizat pe mulți dintre creștinii ajunși sub stăpânirea semilunii. De asemenea și despotismul împăraților bizantini, chiar față de Biserică, a fost în detrimentul pietății creștine³⁰. Cum mahomedanismul s-a întins mai întâi în Asia Mică, unde fusese odinioară cetățile sodomite, mohamedanii, pe lângă poligamie, au ajuns practicantii împătimiti ai homosexualității, făcând ca și unii creștini trecuți la religia lor să se contamineze cu acest păcat. “Cruciadele, prin contactul cu lumea musulmană, au condus la împrumutarea unor moravuri oarecum uitate” între care și sodomia. S-a ajuns până acolo că regulamentul Ordinului religios-militar al Templierilor “îngăduia relațiile sexuale între oștenii călugări, dar nu între cavaleri și femei”³¹. Acest păcat strigător la cer se va răspândi și întâri pe măsură ce Biserica Apuseană va fi robită de raționalismul lui Aristotel, după ruperea ei de Biserica Răsăriteană. În scolastică “atenția omului este atrasă spre lumea văzută”, punându-se astfel “baza unei științe care separă pe om de Dumnezeu și care a golit pe om de misterul Său”³². Atenția Apusului se îndreaptă cu precădere spre cele lumești și se instituie cultul omului ca măsură a tuturor lucrurilor. După sintetica formulare a marelui dascăl, pr. prof. Dumitru Stăniloae, această Biserică inventând dogma “grației create”, a făcut ca “în catolicism să nu se știe de energie necreată” și dumnezeiască, activând în om și întărind lucrarea minții acestuia spre a-l face să înainteze tot mai mult în Hristos. Nici în “Reformațiune, nici în grupările neoprotestante nu se vorbește de o viață în Hristos, ci toate aceste forme apusene se mulțumesc să laude pe Iisus ca pe cineva distant care le-a adus sau le va aduce iertarea de păcate”. După catolicism, Hristos, “terminând cu lucrarea mântuitoare și retrăgându-se în cer, a lăsat pe pământ un om care să împartă oamenilor meritele câștigate de Hristos prin satisfacția adusă de El”³³. Acest om este Papa, Vicarius Filii Dei, și prin el întreaga ierarhie a acestei Biserici, cu un stat papal, organizat după chipul și asemănarea acestui veac, instaurându-se astfel

puterea papală care și-a sporit "eforturile, a căutat să sacralizeze totul (după lumescă ei concepție n.n.) și să-și extindă autoritatea asupra lumii", ceea ce a dus la "confruntarea cu cultura laică occidentală", începând cu perioada renașterii și sfârșind cu revoluția franceză³⁴.

Prin promovarea de însăși Biserica a raționalismului aristotelic, aceasta a introdus "calul troian" în cultura și societatea Apusului, dând astfel loc "la un proces de scădere a credinței", născând "o epocă în care domnește raționalismul și iluminismul, care acceptă numai ceea ce se împacă cu datele rațiunii și ale naturii"³⁵. Este epoca Renașterii, "caracterizată prin laicizarea concepției despre lume (secularizarea), prin interesul pentru om și natură, prin reînvierea tradițiilor filosofiei clasice a antichității..., promovând o morală profană individualistă, care proclama legitimitatea năzuinței spre plăcere și fericire terestră"³⁶. Această aplecare a apusului numai spre cele pământești a revigorat și proliferat homosexualitatea atât în păturile conducătoare, științifice și culturale cât și în mese. Acest păcat strigător la cer "atinge apogeul la curtea lui Ludovic al XIV-lea, fiind adus din Italia de familia papei Borgia". Și în Anglia "numeroși regi și intelectuali de excepție" au fost homosexuali. "Practica perversiunilor sexuale a găsit o înțelegere din partea unor spirite luminate ale vremii" ca Voltaire, care în "dicționarul filosofic aproape că justifică amorul socratic"; Ludwig Holbert, cel mai mare intelectual danez al secolului "Lumină", care a pledat clemenței legilor și a societății față de homosexualitate, "mult prea înrădăcinată în obiceiurile și moravurile unei pături largi a populației"³⁷. În însăși Germania, atât cea imperială cât și cea hitleristă, cancerul homosexualității "s-a infiltrat și în substraturile poporului", având "rădăcini milenare din vremea triburilor barbare al căror cult viril era excesiv masculin"³⁸.

Se poate deci aplica fără vreo rețineră și Bisericii Apusene și societății acestei părți a lumii, principiu enunțat de Apostolul și tâlcuit de Sfântul Ioan Hrisostom, formulat cu aplicare la epoca de triumf a Bisericii catolice și a societății renașterii și iluminismului: membrii acestei lumi apusene, clerici și laici, cunoscând doctrina ortodoxă a primului mileniu, nu au mulțumit lui Dumnezeu, nici au stăruit în ea, ci au părăsit practicarea dogmelor și moralei ei. Dumnezeu lăsându-i să se scufunde în păcatul Sodomei și Gomorei, mânați de aroganța și poftele lor, unii dintre clericii catolici tăvălindu-se și astăzi în mocirla homosexualității³⁹.

Când Sfântul Ioan Gură de Aur biciuiește moravurile grecilor și laudă concepția și moralitatea sciților *ca popor care l-a cinstit pe Dumnezeu și de aceea nu a fost lăsat să cadă în homosexualitate, trebuie să înțelegem pentru vremea aceea că se referă la populația care "cuprindea țările în care mai târziu s-a dezvoltat viața românească"*⁴⁰. Nivelul vieții morale pe meleagurile străromâne îl cunoaștem din actul martiric al Sfântului Sava de la Buzău, zis "Gotul"⁴¹. Și ca el au fost, fără îndoială, tinerii creștini de atunci, spre a nu mai aminti de credincioși în general. În evul mediu, în părțile deluroase ale Olteniei, aflăm despre un tânăr, Ioan Valahul (+1662), cu viața sfântă, care a fost luat prizonier de turci, un boier turc a voit să-l siluiască prin sodomie; el însăși l-a junghiat pe acest nelegiuit păgân și în cele din urmă a fost denunțat sultanului de soția celui ucis, fiindcă nu a voit să se desfrâneze cu ea, iar sultanul, cerându-i lepădarea de credință și el neacceptând, a fost ucis, fiind martirizat la 12 ani. Biserica străbună l-a cinstit încă de atunci ca sfânt, iar Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a consfințit prin canonizare evlavia poporului față de acest sfânt⁴².

Dacă după proorocul, "*mândria, îmbuibarea și lăcomia*" au adus la acest abominabil păcat al sodomiei, iar după Sfântul Apostol Pavel, tălcuit de Sfântul Ioan Gură de Aur, înpuținarea credinței și uitarea de Dumnezeu sunt cauzele generării acestui păcat, atunci noi românii creștini ortodocși să ne aplecăm cu atenție pe paginile zbuciumatei și martiriceii noastre istorii, care, în cei 1000 de ani de năvăliri barbare și cei 500 de ani de incursiuni otomane și stoarcere a bunurilor materiale, am înțeles la lipsuri, în suferințe, în umiliri, noi, acest dreptcredincios popor, am dus o viață zilnic pe marginea morții. De aceea patimile amintite mai sus, ca generatoare ale acestui groaznic păcat, și nici acest păcat nu au putut pune stăpânire pe sufletul neamului nostru, ci dimpotrivă au sporit în virtute și în sfințenie mai mult decât alte neamuri, unica speranță fiind Dumnezeu și împlinirea poruncilor lui. Nici perioada scursă de la 1877-1941, deși la cârma neamului au fost și unii care au văslit împotriva ființei acestui neam și a Bisericii sale, totuși credincioșii au rămas puternic înmădăcinați în Hristos și nu au cedat curentelor apusene secularizate și materializate. Nici cei 45 de ani de dominație marxist-leninistă atec nu au vătămât profunzimile ființei noastre ortodoxe, deși la suprafață s-au produs unele răni, mai puține în rândul celor de jos și mai multe în cei de sus. Totuși, recesământul din 1992 a demonstrat că cca. 94% din etnia română s-au declarat ortodocși. Doar 11 000 au spus că sunt atei, iar 25 000 fără de religie. Oare aceștia vor fi printre parlamentarii și guvernanzii care aprobă homosexualitatea, săvârșind un sacrilegiu față de sfinții noștri strămoși, de Biserica neamului?!... Se știe că mulți dintre intelectualii și politicienii noștri jinduiesc după belșugul și nivelul de trai al Apusului European și Nordului Americii, ca și evreei oarecând spre căldările cu carne și îndestularea din Egipt. Să râvnim și să înfăptuim tot ce au ei bun în consensul sfintei Scripturi a Noului Testament care și lor le e călăuză și pe ea jură șefii de stat și de guverne din acele părți.

Conducerea Bisericii noastre, organizațiile creștin ortodoxe, au cerut și cer menținerea stigmatizării homosexualității, scoaterea ei în afara legii, condamnarea la pedepse de izolare și îndreptare a celor ce practică acest înfiorător păcat. Au dat mult concursul acestei cereri o publicație a Noii generații, așezată sub autoritatea duhovnicească a Bisericii Ortodoxe, editând în traducerea română studiul medicului american, Dr. E.R. Fielde, cu privire la homosexualitate din care spicuim esențialul ca să vadă nepăsătorii sau susținătorii acestui viciu că nici în cea lume mult civilizată față de noi, personalitățile cu mintea și sufletele lucide și sănătoase stigmatizează homosexualitatea sub toate manifestările ei.

Asociația americană de psihiatrie definea homosexualitatea "drept boală mintală". Studiul identifică și combate toate formele de practicare a acestui viciu. Bisexualii, adică cei care întrețin relații firești — bărbat cu femeie —, dar și nefirești, adică bărbat cu bărbat, "infectează cu SIDA populația heterodoxă", respectiv pe bărbații și femeile care au raporturi firești între ei, dar care pot lua SIDA prin relații extraconjugale. Homosexualii care servesc "în domeniul alimentației publice prin bucătari sau chelneri, profesii favorizate ale lor, transmit hepatita B, o altă boală mortală și transmisibilă". Prin practicarea formei "sex oral" (numit în vechime gomorism și care se practică prin folosirea gurii) sau "sex anal", se transmite de asemenea hepatita B. Tot așa "ingerarea fecalelor (practicată de unii homosexuali) este cauza principală a hepatitelor și infecțiilor parazitare obișnuite printre homosexuali". Un raport al Departamentului Sănătății Publice din San Francisco

“arată că 80% din cele 75 000 de cazuri de hepatite din oraș sunt înregistrate în rândul homosexualilor”. În jur de 37% dintre homosexuali practică Sodomasochismul, care înseamnă a tortura sau a fi torturat pentru a obține satisfacție sexuală”. “Homosexualii sunt de o sută de ori mai expuși la a fi uciși — de obicei — de către alți homosexuali”. “Crima în masă se corelează adesea cu homosexualitatea”; “tinerii căzuți victime au fost supuși unor torturi sexuale, apoi ștrangulați, respectiv mâncați”. “Homosexualii îi atacă pe tineri”, ceea ce constituie pedofilia ai cărei membri sunt organizați în asociații. Mulți din acești pedofili importă în America pornografia infantilă din țările unde aceste activități dezavuate au protecția guvernelor liberale, ca de pildă Olanda și Danemarca”. “Homosexualitatea este o amenințare a civilizației”, care își arată gravele ei consecințe când ‘homosexualii au ieșit la lumină pentru a face paradă cu stilul lor aberant de viață în fața oamenilor, societatea intrând într-un declin rapid’. Trebuie reținut de toți și cu caracter permanent că ‘toate civilizațiile sunt creația heterosexualilor’, adică a celor care au dus viața de relații intime după legea firii, lăsată de Creatorul, ‘când civilizațiile au prins de veste că bărbații nu mai sunt de-acum încolo constructori, războinici și tați, cancerul homosexualității și-a făcut apariția. Viața ușoară încurajează saltul acestei degenerări. Grecia și Roma au fost două mari civilizații antice care au colapsat (pierit) datorită în parte efeminării (iubirii de plăceri) și homosexualității’. Și savantul medic se adresează concetățenilor săi americani. “Patrioții ar trebui să condamne homosexualitatea ca pe o amenințare la adresa familiei și a națiunii înseși”. Acest flagel e susținut de partea majoră a coaliției minoritare libere, care este pornită împotriva conservatorilor creștini”. Redacția publicării traduse a acestui articol arată că acei conservatori creștini sunt cei din Partidul Conservator, care are “în programul său lupta împotriva profilității practicilor homosexuale”.

Ceea ce se impune cu precădere și stringență păstorilor Bisericii la toate nivelele, precum și evlavioșilor și râvnitorilor creștini laici este strădania prin toate mijloacele și în toate chipurile ca cei robiți de homosexualitate să fie aduși pe calea căinței și a îndreptării ca să-și desfășoare viața pe fâgașele legilor puse de Dumnezeu în om, așa cum și Biserica învață și cum înșiși îndrumătorii spirituali trebuie să dovedească prin întreaga lor purtare.

Factorii de răspundere în legiferarea principiilor de morală socială sunt întru totul datori, pe de o parte să nu aprobe proiecte de legi care vatămă adevărurile de credință creștină în general și de trăire și datini creștine străbune în special, iar pe de altă parte să îngrădească tot mai mult, până la anulare, orice tendință de homosexualitate și de imoralități contrarii adevăratei învățături și trăiri creștine. Altminteri, nu mai sunt apărători ai neamului, ci dușmani. Și potrivit principiului enunțat mai sus de Apostol și tâlcuit de Sfântul Ioan Gură de Aur, cei care aprobă aceste nefirești fărădelegi sunt mai vinovați decât cei care le fac (cu atât mai mult cu cât unii-poate-sunt și practicanți ai acestui viciu), fiind pasibili cu îndepărtarea din societate și chiar de pedeapsa cu moartea. Și întrucât în actualul stadiu al societății, această pedeapsă capitală nu mai este posibilă, trebuie să interpretăm această pedeapsă cu moartea ca o moarte spirituală, chiar dacă condamnatul este viu și teafăr; în sensul Sfintei Scripturi însă el este mort⁴³; ca o trimitere în chinul cel veșnic la judecata viitoare, ceea ce se numește ‘moartea cea de a doua’⁴⁴. Această ultimă pedeapsă însă este fără valoare pentru conștiința celor ce nu cred în Dumnezeu și în viața veșnică, ceea ce socotim că nu se vor găsi dintre aceștia între fiii neamului nostru.

Iar pentru tineretul Bisericii și neamului nostru, ca să nu devină pradă satanei care “*umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*” (I Petru 5, 8), se recomandă împotrivirea față de orice diavolesc gând, căci “*împotriviți-vă diavolului și el va fugi de la voi*” (Iacoh 4, 7); *cercetarea Sfințelor Scripturi* că din ele sorbim viața veșnică (Ioan 5, 39); rugăciune fierbinte către Domnul care zice: “*rugați-vă ca să nu cădeți în ispită*” (Mat. 16, 41), “*rugați-vă neîncetat*” (I Tes. 5, 17); credință și nădejde în Dumnezeu care ne încredințează că *este cu noi până la sfârșitul veacurilor* (Mat. 28, 20), avertizându-ne că “*fără de mine nu puteți face nimic*” (Ioan 15, 5); participarea la Sfânta Liturghie, Spovedanie, Împărtășire și împlinirea altor îndatoriri creștinești. Numai astfel reușim să avem totdeauna înaintea ochilor frica de Dumnezeu, căci nimic nu este mai mortal pentru suflet decât lipsa acestei ancore, dar în același timp nimic nu este mai salvator decât a avea în toate zilele privirile ațintite spre Dumnezeu, deoarece făcând așa, “*niciodată diavolul nu ne va ataca, fiind convins de nereușita eforturilor lui*”⁴⁵.

Arhim. Dr. IoasaŃ Popa

NOTE

1. Pr. dr. Ioan Mırcea, *Dicționar al Noului Testament*, Edit. Institut. Bibl. al Bisericii Ortodoxe Române, 1984, p. 457.
2. *Teologia Morală Ortodoxă*, mai mulți autori, vol. I, Edit. Institut. Bibl. al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 439-440.
3. Sfântul Vasile cel Mare, *Canoanele* 7, 8, 58, 62, 63, 65, la Arhid. prof. dr. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, 1991, p. 325, 354-355.
4. Paul Ștefănescu, *Istoria văzută din cabinetul medical*, Edit. Medicală, București, 1992, p. 49-51.
5. *Banchetul sau despre Amor*, la Cezar Papacostea, *Platon*, Edit. Casa școalelor, București, 1930, p. 32-34: Platon emite teoria androgynilor, adică imaginarea ființei umane primordiale, când în aceeași entitate erau și bărbatul și femeia, pe care Zeus i-a despărțit prin tăiere, ceea ce a făcut ca de atunci jumătate să-și caute partea, pe care bărbatul o găsește în femeie sau în alt bărbat, tot la fel și partea femeiască.
6. Paul Ștefănescu, *op. cit.*, p. 49.
7. Relatarea de schimonahul Ghervasie Georgescu de la Mănăstirea Ciolanu (+1951), care citise mult, tipărituri și manuscrise, trăise și la Ierusalim și în Sfântul Munte Athos; despre el am scris în Glasul Bisericii nr. 3-5, 1981, p. 966-968.
8. *Epistole către Romani* 1, 18-32, comentată de Sfântul Ioan Gură de Aur, *Patologia Greacă* (P.G.), vol. 60, Omilia IV, 4, col. 415.
9. *Trimiteri la cele patrusprezece epistole ale Sfântului Apostol Pavel*, vol. I, tălmăcite de Sfântul Nicodim Aghioritul în greaca nouă, traduc. de Mitrop. Veniamin Costache, tipărit cu litere latine, București, 1904, p. 25-30.
10. Sf. Grigorie Dialogul, *Morales sur Job*, 1, 2, în Sources Chrétiennes 25, Paris, 1950, p. 89-90.
11. Sf. Vasile cel Mare, *Epist. 210*, 6, în Părinți și Scriitori Bisericești (PSB) nr. 12, Edit. Institut. Bibl. al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 434.
12. Sf. Ioan Casian, *Convorbiri Duhovnicești*, 1, 19, în PSB 57, București, 1990, p. 321.
13. Sf. Vasile cel Mare, *Regulele Mici*, 21, P.G. 31, col. 1097.
14. Sf. Ioan Casian, *Așezămintele Monahale...* V, 10, în PSB 57, p. 169.
15. *Omil. III*, 1, 2, P.G. 60, col. 412-413.
16. *Ibidem*, 3, col. 413-414.
17. *Ibidem*, col. 415.
18. *Dicționarul Limbii Române*, Ediția Academiei, București, 1958: Pângărire sau a pângări înseamnă “a profana, a necinsti” și vine de la “păgân”, indicând o persoană care “se închină zeilor sau idolilor”, care “nu are nici o religie”, “rău la suflet, pățimaș”.

19. Omil III, 4, P.G. 60, col. 415.
20. *Ibidem* IV, 1, col. 417-418.
21. *Ibidem* IV, 2, col. 418.
22. *Ibidem*, col. 419.
23. *Ibidem* IV, 3, col. 419-420.
24. *Ibidem*, col. 420.
25. *Ibidem*, col. 420: *elávnesthai kai katalévesthai*.
26. *Ibidem* V, 1, col. 423: "áxioi thanátou..., allá kai synevdukodúsin tois.
27. Vezi nota 3.
28. *Istoria Bisericii Universale*, vol I, de prof. Teodor M. Popescu și alții, Edit. Institut. Bibl. al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1956, p. 303.
29. Sf. Ioan Postelnicul, *Canoanele* 29, 51-54, la Arhid. prof. dr. Ioan Floca, *op. cit.*, p. 411 și 416.
30. *Istoria Bisericii Universale*, vol I, autor citat, p. 389.
31. Paul Ștefănescu, *op. cit.*, p. 53.
32. Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Popescu, *Teologie și cultură*, Edit. Institut. Bibl. al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 99-100.
33. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *prefața la ed. II-a, Filocalia românească*, vol. 2, p. 6-7.
34. Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Popescu, *op. cit.*, p. 67.
35. *Istoria Bisericii Universale*, vol II, același autor, p. 263-264.
36. *Mic Dicționar Enciclopedic*, București, 1978, p. 1621.
37. Informațiile de la Paul Ștefănescu, *op. cit.*, p. 53-55.
38. *Ibidem*, p. 59.
39. Nedei Grigorie, *Imperialismul catolic, o nouă ofensivă antromânească*, București, 1993, p. 104-106.
40. A.D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Tratată*, Ed. IV, Edit. Științ. și Enciclop., București, 1985, p. 50-56.
41. *Actele Martirice*, în PSB, vol. 11, 1982, p. 320.
42. *Sfinți Români...*, Edit. Institut. Bibl. al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 399-405.
43. *I. Tim. 5, 6: văduva "care trăiește în desfătări, deși vie, e moartă"* și *Apocalipsa 3, 1: "Știu faptele tale, că ai nume, că trăiești, dar ești mort"*.
44. *Apoc. 2, 11 și 20, 6*.
45. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, Omil. IV, 4, col. 421.

SEMNAL

Nicolae Steinhardt, *Cartea Împărtășirii*,
Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995

În urma nevoii din ce în ce mai mare de carte de suflet, sunt editate și reeditate, din fericire, titluri de referință ale marilor noștri duhovnici. De curând, am avut bucuria să văd reeditată cartea părintelui Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, adevărat eveniment editorial asupra căruia nu are rost să insist.

Însă, tot în 1995, a apărut la Cluj, în Biblioteca Apostrof, un nou titlu ce poartă semnătura părintelui Nicolae Steinhardt, *Cartea Împărtășirii*, ediție “gândită și alcătuită de Ion Vartic”. Prețul cărții, un anunț imposibil de neglijat în condițiile vieții actuale, destul de accesibil: 2 000 lei. De pe coperta a IV-a, aflăm că este vorba de un eseu apărut la Paris, sub pseudonim, deci “complet necunoscut” la noi și care “constituie un text fundamental pentru viziunea religioasă a lui N. Steinhardt”.

În realitate este vorba de un eseu mai degrabă literar decât teologic. O viziune personală a părintelui Nicolae, ce contrazice imaginea general acceptată și încetățenită a operei lui Caragiale. Cum doar eseu singur nu s-ar fi putut constitui într-o carte, i-au fost alăturate câteva texte de mică întindere și care n-au nici o legătură cu titlul sau eseu inițial: *Despre singurătatea lui Noica*, *Despre idealism*, *Nunta de la Cana Galileii* (singurul text într-adevăr teologic, ce surprinde “bucuria, ca temă fundamentală a creștinismului”).

Înduși în eroare de domnul Ion Vartic prin titlul pe care dânsul l-a conceput, prin icoana, citatul liturgic și notele sale — toate aflându-se pe coperti —, ne vedem puși în fața unui material cu totul altfel decât ne așteptam.

Domnul Ioan Vartic mai prezintă și un Post-Scriptum în... mijlocul cărții, prin care domnia sa, într-un moment de exaltare intelectuală — pe care dânsul o numește “senzație persistentă” —, prezintă cititorului atitudinea sa față de ceva — nu știm față de ce — în care trece brusc de la Dostoievski la Cațavencu, de la părintele Steinhardt la Dumnezeu, iar de la Titus Popovici la Sfârșitul lumii. Întreg acest Post-Scriptum e precedat de un motto biblic, pe cât de frumos, pe atât de nepo-

trivit. Și, pentru a crea o confuzie generală, editorul încheie cu o majoră concluzie personală: "E o lume fără salvare, refuzată, supusă expulzării anunțate de Apocalipsă". Cu siguranță, ar fi fost mai bine ca domnul Ion Vartic să prefateze și "să gândească" o carte semnată Pavel Coruț, Silviu Brucan sau Ion Țugui.

Dar să ne întoarcem la eseul central al acestei cărți, în care părintele Nicolae revine asupra unor lucruri ce păreau definitive, din piesa lui Caragiale, "O scrisoare pierdută". Șerban Cioculescu spune că piesa este "o viziune centrală" și care dovedește existența unui "rău generalizator". Titu Maiorescu vede în piesă "o investigație socială și psihologică", generalizându-i, de asemenea, sensurile. Și la fel întreaga critică.

Părintele Nicolae răstoarnă această imagine, arătând că "I.L. Caragiale a fost mai idealist decât se crede". Astfel, în opinia părintelui, Caragiale nu prezintă tipare umane, ci oameni, ba, chiar mai mult, prezintă români. Îl învinuiește pe Titu Maiorescu de-a nu fi înțeles "sănătoasa reacție de apărare a organismului social român", atunci când cu neseriozitate au tradus-o printr-o mică speculație literar-filosofică: "Forma fără fond".

Indiscutabil că I.L. Caragiale este un fiu observator al vieții, dar fiecare din cei enumerați anterior vede, prin Caragiale, altceva. Astfel, ceea ce la Cioculescu poate fi "nărav", la părintele Nicolae este "fidelitatea față de glasul inimii și al instinctului". O afirmație ca: "eroii lui Caragiale sunt superiori și pătrunși de creștinism" ne-ar putea surprinde. Însă, creștinismul lor este "nesolemn și neștiut", "latent, intrat în obiceiuri și fapte mărunte".

Totul trebuie retălmăcit, fiindcă totul se redescoperă. Dialogurile capătă alt sens, mobilitatea lui Cațavencu nefiind doar ipocrizie, atitudinea lui Pristanda nu doar slugărmicie, etc., părintele Steinhardt insistând pe actul al IV-lea și argumentând continuu cu idei și teorii la prima vedere foarte diferite: de la Eminescu la Marx și de la E. Movilă la Biblie, recomandând "o decantare a noțiunilor brute".

Eseul este... un punct de vedere și nicidecum o analiză literară, autorul însuși mărturisind: "Nu sunt critic literar" (pag. 152). Ca o impresie de ansamblu, putem spune că *Secretul Scrisorii pierdute* nu e deloc un "text fundamental pentru viziunea religioasă a lui N. Steinhardt", cum încearcă editorul să ne convingă; nu este nici măcar o teorie. E doar bucuria creștinească a părintelui de a descoperi oriunde în spiritualitatea românească — dincolo de iubirea sau durerea, de inteligența sau prostia românului, de viața sau moartea sa — o realitate: acel "instinct mioritic al vieții", acel "creștinism trecut din sânge și rărunchi în deprinderi", acea "moderație înăscută".

Leon Magdan

Probleme de filosofie și literatură patristică de Pr. Prof. Ioan G. Coman, Edit. Institut. Bibl. și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, ediția II-a, 225 pagini.

Prima ediție a apărut în 1994 la Editura "Casa Școalelor", iar cea de acum apare "din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoclist, Patriarhul României" care o și prefatează.

Se știe că 45 de ani, autentică filosofie și literatură creștină, în speță patristică, au fost marginalizate până aproape la anulare din spațiul oficial de cultură și filosofie din România acestei destructive perioade. De aceea era nevoie de reeditarea acestei lucrări, chiar dacă a fost scrisă în condițiile anenințării ființei neamului de marxim-leninism bolșevic. Și această necesitate, pentru că ani îndelungați de îndoctrinare comunistă au lăsat urme adânci în sufletele și comportamentul mai ales a celor culti. Astfel că principiile călăuzitoare din primele veacuri, menționate de părintele Coman, sunt de actualitate și astăzi, când personalități de bună credință caută soluții pentru tradiționala încreștinare a filosofiei și culturii neamului nostru.

Providența a făcut ca din 1941 Conferința de Patrologie, devenită în 1946 Catedra de Teologie istorică și Patrologie de la Facultatea de Teologie din București, ulterior Institut Teologic Universitar, să fie onorată până în 1972 de cel mai titrat și abilitat profesor în specialitate pe care l-a avut Teologia și Biserica neamului, de preotul Ioan G. Coman. După studiile de licență și trecerea licențelor în Teologie și în Litere și Filosofie la București, aprofundează aceste discipline timp de cinci ani la Strasburg. Astfel ajunge doctor în Teologie la Facultatea de Teologie Protestantă de acolo cu lucrarea "L'idée de la Némésis chez Eschyle", publicată la Paris în 1931; 251 pagini; doctor în litere și filosofie la București cu lucrarea "Titamul Prometeu..." (originile civilizației), publicată în 1935, 200 de pagini; doctor de teologie la Facultatea de Teologie din București cu lucrarea "Sf. Grigorie de Nazianz despre Împăratul Iulian..." publicată în 1938, 167 pagini, toate doctrinele trecute cu nota maximă. A absolvit tot la Strasburg Facultatea de Studii Superioare de Istoria Religiiilor, obținând certificat special în 1929. Cu acest belșug de cunoștințe vine la Facultatea de Teologie după ce funcționase ca asistent la Facultatea de Litere și Filosofie din București din 1935 și după ce fusese primul secretar al Institutului de Bizantinologie.

Se formează, așadar, parcurgând același drum de formare cultural-științifică asemeni Sfinților Părinți și tot ca ei, după venirea de la studii, a petrecut vacanțele de vară în mănăstirea Ciolani, studiind, participând la slujbe și convorbind cu părinții înduhovniciți care împodobeau viața spirituală pe atunci.

În prefața la prima ediție, autorul atrage atenția că "adevărata cultură se întemeiază pe un număr de principii, idei și atitudini netrecătoare, singure capabile să structureze bolțile frumosului și a binelui nezdruccinat" (p. 7). De aceea "filosofia patristică nu dușmănește și nu suprimă filosofia profană", ci dimpotrivă "utilizează rezultatele decisive și permanente ale cugetării profane", "patronată și promovată de Logosul lui Dumnezeu", "pentru a perucele printr-un zbor mai înalt spre soluțiile definitive și veșnice" (p. 8). Lucrarea cuprinde nouă capitole.

Cap. I: "Între Parnas și Tavor"

Este înfățișat "raportul dintre literatura greacă profană și cea greacă creștină", precizându-se că "lumina tavorică s-a întâlnit cu armonia muzelor parnasiene" în primul secol al erei creștine, Parnasul și Tavorul fiind "două puncte cardinale ale străduințelor noastre spre ideal și sfințenie". După ce sunt arătate "punctele de contact" și "deosebirii" între cele două literaturi, elenă și creștină cu specificul lor al filosofiilor lor, eminentul dascăl concludă că între aceste două culturi și filosofi "nu există abis, ci legături puternice de continuitate", literatura elenă atingând culmile posibile ale genului uman, iar cea creștină desăvârșind și îndumnezeind pe om (p. 26).

Cap. II: "Frumusețea gândirii patristice"

Sunt respinse mai întâi, cu argumente neclintite, afirmațiile celor care, din dispreț pentru valorile creștine sau din necredință, tăgăduiesc gândirii creștine patristice rangul de filosofie. După marii Sfinți Părinți, făuritori ai gândirii patristice, filosofia acestora este "adevărată filosofie", întrucât în tematica sa uriașă dezbate obiectivitatea ca: Dumnezeu, Logosul, lumea și omul, folosind o logică și o metodă cu nimic inferioare gândirii profane, fără "a ocoli sau a condamna rațiunea", atunci când ea este "sanctificată prin har și credință" (p. 28). Sunt tratate pe rând aceste obiective cu bogăția de argumente patristice, emanând de la corifeii acestei epoci (p. 32-45) și lămurite cu aspectele lor proprii (p. 45-48).

În concluzie, eruditul profesor arată rolul important al iubirii în perceperea "Frumuseții gândirii patristice", întrucât gândirea aceasta "e frumoasă, că s-a dezvoltat din iubire și a ținut cu iubire către izvorul însuși al iubirii, care e Dumnezeu". De aceea numai "dragostea neprihănită și inima umilită" ne apropie de Sfinții Părinți a căror filosofie este "optimistă", deși uneori cu adieri de tristețe provocate de "lupta dârză, crâncenă și eroică pe care ei au avut-o de dat".

Cap. III: "Eroismul elitelor patristice"

Privit în desfășurarea benefică de-a lungul istoriei dinainte de creștinism, "eroismul e, într-o măsură, expresia lucrării puterii divine prin intermediul uman", care "revarsă, prin puterile și jertfele lui, binefacerea și fericirea asupra tuturor maselor poporului care a produs eroul sau eroii respectivi". Majoritatea "religiilor spirituale, proclamând... drept principii fundamentale ale catehismului lor, puritatea, ordinea, dreptatea, ținerea jurământului, respectul părinților și al ierarhiei, adevărul, existența unui conducător și judecător suprem... au realizat incomparabile opere de cultură și de civilizație", istoria lor fiind "istoria ridicării eroice a umanității spre lumină" printr-un "eroism religios, dar și național" (p. 50-51).

Spre deosebire de acest eroism însă, "eroismul creștin este întâi victoria asupra propriei tale persoane și numai după aceea asupra luminii întregi", este "un eroism spiritual și moral", un triplu eroism: "al purității și vitalității creștinismului", "al cunoașterii", "al sfințeniei" și "al morții".

Este analizat *eroismul cunoașterii* precreștină și creștină, arătând amplu documentat că gnoza creștină depășește pe cea precreștină "cu cât soarele depășește piscurile munților" și atinge supranaturalul prin "istoricitatea Fiului lui Dumnezeu". Atleții patristici ai cunoașterii "au drept comandant Logosul, Rațiunea, Lumina, Știința supremă însăși", iar ca țintă "mântuirea". Metoda "este jertfa integrală", logica "este iubirea", care face din învățătorul creștin un luptător, "un milos Christi". Eroismul Sfinților Părinți a făcut față ateilor, filosofilor necreștini și ereticilor, autorul arătând pe luptătorii și luptele acestor eroi creștini. Al doilea este tratat *eroismul sfințeniei*, care este "trăirea practică a unei concepții teoretice patristice cu totul ieșită din comun", ceea ce a făcut din creștini "ostași" sau "armata lui Hristos", plină de "curaj", supusă unei "discipline impecabile". Pentru creștin a fost o luptă "cu sine însuși", cu "patimile dinlăuntrul", cu însuși "Satana", ceea ce făcea ca "războiul cu acesta să fie mai tenace decât acela cu patimile". Elitele patristice "luptă nu cu război sângeros, ci cu pace și iubire", folosind ca arme "postul, rugăciunea, dreptatea, evlavia, blândețea și castitatea". În eroismul sfințeniei intră în mare măsură și *eroismul morții*, întrucât "cei mai mulți dintre

(acești eroi) au terminat prin moartea martirică, dând dovadă de un curaj care a înspăimântat pe persecutori”. “Euforia spirituală deosebită și gravitatea senină cu care martirii creștini mergeau la moarte indică prezența în ei a unei puteri harice care-i transfigura, imunizându-i față de orice suferință pământească” (p. 53-71).

Astfel că, încheie râvnitorul profesor, “creștinismul superlativizat prin contactul direct cu Dumnezeu nu cunoaște piedici în mersul său ascendent spre desăvârșire”.

Cap. IV: “Atenagora Atenianul – Despre învierea morților”

“Ideea nemuririi morților este una din cele mai scumpe credințelor și speranțelor neamurilor din totdeauna”, care, deși concepută diferit, are cinci nuanțe comune, conducând toate la concluzia că “sufletul, deci omul, trăiește și după moarte, în pofida aparențelor”. Totuși creștinismul, prin persoana istorică a lui Hristos și “adevărul total al învierii morților”, a stabilit că “omul va învia... și cu trupul și cu sufletul”, “moartea și învierea reale” ale lui Hristos fiind “dovada morții și învierii integrale a oamenilor”. Dar păgânismul filosofilor din sec. II d. Hr. se împotriva puternic învierii morților. Tocmai de aceea apogetul Atenagora scria acest tratat. Sunt derulate argumentele cu care “Atenagora susține neclintita sa credință”, și anume: “existența nesfârșită ca sens al creării omului”, unitatea indestructibilă a naturii umane și inseparabilitatea sufletului a trupului”, “răspлата faptelor prin judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu numai după înviere”. Acest apologet creștin a izbutit să fie primul “scriitor creștin care prezintă și dezbate dogma învierii morților în cadrul filosofic și cu material exclusiv filosofic” el “cunoscând la perfecție gândirea profană și teologia creștină”. Ne dă astfel “o operă de profundă credință și de înaltă știință” (p. 78-100).

În două capitole este prezentată concepția scriitorului creștin apusean Lactanțiu.

Cap. V: “Filosofie, înțelepciune și religie”

Dezvoltând acest capitol, autorul lucrării prezentate, exprimând gândirea lui Lactanțiu, afirmă că filosofia greco-latină era “un lux pentru câțiva privilegiați”, cu contradicții penibile între înaltele principii morale... și între viața particulară a multor filosofi”. Și totuși din această “gândire și cultură” s-a păstrat ceea ce a fost înalt, “ca element de construcție în cultura creștină” (p. 101-102). Cunoscând la perfecție limba greacă și gândirea greco-latină, înzestrat cu “simțul măsurii”, Lactanțiu supune unei critici obiective întreaga filosofie antică greco-latină. Întreitul doctor și patrolog, părintele profesor Coman, scoate în evidență argumentele cu care scriitorul apusean combate filosofia păgână. Atacă “conduita” și “doctrina”, condamnând particularismul filosofiei lor ca proprie numai celor învățați și scoțând în relief contradicția izbitoare între teoria și practicarea vieții lor. Cu toate acestea Lactanțiu înclină spre conciliere a gândirii creștine cu cea profană, asemenea apologetilor anteriori, “dovedind puternica vitalitate a filosofiei crucii” (p. 106-116).

Un spațiu este rezervat “raportul dintre înțelepciune și religie”, precizându-se printre altele că “sofia (înțelepciunea) este puterea ideală alcătuită din unirea cunoașterii desăvârșite cu trăirea ireproșabilă a vieții dată din cer” și că “numai omul singur are religie și el singur deține știința despre Dumnezeu”, pe când filosofi “au suprimat religia, lipsind pe om de trăirea dreaptă și de omenie” și făcând pe unii “profesori de înțelepciune” și pe alții “șefi de religie”, ceea ce a demonstrat că “nici filosofia nu e adevărată înțelepciune și nici religia zeilor nu e adevărată religie”. Ori

din punct de vedere creștin, "în actul înțelepciunii noi trebuie să adorăm, adică să înfăptuim realmente ceea ce știm", "fapt evident când învățătorii înțelepciunii și preoții lui Dumnezeu sunt identici, adică sunt aceleași persoane", care, prin lucrarea lor harică și didactică, "transformă pe om". Această înțelepciune unită cu religia constituie "filosofia creștină care... se adresează tuturor claselor și întregului neam omenesc" (p. 117-123).

Într-un subcapitol Lactanțiu dezvoltă "afirmațiile dintre filosofia profană și cea creștină" ajungând la concluzia concesivă față de filosofia profană, anume că, "dacă ar fi cineva care să adune un loc și să coordoneze într-un corp adevărul împărțit de fiecare filosof și în fiecare sistem, acela negreșit nu s-ar deosebi în concepție de noi creștinii. Pentru că "adevărul nu-l știe decât acela care l-a învățat de la Dumnezeu". Părintele profesor Coman corectează însă această prea concesivă afirmație", afirmând că "gândirea păgână a întrezărit fragmente și luminițe de adevăr, nu adevărul însuși. Acesta ne-a fost descoperit de Mântuitorul Iisus Hristos". Așadar "unitatea desăvârșită a înțelepciunii și a religiei" este atunci când "această unitate face ca lumina desăvârșită a cunoștinței să fecundeze continuu ființa omenească prin faptele strălucite ale virtuților", ceea ce s-a realizat numai în creștinism, unde adevărul este unul și religia una, pe când "falsitatea înțelepciunii și religiei păgâne rezidă în "însăși mulțimea lor" (123-128).

Cap. VI: "Perspectivele profane și creștine ale existenței"

Scriitorul patristic, sub influența "gnosticismului ca ferment intern", face un paralelism între principiile filosofico-morale păgâne și cele creștine, scoțând în evidență apropieri dar prin acesta "reușește să arate neantul definitiv al principiilor păgâne pe ruina cărora se înalță falnicul turn creștin". În cartea a VI-a, intitulată: *Despre adevăratul cult*, al valoroasei sale lucrări, Dumnezeieștile Instituții, Lactanțiu "construiește, fără ajutorul Sfințelor Scripturi, cel mai original și cel mai complet sistem de morală creștină până la el", accentuând că, "așa cum în actul religios al adorării, noi trebuie să fim înțelepți, tot așa în actul înțelepciunii noi trebuie să aducem ardoare, adică să realizăm ceea ce știm", adevăr sintetizat de autor în formula: "In sapientia religio et in religione sapientia est". Este adevărat, continuă el, că "religia și filosofia sunt doi termeni deosebiți, dar ele reprezintă în fond aceeași putere: una stă în rațiune, iar cealaltă în realizare" izvorând din același izvor, "Dumnezeu". Această carte este o "adevărată Summa Theologiae a primilor ani a veacului al IV-lea" (p. 165-170).

În celelalte cărți Lactanțiu abordează alte aspecte arzătoare pentru acea vreme. Combate "cultul materialist al politeismului" arătând că acest materialism "a rupt legăturile omului cu Dumnezeu adevărat și a transformat religia într-o odioasă profanare a transcendentului prin antropomorfizarea și caricaturizarea divinului" (p. 170-173).

Analizează "concepțiile păgână și creștină despre viață", arătând că și creștinismul și poezii cu filosofii păgâni susțin că sunt două căi pe care trebuie să meargă omul în viață: "una care suie la cer, alta care coboară la iad", iar după împărțirea făcută de filosofi, "una a virtuților, alta a viciilor". Păgânii fac însă o în-doită greșală privind calea virtuții, anume că nu așează călăuză a căii drepte pe un conducător suprem, unul singur și veșnic, ci pe orice învățător de cultură, și că "introduc pe această cale a virtuților numai pe copii și tineri sub pretextul că numai

la această vârstă se asimilează cultura". Or "creștinii (pe de o parte) așează în capul fiecăreia din cele două căi câte un conducător nemuritor, cu specificare că cel ce prezidează virtutea și binele este onorat (adică Dumnezeu)", pe când cel ce "prezidează viciul și răul este condamnat (adică diavolul)", iar (pe de altă parte) creștinii introduc pe drumul ceresc al virtuții "pe oamenii de orice neam, orice sex și orice vârstă, pentru că Dumnezeu, călăuză acestui drum, nu refuză nici unui om născut nemuritor" (p. 173-175).

Aatăc apoi "*specificul religiei creștine*" și face o deosebire netă între națiuni, adică "dreptul civil", "drept generat nu de dreptate, ci de utilitate" și variind pretutindeni după moravurile locului, ceea ce face ca acest drept să ducă la "război și acaparări de teritorii", pe când dreptul creștin este "adevărata dreptate pe care Dumnezeu ne-a propus-o tuturor". Tot la fel "frumosele virtuți, practicate" de personalitățile păgâne, sunt "absolut zadarnice și goale, dacă lipsește cunoașterea lui Dumnezeu". Luând exemplul din istoria lumii antice, Lactanțiu combate cunoașterea cea fără de Dumnezeu, arătând că "piscul existenței stă în cunoașterea și adorarea lui Dumnezeu", a cărei "manifestare practică este virtutea", care la rândul ei "este legată organic de nemurire". Și demonstrează că din cunoașterea lui Dumnezeu și practicarea virtuților curge inevitabil "cultul creștin" prin care "se îmblânzește măiestreața cerească, nu prin sacrificii carnale, ci prin *minte sfântă, suflet drept și inimă care e generoasă prin cinstea ei firească*". Trebuie deci oferit lui Dumnezeu "dar în veșnicie", castitatea sufletului și jertfa la vreme, constând din "laudă și imn" (p. 175-180).

În aceeași lucrare autorul patristic tratează despre "*virtutea ca drum și armă de luptă*" împotriva lui Satana care atacă omul cu arme palpabile ca lăcomia, mânia, desfrâul, invidia, ambiția și altele asemenea și cu arme spirituale ca "împingerea celor evlavioși în religiile profane" și a înțelepților "în sisteme filosofice" (p. 180-183).

Pe un întins număr de pagini face deosebire între "*sensul păgân al virtuții și sensul creștin*" (p. 184-202).

Este combătută definiția păgână a virtuții ca "știința despre bine și rău", precizând că sensul creștin al virtuții este acela "de a face binele și a nu face răul", căci "cunoașterea nu folosește la nimic, dacă nu e urmată de faptă". Se dă la iveală influența negativă asupra societății, exercitată de filosofi, care și-au îndreptat atenția numai spre această viață trecătoare, ajungând uneori la "o continuă răsturnare a virtuții". Filosofii moraliști, mai interiorizați în lupta lor împotriva viciilor, au ajuns unii (stoicii) la suprimarea simțurilor, ignorând că atunci "când s-ar suprima cu totul viciile din om, s-ar suprima și virtutea", alții (peripateticii) au recomandat "o înfrânare mediocră de la vicii", ceea ce face ca ele să se poată activa. Învățătura creștină însă susține că "nu simțurile sunt responsabile de vicii sau de 'virtuți' și deci, 'nu trebuiesc suprimate, ci așezate pe calca cea dreaptă'".

Folosind toată panoplia argumentelor din acea vreme, scriitorul Lactanțiu conturează "*sensul virtuții creștine*", ceea ce constituie morala creștină în general. Este precizată importanța "simțurilor în morală" și "psihologia creștină, care de la început a fost conexată cu morală". "Plăcerea nesfârșită", dată de Dumnezeu omului, poate degenera în vicii, dacă acesta nu-i opune virtutea. De aceea "viața creștinului este un crâncen război între virtute și plăcere". Sunt supuse analizei plăcerilor "ochilor", "auzului", "gustului" și "pipăitului", dându-se îndrumări de evitarea îm-

pățimirii acestora sau de despățimire, după caz. Este un proces de “continuă și răbdătoare educare a lor sub conducerea pedagogului divin, care este Iisus Hristos”.

Ca o încununare a acestor capitole din cartea a VI-a *Dumnezeieștii Instituții*, eminentul și regretatul pr. prof. I.G. Coman tratează “*Umanismul creștin*”, precizând că “Lactanțiu este unul dintre primii scriitori creștini care a formulat lapidar și definitiv superioritatea umanismului patristic față de cel clasic profan”. “Creștinismul nu este eminent antropocentric ca păgânismul greco-latin, dar cultura creștină, îndeosebi cea patristică... năzuiește și se străduiește din răspuțeri să desăvârșească până la îndumnezeire... pe om”. După Lactanțiu “a te uni cu Dumnezeu este religie, a te uni cu omul înseamnă milă sau omenie, humanitas”, adică “cea mai înțelegătoare legătură dintre oameni”. “Născându-se toți dintr-un singur om, “noi suntem cosângeni... și încă frați mai apropiați decât cei după trup, fiindcă suntem legați prin suflet... și de aceea noi să ne cugetăm prin noi înșine în ceilalți oameni”. Spre susținerea acestor principii sunt aduse învățături mai întâi din personalitățile culturale ale romanilor, scoțându-se în relief ce este pozitiv în concepția lor și ce este apropiat de doctrina creștină sau ce se împotrivesc. Sunt tratate virtuți ca omenia, milostenia, ospitalitatea. “Umanismul creștin culminează în desăvârșire” la care se ajunge prin “curățirea de păcate și prin penitență”. Dacă omul păcătuiește prin fapte, cuvinte și cuget, tot prin acestea să urce spre desăvârșire; prima treaptă este abținerea de la fapte rele, a doua abținerea de la cuvinte rele și a treia de la cugetarea lucrurilor rele, ca astfel omul să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu. “Umanismul creștin este suma tuturor virtuților celor mai înalte, culminând cu iubirea care îndumnezeiește pe om” (p. 203-216).

În concluzie sunt condensate învățăturile din tratatul lui Lactanțiu, ceea ce conducea la zidirea spre “culmea virtuților creștine, alcătuită din nevinovăție, răbdare, dreptate și milostenie”, aceasta din urmă fiind “actul de colaborare cu Dumnezeu”, constând dintr-o “continuă renunțare până la jertfă de sine, așa cum a făcut însuși Dumnezeu în actul mântuirii”.

Cap. VII: “*Modurile uman și creștine al existenței după scrisoarea către Diognet*”

Răvnilorul și iscusitul patrolog prezintă mai întâi diferitele opinii privind autorul scrisorii, stabilind că “este creștin, născut din părinți creștini și crescut în jurul Bisericii într-o atmosferă de o înaltă și entuziasată spiritualitate creștină”, “un creștin mai mult prin inimă decât prin cap” și care prin această scrisoare face oficiul ca preot, “poate chiar episcop”. Adresantul Scrisorii, Diognet, trăia în a doua jumătate a secolului al II-lea și “era un păgân cu situație înaltă care se interesa într-un fel sau altul de creștinism” (p. 129-142).

Scrisoarea analizează mai întâi “*modul elenic de existență*”, statornicind două criterii de interpretare a oricărui mod de existență, “criteriul cunoașterii” și cel “al cultului cu repercursiuni asupra moravurilor și spiritului oamenilor”. Cunoașterea elenică, “neputându-se ridica până la Dumnezeu, L-au coborât până a-L identifica cu natura”, astfel încât “materializarea lui Dumnezeu și divinizarea materiei aveau drept corespondent în practică idolatria”. Coborând “ideea și puterea divină sub ideea și puterea omului” religia greacă s-a transformat în “magie”, astfel că “omul grec trăiește din interpretări inventate” fără un mod de existență revelațional (p. 142-147).

În continuare autorul scrisorii trece la “*modul iudaic al existenței*”, arătând pe de o parte că “este precisă și exactă cunoașterea iudaică despre adevăr. adică despre

Dumnezeu" iar pe de alta că "iudeii oferă lui Dumnezeu un cult asemeni aceluia pe care elinii îl aduc zeilor", aducând sacrificii sângeroase, impunând "prescripții alimentare, superstiții legate de sabbat, fanfaronada circumciziunii, prefăcătoria postului și a lunii noi" (p. 147-150).

Or "*modul creștin de existență*", după constatarea autorului, "nu este o cunoaștere naturală sau rațională, ci un act supranatural", sinteză ideală de revelație și credință pe de o parte, de cunoaștere adevărată și viață în iubire pe de altă parte", elemente pe care le explică. Abordează problema Logosului ca Fiu al lui Dumnezeu, care a intervenit în istorie din iubire față de om, autorul punând accentul pe dragostea lui Dumnezeu și pe jertfa Fiului Său. Aceasta ne arată că însuși autorul "trăiește o existență *hristocentrică*", Logosul fiind de la început și "născându-se continuu în inimile sfinților". Paragrafe întregi preamăresc viața creștină; — creștinii "sunt o rasă nouă", având pentru lume valoarea pe care o are sufletul pentru un trup; — prin "lucrarea iubirii suprarăționale, revărsată de Dumnezeu asupra creștinilor, aceștia devin paradisul plăcerilor spirituale, iar viața creștină, epifania nemuririi printre cele muritoare" (p. 150-164).

Cap. VIII: "*Frumusețea desăvârșirii creștine după Sf. Grigorie de Nyssa*"

Cu erudiție proprie personalității lui, părintele Coman face mai întâi o incursiune în cultura și morala elenă despre desăvârșire, îmbuchetate toate în acel Kalokagathia, citând apoi câteva tratate ale Sfinților Părinți privind desăvârșirea sub mai multe aspecte și oprindu-se la lucrarea menționată (p. 217-223).

Analizează "*sensul desăvârșirii creștine*", atrăgând atenția că "omul este o unitate armonioasă alcătuită din trup și suflet", viața creștină fiind caracterizată prin "faptă, cuvânt și gând", care toate împreună "trebuie să activeze în chip vrednic de numele de creștin", adică să fie "o desăvârșire integrală", în care să se constate că "creștinul imprimă vieții sale caracterul tuturor bunurilor în Hristos", că în Logosul întrupat, "Logosul uman (mintea sau rațiunea) este continuu perfectibil și conduce pe calea desăvârșirii ca unul care e fragment din Logosul divin" adică (este rațiunea din Logosul cel veșnic, "în care era viață", cum zice Evanghelistul n.n.). Dar ridicarea la înălțimea chemării sale "nu este posibilă fără nimicirea totală a patimilor" (p. 223-228).

"*Modelul desăvârșirii*" creștine este însuși Hristos, ceea ce face ca în creștinul perfect "să strălucească în viața sa toate atributele care subsumează pe Hristos, pe unele imitându-le, pe altele adorându-le". Și Sfântul Grigorie aseamănă acțiunea de desăvârșire cu pictarea unui tablou, "artistul fiind voința noastră" iar "culorile pentru expresia chipului, virtuțile" ca de exemplu "umilința" și "răbdarea" culori de fond. În calitate de cap al Bisericii, "Hristos este conatural și consubstanțial cu creștinii", ca trup al acestora. Diferitele patimi sunt asemenea cu niște "cuțite" în corpul nostru, care "desfac membrele de corp și le separă", adică de Hristos. Ca membre ale aceluiași principiu, "creștinii sunt frații lui Hristos" și ca urmare ei trebuie să participe la "puritatea divină, una după natură", Hristos "izvorând-o" iar creștinii "sorbind-o". În acest sens "creștinismul este imitația naturii divine" (p. 228-233).

"*Elementele desăvârșirii*", conducătoare la îndumnezeire, "necesită însușirile imitabile și în creștin ca în ființa lui Hristos". Sunt numite și lămurite aceste elemente ca: "puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu", care "fortifică" și "alege

numai binele”; ca “pacea”, care se realizează înlăturând “războiul cel din fața noastră”, încât “să trăim în pace, întrupând cu adevărat și la propriu numele de creștin”; ca în sfârșit, “lumina”, care face ca viața noastră să fie luminată cu “razele Soarelui dreptății”, adică prin virtuți, devenind și noi înșine lumină pentru alții și activând puternic în noi “sfințenia (divină) ca gradul cel mai înalt al desăvârșirii creștine”.

În concluzie, de Dumnezeu inspiratul dascăl-patrolog precizează că “desăvârșirea este o stare de fapt pentru Dumnezeu, pentru îngeri și pentru sfinți, dar un deziderat și un ideal pentru oameni”, imitând din Hristos pentru această viață, “numai atributele care sunt accesibile naturii umane”. Și pecetluiește acest capitol cu îndemnul: “Adevărata desăvârșire este a nu te opri niciodată în progresul spre mai bine și a nu delimita prin nici un hotar acest mai bine” (233-244).

Cap. IX: “Dogma creștină”

În acest capitol de încheiere, autorul lucrării “Probleme de literatură...” vede dogma prin prisma perioadei patristice. Această dogmă cuprinde “adevărurile fundamentale ale doctrinei și practicei creștine” și ca “nu va înceta decât atunci când omenirea va atinge prin creștinism” acea perfecțiune egală cu “îndumnezeirea”. Este scos în evidență caracterul supranatural al dogmei creștine conținutul ei și elementele fundamentale date de Hristos. “Imutabilitatea și eficiența supranaturală a dogmei creștine se sprijină pe: ...“istoricitatea venirii și întrupării lui Dumnezeu în lume prin Fiul Său” și pe “Biserica-trup al lui Hristos aflat sub neîntrerupta supraveghere și lucrare a Sfântului Duh”. Biserica “se întemeiază exclusiv pe dogme” iar “dogmele își păstrează integritatea și perenitatea numai în Biserică” aceasta fiind “veșnică și inefabilă”, având puterea numai “să le lămurască și să le precizeze în sensul indicat de harul divin”, nu să creeze “dogme noi”, aluzie la Biserica Apuseană care, după ruperea din comuniune cu ortodoxia, a creat dogme noi.

Se tratează raportul știință, adică rațiune și dogmă, precizându-se că rațiunea științifică cercetează lumea fenomenală iar “dogma exprimă adevărurile supranaturale”. Constată apoi că “adevărurile raționale cele mai înalte pregătitoare firești ale dogmelor”, întrucât “rațiunea speculativă îndeosebi deschide porțile sufletului spre credință”. De aceea “Sfinții Părinți și Biserica au cinstit totdeauna marile genii gânditoare ale lumii antice”. Și la nivelul începutului anului 1944, regretatul nostru patrolog concludă că “dogma creștină a fost cea mai puternică pârghie a istoriei Europei în ultimele două milenii”, “cea mai mare bogăție a Europei și a lumii” (p. 245-251).

În prefața la ediția din 1944 a acestei lucrări, părintele profesor Ioan G. Coman preconiza elaborarea unei “dogmatici și unei metafizici ortodoxe, întemeierea exclusiv pe documentele originale ale epocii patristice” și “deplângea lipsa generală de interes față de scrierile patristice”. Două lucruri paradoxale nu a putut bănuși acest erudit profesor că se vor derula pe arena istorici. În primul rând că ciurma comunisto-ateistă se va revărsa peste jumătatea răsăriteană și centrală a Europei ermucidându-se și mai mult cancerul secularizării în Europa și America, iar al doilea că dorința acestui mare dascăl se va realiza tocmai în aceste vremuri, anume de a se publica operele Sfinților Părinți. Dumnezeu i-a dat viață, și încă activă, ca să vadă apărând “Colecția Părinți și Scriitori Bisericești”, inițiată de un doctor în Teologie Patristică, regretatul Patriarh Iustin Moisesescu, și continuată de un călugăr din

pruncie, educat în spiritul vechii noastre literaturi tot patristice, Părintele Patriarh Teoctist, care, cum am arătat, prefațează această a doua ediție. Prea Fericirea Sa constată că "această carte este încă extrem de actuală și astăzi, existând o cultură necreștină, cu a cărei influență cultura creștină se confruntă nu de puține ori" (p. 6). De aceea în aceste vremuri de concurență și ofensivă a diferitelor curente spre a face breșe adânci în ortodoxia tradițională, *se impune neîntârziat o puternică și eficientă dragoste și un interes deosebit pentru operele patristice; în primul rând din partea ierarhiei harice de la toate nivelele, monahismului, elevilor și studenților teologi, iar în al doilea rând din partea laicilor: elevi, studenți și oameni culți de la toate nivelele de culturalizare românească și creștină tradițională. Fără această asiudă studiere și profundă cercetare a lucrărilor Sfinților Părinți, cultura și spiritualitatea proprie acestui neam va fi slăbită și mai mult decât sub fosta conducere ateomaterialistă.*

Lucrarea prezentată, elaborată de cel mai abilitat profesor de teologie patristică, este un puternic imbold spre cunoaștere, un luminos far călăuzitor în a valorifica tot ce este folositor nouă din culturile actuale spre întărirea culturii și spiritualității creștine ortodoxe, cu deosebire a acelei proprie ființei poporului nostru.

Arhim. Dr. Ioasa Popa

“Biserica părinților noștri, ca și arborele descris în Biblie, a prins rădăcini puternice pe acest pământ străbun și în inima strămoșilor noștri daco-romani. Ea s-a dezvoltat și și-a înscris o istorie bogată, așa cum cunoaștem noi și cei ce ne-au călcat brazda dăinuirii, aducând valori nepieritoare atât în aria viețuirii noastre de două ori milenară, cât și în câmpul mai larg al creștinătății. Evlavia și statornicia slujitorilor și fiilor ei i-au așezat pe frunte coroana cea mai prețioasă în ortodoxie — rangul de Patriarhie, astăzi împlinind vârsta de șaptezeci de ani.”

†TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

